

ÚVOD
DO ZBOŽNÉHO ŽIVOTA

SVATÝ FRANTIŠEK SALESKÝ

UČITEL CÍRKVE

ÚVOD
DO ZBOŽNÉHO ŽIVOTA

PŘELOŽIL

TIMOTHEUS VODIČKA

L. P. 1947

DOMINIKÁNSKÁ EDICE KRYSTAL V OLOMOUCI

NIHIL OBSTAT

P. J. Ev. Kunovjánek CSsR.,

Censor ex officio.

IMPRIMATUR

Dr Udalricus Karlík,

Vicarius generalis.

Olomucii die 28. 3. 1946.

N. 6541.

UPOZORNĚNÍ ČTENÁŘI

Tato knížka vyšla z mé ruky v roce 1608. V druhém vydání byla rozhojněna o několik kapitol, ale tři z kapitol prvního vydání byly nedopatřením vynechány. Od té doby byla často tištěna bez mého souhlasu a chyby se s těmito edicemi jen množily. Ted' však je knížka znovu opravena a se všemi kapitolami, ale opět bez uvádění citátů, protože učení lidé toho nepotřebují a ostatní se o to nestarají. Když užívám slov Písma, nečiním to vždycky, abych je vykládal, nýbrž abych jimi jako cennějšími a úctyhodnějšími výrazy vyjádřil svou vlastní myšlenku. Vyslyší-li mě Bůh, získáš z ní užitek a dostane se ti hojného požehnání.

PŘEDMLUVA

Milý čtenáři, prosím tě, aby sis přečetl tuto Předmluvu k svému i mému uspokojení.

Květinářka Glycera dovedla tak vhodně měniti uspořádání a skládání květin, že z týchž květin vytvářela veliké množství kytic, takže když chtěl malíř Pausias ze závidsti napodobit tuto rozmanitost díla, nepodařilo se mu to, protože nedovedl měnit svou malbu tak rozmanitě, jako dovedla Glycera měnit sestavy svých kytic. Podobně i Duch svatý pořádá a upravuje naučení zbožnosti, jež udílí ústy a pery svých služebníků, s takovou rozmanitostí, že nauka sice je vždycky táž, ale pojednání o ní jsou hodně rozdílná podle rozličných způsobů, jakými jsou skládána. Nemohu a také ani nechci a nesmím zajisté v tomto Úvodu psát nic jiného než to, co už bylo našimi předchůdci uveřejněno o tomto předměť; předkládám ti, čtenáři, tytéž květy, ale kytice, kterou jsem z nich uvil, bude se lišit od jejich kytic, protože je sestavena odlišným způsobem.

Ti, kdo pojednávali o zbožnosti, měli téměř všichni na zřeteli poučení osob, značně vzdálených styku se světem, nebo aspoň učili zbožnosti, která vede k tomu naprostém ústraní. Mým úmyslem jest dáti poučení lidem, kteří žijí ve městech, v domácnostech, u dvora,

a kteří jsou svým postavením nuceni vésti navenek společenský život; takoví lidé často nechtějí pod záminkou předstírané nemožnosti ani pomyslet na začeti zbožného života, protože bývají poučováni, že jako se žádný živočich neodváží okusiti zrna rostliny zvané palma Christi, tak nemá ani žádný člověk usilovati o palmu křesťanské zbožnosti, dokud žije uprostřed shonu časných zájmů. A ukazují jim, že jako perlorodky žijí v moři, aniž přijímají jedinou kapku mořské vody, a jako jsou u Chelidonských ostrovů uprostřed moře prameny docela sladké vody, nebo jako pyrausty¹ poletují v plamenech, aniž si spálí křídla, tak může silná a vytrvalá duše žíti ve světě, aniž přijímá jeho vláhu, nalézati prameny sladké zbožnosti uprostřed hořkých vod tohoto času a létati v plamenech pozemských žádostí, aniž si spálí křídla svaté touhy po zbožném životě. Je pravda, že je to nesnadné, a právě proto bych si přál, aby mnozí tomu věnovali svou péči s větším západem, než tomu bylo dosud; jakož se i sám přes všechnu svou nedostatečnost pokouším tímto spisem přispěti trochu ku pomoci těm, kdož se pustí se statečným srdcem do tohoto ušlechtilého podniku.

Není to však z mého rozhodnutí nebo z mého úmyslu, že tento Úvod vychází na veřejnost. Když se jedné duši, vskutku plné cti a ctnosti, dostalo před nějakou dobou od Boha milosti, že zatoužila po zbožném životě, přála si, abych jí v této věci poskytl zvláštní pomoc; a já, jsa jí povinen rozličnými dluhy a pozoruje už ode dávné doby, že je velmi uschopněna pro tento záměr, dal jsem si velmi záležet, abych ji dobře poučil, a když jsem ji provedl všemi cvičeními, jež byla vhodna pro její úmysl a její stav, ponechal jsem jí psané připomínky, aby se k nim mohla uchýlit podle potřeby. Ona je později ukázala jistému velikému, učenému

a zbožnému řeholníkovi a ten, usoudiv, že by z nich mohlo mít prospěch mnoho lidí, vybídl mě, abych je uveřejnil. Nebylo mu těžko mě k tomu přemluvit, protože jeho přátelství mělo velikou moc nad mou vůlí a jeho úsudek měl nad mým velkou autoritu.

Aby tedy to všechno bylo užitečnější a příjemnější, prohlédl jsem to a vložil jsem tam jakousi vložku, připojiv několik pokynů a naučení, odpovídajících mému záměru. Ale to všechno jsem vykonal, nemaje téměř volného času; proto tam nenajdeš nic uspořádaného, nýbrž jen hromadu upřímných upozornění, jež vysvětluji jasnými a zřetelnými slovy - takový byl aspoň můj úmysl. A co se týče ostatních ozdob řeči, na ty jsem ani nepomyslel, máje na starosti mnoho jiných věcí.

Obracím se se svými slovy k Filothei, protože chtěje uzpůsobiti k společnému užitku mnoha duší, co jsem prve napsal jen pro jednu duši, nazývám ji jménem, jež je společné všem, kdo chtějí býti zbožní; neboť *F i l o t h e a* znamená „milovnice Boha“ nebo „zamilovaná do Boha“.

Maje tedy v tom všem na zřeteli duši, jež touhou po zbožnosti směřuje k lásce k Bohu, rozdělil jsem tento Úvod na pět částí. V první se pokouším několika úvahami a cvičeními proměnit prosté přání Filotheino ve zřetelné předsevzetí, jež utvrdí nakonec po generální zpovědi rozhodným prohlášením, po němž následuje svaté přijímání, v němž vchází šťastně do své lásky, dávajíc se svému Spasiteli a přijímajíc ho. Abych ji potom vedl dále kupředu, ukazuji jí dva velké prostředky, jak se spojovati stále více s jeho božskou Vznešeností: účast na svatých svátostech, v nichž k nám přichází náš dobrý Bůh, a svatou modlitbu, již nás k sobě přitahuje; a tomu věnuji druhou část. Ve třetí jí ukazuji, jak se má cvičiti v různých ctnostech, vhodnějších k jejímu zdokonalení, zdržuje se jen u jis-

tých zvláštních připomínek, jež by tak snadno nena-
lezla někde jinde ani sama u sebe. Ve čtvrté jí dávám
odhaliti některé úklady jejích nepřátel a ukazuji jí,
jak se jich má zbaviti a vyhnouti se jim. A konečně jí
v páté části dávám poněkud vyjít ze sebe, aby se
občerstvila, nabyla dechu a obnovila svou sílu, tak aby
potom mohla šťastněji dosahovati zdaru a prospívati
ve zbožném životě.

Naše doba je podivná a já dobře vím, že mnoho lidí
bude říkat, že takové zvláštní návody ke zbožnosti
mají dělat jen řeholníci a lidé, zabývající se duchovním
životem; že takové věci si vyžadují více času, než mů-
že míti biskup diecése tak náročné jako moje; že to
příliš rozptyluje mysl, jež se má zabývatí důležitými
záležitostmi. Ale já, drahý čtenáři, ti řeknu s velikým
svatým Divišem, že zdokonalování duší přísluší pře-
devším biskupům, ježto jejich řád jest nejvyšší mezi
lidmi, jako serafové jsou nejvyšší z andělů, takže je-
jich čas nemůže být využit lépe než takto. Staří bisku-
pové a Otcové Církve byli při nejmenším stejně oddá-
ni svým úřadům jako my, a přece neustávali v péči
o vedení četných duší, jež se dožadovaly jejich pomo-
ci, jak je zjevno z jejich listů; napodobili v tom apoš-
toly, kteří, pečující o celou zeň světa, sbírali přesto
s obzvláštní láskou některé pozoruhodnější klasy. Kdo
by nevěděl, že Timotheus, Titus, Filemon, Onesim,
svatá Tekla a Appia byly drahými dítkami svatého
Pavla, jako jimi byli svatý Marek a svatá Petronilla
svatému Petrovi? Svatá Tekla, pravím, jež, jak učeně
dokazují Baronius a Galonius, nebyla tělesné, nýbrž
jen duchovní dítko svatého Petra. A nenapsal svatý
Jan jednu ze svých kanonických epištol zbožné paní
Elektě?

Připouštím, že to dá námahu vést duše zvláštním
způsobem, ale je to námaha, jež dává útěchu, podob-

nou útěše ženců a vinařů, kteří nejsou nikdy spokojenější, než když jsou hodně zaměstnání a obtíženi prací; je to práce, která osvěžuje a oživuje srdce slastí, kterou vzbouzí v těch, kdož se jí zabývají, jako skořice občerstvuje ty, kdož ji nosí ve Šťastné Arabii. Praví se, že když tygřice nalezne jedno ze svých mláďat, které jí lovec nechal na cestě, aby ji zaměstnal, zatím co odnáší ostatní, uchopí je, ať je sebe těžší, a neběží pro to o nic nesnadněji, nýbrž ještě lehčeji, když je odnáší do svého doupěte, aby je zachránila; přirozená láska jí ulehčuje toto břímě. Čím spíše se otcovské srdce ochotně ujme duše, kterou najde toužící po svaté dokonalosti, a ponese ji ve svém klíně, jak to činí matka se svým děťátkem, nepociťujíc obtíží z tohoto milovaného břemene! Nepochybně však je třeba, aby to bylo srdce otcovské; proto apoštolé a mužové apoštolští nazývají své učedníky nejen svými dětmi, nýbrž ještě něžněji svými synáčky.

Ostatně pak, milý čtenáři, je pravda, že píš o zbožném životě, nejsa sám zbožný, ale nikoli zajisté bez touhy se jím státi, a právě tato náklonnost mi dodává odvahy, abych tě o něm poučoval; neboť, jak řekl jeden veliký spisovatel, dobrý způsob, jak se učit, jest studovati; lepší způsob jest poslouchati a nejlepší jest sám učit jiné. Často se stává, píše svatý Augustin své zbožné Florentině, že „povinnost udíleti činí člověka hodným přijímati“ a povinnost učitelská jest základem vlastního vzdělání.

Alexander dal namalovati krásnou Kampaspe, která mu byla tak drahá, rukou jedinečného Apella; Apelles, nucený pohlížeti dlouho na Kampaspe, aby mohl vtisknout její rysy obrazu, vtiskl zároveň do svého srdce lásku k ní a zamiloval se do ní tak vášnivě, že když to Alexander zvěděl, slitoval se nad ním a dal mu ji za ženu, zbavuje se z lásky k němu nejdražší přítelkyně,

kterou měl na světě. „V tom,” praví Plinius, „projevil velikost svého srdce neméně než v nějakém velikém vítězství.” Nuže, čtenáři, můj příteli, jsem toho názoru, že Bůh na mně jakožto na biskupovi chce, abych maloval v srdcích lidí nejen obecné ctnosti, nýbrž i překrásnou a předrahou zbožnost k němu; a já se toho ujímám rád jak proto, abych poslechl a konal svou povinnost, tak i pro naději, že zatím co ji budu vrývati do ducha jiných, můj vlastní duch si ji napříště svatě zamiluje. A uzří-li jeho božská Vznešenost, že jsem ji hluboce uchvácen, dá mi ji k věčnému manželství. Krásná a cudná Rebeka, napájející Izákovy velbloudy, byla mu určena za choť a dostala od něho zlaté náušnice a náramky; tak si já slibuji od nesmírné dobroty svého Boha, že když budu vésti jeho drahé ovečky k spasitelným vodám zbožnosti, učiní mou duši svou chotí a dá mým uším zlatá slova své svaté lásky a mým pažím sílu, abych se jimi dobře řídil, v čemž záleží podstata pravé zbožnosti. A o ni prosím jeho Vznešenost, aby ji udělil mně i všem dítkám své Církve - Církve, již chci provždy podříditi své spisy, své činy, svá slova, svá chtění a své myšlenky.

V Annecy, na den svaté Magdaleny 1609.

P R V N Í Č Á S T

OBSAHUJÍCÍ

RADY A CVIČENÍ, JICHŽ JE POTŘEBÍ, ABY
DUŠE BYLA VEDENA OD PRVNÍ TOUHY PO
ZBOŽNÉM ŽIVOTĚ AŽ K PEVNÉMU
ROZHODNUTÍ, ŽE SE MU ODDA

Kapitola I.

VYLIČENÍ PRAVÉ ZBOŽNOSTI

Toužíš po zbožnosti, předrahá Filotheo, protože jsouc křesťanka víš, že je to ctnost neobyčejně milá božské Velebnosti; avšak vzhledem k tomu, že malé chyby, jichž se člověk dopustí na počátku nějaké věci, v jejím průběhu stále vzrůstají a nakonec jsou už téměř nena-pravitelné, je přede vším jiným potřebí, abys věděla, co jest pravá ctnost zbožnosti; neboť ježto pravá zbož-nost jest jen jedna a nepravých a marných je veliké množství, kdybys nevěděla, která je pravá, mohla by ses mýlit a zabývat se pěstováním nějaké nenáležitě a pověrečné zbožnosti.

Arelus maloval všechny tváře na svých obrazech k podobě a vzezření žen, které miloval, a každý maluje svou zbožnost podle své vášně a své fantasie. Kdo je oddán postu, bude se pokládat za opravdově zbožného už jen proto, že se postí, i když je třeba jeho srdce plno zloby; a třebaže se neodvází ze střídmosti omočit jazyk ve víně, ba ani ve vodě, pohrouží jej bez okolků pomluvou a utrháním do krve svého bližního. Jiný se bude pokládat za zbožného, protože odříká denně ve-liké množství modliteb, ačkoli potom v domácím a

sousedském obcování jeho jazyk oplývá samými zlostnými, zpupnými a urážlivými slovy. Jiný zase sice rád vybírá z tobošky almužnu pro chudé, ale není s to obměkčit své srdce, aby odpustil svým nepřátelům; jiný odpouští svým nepřátelům, ale aby řádně platil svým věřitelům, k tomu ho donutí jen moc zákona. Všichni tito lidé jsou obecně pokládáni za zbožné a přece jimi nejsou ani v nejmenším. Saulovi lidé hledali Davida v jeho domě; Míchol položila do postele sochu, oblečenou do Davidových šatů, a tak jim namluvila, že je to sám David, který tam spí nemocen. Podobně se mnozí lidé zakrývají jistými vnějšími skutky, jež náleží k svaté zbožnosti, a svět věří, že to jsou opravdu zbožní a duchovní lidé; ale ve skutečnosti to jsou jenom sochy a přeludy zbožnosti.

Pravá a živá zbožnost, ó Filotheo, předpokládá lásku k Bohu, ba ona není nic jiného než pravá láska k Bohu, ale nikoli láska ledajaká; neboť pokud božská láska okrašluje naši duši, nazývá se milostí, činíc nás příjemnými jeho božské Velebnosti; pokud pak nám dává sílu k dobrým skutkům, nazývá se láskou činnou; ale když dospěje k takovému stupni dokonalosti, že nedává jen konati dobro, nýbrž způsobuje, že naše konání je pečlivé, časté a pohotové, tehdy se nazývá zbožností. Pštrosi nikdy nelétají; slepice létají, ale těžkopádně, nízko a zřídka; avšak orli, holubi a vlaštovky létají často, hbitě a vysoko. Tak hříšníci nevzlétají k Bohu, nýbrž konají všechny své pohyby na zemi a pro zemi; dobří lidé, kteří ještě nedosáhli zbožnosti, vzlétají k Bohu svými dobrými skutky, ale zřídka, pomalu a těžkopádně; duše zbožné vzlétají k Bohu často, hbitě a vysoko. Krátce, zbožnost není nic jiného než duchovní čilost a živost, skrze niž láska činná působí v nás nebo my v ní hbitě a ochotně; a jako náleží k lásce, že nám dává plniti obecně všechna přikázání

Boží, tak náleží ke zbožnosti, že nám je dává plniti hbitě a horlivě. To je důvod, proč ten, kdo nezachovává všechna přikázání Boží, nemůže být pokládán za dobrého ani za zbožného, protože aby byl člověk dobrý, musí mít činnou lásku, a aby byl zbožný, musí mít kromě lásky velikou čilost a pohotovost k úkonům lásky.

A kdyžtž zbožnost záleží v jistém stupni výborné lásky, nejen že nás činí hbitými a horlivými a čilými v zachovávání všech přikázání Božích, nýbrž nadto nás podněcuje, abychom konali hbitě a láskyplně, co nejvíce dobrých skutků můžeme, třebaš by i nebyly naprosto přikázány, nýbrž jen doporučeny nebo vnukány. Neboť zrovna tak jako člověk, který se právě pozdravil z nějaké nemoci, chodí, pokud je mu toho potřebí, ale zvolna a těžce, i hříšník, který se uzdravil ze své nepravosti, chodí, pokud mu to Bůh přikazuje, ale ztěžka a zvolna, dokud nedosáhl zbožnosti; neboť pak už, jako docela zdravý člověk, nejen chodí, nýbrž běhá a poskakuje *na cestě přikázání Božích* (Ž. 118; 32), a nadto ještě chodí a běhá i po stezkách nebeských rad a vnuknutí. Láska a zbožnost se nakonec neliší od sebe více než plamen a oheň; neboť láska je duchovní oheň, a když je mocně roznícena, nazývá se zbožnost, takže zbožnost nepřidává nic k ohni lásky kromě plamene, který činí lásku pohotovou, čilou a horlivou nejen v zachovávání přikázání Božích, nýbrž i v plnění nebeských rad a vnuknutí.

Kapitola II.

POVAHA A VÝTEČNOST ZBOŽNOSTI

Ti, kdo zrazovali Izraelity, aby nechodili do zaslíbené země, říkali jim, že je to země, která *požír* své *obyvatele*, to jest, že podnebí je tam tak špatné, že

tam nelze dlouho žít, a na druhé straně že obyvatelé jsou tak úžasní obři, že pojídají jiné lidi jako kobyly.² Tak i svět, má drahá Filotheo, hanobí jak může svatou zbožnost, líče zbožné lidi jako osoby s nevrlými tvářemi, smutné a zachmuřené, a prohlašuje, že zbožnost činí lidi melancholickými a nesnesitelnými. Ale jako Josue a Kaleb dosvědčovali nejen že země zaslíbená je dobrá a krásná, nýbrž že i bydlení v ní bude milé a příjemné, tak nás ujišťuje Duch svatý ústy všech svatých a náš Pán vlastními ústy, že zbožný život je život sladký, šťastný a příjemný.

Svět vidí, že zbožní lidé se postí, modlí a snášejí urážky, že pečují o nemocné, dávají chudým, bdí, ovládají svůj hněv, potlačují a dusí své vášně, odříkají se smyslových radostí a konají takové i jiné skutky, jež jsou samy o sobě a ve své vlastní podstatě a povaze strohé a přísné; ale svět nevidí vnitřní a vroucí zbožnost, jež činí všechny tyto skutky příjemnými, sladkými a snadnými. Popatř na včely na dymiánu; poskytuje jim šťávu tuze hořkou, ale ony, ssajíce ji, proměňují ji v med, protože to jest jejich vlastností. Ó lidé světští, zbožné duše nalézají hodně hořkosti v svých cvičeních umrtvovacích, toť pravda, ale konajíce je, proměňují je v sladkost a líbeznost. Oheň, plameny, kola a meče se zdály mučedníkům jako květy a vůně, protože byli zbožní; a jestliže dovede zbožnost učiniti sladkými nejkrutější muka i samu smrt, co teprve učiní s úkony ctnosti?

Cukr dodává sladkosti ovoci špatně dozrálému a napravuje drsnost a škodlivost plodů plně dozrálých; nuže, zbožnost je pravý cukr duchovní, který odnímá hořkost umrtvování a škodlivost útěchám; zbavuje chudé smutku a bohaté starosti, utlačeného malomyslnosti a šťastného osobivosti, osamělé truchlivosti a ty, kteří žijí společensky, nevázanosti; v zimě je jako oheň

a v létě jako rosa; dovede oplývati hojností a snášeti chudobu, činí stejně užitečnými čest i ponížení, přijímá radost i bolest se srdcem téměř vždycky stejným a naplňuje nás podivuhodnou líbezností.

Pohled' na žebřík Jakobův (neboť to je pravý obraz zbožného života): dvě postranice, mezi nimiž se stoupá a na nichž jsou připevněny příčky, představují modlitbu, která dosahuje lásky Boží, a svátosti, které ji udílejí; příčky nejsou nic jiného než rozličné stupně lásky, po nichž člověk kráčí od ctnosti k ctnosti, buď že sestupuje skutkem, aby pomáhal bližnímu a podporoval ho, nebo že vystupuje kontemplací k láskyplnému spojení s Bohem. A pohled', prosím, na ty, kdo jsou na žebříku: jsou to lidé, kteří mají srdce andělská, nebo andělé, kteří mají srdce lidská; nejsou mladí, ale vypadají tak, protože jsou plni síly a čilosti duchovní; mají křídla k letu a vzlétají k Bohu svatou modlitbou, ale mají též nohy, aby chodili s lidmi ve svatém a milém obcování; jejich obličej je krásný a veselý, protože přijímají všechny věci sladce a líbezně; jejich nohy, paže a hlavy jsou nepokryty, protože jejich myšlenky, náklonnosti i činy nemají jiného cíle ani pohnutky než líbiti se Bohu. Ostatek jejich těla je zahalen, ale rouchem krásným a lehkým, protože sice užívají tohoto světa a světských věcí, ale způsobem zcela čistým a přímým, berouce si z nich jen nepatrně, pokud si toho vyžaduje jejich stav: takové jsou duše zbožné.

Věř mi, drahá Filotheo, zbožnost jest sladkost všech sladkostí a královna všech ctností, neboť ona jest dokonalostí lásky. Je-li láska mlékem, zbožnost jest její smetanou; je-li květinou, zbožnost je jejím květem; je-li drahým kamenem, zbožnost je jeho leskem; je-li vzácným balzámem, zbožnost je jeho vůní, a to vůní líbeznou, jež občerstvuje lidi a těší anděly.

Kapitola III.

ZBOŽNOST SE HODÍ PRO KAŽDÉ POVOLÁNÍ A ZAMĚSTNANÍ

Bůh poručil při stvoření rostlinám, aby nesly své plody, každá *podle svého druhu*; tak také káže křesťanům, kteří jsou živými rostlinami jeho Církve, aby vydávali plody zbožnosti každý podle povahy svého povolání. Šlechtic, řemeslník, sluha, kníže, vdova, dcera, manželka, každý má pěstovat zbožnost odlišným způsobem; a nejen to, nýbrž je také třeba přizpůsobit pěstování zbožnosti schopnostem, záležitostem a úkolům každého z nich. Bylo by snad, prosím tě, Filotheo, vhodné, aby biskup chtěl žít o samotě jako kartuziáni? A kdyby manželé nechtěli shromažďovati o nic víc než kapucíni, kdyby řemeslník trávil celý den v kostele jako řeholník a řeholník byl stále zaměstnán všemožnými jednáními ve prospěch bližního jako biskup, nebyla by taková zbožnost směšná, nevhodná a nesnesitelná? Přesto se však často takto chybuje a svět, který neumí nebo nechce rozlišovat mezi zbožností a nesoudností těch, kdož se domnívají býti zbožnými, reptá a haní zbožnost, jež nemůže za tyto nepořádky.

Nikoli, Filotheo, zbožnost nekazí nic, jeli opravdová, nýbrž zdokonaluje vše, a jakmile překáží někomu v řádném zaměstnání, je nepochybně falešná. „Včela,” praví Aristoteles, „ssaje svůj med z květů, aniž jim škodí,” zanechávajíc je neporušené a svěží, jak je našla; avšak pravá zbožnost působí ještě lépe, neboť ona nejen že neruší žádné povolání nebo činnost, nýbrž naopak je ozdobuje a zkrášluje. Každý drahokam, hozený do medu, nabývá tím většího lesku, každý podle své barvy, a každý člověk se stává tím příjemnějším ve svém povolání, když je sdružuje se zbožností: péče

o rodinu se skrze ni stává pokojnou, láska mezi manželem a manželkou upřímnější, úřad vladaře věrnější, a všechny druhy povolání jemnější a příjemnější.

Je omylem, ba bludem chtít vyobcovat zbožný život z družiny vojáků, z dílny řemeslníků, ze dvora princů, z domácnosti manželů. Je pravda, Filotheo, zbožnost čistě kontemplativní, klášterní a řeholní nemůže býti pěstována v těchto povoláních; ale kromě těchto tří druhů zbožnosti je ještě množství jiných, schopných zdokonalovati ty, kdož žijí ve stavech světských. Abraham, Izák a Jakob, David, Job, Tobiáš, Sára, Rebeka a Judit o tom svědčí ve Starém Zákoně; a co se týče Nového, svatý Josef, Lydie a svatý Kryšpín byli dokonale zbožní ve svých dílnách; svatá Anna, svatá Marta, svatá Monika, Akvila, Priscila ve svých domácnostech; Kornelius, svatý Šebestián, svatý Mořic mezi vojáky; Konstantin, Helena, svatý Ludvík, blahoslavený Amedeus, svatý Eduard na svých trůnech. Stalo se dokonce, že mnozí pozbyli dokonalosti v samotě, jež je přesto tak žádoucí k dokonalosti, a uchovávali si ji v davu, který se zdá tak málo přízniv dokonalosti: Lot, praví svatý Řehoř, který byl tak cudný ve městě, se poskvrnil v samotě. Ať jsme kdekoli, všude můžeme a máme usilovati o dokonalý život.

Kapitola IV.

O NEZBYTNOSTI VŮDCE K ZAPOČETÍ I POKRAČOVÁNÍ VE ZBOŽNÉM ŽIVOTĚ

Mladý Tobiáš pravil, když mu bylo poručeno jíti do Rages: *Neznám vůbec cestu. Jdi tedy, odpověděl otec, a najdi někoho, kdo by tě vedl.* (Tob. 5; 2, 4.) Také já ti pravím, Filotheo: Chceš se s dobrou rozvahou dáti na cestu ke zbožnosti? Vyhledej nějakého

dobrého člověka, který by tě vedl a provázel; to je rada nad radu. „Ať hledáš jak chceš,” praví zbožný Avila,³ „nikdy nenalezneš vůli Boží tak jistě jako na cestě této pokorné poslušnosti, tak doporučované a pěstované všemi zbožnými muži minulosti.”

Když viděla svatá matka Terezie,⁴ že paní Kateřina z Cardony koná veliké kající skutky, zatoužila silně ji následovati proti radě svého zpovědníka, který jí to zakazoval, a byla pokoušena, aby ho v této věci vůbec neposlechla; a tu jí Bůh řekl: „Má dcero, jdeš po dobré a jisté cestě. Vidiš, jaké kající skutky koná? Ale já si vážím více tvé poslušnosti.” Proto si tak zamilovala tuto ctnost, že kromě poslušnosti, již byla povinna svým představeným, zaslíbila zvláštní poslušnost jistému vynikajícímu muži, zavázavši se, že se bude řídit jeho příkazy a pokyny, z čehož došla veliké útěchy, podobně jako mnoho dobrých duší před ní i po ní, které se chtěly lépe podrobiti Bohu a proto podřídily svou vůli vůli jeho služebníků, což svatá Kateřina Sienská nesmírně chválí v svých Dialozích. Zbožná kněžna svatá Alžběta se podrobila s naprostou poslušností Mistru Konrádovi; a hle, jakou radu dal mezi jinými svému synovi veliký svatý Ludvík před svou smrtí: „Zpovídej se často, vyvol si vhodného zpovědníka,” který by byl „muž moudrý a dovedl tě bezpečně vyučovati” v konání věcí, které jsou ti potřebné.

Věrný přítel, praví Písmo, jest mocná ochrana; kdo jej nalezl, nalezl poklad . . . Věrný přítel jest lék života a nesmrtelnosti; a kdož se bojí Boha, naleznou jej. (Sir. 6; 14, 16.) Jak vidiš, mají tato božská slova na zřeteli především nesmrtelnost, k níž je třeba především jiným míti nejprve tohoto věrného přítele, který řídí naše činy svými pokyny a radami a tímto způsobem nás zajišťuje před úklady a klamy zlého ducha; on nám bude *pokladem* moudrosti v našich trudech,

zármutcích a pádech; bude nám *lékem*, který bude ulevovati našim srdcím a utěšovati je v duchovních nemocích; uchrání nás zlého a učiní naše dobré lepším; a když nás postihne nějaký neduh, zabrání, aby byl smrtelný, neboť nás z něho uzdraví.

Kdo však nalezne tohoto přítele? Mudřec odpovídá: *Kdož se bojí Boha*, to jest, pokorní, kteří mocně touží po svém duchovním zdokonalení. A protože tedy, Filotheo, je pro tebe tak důležité, abys šla na této svaté cestě zbožnosti s dobrým vůdcem, pros Boha s velkou naléhavostí, aby ti poskytl vůdce, který by byl podle jeho srdce, a nepochybuji o tom; neboť kdyby ti měl poslat anděla s nebe, jako to učinil mladému Tobiášovi, pošle ti dobrého a věrného vůdce.

Vždyť to má vlastně být pro tebe vždycky anděl, to jest, když jej nalezneš, nedívej se naň jako na pouhého člověka a nespolehej na něho ani na jeho lidské vědění, nýbrž spolehej na Boha, který tě bude podporovati a bude k tobě mluvit prostřednictvím toho člověka, vkládaje do jeho srdce a do jeho úst, čeho bude potřebovat pro tvé dobro; takže ho musíš poslouchat jako anděla, který sestupuje s nebe, aby tě tam vedl. Jednej s ním se srdcem otevřeným, ve vši upřímnosti a věrnosti, zjevujíc mu otevřeně své dobro i své zlo, bez předstírání a přetvářky; a tímto způsobem bude tvé dobro vyzkoušeno a lépe zajištěno a tvé zlo bude napraveno a vyléčeno; to ti přinese úlevu a posilu v tvých zármutcích, umírnění a ukázněnost v tvých útěchách. Měj v něho naprostou důvěru, smíšenou s jistou posvátnou úctou, tak aby úcta nijak nezmenšovala důvěru a důvěra nebránila nijak úctě; důvěřuj v něho s vážností, jakou chová dcera k svému otci, cti ho s důvěrou, jakou má dcera k matce; zkrátka, toto přátelství má býti silné a sladké, cele svaté, cele posvěcené, cele božské a cele duchovní.

A proto si ho vyber jako jednoho z tisíce, praví Avila; a já pravím, jednoho z deseti tisíc, neboť těch, kdo by byli schopni tohoto úřadu, je méně, než by se řeklo. Musí býti pln lásky, vědění a opatrnosti; chyběli mu jedna z těchto tří složek, je tu nebezpečí. Ale pravím ti znova, žádej zaň Boha, a obdržíc ho, blahořeč jeho božské Velebnosti, zůstaň pevná a nehledej žádného jiného, nýbrž krácej prostě, pokorně a důvěřivě, neboť budeš mít velmi šťastnou pouť.

Kapitola V.

ŽE JE TŘEBA ZAČÍT OČIŠTĚNÍM DUŠE

Kvítí, praví svatý Ženich, se ukázalo v naší zemi, čas řezání révy nastal. (Píseň 2; 12.) Co jest kvítím našeho srdce, Filotheo, ne-li dobré žádosti? Nuže, jakmile se objeví, je třeba vzíti do ruky žabku, aby bylo naše svědomí okleštěno ode všech skutků mrtvých a zbytečných. Když si měla dívka cizinka vzíti za muže Izraelitu, musila svléci roucho svého zajetí, ořezati si nehty a oholiti si vlasy (IV. Mojž. 21; 12, 13); duše, která usiluje o čest býti chotí Syna Božího, musí *svléci starého člověka a obléci nového* (Efes. 4; 22, 24), zanechávajíc hříchu; potom musí ořezati a oholiti všechny překážky, jež odvracejí od lásky k Bohu. Býti očištěn od šfav hříchu, toť počátek našeho zdraví.

Svatý Pavel byl rázem očištěn dokonalou očistou, podobně jako svatá Kateřina Janovská, svatá Magdalena, svatá Pelagie a několik jiných; ale taková očista je docela zázračná a mimořádná v řádu milosti, jako vzkříšení mrtvých v řádu přírody, takže si na to nesmíme činit nárok. Obvyklé očištění a uzdravení, ať tělesné či duchovní, postupuje jen zvolna, krok za krokem, stupeň po stupni, s obtížemi a zdlouhavě. An-

děle na Jakobově žebříku mají křídla, ale nelétají, nýbrž vystupují a sestupují po pořádku stupeň po stupni. Duše, která vystupuje od hříchu ke zbožnosti, je přirovnávána k úsvitu, který nezahání tmu okamžitě, nýbrž znenáhla. Jak praví přísloví, uzdravování, které postupuje zvolna, je vždycky bezpečnější; choroby srdce, stejně jako choroby těla, přicházejí na koni a spěšnou jízdou, ale odcházejí pěšky a pomalým krokem.

Je tedy třeba býti odvážným a trpělivým v tomto podnikání, ó Filotheo. Běda, jak smutné jest viděti duše, které se vidí stíženy různými nedokonalostmi, když již nějaký čas pěstovaly zbožnost, a začínají se hned znepokojoval, trápit a pozbývat odvahy, málem se dávajíce v srdci svést, aby nechaly všeho a vrátily se zpět. Není však na druhé straně svrchovaně nebezpečné, když se duše opačným pokušením dají svést, aby se domnívaly, že jsou očištěny ze svých nedostatků hned v první den své očisty, majíce se za dokonalé dříve, než se jimi staly, a pouštějíce se do létání bez křídel? Ó Filotheo, v jak velikém nebezpečí nového onemocnění jsou, protože se příliš brzy vymanily z rukou lékaře! Ach, nevstávejte *před svítáním*, praví Prorok, *vstávejte, když jste poseděli* (Ž. 126; 2); a řídě se sám tímto naučením a jsa již umyt a očištěn, žádá si, aby byl umyt a očištěn opět. (Ž. 1; 3.)

Postup očišťování duše nemůže a nemá skončit dříve než náš život; netrapme se tedy vůbec svými nedokonalostmi, neboť naše dokonalost záleží v tom, že s nimi bojujeme, a nemůžeme proti nim bojovati, jestliže je nevidíme, ani je přemoci, aniž se s nimi utkáme. Naše vítězství nezáleží v tom, že je vůbec necítíme, nýbrž že se jim nijak nepodvolujeme; ale jsou-li nám na obtíž, neznamená to, že se jim podvolujeme. Je nám třeba pro cvičení v pokoře, abychom byli občas v této

duchovní bitvě zranění; nicméně nejsme nikdy přemoženi, leč bychom ztratili život nebo odvahu. Ale nedokonalosti a všední hříchy by nám nemohly vzít duchovní život, neboť ten se ztrácí jen smrtelným hříchem; zbývá tedy jen, aby nám nedaly pozbýt odvahy: Vysvobod' mě, Pane, pravil David, *od ducha malomyslnosti* (Ž. 54; 9.) To je pro nás ta šťastná výhoda v této válce, že jsme stále vítězi, pokud jen chceme bojovat.

Kapitola VI.

O PRVNÍM OČIŠŤOVANÍ, JEŽ JEST OČIŠŤOVANÍ Z HŘÍCHŮ SMRTELNÝCH

První očistění, jež třeba provést, jest očistění od hříchů; prostředkem k tomu jest svátost pokání. Vyhledej nejdůstojnějšího zpovědníka, jakého najdeš; vezmi do ruky některou z knížeček, jež byly sestaveny jako pomůcka svědomí k dobré zpovědi - Ludvíka z Granady, Brunona, Ariu, Augera⁵ - čti je pozorně a všiměj si bod za bodem, v čem jsi se provinila od doby, kdy jsi začala užívat rozumu, až po přítomnou chvíli; a nedůvěřuješ-li své paměti, zapiš si, co jsi zjistila. A když jsi tak připravila a shromáždila všechny šťávy hříchu ve svém svědomí, zatrat' a odvrhni je zkroušeností a ošklivostí tak prudkou, jak jen to tvé srdce snese, uvažujíc tyto čtyři věci: že hříchem jsi ztratila milost Boží, opustila svůj rajský úděl, přijala věčné tresty pekelné a zřekla se věčné lásky Boží.

Vidiš zřejmě, Filotheo, že mluvím o generální zpovědi za celý život, která ovšem, rád přiznávám, není vždycky zcela nutná, ale uvažuji také, že ti bude ne-smírně užitečná na tomto začátku; proto ti ji velice doporučuji. Často se stává, že obvyklé zpovědi těch,

kdož žijí všedním a obyčejným životem, jsou plny velikých nedostatků, neboť často se vůbec nepřipravují nebo jen tuze málo, nemají žádoucí kajícínosti, ba často se stává, že jdou ke zpovědi s nevyslovenou vůlí navrátit se zase k hříchu, protože se nechtějí vystříhat příležitosti k hříchu ani použít prostředků, nezbytných k nápravě života; a ve všech těchto případech je k zabezpečení duše generální zpověď nezbytná. Nadto však nás generální zpověď nabádá k poznání sebe samých, podněcuje nás k spasitelnému zahanbení nad naším minulým životem, dává nám obdivovati se milosrdenství Boha, který na nás trpělivě čekal; konejší naše srdce, ulevuje našemu duchu, podněcuje v nás dobré úmysly, dává našemu duchovnímu otci příležitost, aby nám udělil rady více se hodící pro náš stav, a otvírá nám srdce, abychom se v důvěře dobře vyznávali při pozdějších zpovědích.

Když tedy mluvím o obecné obnově našeho srdce a o povšechném obrácení naší duše k Bohu pěstováním zbožnosti, zdá se mi, Filotheo, že činím dobře, když ti radím k této generální zpovědi.

Kapitola VII.

O DRUHÉM OČIŠŤOVÁNÍ, KTERÉŽ JEST OČIŠŤOVÁNÍ OD NAKLONNOSTÍ KE HŘICHU

Všichni Izraelité vskutku vyšli ze země egyptské, ale všichni odtud nevyšli rádi; proto mnozí z nich na poušti litovali, že už nemají cibuli a hrnce masa jako v Egyptě. Tak jsou i kajícíci, kteří sice opustí vskutku hřích sám, ale neopustí náklonnost k němu; to jest, umínají si, že už nebudou hřešit, ale pociťují přitom jistou nechť, že se mají zbavovat a zdržovat nebla-

hých rozkoší hříchu; jejich srdce se odříká hříchu a vzdaluje se ho, ale přesto se často obrací nazpět, jako se Lotova žena obracela k Sodomě. Zdržují se hříchu, jako nemocní se zdržují melounů, které nejedí, protože jim lékař hrozí smrtí, jestliže to učiní; ale trápí je, že si jich nemohou dopřát, mluví o nich a vyjednávají, zdali by to přece nešlo, chtějí aspoň čichat jejich vůni a pokládají za náramné šťastlivce ty, kdo je smějí jísti. Neboť tak se také tito slabí a zbabělí hříšníci zdržují po nějakou dobu hříchu, ale jen s lítostí; byli by rádi, kdyby mohli hřešit a nebýt zatraceni, mluví o hříchu s citem a zálibou a pokládají za spokojené ty, kteří hřeší. Člověk, který si usmyslil pomstu, upustí sice ve zpovědi od svého záměru, ale brzy poté ho najdeme mezi jeho přáteli, jak mluví se zalíbením o své rozepři, říká, že nebýt bázně Boží, udělal by to a ono, a že v tomto příkazu odpouštět je zákon Boží obtížný; a kéž by tak bylo dovoleno se mstít! Ach, kdo by neviděl, že i když je snad tento člověk mimo hřích, je přesto zcela ovládnut náklonností ke hříchu a že jsa ve skutečnosti mimo Egypt, je zálibou ještě v Egyptě, touže po česneku a cibuli, které tam jídával! Tak je tomu s ženou, která se sice odřekla svých špatných mravů, ale přesto ji těší, když ji muži vyhledávají a ucházejí se o ni. Běda, v jak velikém nebezpečí jsou takoví lidé!

Ó Filotheo, kdyžtě se chceš oddati zbožnému životu, nesmíš jen zanechat hříchu, nýbrž musíš ihned očistit své srdce ode všech náklonností, jež souvisí s hříchem; neboť kromě nebezpečí opětného pádu tyto náklonnosti by ještě i zeslabovaly neustále tvého ducha a zatěžovaly by ho do té míry, že by nemohl konati dobré skutky hbitě, pilně a často, v čemž však právě záleží vlastní podstata zbožnosti. Duše, jež vyšedše ze stavu hříchu podržely ještě tyto náklonnosti a slabosti,

podobají se podle mého zdání dívkám s bledou pletí, které nejsou nemocny, ale jichž všechno počínání je chorobné: jedí bez chuti, spí bez odpočinku, smějí se bez radosti, spíše se vlekou než chodí; neboť tak i tyto duše konají dobro s tak velikou duchovní zemdleností, že odnímají svým dobrým úkonům, jichž je co do počtu málo a jež jsou co do účinku nepatrné, všechnu milost.

Kapitola VIII.

O PROSTŘEDKU, JÍMŽ LZE PROVÉSTI TOTO DRUHÉ OČIŠŤOVÁNÍ

Nuže, první pohnutkou k uskutečnění tohoto druhého očišťování jest živé a mocné pochopení velikosti zla, jež nám hřích přináší. Tím vzbudíme v sobě hlubokou a prudkou zkroušenost; neboť jako zkroušenost, ať sebenepatrnější, jen když je opravdová a především když je spojena s mocí Svátosti, nás dostatečně očišťuje z hříchu, tak nás očišťuje, je-li velká a mocná, ode všech náklonností, jež závisí na hříchu. Slabá a mdlá nenávisť nebo zloba v nás vzbouzí nechť k tomu, jehož nenávidíme, a nutí nás vyhýbat se jeho společnosti; je-li to však nenávisť smrtelná a prudká, nejen že si ošklivíme a vyhýbáme se tomu, jehož nenávidíme, nýbrž protivíme si a nemůžeme snést ani styk s jeho příbuznými, rodiči a přáteli, ba ani jeho obraz a věc, která mu náleží. Podobně když kajícíník nenávidí hřích jen lehkou, třeba opravdovou zkroušeností, umiňuje si ovšem, že již nebude hřešit; když však jej nenávidí mocnou a prudkou zkroušeností, oškliví si nejen hřích, nýbrž i všechny náklonnosti a příležitosti k hříchu a všechno, co s hříchem souvisí. Je tedy třeba, Filotheo, co možná nejvíce ze-

sílití naši zkroušenost a kajícnost, aby obsáhla i nejmenší náležitosti hříchu. Podobně ztratila Magdalena při svém obrácení zálibu ve hříchu a radost, kterou v něm nalézala, do té míry, že už na ně ani nepomyslela; a David prohlásil, že nejen nenávidí hřích, nýbrž i všechny cesty a stezky hříchu (Ž. 118; 104): v tom záleží ono omlazení duše, jež týž prorok přirovnává k omlazení orlice (Ž. 102; 5).

Abys tedy dospěla k tomuto pochopení a k této zkroušenosti, je třeba, abys pečlivě konala následující meditace, jež, svědomitě konány, vykoření z tvého srdce skrze Boží milost hřích i hlavní náklonnosti k hříchu; proto jsem je upravil zcela k tomuto účelu. Budeš je konati postupně, jak jsem je uspořádal, vždycky jednu denně, a to ráno, je-li to možno, protože ráno je nejvhodnější čas pro všechny duchovní úkony; a po zbytek dne je budeš zažívat. A nejsi-li ještě schopna konati meditaci, přečti si, co bude o ní řečeno v druhé části.

Kapitola IX.

PRVNÍ MEDITACE: O STVOŘENÍ

Příprava.

1. Vžij se v přítomnost Boží.
2. Pros ho, aby tě osvětlil.

Úvahy.

1. Uvažuj, že ještě jen před tolika lety jsi nebyla vůbec na světě a že tvé bytí bylo pouhé nic. Kde jsi byla, ó má duše, v té době? Svět už trval tak dlouho, a o nás ještě v něm nebylo ani ponětí.

2. Bůh ti dal vystoupiti z této nicoty, aby tě učinil

tím, čím jsi, aniž tě nějak potřeboval, čistě jen ze své dobroty.

3. Uvaž, jaké bytí ti Bůh dal; neboť je to první bytí ve viditelném světě, schopné žítí věčně a spojití se dokonale s jeho božskou Velebností.

Vzbuzení náklonností a předsevzetí.

1. Pokoř se hluboce před Bohem, řkouc ze srdce s Žalmistou: *Ó Pane, jsem před tebou jako pouhé nic* (Ž. 38; 6). A jak jsi se rozpomněl na mě, abys mě stvořil? Běda, má duše, byla jsi pohroužena do této dávné nicoty a byla bys tam dosud, kdyby tě Bůh nebyl z ní vyprostil; a co by sis počala v té nicotě?

2. Vzdej díky Bohu. - *Ó můj veliký a dobrý Stvořiteli, jak velice jsem ti dlužna za to, že jsi se sklonil a vyvedl mě z mé nicoty, abys mě učinil ve svém milosrdenství tím, čím jsem. Co budu kdy moci učinit, abych důstojně velebila tvé svaté Jméno a vzdala dík tvé nesmírné dobrotě?*

3. Vyznej svou hanbu. - Avšak běda, můj Stvořiteli, místo abych se s tebou spojila láskou a službou, vzbouřila jsem se svými nezřízenými náklonnostmi, odloučila a vzdálila jsem se od tebe, abych se spojila s hříchem, nectíc tvou dobrotu o nic více, než jako bys nebyl můj Stvořitel.

4. Poniž se před Bohem. - *Ó má duše, věz, že Pán je tvůj Bůh; on tě učinil, a nestvořila jsi se sama* (Ž. 99; 3). *Ó Bože, jsem dílem rukou tvých.* (Ž. 137; 8.)

5. Nechci tedy už napříště nalézati zalíbení v sobě, jež nejsem o sobě nic. Čím se chlubíš, ó prachu a popele, nebo spíše, skutečná nicoto? Čím se vynášíš? A abych se pokořila, chci vykonati takovou a takovou věc, snášeti takové a takové pokoření. Chci proměnit život a následovati nadále svého Stvořitele, budu vi-

děti svou čest právě v té podobě bytí, kterou mi dal, užívajíc jí zcela k poslušenství jeho vůle pomocí prostředků, jež mi budou ukázány a na něž se otáží svého duchovního otce.

Závěr.

1. Poděkuj Bohu. - *Dobrořeč, duše má, svému Bohu, a všechny mé útroby chvalte jeho svaté jméno* (Ž. 102; 1), neboť jeho dobrota mě vytrhla z nicoty a jeho milosrdenství mě stvořilo.

2. Obětuj. - Ó Bože, obětuji ti bytí, které jsi mi dal, z celého svého srdce; tobě je oddávám a zasvěcuji.

3. Modli se. - Ó Bože, posilni mě v těchto náklonostech a předsevzetích; Svatá Panno, doporuč je milosrdenství svého Syna se všemi, za něž se mám modlit, atd.

Otče náš, Zdrávas.

Když skončíš modlitbu, učiň malou procházku a udělej z úvah, jež jsi konala, kytíčku zbožnosti, abys jí mohla provonět zbytek svého dne.

Kapitola X.

DRUHÁ MEDITACE:

O CÍLI, K NĚMUŽ JSME STVOŘENI

Příprava.

1. Vžij se v přítomnost Boží.
2. Pros ho, aby tě osvítil.

Úvahy.

1. Bůh tě nepostavil do tohoto světa proto, že by tě měl nějak potřebl, kdyžť jsi mu zhoła neužitečna, nýbrž aby na tobě projevil svou dobrotu, dávaje ti

svou milost a svou slávu. A k tomu ti dal rozum, abys ho poznávala, paměť, abys na něho vzpomínala, vůli, abys ho milovala, obraznost, aby ti představovala jeho dobrodiní, oči, abys viděla divy jeho díla, jazyk, abys ho chválila, a podobně i jiné vlastnosti.

2. Ježto jsi byla stvořena a postavena do světa s tímto záměrem, všechny skutky, jež se tomu přiči, musejí býti pomíjeny a zavrhovány, a ty, jež ničím nepřispívají tomuto cíli, musejí býti opovrhovány jako marné a zbytečné.

3. Uvaž neštěstí světa, který na to vůbec nemyslí, nýbrž žije, jako kdyby věřil, že byl stvořen, jen aby stavěl domy, sázel stromy, hromadil bohatství a tropil žerty.

Vzbuzení náklonností a předsevzetí.

1. Zastyď se nad sebou, vytýkajíc své duši její bídu, jež byla dosud tak veliká, že na to vše nemyslila vůbec nebo jen tuze málo. Běda - řekneš - nač jsem myslila, ó můj Bože, když jsem nemyslila na tebe? Nač jsem vzpomínala, když jsem zapomínala na tebe? Co jsem milovala, když jsem nemilovala tebe? Běda, měla jsem se sytit pravdou, a sloužila jsem světu, který byl stvořen, jen aby sloužil mně.

2. Vzbud' odpor k minulému životu. - Vzdávám se vás, myšlenky prázdné a úvahy neužitečné; odříkám se vás, ó hanebné a pošetilé vzpomínky; vzdávám se vás, nevěrná a nestálá přátelství, zbytečné a bídné služby, nevděčné dary, trapné laskavosti.

3. Obrať se k Bohu. - A ty, můj Bože, můj Spasiteli, budeš napříště jediným cílem mých myšlenek; ne, už nikdy neobrátním ducha k myšlenkám, jež by ti mohly býti nepříjemné; moje paměť se bude po všechny dny mého života plnit velikostí tvé dobrotivosti, jež se na mně osvědčila s takovou laskavostí; budeš rozkoší

mého srdce a blahem mých náklonností. Ano, ty a ty zbytečnosti a zábavy, kterými jsem se zabývala, ty a ty neužitečné záležitosti, jímž jsem věnovala své dny, ty a ty náklonnosti, jež poutaly mé srdce, budou mi od nynějška ohavností; a k tomuto úmyslu použiji těchto prostředků.

Závěr.

1. Poděkuj Bohu, který tě stvořil k tak vznešenému cíli. - Stvořil jsi mě, Pane, pro sebe, bych se věčně radovala z nesmírnosti tvé slávy: kdy se toho stanu hodnou a kdy ti budu dobrořečit tak, jak jsem povinna?

2. Obětuj. - Obětuji ti, ó můj drahý Stvořiteli, všechny tyto náklonnosti a předsevzetí z celé své duše a srdce.

3. Modli se. - Prosím tě, ó Bože, abys přijal vlídně mé prosby a mé sliby a abys dal mé duši své svaté požehnání, aby je mohla splnit skrze zásluhu krve tvého Syna, visícího na kříži, atd.

Uvij kytíčku zbožnosti.

Kapitola XI.

TŘETÍ MEDITACE: O BOŽÍCH DOBRODINÍCH

Příprava.

1. Vžij se v přítomnost Boží.

2. Pros ho, aby tě osvítil.

Úvahy.

1. Uvažuj o hmotných milostech, jež ti Bůh dal: jaké ti dal tělo, jaké prostředky k jeho opatrování, jaké zdraví, jaké dovolené útěchy, jaké přátele, jaké

zastánce. Avšak o všem tom uvažuj ve srovnání s tolika jinými osobami, které jsou tebe hodnější, ale postrádají těchto dobrodiní - jedni trpí úrazy na těle, na zdraví, na údech, jiní jsou vydáni všanc potupě, pohrdání a zneuctění; jiní jsou sklíčení chudobou; a Bůh nechtěl, abys i ty byla tak ubohá.

2. Uvažuj o darech duchovních: kolik je na světě lidí tupých, šilenců, slabomyslných - a proč ty nejsi mezi nimi? Bůh ti byl nakloněn. Kolik jich je, kteří byli vychováni hrubě a v úplné nevědomosti; a tobě dopřála božská Prozřetelnost jemného a důstojného vzdělání.

3. Uvažuj o milostech duchovních: Ó Filotheo, jsi jedním z dítek Církve; od tvého mládí tě Bůh učil, abys ho poznávala. Kolikrát ti udělil své svátosti? Kolikrát ti dal vnuknutí, vnitřní osvětlení, výstrahu, aby ses obrátila? Kolikrát ti odpustil tvé poklesky? Kolikrát tě vysvobodil z nebezpečí záhuby, v němž jsi se octla? A nebyla všechna ta minulá léta lhůtou a příležitostmi, jak prospívati ve spáse duše? Všimni si trochu podrobněji, jak byl k tobě Bůh vlídný a dobrotivý.

Vzbuzení náklonnosti a předsevzetí.

1. Obdivuj se dobrotě Boží. - Ó jak dobrý je můj Bůh ke mně! Ó jak je dobrý! Jak bohaté je tvé srdce, Pane, na milosrdenství a jak štědré na dobrotu! Ó má duše, nepřestaňme hlásati, kolik milostí nám udělil.

2. Žasni nad svou nevděčností. - Ale kdo jsem, Pane, že jsi mne pamětliv? Ó jak veliká je má nehodnost! Běda, pošlapala jsem tvá dobrodiní; zneuctila jsem tvé milosti, obrátivši je v zneužití a pohrdání tvou svrchovanou dobrotou; postavila jsem propast svého nevděku proti propasti tvé milosti a přízně.

3. Povzbud' se k vděčnosti. - Nuže tedy, mé srdce,

nebuď už nevděčné, neuznalé a nevěrné velikému Dobrodinci. *Zdali nebude duše má poddána Bohu* (Ž. 61; 1), který způsobil tolik divů a milostí ve mně a pro mne?

4. Ano, Filotheo, vzdal své srdce od takových a takových rozkoší, podrob je v službu Bohu, který pro ně tolik vykonal; dej své duši, aby ho poznávala vždy znovu pomocí takových a takových cvičení, jichž je k tomu potřebí; užívej pilně prostředků, jež poskytuje Církev, aby ses spasila a milovala Boha. Ano, budu se často oddávat modlitbě, přijímat svátosti, poslouchat slovo Boží, poslouchati vnuknutí a rad.

Závěr.

1. Poděkuj Bohu za poznání, jež ti nyní dal o tvém úkolu a o všech dobrodiních dosud přijatých.

2. Obětuj mu své srdce se všemi svými předsevzetími.

3. Modli se k němu, aby tě posílil, abys je věrně splnila skrze zásluhu smrti jeho Syna; pros o přimluvu Pannu a svaté.

Otče náš atd.

Uvij duchovní kytíčku.

Kapitola XII.

ČTVRTÁ MEDITACE: O HŘÍŠICH

Příprava.

1. Vžij se v přítomnost Boží.

2. Pros ho, aby tě osvítil.

Úvahy.

1. Pomysli, jak je tomu dlouho, co jsi začala hřešit, a popatř, jak velice se v tvém srdci rozmnožily hříchy od tohoto počátku; jak jsi každého dne hromadila

hříchy proti Bohu, proti sobě samé, proti bližnímu, ve skutečích, v slovech, v myšlenkách a touhách.

2. Uvažuj o svých špatných sklonech a kolikrát jsi je následovala. A z těchto dvou bodů poznáš, že tvé nepravosti rozmnožily se nad vlasy hlavy tvé (Ž. 39; 13), ba nad písek mořský.

3. Uvažuj zejména o hříchu nevděku vůči Bohu, což jest obecný hřích, který se rozlévá na všechny ostatní a nesmírně je zveličuje: viz, kolik dobrodiní ti Bůh prokázal, a že jsi jich všech zneužila proti Dárci; zejména kolik vnuknutí bylo opovrženo, kolik dobrých hnutí bylo učiněno neužitečnými. A nadto ještě kolikrát jsi přijala svátosti, a kde jest jejich užitek? Co se stalo s těmi vzácnými klenoty, jimiž tě ozdobil tvůj drahý Snoubenec? To vše zmizelo pod tvými nepravostmi. S jakou přípravou jsi je přijala? Pomysli na tu nevděčnost, že Bůh tak vytrvale běžel za tebou, aby tě spasil, a ty jsi jen stále před ním prchala, aby ses zahubila.

Vzbuzení náklonností a předsevzetí.

1. Zastyď se nad svou bídou. - Ó můj Bože, jak se odvážím přijít ti na oči? Běda, nejsem než hlíza světa a stoka nevděku a nepravosti. Je možné, že jsem byla tak nevěrná, že jsem nenechala ani jeden ze svých smyslů, ani jednu ze svých duševních schopností, jež bych nebyla zkazila, porušila, poskvnila, a že neuplynul ani jediný den mého života, abych se nedopustila tak špatných činů? Zdali toto byl způsob, jakým jsem měla odplatit za dobrodiní svého Stvořitele a za krev svého Vykupitele?

2. Pros za odpuštění a vrhni se k nohám Pána jako marnotratný syn, jako Magdalena, jako žena, která poskvnila lože svého manželství všemi druhy cizolož-

ství. Ó Pane, slitování pro tuto hříšnici; běda, ó prameně živé soustrasti, smiluj se nad touto nešťastnicí.

3. Umiň si, že budeš vésti lepší život. - Ó Pane, ne, už nikdy, s pomocí tvé milosti už nikdy se neoddám hříchu. Běda, milovala jsem jej až příliš; hnusím si jej a vrhám se k tobě, ó Otče milosrdenství; chci žítí a zemřítí v tobě.

4. Abych zahladila minulé hříchy, vyznám se z nich otevřeně a nenechám jediný, jež bych neodhalila.

5. Udělám, co budu moci, abych vykořenila jeho býlí ze svého srdce, zejména pokud jde o ty a ty hříchy, které mě nejvíce trápí.

6. A abych to mohla udělat, budu vytrvale používat prostředků, které mi budou doporučeny; nikdy se mi nebude zdát, že jsem učinila dosti pro nápravu tak velikých provinění.

Závěr.

1. Poděkuj Bohu, který ti shovíval až do této chvíle a dal ti tyto dobré náklonnosti.

2. Obětuj mu své srdce za jejich uskutečnění.

3. Pros ho, aby tě posílil, atd.

Kapitola XIII.

PATA MEDITACE: O SMRTI

Příprava.

1. Vžij se v přítomnost Boží.

2. Pros ho, aby ti dal svou milost.

3. Představ si, že ležíš velice nemocna na smrtelném loži, nemajíc naděje na vyvážnutí.

Úvahy.

1. Uvažuj o tom, jak nejistý je den tvé smrti. Ó má duše, jednoho dne vyjdeš z tohoto těla. Kdy to bude? Bude to v zimě nebo v létě? Ve městě nebo na vsi? Ve dne nebo v noci? Bude to nenadálé nebo předvídané? Bude to způsobeno nemocí nebo nehodou? Budeš mítí kdy se vyzpovídat nebo ne? Bude přítomen tvůj zpovědník a duchovní otec? Běda, o tom všem nevíme vůbec nic; jen to je jisto, že zemřeme, a že zemřeme dříve, než se nadějeme.

2. Uvažuj, že tehdy pro tebe svět skončí, už pro tebe nebude existovat; úplně se ti převrátí před očima. Ano, neboť tehdy se nám objeví rozkoše, marnosti a radosti světské i prázdné náklonnosti jako přeludy a oblaka. Ach, já bídna, pro jaké pošetilosti a chiméry jsem urážela svého Boha! Tehdy uzříš, že jsi opustila Boha pro nicotu. Naopak zbožnost a dobré skutky se ti tehdy budou zdát tak žádoucí a líbezný - proč jen jsem nešla touto krásnou a půvabnou cestou? Tehdy se hříchy, které se zdály docela nepatrné, budou zdát veliké jako hory a tvá zbožnost se bude zdát nepatrná.

3. Uvažuj o velikém a truchlivém loučení s tímto nízkým světem, jež nastane tvé duši; bude se loučit s bohatstvím, s marnostmi a lehkomyšlnými společnostmi, s radovánkami a kratochvílemi, s přáteli a sousedy, s rodiči, s dětmi, s manželem, s chotí, zkrátka s veškerým stvořením; a na sám konec i se svým tělem, jež zanechá bledé, zsinalé, vyzáblé, ohyzdné a páchnoucí.

4. Uvažuj, jak budou pospíchat, aby to tvé tělo odnesli a ukryli v zemi, a jak potom už na tebe svět nebude myslit a ani si na tebe nevzpomene, zrovna tak jako ty jsi nemyslíla na jiné: Bůh mu dej věčné odpočinutí, řeknou, a to bude všechno. Ó smrti, jak jsi krutá, jak jsi nelítostná!

5. Uvažuj, že když duše vyjde z těla, ubírá se na-pravo nebo nalevo. Běda, kam půjde tvá duše? Kte-rou cestu nastoupí? Nejinou než tu, kterou začala jít už na tomto světě.

Vzbuzení náklonností a předsevzetí.

1. Modli se k Bohu a vrhni se do jeho náručí. - Ach Pane, přijmi mě pod svou ochranu pro ten straš-ný den; učiň mi tu hodinu šťastnou a příznivou; ať jsou raději všechny ostatní hodiny mého života smut-né a bolestné!

2. Pohrdni světem. - Ježto neznám hodinu, kdy tě musím opustit, ó světe, nechci se k tobě ničím poutat. Ó drazí přátelé, milí synové, dovolte mi, abych vás nemilovala nijak více než svatým přátelstvím, jež může trvati věčně; neboť proč se mám s vámi spojovat tak, aby potom musilo býti spojení zrušeno a rozvázáno?

3. Chci se připravit na tuto hodinu a míti péči po-třebnou k tomu, aby tato cesta skončila šťastně; chci zajistit ze všech svých sil své svědomí a odstranit ty a ty nedostatky.

Závěr.

Poděkuj Bohu za tato předsevzetí, jež ti udělil; obě-tuj je jeho Velebnosti; pros ho opět, aby ti dal šťast-nou smrt pro zásluhu smrti svého Syna. Vzáývej o po-moc Pannu a svaté.

Otče náš, Zdrávas.

Uvij kytici myrhy.

Kapitola XIV.

ŠESTA MEDITACE: O SOUDU

Příprava.

1. Vžij se v přítomnost Boží.
2. Pros ho, aby tě osvítil.

Úvahy.

1. Na konci, až uplyne doba, kterou Bůh stanovil pro trvání tohoto světa, a po mnohých strašlivých znameních a předpovědích, pro něž budou lidé *schnouti hrůzou a strachem* (Lk 21; 26), padne oheň jako potopa a spálí a v popel obrátí celou tvář země, aniž z toho bude vyňata jediná věc, kterou na ní spatřujeme.

2. Po této potopě plamenů a blesků vstanou z mrtvých všichni lidé země, kromě těch, kteří už jsou vzkříšení, a na hlas archandělův se shromáždí v údolí Josafat. Avšak běda, jaký tu bude rozdíl! Neboť jedni budou mít těla oslavená a zářící a druzí těla ohavná a strašná.

3. Uvažuj, s jakou velebností se objeví svrchovaný Soudce, obklopen všemi anděly a světci, máje před sebou svůj Kříž, zářící jasněji než slunce, znamení milosti dobrým a přísnosti zlým.

4. Tento svrchovaný Soudce oddělí svým strašným rozkazem, který bude ihned vykonán, dobré od zlých, jedny postaví po své pravici, druhé po své levici; bude to věčné rozdělení, po němž se už nikdy tyto dvě skupiny nesejdou.

5. Když bude provedeno rozdělení a budou otevřeny knihy svědomí, zjeví se jasně zloba zlých a jejich

pohrdání Bohem; a na druhé straně zase pokání dobrých a účinky milosti Boží, jichž se jim dostalo, a nic nezůstane skryto. Ó Bože, jaká hanba pro jedny, jaká útěcha pro druhé!

6. Uvažuj o posledním rozsudku nad zlými: *Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, který je připraven ďáblu a jeho soudruhům.* (Mt. 25; 41.) Zvaž tato slova, tak závažná. *Odejděte*, praví: toť slovo věčné opuštěnosti, jež Bůh pronáší o těchto nešťastnících, vypovídaje je navždy od svého obličeje. Nazývá je *zlořečenými*: ó má duše, jaké to zlořečení! Zlořečení obecné, jež zahrnuje všechna zla; zlořečení neodvolatelné, jež zahrnuje všechny doby i věčnost. Dodává: *do ohně věčného.* Pohleď, ó srdce mé, na tuto nesmírnou věčnost. Ó věčná věčnosti muk, jak jsi strašná!

7. Uvažuj o rozdílném výroku nad dobrými: *Pojďte*, praví Soudce; ach, toť příjemné slovo spásy, jímž nás Bůh táhne k sobě a přijímá nás do lůna své dobroty. *Požehnaní Otce mého*: ó vzácné dobrořečení, jež zahrnuje veškeré požehnání! *Vládněte královstvím, které je vám připraveno od stvoření světa.* Ó Bože, jaká milost, neboť toto království bude bez konce!

Vzbuzení náklonností a předsevzetí.

1. Chvěj se, duše, při této vzpomínce. - Ó Bože, kdo mi může dáti jistotu pro ten den, kdy sloupy nebes se budou otřásati hrůzou?

2. Vzbud' odpor k svým hříchům, jež jediné tě mohou zahubit v ten hrůzyplný den.

3. Ach, chci se teď soudit sama, abych nebyla souzena; chci prozpytovat své svědomí a odsoudit se, obžalovat se a napravit se, aby mne neodsoudil Soudce v ten strašlivý den; vyzpovídám se tedy, přijmu potřebné rady, atd.

Závěr.

1. Poděkuj Bohu, který ti dal prostředek, jak se zabezpečit pro ten den, a lhůtu k pokání.
 2. Obětuj mu své srdce za pokání.
 3. Pros ho o milost, abys je dobře vykonala.
- Otče náš, Zdrávas.*
Uvij kytici.

Kapitola XV.

SEDMA MEDITACE: O PEKLE

Příprava.

1. Vžij se v přítomnost Boží.
2. Pokoř se a pros ho o pomoc.
3. Představ si temné město, celé v plamenech páchnoucí síry a smůly, plné lidí, kteří z něho nemohou vyjít.

Úvahy.

1. Zatracenci dlí v pekelné propasti jako v tomto nešťastném městě a trpí v něm nevýslovná muka na všech smyslech a na všech údech, protože jako užívali všech svých smyslů a údů k hříchu, tak budou trpět na všech údech a smyslech tresty za hřích: oči budou trpět za své nepravé a špatné pohledy strašlivým pohledem na d'ábly a na peklo; uši budou slyšet za to, že si libovaly v prostopášných řečech, jen pláč, nářky a výkřiky zoufalství a tak tomu bude i s ostatními.

2. Kromě těchto muk je tam jeden ještě větší trest, totiž zbavení a ztráta slávy Boží, kterou nebudou smět nikdy uzříti. A jestliže Absolon shledal, že ztráta milé tváře jeho otce Davida je nepříjemnější než celé vyhnanství, ó Bože, jak žalostné je teprve být navždy zbaven pohledu na tvůj sladký a líbezný obličej!

3. Uvažuj především o věčném trvání těchto muk, jež už samo činí peklo nesnesitelným. Běda, jestliže už jen blecha v uchu nebo nepatrná horečka nám činí krátkou noc tak zdlouhavou a nepříjemnou, jak strašlivá bude noc věčnosti s tolikerými mukami! Z této věčnosti se rodí věčné zoufalství, nekonečná rouhání a výbuchy vzteku.

Vzbuzení náklonností a předsevzetí.

1. Naplň duši hrůzou ze slov Izaiášových: Ó má duše, mohla bys *bydliti věčně s tímto ohněm šířajícím a žárem věčným?* (33; 14.) Chceš snad vskutku opustit Boha navždy?

2. Vyznej, že jsi to zasloužila, a kolikeronásobně! Nuže, od této chvíle chci jít opačnou cestou; proč bych sestupovala do této propasti?

3. Učiním tedy takový a takový pokus vystříhati se hříchu, který jediný mi může přinést věčnou smrt.

Děkuj, obětuj, pros.

Kapitola XVI.

OSMA MEDITACE: O RAJI

Příprava.

1. Vžij se v přítomnost Boží.
2. Vykonej vzývání.

Úvahy.

1. Představ si krásnou, jasnou noc a pomysli, jak blahý je pohled na nebe s tím množstvím rozmanitých hvězd. Nuže, spoj nyní tuto krásu s krásou krásného dne, tak aby jas slunce nebránil zřetelně vidět hvězdy a měsíc; a pak řekni směle, že všechna tato krása do-

hromady není nic proti znamenitosti velikého Ráje. Ó jak žádoucí a rozkošné je to místo, jak vzácné je to město!

2. Uvažuj o vznešenosti, kráse a množství občanů a obyvatelů tohoto šťastného kraje: ty miliony milionů andělů, cherubů a serafů, ty davy apoštolů, mučedníků, vyznavačů, panen, svatých žen; to množství je nescíslné. Ó jak šťastná je tato společnost! Nejmenší z nich je krásnější na pohled než celý svět; jaké to teprv bude vidět je všechny pohromadě? Ale jak jsou šťastni, Bože můj; neustále zpívají sladký zpěv věčné lásky, neustále se těší z trvalého veselí; prokazují si navzájem nevýslovná potěšení a žijí v útěše blahé a nerozlučné společnosti.

3. Nakonec uvažuj o tom, jakého se jím dostalo dobra, že se těší z Boha, který je povždy obdařuje svým dobrotivým pohledem a jím vlévá do jejich srdcí propast rozkoše. Jak dobré jest býti navždy spojen se svým Počátkem! Jsou tam jako šťastní ptáci, kteří navždy zpívají a poletují v ovzduší Božství, jež je ode všad obklopuje neuvěřitelnými rozkošemi; tam se každý předstihuje s druhým, ale bez nejmenší závisti, ve chvalozpěvech na Stvořitele. Veleben budiž navždy, ó náš sladký a svrchovaný Stvořiteli a Spasiteli, jenž jsi k nám tak dobrý a uděluješ nám tak štědře své slávy. A naopak zase Bůh žehná věčným žehnáním všechny své svaté: Buďte požehnání povždy, praví, moji drazí tvorové, kteří jste mi sloužili a kteří mě budete na věky chválit s tak velikou láskou a silou.

Vzbuzení náklonností a předsevzetí.

1. Obdivuj se této nebeské vlasti a vzdej jí chválu. - Ó jak jsi krásný, můj nebeský Jerusaleme, a jak blažení jsou tvoji obyvatelé!

2. Vytkni svému srdci, jak málo odvahy až dosud projevilo, že se tak velice odchýlilo od cesty k tomuto slavnému příbytku. - Proč jsem se tolik vzdálila od svého svrchovaného dobra? Ach, já bídná, pro tyto rozkoše tak nechutné a vratké jsem opustila tisíckrát a tisíckrát tyto věčné a nekonečné radosti. Jaký to mám rozum, že jsem pohrdla tak žádoucími dobry pro touhy tak pomíjivé a bezcenné?

3. Přesto však vzbud' mocnou touhu po tomto přebývání tak lahodném. - Ježto se ti zlíbilo, můj dobrý a svrchovaný Pane, zavésti mě opět na své cesty, už nikdy, nikdy se neobrátim zpět. Jděme, drahá duše, jděme vstříc tomuto nekonečnému odpočinku, ubírejme se k této požehnané zemi, jež je nám zaslíbena; co děláme v tomhle Egyptě?

4. Budu se tedy zdržovati věcí, jež mě odvracejí od této cesty nebo mě zdržují.

5. Vykonám ty a ty věci, které by mi na ní mohly pomáhati kupředu.

Poděkuj, obětuj, pros.

Kapitola XVII.

DEVATA MEDITACE: ROZHODNUTÍ PRO NEBE

Příprava.

1. Vžij se v přítomnost Boží.

2. Pokoř se před ním a pros, aby tě osvítil.

Úvahy.

Představ si, že jsi na holé planině docela sama se svým dobrým andělem, jako mladý Tobiáš jdoucí do Rages, a že ti ukazuje shora otevřený Ráj s rozkošemi,

znázorněnými v meditaci o Ráji, kterou jsi vykonala; a že potom ti stranou dole ukáže otevřené peklo se všemi mukami, vyličenými v meditaci o pekle. Když jsi se v představě uvedla do této situace a když jsi poklekla před svým dobrým andělem,

1. uvaž, že jsi opravdu uprostřed mezi Rájem a peklém a že to i ono je otevřeno, aby tě přijalo podle toho, jak se rozhodneš.

2. Uvaž, že volba pro jedno nebo pro druhé, jež se koná na tomto světě, bude platit na onom světě navěky.

3. A ačkoli obojí je otevřeno, aby tě přijalo podle tvého rozhodnutí, přece Bůh, který je připraven dát ti buď jedno skrze svou spravedlnost, buď druhé skrze své milosrdenství, žádá si s nevyrovnatelnou žádostí, aby sis vybrala Ráj; a tvůj dobrý anděl tě k tomu nutká se vši svou mocí, nabízejí ti od Boha tisícero milostí a tisícero prostředků, jež by ti pomáhaly při výstupu.

4. Ježíš Kristus se na tebe dívá s nebeské výsosti ve své dobrotě a zve tě něžně: Pojď, má drahá duše, k věčnému odpočinutí v náručí mé dobroty, jež ti připravila nesmrtelné rozkoše v hojnosti své lásky. Pohleď vnitřním zrakem na Svatou Pannu, jež tě mateřsky vybízí: Odvahu, mé dítě, nepohrdej přáním mého Syna ani tolika vzdechy, jež za tebe vysílám, dýchajíc s ním po tvé věčné spáse. Viz svaté, kteří tě nabádají, a milion svatých duší, jež tě něžně pobízejí, netoužíce, než aby jednoho dne uviděli tvé srdce sdružené se svými k věčné chvále Boží, a ujišťující tě, že cesta do nebe není naprosto tak obtížná, jak to svět předstírá. Jen směle, říkají ti, milá přítelkyně; kdo si dobře všimne cesty zbožnosti, po níž jsme vystoupily nahoru, uvidí, že jsme dospěly k těmto rozkoším rozkošemi nesrovnatelně slastnějšími než rozkoše světa.

Volba.

1. Ó peklo, nenávidím tě nyní i na věky; nenávidím tvá muka a tresty; hnusím si tvou neblahou a nešťastnou věčností; a především ta věčná rouhání a zlořečení, jež věčně chrlíš proti mému Bohu. A obracejíc své srdce a svou duši k tobě, ó krásný Ráji, slávo věčná, blaženosti neochvějná, volím provždy neodvolatelně svůj domov a svůj příbytek v tvých krásných a posvátných palácích a v tvých svatých a žádoucích stánkách. Žehnám, ó můj Bože, tvému milosrdenství, které mi ráčíš nabízet, a přijímám je. Ó Ježíši, můj Spasiteli, přijímám tvou věčnou lásku a přijímám místo a příbytek, jež jsi pro mne vybral v tomto blaženém Jerusalemě, ne tak pro nějakou jinou věc jako proto, abych tě na věky milovala a tobě blahorečila.

2. Přijmi dobrodiní, jež ti nabízí Panna a světci; slib jim, že se vydáš na cestu k nim; podej ruku svému dobrému andělu, aby tě tam zavedl; povzbud' svou duši v této volbě.

Kapitola XVIII.

DESATA MEDITACE: JAK SE DUŠE ROZHODUJE PRO ZBOŽNÝ ŽIVOT

Příprava.

1. Vžij se v přítomnost Boží.
2. Poniž se před jeho tváří; dožaduj se jeho pomoci.

Úvahy.

1. Představ si, že jsi opět na holé rovině sama se svým dobrým andělem, a na levé straně vidíš sedět na vysoko vyvýšeném trůně ďábla s četnými pekelnými

duchy za sebou, a kolem něho celý dav světských lidí, kteří ho pozdravují s odkrytými hlavami a klanějí se mu, jedni tímto hříchem, druzí jiným. Pozoruj, jak se chovají všichni tito neblazi dvořané tohoto ohavného krále: viz, jak jedni běsní nenávistí, závistí a vztekem, jiní se mezi sebou vraždí, jiní, vyzáblí a zasmužilí, se derou za bohatstvím, jiní zase se zabývají pošetilostmi, nemajíce jediné zábavy, která by nebyla neužitečná a marná; jiní zase hníjí, mrzce pohroužení do svých zvířecích náklonností. Viz, jak jsou všichni bez odpočinku, bez řádu a bez způsobů; viz, jak sebou navzájem pohrdají a jak se milují jenom falešným zdáním. Učříš úhrnem neblahou obec, tyranisovanou zlořečným králem, a bude ti jí líto.

2. Na pravé straně viz ukřižovaného Ježíše Krista, jenž se se srdečnou láskou modlí za tyto ďáblem ovládané ubožáky, aby vyvázli z této tyranie, a volá je k sobě; viz veliký zástup zbožných duší, které jsou kolem něho se svými anděly. Pozoruj krásu této říše zbožnosti. Jak blaží viděti tento zástup panen, mužů i žen, bělejší lilie, toto shromáždění vdov, plných posvátného umrtvování a pokory! Viz šik četných manželů, kteří spolu žijí tak něžně ve vzájemné úctě, jež není možna bez veliké lásky; viz, jak tyto duše snoubí péči o svůj vnější přibyték s péčí o vnitřní, lásku k manželovi s láskou k nebeskému Choti. Rozhlédni se po nich dokola: všechny uvidíš, jak se svatým, sladkým, radostným vzezřením poslouchají Našeho Pána a všichni by ho chtěli štípiti uprostřed svého srdce. Radují se, ale radostí přívětivou, laskavou a dobře zřízenou; milují se navzájem, ale láskou posvátnou a velmi čistou. Ti z těchto zbožných lidí, kteří mají nějaký zármutek, netrápí se tím přespříliš a neztrácejí pro to rozvahu. Krátce, pohleď na oči Spasitele, který je utěšuje, a viz, že všichni vespolek směřují k němu.

3. Opustila jsi už Satana s jeho truchlivým a nešťastným zástupem skrze dobré náklonnosti, které jsi přijala, a přece jsi ještě nedošla ke Králi Ježíši ani jsi se nepřipojila k jeho šťastné a svaté družině zbožných, nýbrž jsi ještě stále mezi oběma.

4. Svatá Panna se svatým Josefem, svatým Ludvíkem, svatou Monikou a sto tisíc jiných svatých ze zástupu těch, kdo kdysi žili ve světě, tě zvu a pobízejí.

5. Ukřižovaný Král tě volá tvým vlastním jménem: *Pojď, má milovaná, pojď, budeš korunována.* (Píseň 4; 8.)

Předsevzetí.

1. Ó světe, ó děsný zástupe, ne, nikdy mě neuzříš pod svým praporem: opustila jsem navždy tvé blázniviny a marnivosti. Králi pýchy, ó králi neštěstí, duchu pekelný, odříkám se tě s celou tvou prázdnou nádherou; ošklivím si tě se všemi tvými skutky!

2. A obracejíc se k tobě, můj sladký Ježíši, Králi štěstí a slávy věčné, vinu se k tobě vší silou své duše, zbožňuji tě celým svým srdcem, volím si tě nyní i provždy za svého Krále a svou neporušitelnou věrností se ti dávám v nezrušitelné poddanství; podrobuji se v poslušenství tvým svatým zákonům a příkazům.

3. Ó svatá Panno, má drahá Paní, volím si tě za vůdkyni, hlásím se pod tvou korouhev, vzdávám ti obzvláštní úctu a vážnost. Ó můj svatý anděle, uveď mě do tohoto posvátného shromáždění; neopouštěj mě, dokud nedojdu k cíli s touto šťastnou družinou, s níž volám a budu volati na svědectví své volby: Ať žije Ježíš, ať žije Ježíš!

Kapitola XIX.

JAK JE TŘEBA KONATI GENERALNI ZPOVĚĎ

To jsou tedy, drahá Filotheo, meditace, jichž je potřeba k našemu úmyslu. Když jsi je vykonala, jdi statečně v duchu pokory vykonati svou generální zpověď; prosím tě však, aby ses nedala znepokojevati žádnými obavami. Štír, který nás uštkl, má jedovaté bodnutí, ale naložen v oleji je výborným lékem proti vlastnímu bodnutí; hřích je hanebný, jen když se ho dopouštíme, ale když se promění ve zpověď a pokání, je důstojný a prospěšný. Zkroušenost a zpověď jsou tak krásné a mají tak výbornou vůni, že smazávají ohyzdnost a rozptylují puch hříchu. Šimon malomocný tvrdil, že Magdalena je hříšnice; ale náš Pán řekl, že nikoli, a mluvil pak již jen o vůních, jež šířila, a o velikosti její lásky. Jsme-li opravdu pokorní, Filotheo, bude se nám náš hřích nesmírně ošklivit, protože jest jím urážen Bůh, ale vyznání našeho hříchu nám bude sladké a příjemné, protože Bohu se jím vzdává pocta; je to pro nás jistá úleva, když můžeme lékaři vyličiti, jaká nemoc nás trýzní. Až se octneš před svým duchovním otcem, představ si, že jsi na Kalvarii u nohou ukřižovaného Ježíše Krista, jehož drahocenná krev kane odevšad, aby tě obmyla z tvých nepravostí; neboť i když neskrápí kajícíníky kolem zpovědnic sama krev Spasitelova, skrápí je hojně zásluha jeho vylité krve. Otevři tedy dokořán srdce, aby z něho zpovědi vyšly hříchy; neboť jak z něho budou odcházet hříchy, tak do něho bude vcházet vzácná zásluha božského Utrpení, aby je naplnila požehnáním.

Řekni však pěkně všechno, prostě a upřímně; uspokoj v tom řádně své svědomí. A když to uděláš, vy-

slechni připomínky a příkazy sluhy Božího a řekni v svém srdci: *Mluv, Pane, neboť služebnice tvá poslouchá.* (I. Král. 3; 9.) Ano, Filotheo, to posloucháš Boha, ježto on řekl svým náměstkům: *Kdo vás slyší, mě slyší* (Lk 10; 16). Potom vezmi následující prohlášení, jež tvoří závěr celé tvé zkroušenosti a jež musíš nejprve uvážít a porozjímat; přečti je pozorně a s vroucností co možná největší.

Kapitola XX.

UPRIMNÉ PROHLÁŠENÍ, JEŽ MA VRÝTI V DUŠI ROZHODNUTÍ SLOUZITI BOHU A JEŽ UZAVÍRÁ ÚKONY POKANÍ

Já podepsaná, stojíc před přítomným Bohem a celým jeho nebeským dvorem, uváživši nesmírné milosrdenství jeho božské dobroty vůči mně, přenehodnému a bídnému stvoření, jež stvořil z ničeho, zachovával, udržoval, vyprostil z tolika nebezpečí a zahrnul tolika dobrodiními; především však uváživši onu nepochopitelnou laskavost a mírnost, s níž mě předobrá Bůh tak dobrotivě snášel v mých nepravostech, tak často a tak laskavě mi dával vnuknutí k nápravě a tak trpělivě čekal na mé pokání a polepšení až do tohoto... roku mého věku, přes všechn můj nevďěk, nevěrnost a zradu, jimiž jsem ho tak nestoudně urážela, odkládajíc se svým obrácením a pohrdajíc jeho milostmi; uváživši dále, že v den svého svatého křtu jsem byla tak šťastně a svatě zaslíbena a obětována svému Bohu, abych byla jeho dcerou, a že proti vyznání, jež bylo tehdy učiněno mým jménem, jsem tolikrát a tak velice, tak neblaze a ohavně znesvětila a poskvrnila svého ducha, užívajíc a obracejíc jej proti božské Velebnosti; konečně, vracejíc se nyní k sobě, padajíc na

tvář srdcem i duchem před trůnem božské spravedlnosti, uznávám, připouštím a vyznávám, že jsem pravoplatně obžalována a usvědčena ze zločinu urážky božského majestátu a vinna Smrti a Utrpením Ježíše Krista pro hříchy, jichž jsem se dopustila, pro něž on umřel a trpěl muka kříže, takže jsem pro tu věc hodna býti na věky odsouzena a zatracena.

Obracejíc se však k trůnu nekonečného milosrdenství téhož věčného Boha, když jsem si z celého srdce a ze vší síly zošklivila nepravosti svého minulého života, prosím a žádám pokorně o milost, prominutí a odpuštění s úplným rozhřešením svého zločinu, pro Smrt a Utrpení téhož Pána a Vykupitele mé duše; opírajíc se o ně jako o jediný základ své naděje, vyznávám znovu a obnovuji posvátné vyznání věrnosti, jež bylo za mě učiněno na mém křtu vůči Bohu, odříkajíc se ďábla, světa a těla, zavrhuje jejich neblahé podněty, marnosti a žádosti pro celý čas svého života i pro celou věčnost. A obracejí se k svému Bohu, dobrotivému a slitovnému, přejí si, umiňují si, odhodlávám se a rozhodují se neodvolatelně, že mu budu sloužit a milovat ho nyní i na věky, dávajíc, věnujíc a zasvěcujíc mu k tomu svého ducha se všemi jeho schopnostmi, svou duši se všemi jejími mohutnostmi, své srdce se všemi jeho náklonnostmi, své tělo se všemi jeho smysly; prohlašujíc, že už nikdy nezneužiji žádné části své bytosti proti jeho božské vůli a svrchované Velebnosti, již se obětuji a zasvěcuji v duchu, abych mu byla povždy věrným, poslušným a oddaným stvořením, aniž to chci kdy odvolati nebo toho litovati. Avšak běda, kdyby se mi stalo z vnuknutí nepřítele nebo z nějaké lidské slabosti, že bych se v něčem provinila proti tomuto rozhodnutí a zasvěcení, prohlašuji od nynějška a umiňuji si s pomocí milosti Ducha svatého, že se z toho opět vzchopím, jakmile to zpozoruji, a

uchýlím se znovu k božskému milosrdenství bez jakéhokoli průtahu nebo odkladu.

To je má nezrušitelná a neodvolatelná vůle, úmysl a odhodlání, jež vyznávám a potvrzuji bez výhrady a bez výjimky v téže svaté přítomnosti svého Boha a před očima Církve vítězné i před tváří Církve bojující, mé Matky, jež slyší toto prohlášení v osobě toho, jenž mně jako její služebník slyší toto prohlašovat. Račž mě, ó můj věčný Bože, všemohoucí a předobrá, Otče, Synu i Duše svatý, utvrditi v tomto mém odhodlání a přijmouti tuto mou srdečnou a vroucí oběť ve vůni libeznosti; a jako se ti zlíbilo dáti mi vnuknutí a vůli k tomuto činu, tak mi dej i potřebnou sílu a milost k jeho naplnění. Ó můj Bože, ty jsi *můj Bůh, Bůh mého srdce* (Ž. 15; 1, 72; 25), Bůh mé duše, Bůh mé mysli; tak tě vyznávám a vzývám nyní i po všechny věky. Ať žije Ježíš.

Kapitola XXI.

ZAVĚR K TOMUTO PRVNÍMU OČISTOVÁNÍ

Když jsi učinila toto prohlášení, buď pozorna a otevři uši svého srdce, abys uslyšela v duchu slovo svého rozhřešení, jež pronese sám Spasitel tvé duše, sedě na trůně svého milosrdenství, tam nahoře v nebi přede všemi anděly a svatými v touž chvíli, když tě bude kněz v jeho jménu rozhřešovat zde na zemi. A tak bude celý ten zástup blažených v radosti nad tvým dobrem zpívat duchovní píseň nevyrovnatelného veselí a všichni dají políbení pokoje a společenství tvému srdci, opět naplněnému milostí a posvěcenému.

Ó Bože, Filotheo, jak podivuhodnou a šťastnou smlouvu takto uzavřeš s jeho božskou Velebností! Odevzdávajíc mu sebe sama, získáváš ji i sebe sama

pro život věčný. Pak už zbývá jen, abys vzala péro a podepsala upřímně zápis svého prohlášení a abys potom šla k oltáři, kde navzájem zase Bůh podepíše a zpečetí tvé rozhřešení i slib Ráje, jež ti dá, klada se skrze svou Svátost jako posvátná pečeť na tvé srdce obnovené. Tímto způsobem, Filotheo, bude, zdá se mi, tvá duše očištěna od hříchu a ode všech náklonností hříchu.

Protože však pro naši slabost a žádostivost, jež může býti umrtvována, ale jež nemůže zaniknouti, dokud žijeme zde na zemi, se tyto náklonnosti snadno v duši obnovují, dám ti několik pokynů, jichž řádné zachovávání tě nadále uchrání smrtelného hříchu i všech jeho náklonností, takže už nikdy nebude moci míti místo ve tvém srdci. A poněvadž tyto pokyny zároveň slouží i k dokonalejšímu očištění, než ti je udělím, řeknu ti ještě něco o této úplnější čistotě, k níž tě chci vésti.

Kapitola XXII.

ZE JE TREBA SE OČISTITI Z NAKLONNOSTI K HRICHŮM VŠEDNÍM

Čím více se rozednívá, tím zřetelněji vidíme v zrcadle skvrny a vady na svém obličej; podobně, čím více vnitřní světlo Ducha svatého ozařuje naše svědomí, tím zřetelněji a jasněji vidíme hříchy, sklony a nedokonalosti, jež nám mohou zabránit v dosažení pravé zbožnosti; a totéž světlo, jež nám zjevuje tyto skvrny a nedostatky, podněcuje v nás touhu, abychom se jich zbavili a očistili se od nich.

Objevíš tedy, drahá Filotheo, že kromě smrtelných hříchů a náklonností k smrtelným hříchům, z nichž jsi se očistila ve cvičeních již uvedených, máš ještě v duši mnoho sklonů a náklonností k hříchům všed-

ním. Neříkám, že odhalíš všední hříchy, nýbrž říkám, že objevíš náklonnosti a sklony k nim; a to jsou dvě různé věci, neboť nikdy nemůžeme býti zcela prosti všedních hříchů nebo aspoň nemůžeme setrvati v takovém úplném oproštění delší dobu; můžeme však nemíti naprosto náklonnosti k všedním hříchům. Něco jiného je zajisté selhati jednou nebo dvakrát žertem v málo významné věci a něco jiného je libovat si ve lhaní a míti náklonnost k tomuto druhu hříchu.

A pravím-li teď, že je třeba očistit duši ode všech náklonností k všednímu hříchu, které v ní jsou, znamená to, že nesmíme nijak vědomě posilovat vůli k pokračování a setrvání v žádném všedním hříchu; vždyť by to bylo i příliš podle, kdybychom chtěli docela vědomě podržeti ve svědomí věc Bohu tak nemilou, jako je vůle chtít se mu znelíbit. Všední hřích, třeba sebe menší, je Bohu nemilý, i když mu není tak nemilý, aby nás pro něj chtěl odsouditi nebo zatratiti. A jestliže se mu nelíbí všední hřích, vůle a náklonnost k všednímu hříchu není nic jiného než rozhodnutí chtít se nelíbiti jeho božské Velebnosti. A je možné, aby duše řádně zrozená chtěla nejen se nelíbiti Bohu, nýbrž si ještě libovati v tom, že se nelíbí Bohu?

Tyto náklonnosti, Filotheo, přímo odporují zbožnosti, jako náklonnosti k smrtelnému hříchu odporují lásce: zeslabují síly ducha, brání božským útěchám, otvírají bránu pokušením; a ačkoli nezabíjejí duši, činí ji velmi chorou. *Umírající mouchy*, praví Kazatel, *kazí příjemnost vonné masti* (10; 1); chce tím říci, že mouchy, které nezůstanou v masti, nýbrž jen z ní něco pozří a odletí, nezkazí nic než to, co odnesou, kdežto zbytek zůstane neporušen; když však zahynou v masti, zbaví ji její ceny a učiní z ní věc neužitečnou. Rovněž všední hříchy nepůsobí duši velkou škodu, když v ni vejdou a nezdrží se v ní dlouho; prodlejí-li však tyto

hříchy v duši pro náklonnost, jež k nim chová, zkazí nepochybně *příjemnost masti*, to jest svatou zbožnost.

Pavouci nezabíjejí včely, ale kazí a porušují jejich med a zatarasují svými pavučinami jejich plástve, takže včely už nemohou konat své dílo; tak je tomu tehdy, když se tam zdržují. Podobně všední hřích nezabíjí naši duši, přece však kazí zbožnost a zatěžuje schopnosti duše špatnými návyky a sklony tak silně, že už nemohou projevovati onu hbitost lásky, v níž záleží zbožnost; to však platí tehdy, když všední hřích přebývá v našem svědomí náklonností, kterou k němu máme. To nic neznamena, Filotheo, říci nějakou lež, trochu se přenáhlit v slovech, v činech, v pohledech, v oděvu, v žertech, ve hrách, dokud jen vyženeme tyto duchovní pavouky ze svého svědomí, jakmile tam vnikli, jako včely vyhánějí pavouky tělesné. Jestliže jim však dovolíme zůstat v našich srdcích, a nejen to, jestliže nám dokonce bude záležet na tom, abychom je tam zadrželi a rozmnožili, pak brzy uvidíme, že náš med je zkažen a úl našeho svědomí zaneřáděn. Pravím však znovu: je možné, aby bylo ušlechtilé duši milé nelíbiti se Bohu, aby jí bylo příjemné býti mu nepříjemnou a aby chtěla chtít něco, o čem ví, že ho to uráží?

Kapitola XXIII.

ZE JE TŘEBA SE OCISTITI OD NAKLONNOSTI K NEUZITEČNÝM A NEBEZPEČNÝM VĚCEM

Hry, plesy, hostiny, slavnosti, divadla nejsou v podstatě věci špatné, nýbrž indiferentní, nelišné, poněvadž mohou býti užívány dobře i špatně; nicméně jsou to vždycky věci nebezpečné, a býti pro ně zaujat je ještě nebezpečnější. Pravím tedy, Filotheo, že i když je

dovoleno hráti, tančiti, strojiti se, chodit na počestná divadelní představení, účastnit se hostin, míti k těm věcem náklonnost je něco, co odporuje zbožnosti a je neobyčejně škodlivé a nebezpečné.⁶ Není špatné ty věci konat, ale je špatné si v nich vášnivě libovat. Je škodlivé sít do půdy našeho srdce náklonnosti tak prázdné a hloupé; zabírá to místo dobrým dojmům a brání to, aby miza naší duše sloužila dobrým náklonnostem.

Tak se staří Nazareni zdržovali nejen všeho opojného, nýbrž i hroznů a vinného octa (IV. Mojž. 6; 3), ne snad proto, že by hrozny a ocet opojovaly, nýbrž že požívání octa mohlo vzbudit chuť na hrozny a požívání hroznů by mohlo vzbudit touhu pít mošt a víno. Nuže, neříkám, že bychom nemohli užívat věci nebezpečných; přece však pravím důrazně, že si nemůžeme v nich libovati, aniž škodíme zbožnosti. Když jeleni příliš ztloustnou, ukrývají se a uchylují se do svých houštin, vědouce, že tuk je činí tak těžkými, že by nebyli s to běžet, kdyby byli náhodou pronásledováni; když se lidské srdce zatěžuje těmito neužitečnými, zbytečnými a nebezpečnými náklonnostmi, nemůže na-prosto spět hbitě, lehce a snadno za svým Bohem, který je pravým cílem zbožnosti. Malé děti bývají okouzleny motýly a honí se za nimi; nikdo to neod-suzuje, protože to jsou děti. Ale není směšné, ba spíše žalostné, vidět dospělé lidi, jak se s vášní oddávají tak nedůstojným malichernostem, jako jsou jmenované věci, jež nás kromě své neužitečnosti ještě uvádějí v nebezpečí, že jejich sledování v nás vyvolá nekázeň a nepořádek? Proto ti říkám, má milá Filotheo, že je třeba se očistit od těchto náklonností; a i když úkony nejsou vždycky v rozporu se zbožností, náklonnosti jsou jí přesto vždycky škodlivé.

Kapitola XXIV.

ZE JE TŘEBA SE OČISTITI OD ŠPATNÝCH SKLONŮ

Jsou v nás ještě, Filotheo, jisté přirozené sklony, které nemají počátek v našich jednotlivých hříších a proto nejsou ve vlastním smyslu hříchem ani smrtelným ani všedním, ale nazývají se nedokonalostmi a jejich projevy slují chyby a nedostatky. Tak na příklad měla svatá Pavla podle vyprávění svatého Jeronýma silný sklon k smutku a zádumčivosti, takže když jí zemřely děti a manžel, byla by pokaždé málem zemřela zármutkem; to byla nedokonalost, nikoli hřích, protože to bylo proti její vůli. Někteří lidé jsou od přirozenosti lehké mysli, jiní jsou zasmušilí, jiní nesnadno přijímají cizí mínění, jiní jsou zase náchylní k nedůtklivosti, jiní k hněvu, jiní k lásce; zkrátka, je málo osob, u nichž by člověk nemohl zpozorovati nějakou takovou nedokonalost. Nuže, ačkoli jsou každému jakoby vlastní a přirozené, přece je lze pěstováním opačných sklونů napravovati a zmírňovati, ba dokonce je možno se jich i zbaviti a očistiti se od nich; a pravím ti, Filotheo, že je to věc nutná. Lidé vynalezli už prostředek, jak změnit hořké mandlovníky v sladké tím, že je toliko navrtávají u kořene aby mohla vytéci míza; proč bychom my nemohli vypustit své převrácené sklony, abychom se polepšili? Není tak dobré přirozenosti, aby se nemohla zkazit špatnými návyky; také však není přirozenosti tak drsné, aby nemohla být nejprve milostí Boží a pak řádnou péčí zkrocena a ovládnuta. Dám ti tedy teď pokyny a uvedu cvičení, jež ti pomohou očistit duši od nebezpečných sklонů, nedokonalostí a všech náklonností k všedním hříchům a tak postupně zajistit stále více svědomí proti smrtelnému hříchu. Dej ti Bůh milost, abys je mohla dobře vykonati.

DRUHÁ ČÁST

OBSAHUJICI RŮZNÉ POKYNY,
JAK POVZNAŠETI DUŠI K BOHU
MODLITBOU A SVATOSTMI

Kapitola I.

O NUTNOSTI MODLITBY

1. Ježto modlitba uvádí náš rozum v božský jas a světlo a vystavuje naši vůli teplu nebeské lásky, nic nemůže tak očistit náš rozum z jeho nevědomosti a naši vůli z jejich nepravých náklonností jako modlitba; toť voda požehnání, jež svou vláhou dává se zeleňtati a kvěsti rostlinám našich dobrých tužeb, omývá naše duše z jejich nedokonalostí a zbavuje naše srdce jejich vášní.

2. Nadevše však ti radím modlitbu vnitřní a modlitbu srdce, zejména když je jejím předmětem život a Utrpení našeho Pána; budeš-li naň často pohlížet v meditaci, celá tvá duše se jím naplní; seznámíš se s jeho způsoby a budeš své skutky utvářet podle jeho skutků. On je světlo světa, proto máme býti osvěcováni a ozařováni v něm, skrze něho a pro něho; on jest strom touhy, v jehož stínu máme odpočívati; on jest živá studnice Jakobova k smytí všech našich poskvrn. (Jan 4; 6.) Konečně děti se učí mluvit svým jazykem, naslouchajíce svým matkám a žvatlajíce s nimi; a my se naučíme skrze Spasitelovu milost mluvit, jednati a chtíti jako on, budeme-li meškati meditací

v jeho blízkosti a pozorovati jeho slova, jeho činy a jeho náklonnosti.

Zde je třeba se zastaviti, Filotheo, a věř mi, že nemůžeme jíti k Bohu Otci jinou branou než touto; neboť jako povrch zrcadla by nemohl odrážeti náš obraz, kdyby nebylo vzadu potaženo cínem nebo olovem, tak by Božství nemohlo býti námi zde ve světě dobře nazíráno, kdyby nebylo spojeno se svatým lidstvím Spasitelovým, jehož život i smrt jsou nejprůměřenějším, nejlíbeznějším, nejlahodnějším a nejprospěšnějším předmětem, jež si můžeme zvoliti pro svou obvyklou meditaci. Spasitel se nenazývá nadarmo *chlebem*, jenž *sestoupil s nebe* (Jan 6; 1); neboť jako chléb je třeba jísti k nejrozličnějšímu masu, tak je třeba rozjímati a uvažovati o Spasiteli a vyhledávati ho ve všech našich modlitbách a skutcích. Četní autoři uspořádali a rozdělili jeho život a smrt podle rozličných dělítek, tak aby mohl sloužit k meditaci; doporučuji ti svatého Bonaventuru, Bellintaniho, Brunona, Capillu, Ludvíka z Granady, de la Puentu.

3. Věnuj tomu denně hodinu před obědem, podle možnosti brzy ráno, protože po nočním odpočinku budeš mít mysl méně zaměstnanou a svěžejší. Neprodlužuj také meditaci přes hodinu, jestliže ti to výslovně neřekne tvůj duchovní otec.

4. Budeš-li moci konati toto cvičení v kostele a najdeš-li tam dosti klidu, bude to pro tebe věc velmi vhodná, protože nikdo, ani otec ani matka, ani manželka ani kdo jiný ti nebudou moci zabránit, abys ztrávila celou hodinu v kostele, kdežto ve svém domě by sis snad, jsouc jistým způsobem vázána, nemohla zajistit hodinu takové volnosti.

5. Začinej všechny modlitby, ať ústní či vnitřní, přítomností Boží a dodržuj toto pravidlo bez výjimky; a uvidíš zakrátko, jak ti to bude užitečné.

6. Dáš-li na mě něco, budeš se modliti svůj Otčenáš, Zdrávas a Věřím latinsky; naučíš se však také dobře rozuměti slovům těchto modliteb ve svém jazyce, abys modlíc se je společným jazykem Církve, mohla zároveň chutnati podivuhodný a lahodný smysl těchto svatých modliteb, jež je třeba říkat tak, že soustředíme své myšlení na jejich smysl a upínáme k němu svou náklonnost; a nesmíš s nimi příliš spěchat, abys jich odříkala hodně, nýbrž musíš se snažit, abys to, co říkáš, říkala vroucně; neboť jediný Otčenáš pomodlený s citem má větší cenu než mnoho Otčenášů, odříkaných rychle a zběžně.

7. Růženec je velmi prospěšný způsob modlitby, dovedeš-li jej odříkávat, jak náleží; k tomu měj některou z knížek, jež učí, jak je třeba se jej modlit. Také je dobré se modlit litanie k našemu Pánu, k Panně Marii a k svatým, a všechny ostatní ústní modlitby, jež jsou ve schválených modlitebních knížkách a Hodinkách, s podmínkou, že máš-li dar vnitřní modlitby, ponecháš této modlitbě vždycky hlavní místo; takže nebudeš-li po ní moci pro přílišnou zaměstnanost nebo pro nějaký jiný důvod konati vůbec ústní modlitbu, nebudeš si z toho dělat starosti a spokojíš se tím, že před meditací a po ní se prostě pomodlíš modlitbu Páně, Pozdravení andělské a Apoštolské vyznání víry.

8. Budeš-li se při ústní modlitbě cítit pužena a vedena k vnitřní nebo duchovní modlitbě, neodporuj tomu, nýbrž nech svou mysl volně tíhnout tímto směrem a neznepokojuj se tím, že jsi nedokončila ústní modlitby, jež jsi měla v úmyslu; neboť vnitřní modlitba, kterou jsi konala místo nich, je příjemnější Bohu a prospěšnější tvé duši. Vyjímám z toho modlitby breviáře, jsi-li vázána se je modlit; neboť v tomto případě je třeba splniti povinnost.

9. Stane-li se, že celé tvé dopoledne uplyne bez to-

hoto svatého cvičení vnitřní modlitby, ať pro množství záležitostí nebo z jakékoli jiné příčiny (aby se to nestalo, o to se máš podle možnosti postarat), snaž se to napravit odpoledne v hodinu co možná vzdálenou od doby jídla; kdybys konala cvičení hned po jídle, dříve než postup zažívání již značně pokročil, zmáhala by tě značně ospalost a škodilo by to tvému zdraví. Kdyby ses k němu nedostala za celý den, je třeba nahradit tuto ztrátu hojnějšími modlitbami střelnými a četbou nějaké duchovní knížky s nějakým zadostučiněním, jež by zabránilo následkům tohoto opominutí; a potom si pevně umiň, že nazítří se zase vrátíš k obvyklému pořádku.

Kapitola II.

KRÁTKÝ NAVOD K MEDITACI: PŘÍTOMNOST BOŽÍ JAKO PRVNÍ BOD PŘÍPRAVY

Snad však nevíš, Filotheo, jak se má konati vnitřní modlitba, neboť to je věc, kterou na neštěstí v naší době zná málo lidí. Proto ti zde dávám prostý a stručný návod k ní, očekávaje, že se poučíš obšírněji o tomto předmětě četbou krásných knih, jež o něm byly složeny, zejména však zkušeností. Nejdříve ti naznačím přípravu, jež záleží ve dvou bodech; první záleží v tom, že se vžijeme v přítomnost Boží, druhý v tom, že vzýváme jeho pomoc. Nuže, k tomu, aby ses vžila v přítomnost Boží, předkládám ti čtyři hlavní prostředky, jichž můžeš použít k tomuto počátku

První z nich jest živé a pozorné uvědomení celé přítomnosti Boží, to jest, že Bůh je všude a ve všem a že není na tomto světě místa ani věci, kde by nebyl velmi skutečně přítomen, takže jako ptáci narážejí na vzduch všude, ať létají kdekoli, tak my nalézáme Boha

přítomného, ať jdeme kamkoli nebo ať jsme kdekoli. Každý zná tuto pravdu, ale každý není dosti pozorný, aby si ji opravdu uvědomil. Slepci, nevidoucí přítomného knížete, vzdají mu přesto úctu, budou-li upozorněni na jeho přítomnost; protože ho však nevidí, zapomenou snadno na jeho přítomnost, a zapomenouce na ni, přestanou býti uctiví a pozorní. Běda, Filotheo, my nevidíme Boha, který je nám přítomen; a třebaže nás víra zpravuje o jeho přítomnosti, přece nevidouce ho svýma očima, často naň zapomínáme a chováme se, jako by Bůh byl daleko od nás; neboť i když dobře víme, že je přítomen všem věcem, přece je to tak, jako bychom to nevěděli, protože na to vůbec nemyslíme. Proto je před modlitbou vždycky nutno podnítit naši duši k pozorné myšlence a úvaze o této přítomnosti Boží. Tak to chápal David, když psal: *Vystoupím-li na nebesa, Bože můj, tys tam; sestoupím-li do pekla, jsi přítomen* (Ž. 138; 8); a tak máme užívatí slov Jakobových, jenž uzřev svatý žebrník, pravil: *Jak hrozné je toto místo! Vpravdě Bůh je zde, a já jsem to nevěděl.* (I. Mojž. 28; 17, 16.) Chtěl říci, že na to nemyslel; neboť jinak nemohl nevědět, že Bůh je všude a ve všem. Když se tedy chystáš k modlitbě, musíš říci z celého svého srdce a svému srdci: ó srdce mé, srdce mé, Bůh je opravdu zde.

Druhý prostředek, jak se vžítí v tuto svatou přítomnost, jest nemysleti jen, že Bůh je na tom místě, kde jsi, nýbrž že je zcela zvláště v tvém srdci a v podstatě tvého ducha, jež oživuje a oduševňuje svou božskou přítomností, jsa tam jako srdce tvého srdce a duch tvého ducha; neboť jako duše, jsouc rozšířena v celém těle, je přítomna v každé jeho části, přesto však sídlí zvláštním způsobem v srdci, tak i Bůh je přítomen sice všem věcem, avšak zvláštním způsobem mešká v našem duchu; a proto ho David nazývá *Bohem své-*

ho srdce (Ž. 72; 26) a svatý Pavel pravil, že žijeme, pohybujeme se a trváme v Bohu. (Sk. 17; 28.)

Třetí prostředek jest uvažovati o našem Spasiteli, jenž ve svém lidství patří s nebe na všechny osoby na světě, zejména však na křesťany, kteří jsou jeho dětmi, a ještě zvláštěji na ty, kdo se modlí a jichž činy a chování on pozoruje. To není pouhá obrazná představa, nýbrž skutečná pravda; neboť i když ho nevidíme, on nás pozoruje s výsostí; tak ho viděl svatý Štěpán v okamžiku svého umučení (Sk. 7; 55). A tak můžeme právem říci s Nevěstou: *Hle, on stojí na zdi naší, hledě skrze okna, patře skrze mříže.* (Píseň 2; 9.)

Čtvrtý způsob záleží v použití prosté obraznosti; představíme si Spasitele v jeho svatém lidství, jako by stál před námi, tak jako jsme zvyklí si představovat své přátele a říkat si: Představuji si toho a onoho, jak dělá to či ono, zdá se mi, jako bych ho viděl před sebou, a podobně. Kdyby však byla přítomna nejsvětější Svátost oltářní, pak by tato přítomnost byla skutečná a ne jen obrazná; neboť způsoby a podoby chleba by byly jako nějaká zástěna, za níž náš Pán skutečně přítomný nás vidí a pozoruje, ačkoli my ho nevidíme v jeho vlastní podobě.

Použiješ tedy některého z těchto čtyř prostředků, abys uvedla svou duši před modlitbou v přítomnost Boží; a není třeba jich používat všech dohromady, nýbrž stačí vždycky použít jen jednoho, a to prostě a krátce.

Kapitola III.

O VZÝVÁNÍ, DRUHÉM BODU PŘÍPRAVY

Vzývání se koná tímto způsobem: Tvá duše, zakoušející přítomnost Boží, padne na tvář s největší úctou, poznávajíc, že je naprosto nehodna dlíti před tak svr-

chovanou Velebností; přece však vědouc, že táž Dobrota tomu chce, prosí ji o milost, aby jí mohla dobře sloužit a uctívat ji v této meditaci. Chceš-li, můžeš užít několika krátkých a vroucných slov, jako jsou tato slova Davidova: *Nezavrhuj mě, Bože můj, od tváře své a ducha svého svatého mi neodnímej.* (Ž. 50; 13.) *Osvěť tvář svou nad svým služebníkem, a budu pozorovati tvé divy.* (Ž. 118; 135, 18.) *Dej mi rozum, a budu zkoumati zákon tvůj a ostříhati ho celým srdcem svým.* (118; 34.) *Služebnice tvá jsem; dej mi rozum* (118; 125), a podobné výroky. Prospěje ti také, připojíš-li vzývání svého anděla strážného a svatých osobností, jež se vyskytnou v tajemství, o němž rozjímáš; tak při meditaci o smrti našeho Pána můžeš vzývat Pannu Marii, svatého Jana, Magdalenu, dobrého lotra, aby ses stala účastna citů a vnitřních hnutí, jichž se jim při tom dostalo; a při meditaci o své smrti můžeš vzývati anděla strážce, který bude přítomen, aby ti vnukl vhodné myšlenky; a tak i při jiných tajemstvích.

Kapitola IV.

O ZNAZORNĚNÍ TAJEMSTVÍ, TŘETÍM BODU PŘÍPRAVY

Po těchto dvou obvyklých složkách meditace přichází třetí, jež není společná všem druhům meditace; je to ta, kterou jedni nazývají „vytvoření místa“, jiní „vnitřní naučení“. Neznaменá to nic jiného, než že si názorně představíme v hlavních rysech tajemství, o němž chceme rozjímati, tak jako by se dalo v naší přítomnosti. Když chceš na příklad rozjímati o našem Pánu na kříži, představíš si, že jsi na hoře Kalvarii a že vidíš vše, co se stalo a co bylo řečeno v den Umučení; nebo chceš-li, protože je to totéž, představíš si,

že ukřižování Páně se odehrává právě na tom místě, kde jsi, tak, jak je líčí evangelisté. Totéž platí pro rozjímání o smrti, jak jsem to vymezil v příslušné meditaci, i pro rozjímání o pekle a pro všechna podobná tajemství, v nichž jde o věci viditelné a smyslové; neboť pokud jde o jiná tajemství - tajemství Boží velikosti, výbornosti ctností, cíle, pro nějž jsme stvořeni, což jsou věci neviditelné - v nich nepřichází tento druh představivosti v úvahu. Je pravda, že je možno k usnadnění úvahy používatí podobenství nebo srovnání, ale to není snadné, a já chci s tebou pracovat velmi prostě, aby tvůj duch neměl příliš mnoho starostí s vymýšlením.

Nuže, pomocí této obraznosti uzavřeme svého ducha v tajemství, o němž chceme rozjímati, aby netěkal sem a tam, zrovna tak jako zavíráme ptáka do klece nebo také jako se krahujec přivazuje řemínky, aby zůstal na ruce. Někteří lidé si ovšem řeknou, že je lépe užívatí pro znázornění těchto tajemství prostě myšlenky víry a prostého pochopení, zcela vnitřního a duchovního, nebo si mysliti, že se ty věci odehrávají v našem nitru; to je však příliš složité pro začátek, a dokud tě Bůh nepovznese výše, radím ti, Filotheo, aby ses zdržovala v tom nízkém údolí, jež ti ukazují.

Kapitola V.

O ÚVAHÁCH, DRUHÉ ČASTI MEDITACE

Po úkonu obraznosti následuje úkon rozumění, jež nazýváme meditací a jenž není nic jiného než jedna nebo více úvah, jichž cílem jest obrátit naše náklonnosti k Bohu a k božským věcem; v tom se meditace liší od studia a jiných myšlenek a úvah, jež se nedějí

pro získání ctností nebo lásky k Bohu, nýbrž pro nějaký jiný cíl a záměr, jako k získání učenosti, k spiso-
vání nebo disputaci. Když jsi tedy uzavřela ducha, jak jsem řekl, v okrsek předmětu, jež chceš rozjímati, ať už se to stalo pomocí představivosti, je-li předmět smyslový, nebo pomocí prostého upření pozornosti, je-li nesmyslový, začneš o něm uvažovati; vypracované ukázky těchto úvah najdeš v meditacích, které jsem ti už sestavil. Najde-li tvůj duch dosti chuti, světla a užitku v některé úvaze, zastavíš se u ní a nepůjdeš dále, počínajíc si jako včely, jež také neopouštějí květ, dokud v něm nalézají nějaký med, jež by mohly vysátí. Nebudeš-li však uspokojena některou úvahou podle své chuti, když jsi se jí chvíli zabývala, přejdeš k jiné; postupuj však v této věci nenásilně a prostě, do ničeho se nenutíc.

Kapitola VI.

O NAKLONNOSTECH A PŘEDSEVZETÍCH, TŘETÍ ČÁSTI MEDITACE

Meditace vzbouzí dobrá hnutí ve vůli čili žádostivé části naší duše, jako lásku k Bohu a bližnímu, touhu po Ráji a Slávě, horlivý zájem o spásu duší, následování života našeho Pána, soustrast, obdiv, radost, bázeň před nemilostí Boží, před Soudem a před peklem, nenávisť k hříchu, důvěru v dobrotu a milosrdenství Boží, zahanbení nad naším špatným minulým životem; a náš duch se má co nejvíce rozpínat a rozšiřovat v těchto náklonnostech. Hledáš-li v tom pomoc, vezmi do rukou první svazek *Meditací* Dom A. Capilly a čti předmluvu, neboť v ní ukazuje, jakým způsobem je třeba rozšiřovati své náklonnosti; obšírněji o tom jedná Otec Arias ve svém *Pojednání o modlitbě*.

Nesmíš se však, Filotheo, zastavovati u těchto obecných náklonností do té míry, že bys je neproměnila ve zvláštní a vymezená předsevzetí, směřující k tvému napravení a polepšení. Tak na příklad první slovo, jež pronesl náš Pán na kříži, rozleje v tvé duši nepochybně dobrou náklonnost k následování, to jest touhu odpouštět svým nepřítelům a milovat je. Nuže, povím ti teď, že to nestačí, nepřipojíš-li k tomu zvláštní rozhodnutí na tento způsob: Už se nebudu urážet nad takovými a takovými nepříjemnými slovy, jež ten a ten, můj soused nebo sousedka, můj sluha nebo služka o mně pronášejí, ani nad nevážností, kterou mi projevuje ten či onen člověk; naopak, řeknu a učiním to a ono, abych ho získala a obměkčila, a tak dále. Tímto způsobem, Filotheo, napraviš vkrátce své chyby, kdežto pouhým vzbuzováním náklonností bys toho dosáhla pozdě a s nesnázemi.

Kapitola VII.

O ZAVĚRU A DUCHOVNÍ KYTICI

Konečně je třeba uzavřít meditaci třemi úkony, jež je nutno vykonati s pokorou co možná největší. První jest díkůvzdání, jímž děkujeme Bohu za náklonnosti a předsevzetí, jež nám dal, a za jeho dobrotu a milosrdenství, jež jsme odkryli v tajemství meditace. Druhý úkon, toť úkon oběti, jímž obětujeme Bohu jeho vlastní dobrotu a milosrdenství, smrt, krev, ctnosti jeho Syna a spolu s nimi i své náklonnosti a předsevzetí. Třetí úkon jest úkon prosby, již Boha prosíme a zapřísaháme, aby nás učinil účastnými milosti a ctností svého Syna a aby požehnal našim náklonnostem a předsevzetím, abychom je mohli věrně splnit; potom prosíme i za Církev, za své pastýře, za rodiče, přátele

a jiné, používající k tomu přímlovky Panny Marie, andělů a svatých. Nakonec jsem poznamenal, že je třeba se pomodlit Otčenáš a Zdrávas, což jsou nejobecnější a nejpotřebnější modlitby všech věřících.

K tomu všemu jsem připojil, že má býti natrhána kytička zbožnosti; hle, co tím chci říci. Lidé, kteří se procházeli v krásné zahradě, neodcházejí z ní rádi, aniž by si odnesli čtyři nebo pět květů, aby k nim voněli a měli je v ruce po zbytek dne; tak i my, když byl náš duch promyslel v meditaci některé tajemství, máme vybrati jeden, dva nebo tři body, jež se nám nejvíce zalíbily a jež se nám zdají nejvhodnější k našemu zdokonalení, abychom si na ně vzpomínali po zbytek dne a duchovně k nim voněli. Proveďte se to hned na místě, kde jsme konali meditaci; proto se tam ještě nějaký čas pozdržíme nebo se procházíme o samotě.

Kapitola VIII.

NĚKOLIK VELMI UŽITEČNÝCH POKYNŮ O NAMĚTU MEDITACE

Nade vše jest nutno, Filotheo, abys ukončivši meditaci podržela v paměti předsevzetí a rozhodnutí, jež jsi učinila, a abys je toho dne pečlivě prováděla. Toť veliký užitek meditace, bez něhož je často nejen neúčinná, nýbrž škodlivá, protože ctnosti rozjímané, ale neuplatňované někdy naplňují ducha pýchou; domníváme se, že jsme takoví, jací jsme se rozhodli býti, což je ovšem pravda, jsou-li předsevzetí živá a pevná; nejsou však taková, nýbrž jsou prázdná a nebezpečná, nejsou-li prováděna. Je tedy třeba se všemi prostředky pokoušet o jejich uskutečnění a vyhledávat k tomu malé i velké příležitosti; jestliže jsem se na příklad rozhodl, že získám mírnost ducha ty, kdož mě urážejí,

budu se snažit se s nimi toho dne setkat, abych je přívětivě pozdravil; a nebudu-li se moci s nimi potkat, budu aspoň o nich mluvit dobře a budu se modlit za ně k Bohu.

Po ukončení této vnitřní modlitby musíš také dávat pozor, abys neotrásla svým srdcem, neboť bys rozlila balzám, jež jsi přijala skrze modlitbu; chci tím říci, že je třeba, abys podle možnosti zachovala nějakou dobu mlčení a abys docela pozvolna převedla své srdce od modlitby k činnosti, uchovávajíc jak můžeš nejdéle cit a náklonnosti, jež jsi vzbudila. Kdyby nějaký člověk dostal v krásné porcelánové nádobě vzácnou tekutinu, aby ji odnesl domů, kráčel by pomalu, nedívaje se vůbec kolem sebe, nýbrž hledě hned před sebe z obavy, že narazí na nějaký kámen nebo udělá chybný krok, hned zase na nádobu, aby viděl, zdali ji nenahýbá. Ty si musíš počínati stejně, když ukončíš meditaci; nerozptyluj ihned svou pozornost, nýbrž dívej se prostě před sebe. Máš-li ovšem potkati někoho, s nímž se musíš zastaviti nebo ho vyslechnouti, tu se nedá nic dělat, tomu třeba se přizpůsobit, ale takovým způsobem, že budeš zároveň pohlížeti i na své srdce, aby balzámu svaté modlitby bylo rozlito co možná nejméně.

Také je třeba, aby sis navykla dovést přejít z modlitby k nejrůznějším činnostem, jež na tobě spravedlivě a náležitě vyžaduje tvé zaměstnání a povolání, i když se zdají velmi vzdáleny náklonností, jež jsme vzbudili v modlitbě. Chci tím říci, že advokát musí umět přejít od modlitby k obhajovací řeči, obchodník k obchodnímu jednání, vdaná žena k povinnostem svého manželství a ruchu své domácnosti tak lehce a klidně, aby tím jejich duch nebyl vůbec znepokojen; neboť ježto je obojí podle vůle Boží, je třeba provéstí přechod od jednoho k druhému v duchu pokory a zbožnosti. -

Někdy se ti stane, že ihned po přípravě bude tvá náklonnost uchválena Bohem; tehdy, Filotheo, je třeba jí popustit uzdu a nechtít uplatňovat metodu, kterou jsem ti naznačil, neboť i když v obvyklém případě úvaha má předcházet náklonnosti a předsevzetí, dá-li ti Duch svatý náklonnost před úvahou, nemáš se znovu vracet k uvažování, protože jeho cílem není nic jiného než vzbuzení náklonnosti. Zkrátka, kdykoli se ti dostaví náklonnosti, musíš je přijmouti a dát jim místo, ať už se objeví přede všemi úvahami nebo po nich. A třebaže jsem zařadil náklonnosti až za všechny úvahy, udělal jsem to jen pro lepší rozlišení jednotlivých částí modlitby; neboť jinak je obecným pravidlem, že náklonnosti nesmějí býti nikdy zdržovány, nýbrž musí se jim ponechat volnost, kdykoli se objeví. To pravím nejen o ostatních náklonnostech, nýbrž i o díkůvzdání, obětování a modlitbě, jež je možno konati i mezi úvahami; neboť ani jim se nesmí bránit o nic více než ostatním náklonnostem, i když by je potom bylo nutno v závěru meditace opakovat. Pokud však jde o předsevzetí, ta musí býti vzbuzena po vzbuzení náklonností a na konci celé meditace před závěrem, protože nám mají představovat jednotlivé a známé předměty a proto by nás uváděly v nebezpečí roztržitosti, kdybychom se k nim obraceli při vzbuzení náklonností.

Při vzbuzování náklonností a předsevzetí je dobře užívat rozhovoru a mluvit hned k našemu Pánu, hned k andělům a osobám vystupujícím v tajemstvích, k svatým a sám k sobě, k svému srdci, k hříšníkům, ba i k neživým věcem, jak to vidíme činit Davida v jeho žalmech a jiné světce v jejich meditacích a modlitbách.

Kapitola IX.

O VYPRAHLOSTI, JEŽ SE OBJEVUJE PŘI MEDITACI

Stane-li se ti, Filotheo, že nenajdeš v meditaci nejmenší záliby ani útěchy, zapřísahám tě, aby ses tím netrápila, nýbrž abys někdy otevřela bránu modlitbě ústní: naříkej si na sebe před naším Pánem, vyznej svou nehodnost, pros ho, aby ti pomohl, líbej jeho obraz, máš-li jej, promlouvej k němu tato slova Jakoba: *Nepustím tě, leč mi požehnáš* (I. Mojž. 32; 26), nebo slova ženy kananejské: *Ano, Pane, jsem pes, ale i psi jedí drobty se stolu svého pána.* (Mt 15; 27.) Jindy vezmi do ruky nějakou knihu a pozorně v ní čti, dokud se tvůj duch neprobudí a nevzchopí; jindy podněcuj své srdce nějakým vnějším hnutím zbožnosti: padni tváří k zemi, zkříž ruce na prsou, obejmí krucifix; rozumí se jen tehdy, když jsi někde v ústraní.

Jestliže se ti ani po tom všem nedostane útěchy, ať je tvá vyprahlost sebe větší, netrap se tím, nýbrž trvej dále ve zbožném postoji před svým Bohem. Kolik je dvořanů, kteří přijdou stokrát do roka do přijímací síně vladaře, nedoufajíce, že s ním budou moci promluvit, nýbrž jen že budou od něho viděni a že splní svou povinnost. Tak máme, drahá Filotheo, též přistupovati k modlitbě, čistě a prostě proto, abychom splnili svou povinnost a osvědčili svou věrnost. Zlíbí-li se božské Velebnosti nás osloviti a baviti se s námi skrze svá svatá vnuknutí a vnitřní útěchy, bude to pro nás zajisté veliká čest a neobyčejná radost; nezlíbí-li se mu však nám prokázat tuto milost a mine-li nás bez oslovení, jako by nás neviděl a jako bychom nebyli před ním přítomni, nemáme odejít, nýbrž máme zůstat na místě, před touto svrchovanou Dobrotou, v od-

daném a klidném postoji; a tehdy zajisté přijme naši trpělivost a všimne si naší vytrvalosti a stálosti, takže když se před ním objevíme někdy jindy, vyznamená nás a bude s námi rozmlouvati skrze své útěchy, dávaje nám poznati lahodnosti svaté modlitby. Neučiní-li to však, spokojme se, Filotheo, s tím, že je pro nás přespříliš velikou ctí už býti u něho a před jeho očima.

Kapitola X.

RANNÍ CVIČENÍ

Kromě této úplné a pravidelné meditace a jiných ústních modliteb, jež máme konati jednou za den, je patero jiných kratších modliteb, jež jsou jako by doplňky a dodatky té druhé veliké modlitby; první z nich je modlitba, která se koná ráno jako obecná příprava ke všem denním pracím. Budeš ji konati takto:

1. Poděkuj Bohu a vroucně jej vzývej za milost, kterou ti udělil tím, že tě uchoval minulé noci; a jestliže jsi se té noci dopustila nějakého hříchu, pros ho za odpuštění.

2. Uvědom si, že dnešní den ti byl dán, abys v něm mohla získati budoucí den věčnosti, a učin pevné předsevzetí, že využiješ tohoto dne k tomuto cíli.

3. Mysli předem na to, jaké záležitosti, jaká setkání a jaké příležitosti k službě Bohu se ti dnes naskytnou a s jakými pokušeními urazit Boha se setkáš, ať už by šlo o hněv, o ješitnost nebo o jakoukoli jinou nezřízenost; a svatým úmyslem se připrav, abys dobře užila prostředků, jež by se ti naskytly k službě Boží a k rozhojnění tvé zbožnosti; a naopak se zase připrav, aby ses řádně vystříhala všeho, co by směřovalo proti tvé spáse a slávě Boží, abys proti tomu bojovala a přemáhala to. Nestačí pak učiniti toto předsevzetí,

nýbrž je třeba i připravit prostředky k jeho zdárnému uskutečnění. Předvídám-li na příklad, že budu muset o něčem jednat s člověkem vášnivým a náchylným k hněvu, nejen že si umím, že se nedám strhnout, abych ho urazil, nýbrž přichystám si i vlídná slova, abych si ho naklonil, nebo si zajistím pomoc nějaké osoby, jež by ho dovedla ukrotit. Předvídám-li, že budu moci navštívit nemocného, rozmyslím si, kdy to učiním a jaké útechy i jakou pomoc mu mám poskytnout; a podobně i v jiných věcech.

4. Když je to vykonáno, pokoř se před Bohem, vyznávajíc, že sama ze sebe nemůžeš uskutečnit nic z toho, o čem jsi rozvažovala, ať už jde o vystříhání zla nebo konání dobra. A obětuj své srdce jako bys je držela v rukou, se všemi svými dobrými úmysly božské Velebnosti, prosíc ji, aby je vzala do své ochrany a posílila je k dobrému konání Boží služby, a to těmito nebo podobnými vnitřními slovy: Ó, Pane, zde je to ubohé a nuzné srdce, jež z tvé dobroty vzbudilo několik dobrých hnutí; ale běda, je příliš slabé a nemohoucí, aby mohlo uskutečnit svůj dobrý úmysl, neudělíš-li mu své nebeské požehnání, o něž tě prosím v této věci, ó dobrotivý Otče, skrze zásluhy utrpení tvého Syna, k jehož počtě zasvěcuji celý tento den i zbytek svého života. Vzývej Pannu Marii, svého strážného anděla a svaté, aby ti pomáhali k tomuto výsledku.

Všechny tyto duchovní úkony však je třeba konati krátce a rychle, podle možnosti dříve než vyjdeme z pokoje, aby pomocí tohoto cvičení bylo všechno, co budeš konati po celý den, svlažováno Božím požehnáním; prosím tě však, Filotheo, abys to nikdy nevynechala.

Kapitola XI.

O VEČERNÍM CVIČENÍ A ZPYTOVÁNÍ SVĚDOMÍ

Jako uspořádáš před svým hmotným obědem duchovní hostinu pomocí meditace, tak musíš i před večeří uspořádat malou zbožnou duchovní večeří nebo aspoň svačinu. Vyšetř si tedy trochu volného času před hodinou večeře a sklánějíc se před Bohem postav se v duchu vedle ukřižovaného Ježíše (jejž si představíš prostou vnitřní úvahou a pohledem) a rozdmýchej znovu v srdci své ranní meditace několika vroucími povzdech, úkony pokory a projevy lásky k tomuto božskému Spasiteli své duše; nebo také opakuj ty body ranní meditace, které se ti nejvíce zamlouvaly, nebo se rozněť nějakým novým námětem k rozjímání, podle toho, co je ti milejší.

Co se týče zpytování svědomí, jež má býti vykonáno vždycky před spánkem, ví každý, jak je třeba je konati.

1. Poděkujeme Bohu za to, že nás toho dne zachoval.
2. Zkoumáme, jak jsme se chovali ve všechny hodiny dne; a abychom to měli snadnější, budeme uvažovati, kde, s kým a v jaké záležitosti jsme měli co činiti.
3. Shledáme-li, že jsme vykonali něco dobrého, poděkujeme za to Bohu; jestliže jsme se naopak dopustili něčeho špatného v myšlenkách, slovech nebo skutcích, prosíme božskou Velebnost za odpuštění, umiňujíc si, že se z toho vyzpovídáme při první příležitosti a že se upřímně polepšíme.
4. Potom svěříme v ochranu své tělo, svou duši, Církev, rodiče, přátele božské Prozřetelnosti; pomodlíme se k svaté Panně, andělu strážci a svatým, aby bděli nad námi a za nás; a potom se s Božím požehnáním

uložíme k odpočinku, jehož podle jeho vůle potřebujeme.

Toto cvičení nemá býti nikdy opominuto, neméně než ranní pobožnost; neboť ranní pobožnost otvírá okna tvé duše Slunci spravedlnosti, kdežto večerní pobožností je zavíráš před pekelnými temnotami.

Kapitola XII.

O DUCHOVNÍM ZATÍŠÍ

Právě zde si přeji, drahá Filotheo, aby ses velmi horlivě zařídila podle mé rady, neboť tento článek jest jedním z nejbezpečnějších prostředků k tvému duchovnímu zdokonalení.

Vracej se za dne co nejčastěji duchem v přítomnost Boží jedním ze čtyř způsobů, jež jsem ti vyjmenoval; pozoruj, co činí Bůh a co činíš ty; uzříš, že jeho zrak je obrácen k tobě a neustále na tebe upřen v nevýslovné lásce. Ó, Bože, řekneš, proč nepatřím ustavičně na tebe, jako na mne ustavičně patříš ty? Proč na mě tak často myslíš, Pane, a proč já na tebe myslím tak málo? Kde jsme, má duše? Naše pravé místo jest Bůh, a kde ho nalezneme?

Jako mají ptáci hnízda na stromech, aby se tam uchýlili, když toho potřebují, a jako mají jeleni své houštiny a svá útočiště, kam se uchylují a ukrývají, užívajíce v létě svěžího stínu, tak si mají i naše srdce, Filotheo, zvolit a vybrat každého dne nějaké místo, buď na hoře Kalvarii či v ranách našeho Pána nebo na některém jiném místě, jemu blízkém, aby se tam uchýlovala při nejružnějších příležitostech a odpočívala i zotavovala se v přestávkách mezi vnějšími záležitostmi, i aby tam dlela jako v pevnosti, bráníc se proti pokušením. Blahoslavená bude duše, která bude moci opravdu říci na-

šemu Pánu: Ty jsi *mé útočiště*, má bezpečná *hradba*, *mé přístřeší stín* proti dešti a můj proti žáru. (Ž. 30; 3, Sir. 34; 19.)

Pamatuj tedy, Filotheo, aby ses vždycky častěji uchýlovala do ústraní do samoty svého srdce, zatím co tělesně se účastníš svých jednání a záležitostí; tato duchovní samota nemůže býti rušena množstvím lidí, kteří jsou kolem tebe, protože nejsou kolem tvého srdce, nýbrž kolem tvého těla, takže tvé srdce zůstává zcela samo přítomno před samým Bohem. Toť cvičení, jež konal král David uprostřed tolikerého svého zaměstnání, jak to dosvědčuje tisíckrát ve svých žalmech, jako když praví: *Ó Pane, vždycky jsem s tebou*. (Ž. 72; 23.) *Vidím Pána před očima svýma vždycky* (15; 8). *Pozvedl jsem oči své k tobě, Bože můj, jenž přebýváš v nebesích*. (122; 1.) *Oči mé vždycky k Pánu*. (24; 15.) A také nebývá obyčejně hovor tak vážný, abychom nemohli občas od něho odvést srdce do této božské samoty.

Když otec a matka nedopřáli svaté Kateřině Sienské ani vhodného místa ani volného času k modlitbě a meditaci, vnukl jí náš Pán, aby si upravila malou vnitřní oratoř v duchu, kam se mohla duchovně uchýlit a věnovat se uprostřed světských záležitostí této svaté samoty srdce. A když na ni potom svět útočil, nijak tím netrpěla, protože, jak říkala, se uzavírala ve své vnitřní komnatě, kde se utěšovala se svým nebeským Snoubencem. Od té doby také radila svým duchovním dítkám, aby si upravili komnatu v srdci a přebývali tam.

Uchyl se tedy občas duchem do nitra srdce, kde bys, odloučena od všech lidí, mohla důvěrně jednati o své duši s jejím Bohem a říkati s Davidem: *Stal jsem se podobným pelikánu v pustině; jsem jako noční sova v domě. Bděl jsem, a jsem jako osamělý vrabec na střeše*. (Ž. 101; 7—8.) Kromě svého doslovného smyslu

(jež dosvědčuje, že tento veliký král trávil hodiny o samotě v kontemplaci duchovních věcí) nám tato slova ukazují svým mystickým smyslem trojí výborné ústraní, jakoby tři poustevny, v nichž můžeme pěstovati svou samotu po příkladu našeho Spasitele, jenž byl na hoře kalvarské jako *pelikán v pustině*, jenž oživuje svá mrtvá mláďata vlastní krví; ve svém Zrození byl jako *noční sova v domě*, nařikající a plačící nad našimi chybami a hříchy; a v den svého Nanebevstoupení byl jako *vrabec*, ubíraje se a odlétaje do nebe, jež je jakoby střechou světa, a na všech těch třech místech můžeme pěstovati své ústraní uprostřed víru záležitostí. Když byl jednou blahoslavený Elzear, hrabě z Arianu v Provenci, dlouho vzdálen své zbožné a cudné Delfíny, vyslala za ním rychlého posla, aby zvěděla, jak se mu vede, a on jí odpověděl takto: „Vede se mi dobře, drahá ženo: chceš-li mne uzřít, hledej mě v ráně v boku našeho sladkého Ježíše, neboť tam přebývám a tam mě najdeš; jinde bys mě marně hledala.” To byl vskutku křesťanský rytíř!

Kapitola XIII.

O ZBOŽNÝCH VZNĚTECH, STŘELNÝCH MODLITBACH A DOBRÝCH MYŠLENKACH

Uchylujeme se k Bohu, protože toužíme po něm; a toužíme po něm, abychom se k němu uchýlili; takže touha po Bohu a duchovní ústraní se navzájem podporují a obojí pocházejí a vznikají z dobrých myšlenek.

Projevuj tedy často touhu po Bohu, Filotheo, krátkými, ale vroucnými rozmachy svého srdce; obdivuj se jeho kráse, vzývej jeho pomoc, vrhej se v duchu k patám Kříže, vzdávej chválu jeho dobrotě, dotazuj se ho často na svou spásu, oddávej mu tisíckrát za den svou

duši, upírej svůj vnitřní zrak na jeho líbeznost, podávej mu ruku jako malé dítě otci, aby tě vedl, klad' si ho na hrud' jako rozkošnou kytici, vztyčuj ho jako korouhev ve své duši a vzbouzej tisícera rozmanitá hnutí svého srdce, aby sis vštípila lásku k Bohu a podnítila se k vášnivému a něžnému milování tohoto nebeského Ženicha.

Vysíláme také střelné modlitby, jež veliký svatý Augustin tak důrazně radí zbožné dámě Probě. Philotheo, když se náš duch oddává častému, skrytému a důvěrnému styku se svým Bohem, bývá celý provoněn jeho dokonalostmi; a tak není toto cvičení nijak nesnadné, protože se může proplétati všemi našimi záležitostmi a pracemi, aniž jim překáží, kdyžťe jak v duchovním ústraní tak v těchto vnitřních hnutích se od nich odvracíme jen na krátkou chvíli, čímž nijak nerušíme, nýbrž naopak, značně prospíváme tomu, co konáme. Poutník, který se napije trochu vína, aby posílil své srdce a osvěžil svá ústa, nepřerušuje svou cestu, i když se k vůli tomu na okamžik zastaví, nýbrž jen získává sílu, aby ji mohl dokonat rychleji a snáze, zastavuje se jen proto, aby mohl lépe kráčet.

Různí autoři shromáždili množství slovních zbožných vzdechů, jež jsou opravdu velmi užitečné; má rada však jest, aby ses nevázala na žádná určitá slova, nýbrž abys pronášela buď srdcem, buď ústy slova, jež ti v tu chvíli vnukne láska, neboť ona ti jich poskytne, kolik jen budeš chtít. Je pravda, že jistá slova uspokojují srdce v tomto směru zvláště mocně, jako na příklad zbožné povzdechy, jež jsou tak hojně rozsety v Davidových žalmech, rozmanitá vzývání jména Ježíšova a projevy lásky, vyjádřené v Písni písní. Duchovní písně slouží témuž cíli, jen když jsou zpívány pozorně.

Konečně jako lidé, milující lidskou a přirozenou láskou, jsou téměř vždycky obráceni svými myšlenka-

mi k milované věci, jsou jí oddáni celým srdcem a jejich ústa jsou plna její chvály, a když jsou od ní vzdáleni, nevynechají jediné příležitosti, aby neosvědčili své city dopisy, nenalézajíce stromu, do jehož kůry by nevepsali jméno milovaného, tak ti, kdož milují Boha, nemohou přestat na něho myslit, pro něho dýchat, k němu usilovat a o něm mluvit, a kdyby to bylo možno, chtěli by do prsou všech lidí na světě vrýti svaté a drahé jméno Ježíšovo. Všechny věci je k tomu podněcují a není stvoření, jež by jim nehlásalo chválu jejich Miláčka, a jak praví sv. Augustin po sv. Antonínovi, všechno na světě k nim promlouvá jazykem němým, ale jasně srozumitelným, utvrzujíc je v jejich lásce; všechny věci je pobízejí k dobrým myšlenkám, z nichž se potom rodí mocné vzněty a rozlety k Bohu. Zde máš několik příkladů pro to:

Svatý Řehoř, biskup nazianský, se procházel jednou po břehu moře, jak to sám vypravuje svým věřícím, a pozoroval, jak vlny, omývající břeh, nechávají po sobě lastury a ulity, lodyhy rostlin, malé škeble a podobné drobnosti, jež moře vyvrhovalo a jakoby vyplivovalo na břeh; potom, vracejíc se jinou vlnou, zase uchvacovalo a pohlcovalo část z nich, zatím co okolní skály zůstávaly pevné a nepohnuté, ačkoli vlny na ně prudce dorážely. Z toho vyvodil tuto krásnou myšlenku: že slabí se nechávají jako lastury, ulity a lodyhy unášet hned zármutkem, hned útěchou, podle zvůle vln osudu, stateční a silní však zůstávají pevní a nepohnuti v jakýchkoli bouřích; a z této myšlenky odvodil vznik těchto výkřiků Davidových: *Pane, zachraň mě, neboť pronikly vody až k duši mé; vysvobod' mě z hlubin vod; přišel jsem na hlubinu mořskou a bouře mě potopila.* (Ž. 68; 1, 15; 3.) Neboť právě tehdy byl naplněn zármutkem nad hanebným pokusem Maximovým uchvátit jeho biskupský úřad.

Sv. Fulgentius, biskup v Ruspe, byl přítomen obecnému sněmu římské šlechty, k němuž držel slavnostní řeč Theodorich, král Gótů, a vida slávu tolika velmožů, seskupených podle svého důstojenství, řekl: Ó Bože, jak krásný je jistě nebeský Jerusálém, když zde vidíme pozemský Řím v takové nádheře! A je-li na tomto světě popřáváno tolik nádhery milovníkům marnosti, jaká sláva musí býti uchystána na onom světě nazíratelům pravdy!"

Praví se, že svatý Anselm, arcibiskup canterburský, jehož zrozením se dostalo našim horám veliké cti,⁷ velice vynikal v uplatňování dobrých myšlenek. Jednou vběhl zajíc, pronásledovaný psy, pod koně tohoto svatého preláta, který byl zrovna na cestě, hledaje tam v hrozícím nebezpečí smrti útočiště; psi štěkali, pobíhajíce dokola, ale neodvážili se vniknout do útočiště, do něhož se jejich kořist uchýlila; byla to zvláštní podívaná, která vzbudila smích u celé družiny, ale veliký Anselm řekl, slze a vzdychaje: „Ach, vy se smějete, ale to ubohé zvíře se nesměje; nepřátelé duše, pronásledované a šťvané všemi oklikami hříchu, čekají na ni na prahu smrti, aby ji uchvátili a pozřeli, a ona vyděšená hledá všude pomoc a ochranu; a nenalézá-li ji, její nepřátelé se jí vysmívají." A řka to, odejel vzdychaje.

Konstantin Veliký poslal svatému Antonínovi uctivý list; když se tomu mniši kolem něho divili, řekl jim světec: „Proč se divíte, že král píše člověkovì? Divte se spíše, proč věčný Bůh napsal smrtelníkům svůj zákon, ba mluvil k nim tváří v tvář v osobě svého Syna." Když viděl svatý František osamělou ovci ve stádě kozlů, řekl svému soudruhovi: „Pohleď, jak tichá je tato ubohá ovečka uprostřed koz; tak tiše a mírně chodil náš Pán mezi farizeji." A když spatřil jindy jehňátko, požírané vepřem: „Ach, ubohé jehňátko," pravil, „jak pravdivě představuješ smrt mého Spasitele!"

František Borgia, tato veliká postava naší doby, jsa ještě vévodou z Gandie, činil tisíce zbožných pozorování, kdykoli byl na lovu. „Divím se“, říkal sám potom, „jak poslušně se sokoli vracejí na pěst, nechávají si přikrýt oči a připoutat se k tyči, zatím co lidé se chovají tak vzpurně k hlasu Božímu.“ Veliký svatý Basil praví, že růže v trní napomíná lidi takto: „Nejpříjemnější věci na světě, ó smrtelníci, jsou smíšeny se smutkem; nic na něm není čisté; veselost bývá vždycky spojena s lítostí, manželství s vdovstvím, hojnost se starostí, sláva s hanbou, pocty s výdaji, rozkoše se znechucením a zdraví s nemocí. Růže je krásná květina“, praví tato svatá osoba, „ale činí mne velmi smutným, připomínajíc mi můj hřích, pro nějž byla země odsouzena ploditi trní.“

Když jistá zbožná duše pohlížela na potok a viděla se v něm za jasné noci odrážet nebe s hvězdami, pravila: „Ó můj Bože, tytéž hvězdy budou pod mýma nohama, až mě ubytuješ ve svatých příbytcích; a jako se nebeské hvězdy odrážejí na zemi, tak se lidé na zemi odrážejí na nebi v živé studnici božské lásky.“ Kdosi jiný, pohlížeje na plynoucí řeku, zvolal: „Má duše nebude míti odpočinku, dokud nevplyne do moře Božství, jež je jejím počátkem.“ A svatá Františka, pozorujíc pěkný potok, na jehož břehu klečela v modlitbě, upadla ve vytržení a opakovala radostně několikrát o sobě: „Milost mého Boha plyne tiše a líbezně jako tento potůček.“ Jiný zase vzdychal při pohledu na kvetoucí stromy: „Proč jsem já jediný bez květu v zahradě Církve?“ Jiný pravil, vida kuřátka, schovávající se pod křídla své matky: *Ó Pane, pod stínem svých křídel nás ochraňuj!* (Ž. 16; 8.) Jiný pravil při pohledu na slunečnici: „Kdy už konečně půjde má duše, Bože, za vábením Tvé dobroty?“ A vida v zahradě macešky, krásné na pohled, ale bez vůně, pravil: „Ach,

takové jsou mé myšlenky, znějí pěkně, když jsou vysloveny, ale jsou neúčinné a neplodné.”

Hle, Filotheo, jak je možno vyvozovat dobré myšlenky a zbožné vzněty z toho, co nám skýtá rozmarnost tohoto smrtelného života. Nešťastní jsou ti, kdož odvracejí stvoření od jejich Stvořitele, aby je obraceli k hříchu; blažení jsou ti, kdož odvracejí stvoření k slávě jejich Stvořitele a užívají jejich marnosti k uctění pravdy. Zvykl jsem si zajisté obracet všechny věci k svému duchovnímu prospěchu, praví svatý Řehoř Nazianský. Čti zbožný náhrobní nápis, jež složil svatý Jeroným o svaté Pavle; neboť je krásné vidět, jak je celý protkán zbožnými vzněty a myšlenkami, jež vzbouzela při každé příležitosti.

V tomto pěstování duchovního ústraní a střelných modliteb záleží veliké dílo zbožnosti; ono může nahradit všechny ostatní modlitby, jestliže se jich nedostává, ale samo nemůže býti nahrazeno téměř vůbec žádnými jinými prostředky. Bez něho nelze dobře vésti život kontemplativní a jen špatně lze vésti život činný; bez něho není odpočinek nic než lenošení a práce je pouhým pachtěním; proto tě zapřísahám, aby ses mu věnovala z celého srdce a nikdy od něho neupouštěla.

Kapitola XIV.

O MŠI SVATÉ A JAK SE JÍ ÚČASTNITI

1. Neřekl jsem ti dosud nic o slunci duchovních cvičení, jímž jest přesvatá a svrchovaná Oběť a Svátost mše střed křesťanského náboženství, jádro zbožnosti, duše nábožnosti, nevýslovné tajemství, jež obsahuje hlubinu božské lásky a jímž se Bůh opravdu dává, sdíleje nám štědře své milosti a svou přízeň.

2. Modlitba konaná ve spojení s touto božskou Obě-

ti má nevýslovnou sílu, Filotheo, takže skrze ni duše oplývá nebeskými dary, jakoby opřena o milého svého, který ji tak naplňuje duchovními vůněmi a sladkostmi, že se podobá proutku dýmu z vonného dřeva, myrrhy, kadidla a všelikého prášku kořenářského, jak je řečeno v Písni. (8; 5, a 3; 6.)

3. Snaž se tedy všemožně, abys byla denně účastna mše svaté a obětovala s knězem oběť svého Vykupitele Bohu jeho Otci za sebe i za celou Církev. Andělé jsou jí vždycky přítomni ve velikém počtu, jak praví svatý Jan Zlatoústý, aby vzdali poctu tomuto svatému tajemství; a když jsme tam s nimi i my se stejným úmyslem, nemůže taková společnost nemíti na nás velmi příznivé účinky. Při tomto božském úkonu se sdružují sbory Církve vítězné i Církve bojující a připojují se k našemu Pánu, aby s ním a v něm a skrze něho uchvátily srdce Boha Otce a přivlastnily nám plně jeho milosrdenství. Jaké to dobro pro duši, přispívati zbožně svými náklonnostmi k dobru tak vzácnému a tak žádoucím!

4. Kdyby ti nějaká nutnost zabránila zúčastniti se slavení této svrchované Oběti skutečnou přítomností, je třeba, aby ses jí zúčastnila aspoň přítomností duchovní, dlíc při ní srdcem. Nemůžeš-li tedy jinak, jdi v některou ranní hodinu do kostela v duchu; spoj svůj úmysl s úmysly všech křesťanů a konej na tomto místě, kde jsi, všechny vnitřní úkony, jež bys konala, kdybys byla skutečně přítomna obřadu mše svaté v některém kostele.

5. Aby ses účastnila mše svaté, jak náleží, ať už skutečně nebo jen v duchu: 1. Od začátku až do té doby, kdy kněz přistoupí k oltáři, konej s ním přípravu, jež záleží v tom, že se vžiješ v přítomnost Boží, uvědomíš si svou nehodnost a budeš prosit o odpuštění svých poklesků. 2. Od okamžiku, kdy kněz při-

stoupí k oltáři, až po Evangelium uvažuj prostou a obecnou úvahou o příchodu a životě našeho Pána na tomto světě. 3. Od Evangelia až do skončení Kreda uvažuj o kázání našeho Spasitele; dosvědčuj, že chceš žít i zemřít ve víře a v poslušnosti jeho svatého slova a v jednotě se svatou Církví katolickou. 4. Po Kredu až k Otčenáši se zabývej v srdci tajemstvími Smrti a Utrpení našeho Vykupitele, jež jsou skutečně a podstatně zpřítomňovány v této svaté Oběti, kterou budeš obětovati s knězem a s ostatním lidem Bohu Otci k jeho cti a k své spáse. 5. Po Otčenáši až k Přijímání se snaž vzbudit tisícero touhu ve svém srdci, žádajíc si žhavě, abys byla navždy spojena a sjednocena věčnou láskou s naším Spasitelem. 6. Od Přijímání až do konce mše děkuj jeho božské Velebnosti za její vtělení, za její Smrt, za utrpení a lásku, kterou nám prokazuje v této svaté Oběti, zapřísahajíc ho skrze ni, aby byl povždy milostiv tobě, tvým rodičům, tvým přátelům a celé Církvi; a pokořujíc se celým srdcem, přijmi zbožně božské požehnání, jež ti náš Pán udílí skrze svého služebníka.

Chceš-li však při mši konati meditaci o tajemstvích podle pořádku, jakým je denně sleduješ, není třeba, aby ses rozptylovala těmito zvláštními úkony; postačí, když na počátku vzbudíš úmysl uctít a obětovati tuto svatou Oběť konáním své meditace a modlitby, neboť v každé meditaci jsou obsaženy uvedené úkony buď výslovně nebo mlčky.

Kapitola XV.

O JINÝCH VEŘEJNÝCH A SPOLEČNÝCH POBOŽNOSTECH

Kromě toho, Filotheo, je třeba se o svátcích a nedělích účastniti hodinek a nešpor, pokud je ti to bez nesnází možno; neboť tyto dny jsou věnovány Bohu

a je o nich třeba konati více k jeho cti a slávě než v jiných dnech. Tímto způsobem okusíš tisícerych rozkoší zbožnosti, jak se to stávalo svatému Augustinovi, který dosvědčuje ve svých Vyznáních, že když na počátku svého obrácení býval účasten chórových modliteb, bývalo jeho srdce zaplaveno líbezností a jeho oči slzami zbožnosti. A potom (abych to řekl jednou provždy) ve veřejných obřadech Církve je více dobra a útěchy než ve zvláštních úkonech; Bůh to tak uspořádal, aby společenství byla dávána přednost před jakoukoli zvláštností.

Vstupuj ochotně do bratrstev, jež existují v tvém místě, zejména do těch, jichž cvičení přinášejí nejvíce užitku a zdokonalení; v tom budeš prokazovati poslušnost Bohu obzvlášť milou, neboť i když Církev nepřikazuje bratrstva závazně, přece je doporučuje a na důkaz, že si přeje, aby do nich věřící hojně vstupovali, uděluje jejich členům odpustky a jiné výsady. A pak je to vždycky skutek pravé lásky pomáhati jiným a spolupracovati s nimi k dobrým účelům. A i když je možné, že by někdo samostatně konal stejně dobrá cvičení jako společně v bratrstvech a že by se mu snad i více zamlouvalo konati je samostatně, přece je Bůh lépe oslaven tím, že své dobré úkony shrnujeme a sjednocujeme se svými spolubratry a bližními.

Totéž soudím o všech veřejných modlitbách a pobožnostech, při nichž máme podle svých sil dávat dobrý příklad ke vzdělání bližního a osvědčovati svou zbožnost pro slávu Boží a na společný úmysl.

Kapitola XVI.

ŽE JE TŘEBA CTÍTI A VZÝVATI SVATÉ

Ježto nám Bůh často dává svá vnuknutí skrze své anděly, máme mu i my často sdíleti své vzněty touž cestou. Svaté duše zesnulých, jež jsou s anděly v Ráji, a jak praví náš Pán, jsou rovny andělům (Mt. 22; 30), konají také tuto službu, že nám dávají vnuknutí a že za nás orodují svými svatými modlitbami. Má Filotheo, spojme svá srdce s těmito nebeskými duchy a blaženými dušemi; jako se mladí slavici učí zpívati od starých, tak se i my svatým obcováním naučíme mnohem lépe se modliti a zpívati božské chvály: *Před obličejem andělů, pravil David, budu ti zpívati žalmy.* (Ž. 138; 1.)

Uctívej zvláštní láskou svatou a slavnou Pannu Marii; ona jest matkou našeho svrchovaného Otce a proto jest naší pramatkou. Utíkejme se tedy k ní a jako její vnoučata se jí vrhejme do náručí s naprostou důvěrou; v každé chvíli, při každé příležitosti se dovolávejme této sladké Matky, vzývejme její mateřskou lásku a snažice se napodobiti její ctnosti, chovejme se k ní se srdcem vpravdě synovským.

Navaz důvěrné přátelství s anděly; uvědomuj si často jejich neviditelnou přítomnost ve svém životě, a především miluj a cti anděla diecése, v níž jsi, anděly osob, s nimiž žiješ, zejména pak svého vlastního anděla; modli se k nim často, vzdávej jim náležitou chválu a užívej jejich přispění ve všech svých záležitostech, duchovních i časných, aby ti napomáhali ve tvých záměrech.

Veliký Petr Faber, první kněz, první kazatel, první lektor theologie ve svatém Tovaryšstvu jména Ježíšova a první druh sv. Ignáce, jeho zakladatele, vracel

se jednou z Německa, kde se velmi zasloužil o slávu našeho Pána, a procházejí touto diecésí, v níž se narodil, vyprávěl, že na cestách mnohými kacířskými kraji se mu dostalo tisícerych útěch za to, že při příchodu do každé farnosti pozdravil její anděly strážné, kteří mu, podle jeho bezpečné zkušenosti, prokazovali mnoho dobrého, ať už ho chránili před úklady kacířů nebo učinili mnohé duše přístupnějšími a učelivějšími k přijetí spasitelné nauky. A říkal to s takovým přesvědčením, že jistá dáma, tehdy mladá, která to slyšela z jeho úst, o tom vyprávěla před čtyřmi lety, to jest více než šedesát let poté, s velikým pohnutím. Dostalo se mi toho potěšení, že jsem mu mohl loni zasvětit oltář na místě, kde se dal Bůh zrodit tomuto blahoslavenému muži, ve vesničce Villaretu uprostřed našich nejdrsnějších hor.

Vyvol si některého jednotlivého světce, jehož život se ti nejvíce zamlouvá, kterého bys mohla nejlépe následovati a v jehož přímluvu máš obzvláštní důvěru; tvůj svatý patron ti byl přiřčen už na tvém křtu.

Kapitola XVII.

JAK JE TŘEBA POSLOUCHATI A ČISTI SLOVO BOŽÍ

Buď oddána slovu Božímu; ať už je posloucháš v důvěrných hovorech se svými duchovními přáteli nebo na kázání, vždycky mu naslouchej pozorně a uctivě; hled' z něho míti užitek a nedopouštěj, aby padalo na zemi, nýbrž vpouštěj je do svého srdce jako vzácný balzám, po příkladu přesvaté Panny, jež bedlivě uchovávala v srdci všechna slova, jež byla promlouvána k chvále jejího dítěte. A připomínej si, že náš Pán přijímá slova, jež k němu promlouváme v modlitbách, podle toho,

jak my přijímáme slova, jež on k nám promlouvá v kázání.

Měj vždycky po ruce nějakou pěknou knihu pobožnosti, jako jsou díla sv. Bonaventury, Gersona, Diviše Kartuziána, Ludvíka Blossia, Ludvíka z Granady, Stelly, Ariy, Pinelliho, Da Ponte, Avily, *Duchovní boj*, *Vyznání* svatého Augustina, Listy svatého Jeronýma a podobné; a denně si z nich přečti kousek s velikou zbožností, jako bys čtla listy, které by ti svatí poslali s nebe, aby ti ukázali k němu cestu a dodali ti odvahy, aby ses tam vydala.

Čti též příběhy a životy svatých, v nichž uzříš jako v zrcadle portrét křesťanského života, a přizpůsobuj se ve svém jednání jejich činům k svému prospěchu. Neboť i když mnohé činy světců nelze vůbec napodobiti těm, kdož žijí ve světě, přece všech lze nějak následovati, ať blízce či vzdáleně: samota svatého Pavla, prvního poustevníka, je napodobena tvým ústraním duchovním a skutečným, o němž budeme mluvit a o němž jsme už mluvili; naprostá chudoba svatého Františka se odráží v pěstování chudoby, o němž si také povíme, a tak je tomu i v jiných věcech. Je pravda, že jsou historie, jež nám poskytují více světla pro uspořádání života než jiné, jako je život svaté matky Terezie, který je v tom podivuhodný, životy prvních jezuitů, svatého Karla Boromejského, arcibiskupa milánského, svatého Ludvíka, svatého Bernarda, *Kroniky svatého Františka* a jiná podobná díla. V jiných najdeme více podnětů k obdivu než k následování, jako v životě svaté Marie Egyptské, svatého Šimona Stylity, dvou svatých Kateřin, Sienské a Janovské, sv. Angely a jiné takové životy, jež v nás však přesto vzbouzejí obecně velikou touhu po svaté lásce k Bohu.

Kapitola XVIII.

JAK JE TŘEBA PŘIJÍMATI VNUKNUTÍ

Nazýváme vnuknutím každou vnitřní touhu, pohyb, výčitku svědomí, každé světlo a poznání, jež v nás působí Bůh, *předchází* naše srdce v *požehnání* svém (Ž. 20; 4) svou otcovskou péčí a láskou, aby nás probouzel, podněcoval, pobádal a vábil ke svatým ctnostem, k nebeské lásce, k dobrým předsevzetím, zkrátka ke všemu, co nás přivádí k našemu věčnému blahu. Právě tomu říká Ženich tlouci na bránu (Píseň 5; 2) a mluvití k srdci své nevěsty (Is. 40; 2), probouzeti ji, když spí, volati po ní, když je vzdálena, zváti ji, aby okusila jeho medu a trhala jablka a květy v jeho zahradě a aby zpívala a dávala zníti svému sladkému hlasu v jeho uších. (Píseň 5; 2, 2; 13, 5; 1, 2; 14.)

K plné dohodě o sňatku je třeba, aby došlo k třem úkonům vzhledem k dívce, kterou si někdo chce vzít: za první je jí učiněna nabídka, za druhé se jí nabídka zalíbí, za třetí dá souhlas k sňatku. Podobně chce-li Bůh v nás, skrze nás a s námi vykonati nějaký skutek veliké lásky, nejprve nám jej nabídne svým vnuknutím, potom my v něm najdeme zalíbení a konečně k němu dáme souhlas; neboť jako sestup k hříchu má tři stupně, pokušení, zálibu a souhlas, tak jsou také tři stupně pro výstup k ctnosti: vnuknutí, jež je opakem pokušení, záliba ve vnuknutí, jež je opakem záliby v pokušení, a souhlas k vnuknutí, jenž je opakem souhlasu k pokušení.

I kdyby vnuknutí trvalo po celý čas našeho života, nebyli bychom proto nijak milí Bohu, kdybychom v něm nenalezli zalíbení, naopak, Božská Velebnost by tím byla pohněvána, jako se hněvala na Izraelity, s nimiž byl Bůh po čtyřicet let, jak praví, napomínaje

je, aby se obrátili, a přece ho nechtěli slyšeti, takže přísahal v svém hněvu proti nim, že *nevejdou v jeho odpočinek*. (Ž. 94; 10, 11.) Podobně kavalír, který by dlouho sloužil své dámě, byl by prost všech závazků, kdyby ani potom nechtěla slyšet o sňatku, jež jí nabízí.

Záliba, kterou nalézáme ve vnuknutích, je prvním velikým krokem na cestě k slávě Boží a jím se už začínáme líbiti jeho božské Velebnosti; neboť i když tato záliba není ještě úplným souhlasem, je už jistou disposicí k němu. A je-li dobrým znamením a velmi užitečnou věcí, když si někdo libuje v poslouchání slova Božího, jež je jakoby vnějším vnuknutím, je rovněž dobrou a Bohu milou věcí nacházeti zálibu ve vnitřním vnuknutí; toť ona radost, o níž mluví svatá Nevěsta, řkouc: *Má duše se rozplývala radostí, jak můj Miláček promluvil*. (Píseň 5; 6.) Podobně je kavalír spokojen s dámou, jíž slouží, a cítí se odměněn, vidí-li, že se jí jeho služba líbí.

Avšak teprve souhlas dokonává ctnostný úkon; neboť jestliže se nám dostalo vnuknutí a našli jsme zálibu ve vnuknutí, ale potom odepřeme dáti Bohu svůj souhlas, jsme velice nevděční a urážíme velice jeho božskou Velebnost, poněvadž se zdá, že tím spíše pohrdáme. To se stalo též Nevěstě; ačkoli něžný hlas jejího Miláčka se dotkl jejího srdce svatou radostí, neotevřela mu dveře, nýbrž odbyla ho nicotnou výmluvou; proto Ženich odešel a opustil ji, spravedlivě rozhněván. (Píseň 5; 6.) Podobně kavalír, který by se dlouho ucházel o svou paní a zalíbil se jí svou službou, ale přesto by byl nakonec od ní odmítnut, měl by více důvodů k nespokojenosti, než kdyby jeho ucházení nebylo přijímáno s potěšením ani povzbuzováno.

Rozhodni se, Filotheo, že budeš s dobrým srdcem přijímati všechna vnuknutí, jež se Bohu zalíbí ti udě-

liti; a když se dostaví, přijmi je jako vyslance nebeského Krále, který chce s tebou uzavřít sňatek. Vyslechni pokojně jejich návrhy; mysl na lásku, s níž se ti dostává vnuknutí, a přijmi je láskyplně. Dej souhlas k svatému vnuknutí, ale souhlas plný, vroucí a stálý; neboť takto se bude Bůh, jež si nemůžeš sama zavázati, míti za velmi zavázána tvé náklonnosti. Než však svolíš ke vnuknutím v důležitých nebo neobyčejných věcech, poraď se vždycky, abys nebyla ošálena, se svým vůdcem, aby vyzkoumal, je-li vnuknutí pravé nebo falešné; neboť vidí-li nepřítel duši ochotnou svoliti ke vnuknutím, dává jí často falešná vnuknutí, aby ji oklamal, což nebude moci nikdy učiniti, dokud bude duše pokorně poslouchati svého rádce.

Když je dán souhlas, je třeba s velkou péčí usilovati o uskutečnění a pustit se do provedení vnuknutí, jež je vrcholem pravé ctnosti; neboť míti v srdci souhlas a nestarat se o uskutečnění, toť jako zasaditi vinný keř a nechtít, aby nesl plody.

Nuže, k tomu všemu slouží podivuhodně dobré konání ranních pobožností a duchovních ústraní, o nichž jsem již mluvil; neboť tímto způsobem se připravujeme ke konání dobra nejen povšechnou, nýbrž i zvláštní přípravou.

Kapitola XIX.

O SVATÉ ZPOVĚDI

Náš Pán zanechal své Církvi svátost pokání a zpovědi, abychom se jí obmyli ze všech svých nepravostí, kdykoli a jakkoli bychom se jimi poskvřili. Nedopouštěj tedy nikdy, Filotheo, aby tvé srdce zůstalo dlouhou dobu nakaženo hříchem, když přece máš poruce tak snadno použitelný lék. Když se lvíce setká s levhartem, jde se rychle umýt a zbavit se tak zápachu,

který na ní utkvěl z tohoto setkání, aby jím nebyl lev podrážděn, až k ní přijde; duše, jež svolila k hříchu, má mít hrůzu před sebou a má se co nejdříve očistit pro úctu, kterou má mít k božské Velebnosti, jež na ni pohlíží. Proč však umíráme duchovní smrtí, když máme tak znamenitý lék?

Zpovídej se pokorně a nábožně každý týden a podle možnosti vždycky, když jdeš k přijímání, i když ti svědomí nedělá výčitky za žádný smrtelný hřích; neboť ve zpovědi se ti nedostane jen odpuštění všedních hříchů, z nichž se vyznáš, nýbrž i veliké síly, aby ses jich mohla v budoucnosti vystříhat, velikého osvětlení, abys je mohla dobře rozeznávat, a hojné milosti, abys nahradila všechny ztráty, které ti způsobily. Buď pěstovat ctnost pokory, poslušnosti, prostoty a lásky; a v tomto jediném úkonu zpovědi uplatníš více ctnosti než v kterémkoli jiném.

Měj vždycky opravdový odpor k hříchům, z nichž se zpovídáš, ať jsou sebe nepatrnější, spolu s pevným rozhodnutím, že se v tom napříště polepíš. Mnoho lidí se zpovídá ze všedních hříchů ze zvyku a jakoby jen mimochodem, nemyslí vůbec na polepšení, a zůstávají tak jimi obtíženi po celý život, čímž ztrácejí mnoho dobra a duchovního užitku. Když se tedy zpovídáš, žes lhala, byť i bez ublížení, žes pronesla nějaké nerozvážné slovo nebo že ses příliš zabývala hrou, lituj toho a měj pevný úmysl, že se v tom polepíš; neboť je nesprávné zpovídat se z nějakého hříchu, ať smrtelného či všedního, a nechtít se z něho očistit, kdyžť přece je zpověď ustanovena právě k tomu.

Nepronášej jen taková povrchní vyznání, jak to mnoho lidí činí z návyku: nemilovala jsem Boha, jak jsem měla, nemodlila jsem se s takovou nábožností, jak jsem měla, nemilovala jsem náležitě svého bližního, nepřijímala jsem svátosti s náležitou úctou a podobně; to

proto, že mluvíc takto, neřekneš nic přesného, z čeho by mohl zpovědník poznati stav tvého svědomí; vždyť totéž by mohli říci všichni svatí v Ráji a všichni lidé na zemi, kdyby se zpovídali. Zkoumej tedy, jaký zvláštní důvod máš k tomu, aby ses takto obviňovala, a když jsi jej objevila, obviň se zcela prostě a upřímně z opominutí, jehož jsi se dopustila. Vyznáváš se na příklad, žeš nemilovala bližního, jak náleželo; to proto, žeš třeba viděla nějakého velmi potřebného chudáka, je-muž jsi mohla snadno pomoci a uleviti, a přece jsi to zanedbala. Nuže, obviň se z této konkrétní věci a řekni: Viděla jsem potřebného chudáka a nepomohla jsem mu, jak jsem mohla, z nedbalosti nebo z tvrdosti srdce nebo z pohrdání, podle toho, co víš o okolnostech tohoto prohřešení. Rovněž se neobviňuj, že jsi se nemodlila k Bohu s náležitou vroucností, nýbrž, že jsi se oddávala dobrovolně roztržitosti, nebo jestliže jsi opominula zvoliti si místo, čas a postoj, jichž si vyžaduje soustředění na modlitbu, obviň se zcela prostě podle toho, jaké opominutí jsi v tom objevila, a neuváděj toto povšechné rčení, které není ve zpovědi k ničemu.

Nespokojuj se při vyznání z všedních hříchů s pouhým uvedením skutku, nýbrž vyznej se i z pohnutky, která tě přiměla, aby ses jich dopustila. Nespokoj se na příklad s tím, že řekneš, žeš lhala, aniž jsi komu ublížila; ale řekni, zdali to bylo z ješitnosti, aby ses chválila a omlouvala, nebo z lehkomyšlnosti či z umíněnosti. Jestliže jsi zhřešila hrou, vylož, bylo-li to z touhy po zisku nebo ze záliby ve společnosti, a podobně to učiň i v jiných případech. Uveď, zdali jsi se zaměstnávala špatnou věcí delší dobu, neboť délka doby obyčejně značně rozmnožuje hřích; je veliký rozdíl mezi přechodnou marnivostí, jež zachvátila našeho ducha na čtvrt hodiny, a mezi marnivostí, v níž bylo naše srdce pohrouženo jeden, dva nebo tři dny. Je tedy tře-

ba uvést skutkovou povahu, pohnutku a trvání našich hříchů; neboť i když nejsme obecně zavázáni být tak přesní při vyznávání všedních hříchů, ba nejsme ani bezpodmínečně zavázáni se z nich zpovídati, přece ti, kdož chtějí lépe očistiti své duše, aby se mohli lépe oddávat svaté zbožnosti, musejí pečovati, aby dobře obeznámili duchovního lékaře s nemocí, byť sebelehčí, z níž chtějí býti vyléčení.

Neopomin' uvést, čeho je potřebí, aby byla správně pochopena povaha tvého provinění, jako podnět, jež jsi měla k výbuchu hněvu nebo k tomu, abys někoho podporovala v jeho nepravosti. Tak mi řekne na příklad nějaký člověk, který je mi protivný, nějaké bezvýznamné slovo pro zasmání, já mu to budu mít za zlé a rozhněváme se; kdyby mi byl někdo, kdo je mi sympatický, řekl něco ostřejšího, byl bych to přijal v dobrém. Neopominu tedy říci: Dal jsem se strhnout k hněvivým slovům proti bližnímu, přijav ve zlém jistá jeho slova ne pro slova sama, nýbrž proto, že on sám mi byl protivný. A bude-li ještě k dobrému vyznání třeba uvésti podrobněji ta slova, myslím, že bude dobře to udělat; neboť když se takto otevřeně vyznáváme, neodhalujeme jen hříchy, jichž jsme se dopustili, nýbrž i špatné sklony, návyky a jiné kořeny hříchu, a tímto způsobem nabývá náš duchovní otec úplnějšího poznání o srdci, s nímž má co činiti, a o lécích, jež jsou pro ně vhodné. Vždycky však je třeba pokud možná chrániti spoluvinníka, který se snad účastnil tvého hříchu.

Dávej pozor na množství hříchů, které často žijí a vládnou nepozorovatelně ve svědomí, abys je mohla vyznati a očistiti se z nich; k tomu cíli čti bedlivě kapitoly VI., XXII., XXVIII., XXIX., XXXV. a XXXVI. třetí části a kapitolu VIII. čtvrté části.

Neměň příliš snadno zpovědníka, nýbrž zvolivši si

jednoho, skládej mu vytrvale účty ze svého svědomí ve dny, které jsou k tomu ustanoveny, vyznávajíc mu otevřeně a upřímně hříchy, jichž jsi se dopustila; občas, asi tak jednou za měsíc, mu vyjev také stav svých náchylností, i když jsi jimi nezhřešila, na příklad byla-li jsi trápena žalem, smutkem nebo byla-li jsi uchválena radostí, touhou po bohatství a podobnými náchylnostmi.

Kapitola XX.

O ČASTÉM PŘIJÍMÁNÍ

Vypráví se, že když Mithridates, král pontský, vynalezl mithridat,⁸ tak jim posílil své tělo, že když se pak chtěl otrávit, aby se vyhnul římskému otroctví, nebylo mu to vůbec možno. Spasitel ustanovil převznesenou svátost Eucharistie, jež obsahuje skutečně jeho tělo a jeho krev, aby *ten, kdo je požívá, měl život věčný* (Jan 6; 50—59); proto ten, kdo často zbožně přistupuje k této svátosti, upevňuje své zdraví a život své duše do té míry, že už je skoro nemožné, aby byl otráven nějakou špatnou náklonností. Člověk nemůže býti sycen tímto tělem života a žíti z náklonností smrti, takže jako lidé, přebývající v pozemském Ráji, mohli nezemříti tělesnou smrtí skrze onen plod života, jež tam Bůh vštípil, tak mohou i nezemříti duchovně skrze moc této svátosti života. A kdyžtě se nejjemnější a nejchoulostivější ovoce, jako třešně, meruňky a jahody, může uchovati snadno nezkaženo po celý rok, je-li naloženo v cukru nebo medu, není nic divného, jestliže jsou naše srdce, byť křehká a slabá, uchovávána před porušením hříchů, jakmile jsou ponořena do cukru a medu neporušitelného těla a krve Syna Božího. Ó Filotheo, křesťané, kteří budou zatraceni, nebudou mít co odpovědět, až jim spravedlivý Soudce ukáže

vinu, již se dopustili tím, že zemřeli duchovně, ačkoli se mohli tak snadno uchovati při zdraví a při životě požíváním jeho Těla, jež jim zůstavil k tomuto cíli. Nešťastníci, řekne jim, proč jste mrtvi, když vládnete ovocem a pokrmem života?

„Každodenní přijímání Eucharistie ani nechválím ani nehaním; radím však a schvaluji každému přijímati každou neděli, je-li duch prost vši vůle k hříchu.“ To jsou slova svatého Augustina, s nímž i já ani nehaním ani nechválím bezpodmínečně každodenní přijímání, nýbrž ponechávám to k rozhodnutí duchovnímu otci toho, kdo se k tomu bude chtít rozhodnout; poněvadž totiž dispozice k tak častému přijímání má býti zvláště vynikající, není dobré ji doporučovat obecně; a poněvadž tato dispozice, třeba vynikající, se může vyskytnouti u mnoha dobrých duší, není také dobré od něho obecně každého zrazovati a odvracet, nýbrž má se o tom rozhodovati podle zřetele k vnitřnímu stavu každého jednotlivce. Bylo by nerozvážné radit tak časté přijímání každému bez rozdílu; také by však bylo nerozvážné pro to někoho kárati, zejména když to učinil podle rady některého zkušeného duchovního vůdce. Svatá Kateřina odpověděla mírně, když jí namítali proti jejímu častému přijímání, že sv. Augustin ani nechválí ani nehaní denní přijímání: „Nuže, když to svatý Augustin nehaní, prosím vás, abyste to nehaněli ani vy“, a já budu spokojena.

Vidíš však, Filotheo, že svatý Augustin radí a nabádá důtklivě, aby se přijímalo každou neděli; čiň to tedy, pokud ti to bude možno. Ježto, jak předpokládám, nevězíš v žádném hříchu smrtelném a nemáš náklonnosti k žádnému hříchu lehkému, máš pravou disposici, již k tomu požaduje svatý Augustin, ba ještě lepší, neboť nejen nemáš vůli k hříchu, nýbrž nemáš ani náchylnost k hříchu; takže shledá-li tvůj duchovní

otec, že by to byla dobrá věc, můžeš přijímati i častěji než každou neděli.

Mohou se ti však naskytnout různé spravedlivé překážky, vycházející nikoli od tebe, nýbrž od osob, s nimiž žiješ, jež zavdají moudrému vůdci podnět, aby ti doporučil nepřijímat tak často. Jsi-li na příklad v nějakém podřízeném poměru, a jestliže jsou ti, jimž jsi povinna poslušností neb úctou, tak špatně poučení nebo podivní, že se pozastavují a znepokojují, když tě vidí tak často přijímat, bude za takových okolností dobré, vezme-li se všechno v úvahu, ustoupiti trochu jejich slabosti a přijímat jen jednou za čtrnáct dní; to se však rozumí jen tehdy, když by se ta nesnáz nedala jinak překonat. Nelze v tom stanovit nic obecného, je nutno učiniti, co řekne duchovní otec; mohu však s jistotou říci, že u těch, kdo chtějí oddaně sloužit Bohu, je nejdelší přestávka mezi svatým přijímáním jeden měsíc.

Jsi-li dost obezřelá, není matky, ženy, manžela ani otce, kteří by ti mohli zabránit v častém přijímání; neboť nezanedbáš-li v den svého přijímání nic ze starostí, jež přísluší tvému postavení, budeš-li k nim v tom vlídnější a laskavější a neodepřeš-li jim nic, co ti uloží, není pravděpodobno, že by tě chtěli odvrátiti od této pobožnosti, která jim nepřináší žádné obtíže, ledaže by byli neobyčejně podivínského a nerozumného ducha; v takovém případě, jak jsem řekl, bude-li to chtít tvůj rádce, projevíš povolnost.

Musím říci ještě slovo manželům: Bůh pokládal ve Starém Zákoně za špatnost, aby věřitelé vymáhali své pohledávky ve svátek, ale nikdy neviděl nic špatného v tom, že dlužníci platili a vyrovnávali své závazky těm, kdo je na nich požadovali. Je nevhodné, i když to není velký hřích, žádati splnění manželské povinnosti v den, kdy někdo byl u přijímání, ale není nic

špatného, nýbrž spíše záslužného tuto povinnost splnit. Proto nemá býti nikdo zbavován přijímání pro splnění této povinnosti, podněcuje-li ho jinak jeho zbožnost, aby po něm toužil. V prvotní Církvi ovšem křesťané přijímali denně, i když byli v manželském stavu a byli požehnáni potomstvem; proto jsem řekl, že časté přijímání nezpůsobí žádné nesnáze ani otcům ani ženám ani mužům, jen když duše, která přijímá, je moudrá a obezřelá.

Co se týče tělesných chorob, nemůže být k této svaté účasti žádná z nich spravedlivou překážkou, leč by to byla choroba, která nutí k častému vrhnutí.

K týdennímu přijímání je třeba nemíti smrtelného hříchu ani náklonnosti k hříchu lehkému a toužiti silně po přijímání; pro denní přijímání však je kromě toho třeba, aby již byla přemožena většina špatných sklonů a aby se to dalo na radu duchovního otce.

Kapitola XXI.

JAK JE TŘEBA PŘIJÍMATI

V předvečer svatého přijímání se začni na ně připravovat hojnými vzněty a rozmachy lásky a jdi trochu dříve spát, abys mohla také dříve vstát. Probudiš-li se v noci, naplň ihned své srdce a ústa několika vonnými slovy, jimiž by se tvá duše provoněla k přijetí Snoubence, který bdí, zatím co ty spíš, a chystá se ti přinést tisíceré milosti a dary, jsi-li přichystána k jeho přijetí. Ráno vstaň s velkou radostí nad očekávaným dobrem, a když jsi se vyzpovídala, jdi s velkou důvěrou, ale i s velikou pokorou přijmouti tento nebeský pokrm, který tě živí k nesmrtelnosti. A když jsi pronesla posvátná slova: *Pane, nejsem hodna*, nepohni už hlavou ani rty, nýbrž pootevři lehce ústa a pozvednouc

hlavu, nakolik je toho potřebí, aby kněz viděl, co koná, přijmi plna víry, naděje a lásky Toho, v něhož, jemuž, skrze něhož a pro něhož věříš, doufáš a miluješ. Ó Filotheo, představuj si, že jako včela, která nasbírala na květech nebeskou rosu a nejjemnější cukr země a proměnila je v med, odnáší jej do svého úlu, tak kněz, který vzal s oltáře Spasitele světa, pravého Syna Božího, sestoupivšího jako rosa s nebe, a pravého Syna Panny, jenž vyrazil jako květ z hlíny našeho lidství, klade jej jako lahodný pokrm do tvých úst a do tvého srdce. Když jsi ho přijala, rozněť své srdce, aby vzdalo hold tomuto Králi spásy; pojednej s ním o svých vnitřních záležitostech, pozoruj ho v sobě, kam vešel k tvému dobru; připrav mu nejlepší uvítání, jaké dovedeš, a chovej se tak, aby z každého tvého úkonu bylo znáti, že je u tebe Bůh.

Nebudeš-li však moci dosáhnout toho blaha, abys přijímala skutečně při mši svaté, přijímej aspoň v srdci a v duchu, spojujíc se žhavou touhou s tímto oživujícím tělem Spasitelovým.

Tvým hlavním úmyslem při přijímání má být, aby ses zdokonalila, utvrdila a potěšila v lásce k Bohu; neboť máš přijímati pro lásku to, co je ti udíleno jen z lásky. Nikoli - nelze si mysliti Spasitele, konajícího něco láskyplnějšího a něžnějšího, než když se takto, tak říkajíc, sám ničí a proměňuje se v pokrm, aby pronikl naše duše a spojil se těsně se srdcem a tělem svých věrných.

Budou-li se tě světští lidé ptáti, proč tak často přijímáš, řekni jim, že je to proto, aby ses naučila milovat Boha, aby ses očistila ze svých nedokonalostí, aby ses zbavila svých bříd, aby ses utěšila v svých zármutcích, abys našla oporu ve svých slabostech. Řekni jim, že dva druhy lidí by měly často přijímat: dokonalí, protože jsou k tomu dobře uzpůsobeni a proto by vel-

mi chybovali, kdyby se nepřibližovali k prameni a studnici dokonalosti, a nedokonalí, aby mohli spravedlivě usilovati o dokonalost; silní, aby se nestali slabými, a slabí, aby se stali silnými; nemocní, aby se uzdravili, a zdraví, aby neonemocněli; a že tobě jakožto nedokonalé, slabé a nemocné je potřebí častého styku s tvou dokonalostí, silou a lékem. Řekni jim, že ti, kdo nemají příliš mnoho světských starostí, mají často přijímat, protože je jim to snadné, a ti, kdo mají mnoho světských starostí, protože je jim to nezbytné; a že ten, kdo hodně pracuje a namáhá se, má také jísti často a vydatné pokrmy. Řekni jim, že přijímáš nejsvětější Svátost, aby ses naučila ji dobře přijímat, protože nelze konati dobře věc, v které se často necvičíme.

Přijímej často, Filotheo, a co nejčastěji jen můžeš, se svolením svého duchovního otce; a věř mi, zajíci v zimě v našich horách zbělají, protože vidí a žerou jen sníh, a ty se staneš celá krásnou, dobrou a čistou tím, že budeš vzývati a požívati samu krásu, dobrotu a čistotu v této božské svátosti.

TŘETÍ ČÁST

OBSAHUJÍCÍ NĚKTERÉ RADY
PRO PĚSTOVÁNÍ CTNOSTI

Kapitola I.

O VOLBĚ, KTERÁ JE NUTNÁ PRO PĚSTOVÁNÍ CTNOSTÍ

Královna včel nevylétá na pole, aniž by byla obklopena celým svým nárůdkem, a láska nikdy nevchází do srdce, aniž by v něm s sebou usadila celou družinu ostatních ctností, cvičíc a zaměstnávajíc je jako hejtmán své vojáky; neuvádí je však v činnost ani všechny najednou ani všechny stejně nebo vždycky nebo na všech místech. Spravedlivý je *jako strom štípený u tekoucích vod, jenž vydá svůj plod v svůj čas* (Ž. 1; 3); neboť když láska zavlaží duši, dává v ní vyrůstati jednotlivým ctnostným skutkům v příhodný čas. *Hudba není vhodná pro smutek*, třebaže je sama o sobě příjemná, praví přísloví. (Sir. 22; 6.) Je to veliký nedostatek, že někteří lidé, zabývající se pěstováním některé ctnosti, snaží se ji tvrdošíjně projevovat při jakékoli příležitosti, a jako ti staří filosofové se chtějí buď stále smát nebo stále plakat; a ještě hůře činí, když haní a kárají ty, kdo nepěstují stále tytéž ctnosti jako oni. *Radujte se s radujícími se a plačte s plačícími*, praví apoštol (Řím. 12; 15); a *láska je trpělivá, dobrotivá* (I. Kor. 13; 4), štědrá, rozvážná, shovívavá.

Nicméně jsou ctnosti, jež se uplatňují téměř všeobecně a které se nemají projevovati toliko v jednotlivých svých úkonech, nýbrž mají mimo to pronikati svými vlastnostmi úkony všech ostatních ctností. Nenaskýtá se často příležitost projevit ctnost statečnosti, velkodušnosti a štědrosti; avšak mírnost, zdrželivost, poctivost a pokora jsou bezpečné ctnosti, jimiž mají býti zbarveny všechny činy našeho života. Jsou jistě znamenitější ctnosti; ale toto jsou ctnosti potřebnější. Cukr je vzácnější než sůl; soli se však užívá častěji a všestranněji. Proto je třeba míti stále pohotově dobrou zásobu těchto obecných ctností, protože je jich třeba užívat téměř ustavičně.

Z cvičení v ctnostech si máme vybrati takové, které se nejvíce shodují s naší povinností, a nikoli takové, které vyhovují více naší zálibě. Svatá Pavla si libovala ve strohém tělesném umrtvování, aby se mohla klidněji těšit z duchovních sladkostí, ale přednější byla její povinnost poslouchat představených; proto svatý Jeroným připouští, že zasluhovala pokárání za to, že proti pokynu svého biskupa si ukládala přemrštěné posty. Naproti tomu apoštolé, pověření kázáním Evangelia a udílením nebeského chleba duším, rozhodli neobyčejně správně, že by bylo nesprávné, kdyby si znesnadňovali tuto svatou činnost tím, že by pěstovali ctnost péče o chudé, třebaže je to ctnost vynikající. Každé povolání potřebuje pěstování nějaké určité ctnosti: jiné jsou ctnosti církevního představeného, jiné ctnosti vladaře, jiné ctnosti vojáka, jiné ctnosti vdané ženy, jiné ctnosti vdovy; a i když mají míti všichni všechny ctnosti, nemají je všichni pěstovat stejnou měrou, nýbrž každý se má zvláště oddávati těm, které jsou potřebny k způsobu života, k němuž je povolán.

Mezi ctnostmi, které nemají vztah k našemu zvláštnímu zaměstnání, je třeba dávati přednost ctnostem nej-

znamenítejším a nikoli nejnápadnějším. Komety obyčejně vypadají větší než hvězdy a zaujímají v našich očích o hodně větší místo; a přece se nemohou srovnávat ani co do velikosti ani co do podstaty s hvězdami a zdají se větší jen proto, že nám jsou blízko a že jsou ve srovnání s hvězdami z hrubší látky. Podobně jsou jisté ctnosti, jichž si dav velice váží a vždycky jim dává přednost, protože jsou nám blízké, smyslové a tak říkajíc hmotné; tak dává obyčejně přednost hmotné almužně před almužnou duchovní, žíněnému rouchu, postu, nahotě, důtkám a tělesnému mrtvení před mírností, dobrotou, škromností a jinými mrtveními srdce, jež jsou nicméně cennější. Vyvol si tedy, Filotheo, ctnosti lepší a nikoli váženější, výbornější a nikoli nápadnější, vzácnější a nikoli osobivější.

Je užitečné, aby si každý zvolil zvláštní cvičení v některé ctnosti, ne aby zanechal ostatních, nýbrž aby správněji ukázňoval a zaměstnával svého ducha. Sv. Janovi, biskupu alexandrijskému se zjevila krásná mladá dívka, zářivější než slunce, královsky vystrojená a ozdobená a korunovaná olivovým věncem, a řekla mu: „Jsem nejstarší dcera krále; mohu-li se ti stát přítelkyní, dovedu tě před jeho tvář.“ Pochopil, že mu tím Bůh doporučuje milosrdenství k chudým, a oddal se proto od té doby jeho pěstování tak horlivě, že je obecně zván Janem Almužníkem. Eulogius alexandrijský chtěl sloužiti Bohu nějakým vybraným způsobem a nemaje dosti síly, ani aby se oddal životu poustevnickému ani aby se zavázal poslušností někomu jinému, vzal k sobě jakéhosi velikého ubožáka, stíženého malomocenstvím, aby se na něm cvičil v lásce a umrtvování; a aby to činil důstojněji, učinil slib, že ho bude ctít, opatrovat a obsluhovat jako sluha svého mistra a pána. Když pak jednou oba, malomocný i Eulogius upadli v pokušení, aby se od sebe odloučili, obrá-

tili se k svatému Antonínovi a ten jim řekl: „Střežte se, dítky, abyste se od sebe odlučovali; oba jste už blízko konci, a nenajde-li vás anděl pospolu, budete ve velikém nebezpečí, že pozbudete svých korun.”

Svatý král Ludvík navštěvoval nemocnice a obsluhoval vlastníma rukama nemocné, jako by byl k tomu najat. Svátý František miloval nade všechno chudobu, kterou nazýval svou paní, svatý Dominik zase kázání, po němž byl nazván jeho řád. Svátý Řehoř Veliký rád prokazoval laskavosti poutníkům po příkladu velikého Abrahama a jako on přijal Krále slávy v podobě poutníka. Tobiáš pohřbíval z lásky mrtvé; svatá Alžběta, jak byla vznešená kněžna, milovala nadevše ponižování sebe sama; svatá Kateřina Janovská se věnovala službě v nemocnicích, když ovdověla. Kassian vypráví, že jedna zbožná žena, která zatoužila cvičiti se ve ctnosti trpělivosti, obrátila se k svatému Athanáši a ten jí na její žádost svěřil péči o jistou chudou vdovu, trudemyslnou, popudlivou, mrzutou a nevlídnou, jež se neustále hašteřila s touto zbožnou ženou a tak jí dávala dobrou příležitost zdokonalovat se důkladně ve vlídnosti a shovívavosti.

Tak se mezi služebníky Božími jedni oddávají péči o nemocné, jiní podporování chudých, jiní se starají o vštěpování křesťanské nauky dětem, jiní zachraňují ztracené a zbloudilé duše, jiní zdobí chrámy a strojí oltáře a jiní opět prostředkují mír a svornost mezi lidmi. Napodobují v tom vyšivače, kteří kladou na rozmanité podklady v krásných obměnách hedvábí, zlato a stříbro, vytvářejíce tím květy všeho druhu; neboť takto i zbožné duše, jež pěstují některé zvláštní cvičení ve zbožnosti, používají ho jako podkladu pro své duchovní výšivky, na němž uplatňují rozmanitě všechny ostatní ctnosti, udržujíce takto své činy a náklonnosti v lepší jednotě a pořádku tím, že jsou vše-

chny zaměřeny k hlavnímu cvičení; a tak dávají vystupovati svému duchu

v jeho krásném rouchu z vyšitého zlatohlavu, protkaného dílem rozličným.

Když na nás útočí nějaká nepravost, je třeba, abychom podle své možnosti se oddali pěstování opačné ctnosti a k ní zaměřili všechny ostatní; neboť takto přemůžeme svého nepřítele a nepřestaneme se zdokonalovati ve všech ctnostech. Ohrožuje-li mne pýcha nebo hněv, je nutno, abych se ve všem obracel a nachyloval k pokoře a mírnosti a k tomu abych zaměřoval svou účast na svátostech, svá cvičení v modlitbě, v opatrnosti, stálosti, strízlivosti. Neboť jako si kanci ostří své kly tím, že si je trou a brousí o ostatní zuby, jež se zatím navzájem rovněž brousí a ostří, tak i ctnostný člověk, který usiluje o zdokonalení ve ctnosti, již má k své ochraně nejvíce zapotřebí, musí ji pilovati a brousiti pilováním ostatních ctností, a ty zase, tříbíce tuto ctnost, stávají se samy výtečnějšími a vybroušenějšími. Tak tomu bylo s Jobem, jenž cviče se obzvláště v trpělivosti, jádře všech pokušení, jimiž byl zmítán, stal se dokonale svatým a ctnostným ve všech ctnostech. Stalo se sice také, jak poznamenává sv. Řehoř Nazianský, že někdo dosáhl vrcholu ctností silou jediné ctnosti, pěstované řádně a dokonale; uvádí jako příklad Rahab, jež dosáhla svrchované slávy, plníc věrně povinnosti pohostinství; to platí jen tehdy, když je takový skutek konán vynikajícím způsobem, s velikou vroucností a láskou.

Kapitola II.

POKRAČOVÁNÍ TÉHOŽ VÝKLADU O VOLBĚ CTNOSTI

Svatý Augustin praví výstižně, že ti, kdož teprve začínají žít zbožně, dopouštějí se jistých chyb, jež jsou hodny pokárání s přísného hlediska zákonů dokonalosti, přesto však jsou hodny chvály, protože dávají dobrou předzvěst o budoucí vynikající zbožnosti, k níž jsou i samy tyto chyby přípravou. Ta nízká a hrubá bázeň, jež plodí přemrštěné skrupule v duších těch, kdož právě opustili cestu hříchu, je na tomto počátku chvalitebnou ctností a bezpečnou předpovědí budoucí čistoty svědomí; táž bázeň však by byla hodna pokárání u duší pokročilých, v jejichž srdcích má vládnouti láska, jež krok za krokem zapuzuje tuto bázeň otrockou.

Svatý Bernard byl na počátku velmi přísný a strohý k těm, kdo se svěřili jeho vedení, a říkal jim zprvu, že musejí opustit tělo a přijít k němu jen s duchem. Když je zpovídal, rozhořčoval se neobyčejně přísně nad wszeljakými poklesky, i když byly sebemenší, a popoháněl tyto ubohé učedníky k dokonalosti tak mocně, že je od ní odvracel právě tím, že je k ní pudil; neboť když viděli, že jsou tak rychle poháněni při tak příkrém výstupu, ztráceli odvahu i dech. Hleď, Filotheo, k tomuto způsobu jednání podněcoval tohoto velikého světce vroucí zápal dokonalé čistoty, a ten zápal byl veliká ctnost, přesto však nezasloužil o nic méně hany. Proto ho také Bůh sám napomenul, zjeviv se mu, a rozlil v jeho duši mírného, líbezného, laskavého a něžného ducha, který ho tak proměnil, že si pak činil veliké výčitky nad tím, že byl tak náročný a přísný, a stal se ke každému tak vlídným a laskavým, že byl všem vším, aby je všechny získal.

Svatý Jeroným vypráví, že svatá Pavla, jeho drahé dítě, byla nejen výstřední, nýbrž i umíněná v provádění tělesného umrtvování, takže se ani nechtěla podvoliti opačné radě, kterou jí dal v té věci svatý Epifanius, její biskup, a že se mimo to dávala také unášeti zármutkem nad smrtí svých drahých, že ji to pokaždé přivedlo až v nebezpečí smrti; a nakonec uzavírá takto: „Řekne se, že místo abych psal chvalořeč na tuto světici, jen ji haním a pomlouvám. Beru si za svědka Ježíše, jemuž sloužila a jemuž chci i já sloužit, že nelhu ani v tom a v onom, nýbrž uvádím prostě vše, co se jí týká, jako křesťan o křesťance, to jest, že píše její historii, nikoli její chvalořeč, a že její chyby jsou u jiných ctnostmi.“ Chce tím říci, že nedostatky a chyby svaté Pavly by byly zastupovaly místo ctností u duše méně dokonalé, jak tomu také ve skutečnosti jest s činy, jež jsou pokládány za nedokonalosti u dokonalých, avšak u nedokonalých by byly pokládány za veliké dokonalosti. Je to u nemocného dobré znamení, když mu při uzdravení otékají nohy, protože to svědčí, že přirozenost již posílená vylučuje přebytečné šťávy; táž věc by však byla špatným znamením u toho, kdo není nemocen, protože by to prozrazovalo, že přirozenost nemá dost síly, aby rozptýlila a rozložila šťávy. Má Filotheo, je třeba smýšlet dobře o těch, jež vidíme pěstovati ctnosti, třebas nedokonale, neboť tak si počínali často i sami světci; co se však týče nás, nám je potřebí starati se o to, abychom se v nich sami cvičili, ale nejen s oddaností, nýbrž i s rozvahou, a k tomu cíli se musíme přesně řídit radou Mudrce, abychom *se nespoléhalí na svou opatrnost* (Přisl. 3; 5), nýbrž na opatrnost těch, jež nám Bůh dal jako vůdce.

Jsou jisté věci, jež mnozí pokládají za ctnosti a které jimi vůbec nejsou; je třeba, abych ti o tom řekl několik slov. Jsou to extase čili vytržení, stavy necitnosti

a nevnímavosti, zbožšťující spojení, úchvaty, proměny a jiné takové dokonalosti, o nichž jednají jisté knihy, slibující, že povznesou duši až k číře rozumové kontemplaci, k podstatné účasti na vrcholném stupni mystického života. Věz, Filotheo, že tyto dokonalosti nejsou ctnosti, jsou to spíše odměny, jež Bůh udílí za ctnost, nebo ještě lépe, jsou to ukázky slasti věčného života, jichž se někdy dostává lidem, aby zatoužili po jejich plnosti, která je nahoře v Ráji. Navzdory tomu však se nemá usilovat o takové milosti, ježto nejsou naprosto nezbytné, abychom dobře sloužili Bohu a dobře ho milovali, což má být naší jedinou snahou; a také to nejsou často milosti, jež by mohly být získány prací a úsilím, nýbrž jsou to spíše trpné než činné stavy — můžeme je přijímati, ale nemůžeme je v sobě vzbouzeti. Dodávám k tomu, že jsme si umínili toliko státi se dobrými lidmi, Bohu oddanými lidmi, nábožnými muži, nábožnými ženami, a tomu se tedy musíme věnovati; zlíbí-li se Bohu, aby nás pozvedl až k těmto andělským dokonalostem, pak budeme také dobrými anděly, ale zatím se zdokonalujme prostě, pokorně a oddaně v malých ctnostech, jichž ovládání učinil náš Pán cílem naší péče a práce: v trpělivosti, dobrotě, umrtvování srdce, pokoře, poslušnosti, chudobě, čistotě, laskavosti k bližnímu, snášení jeho nedokonalostí, pilnosti a svaté horlivosti.

Ponechme ochotně nejvyšší dokonalosti duším nej-povznesenějším; my si nezasloužíme tak vysokého místa v službě Boží; budeme příliš šťastni, když budeme moci sloužit v jeho kuchyni, v jeho pekárně, býti lokaji, nosiči, komorníky; záleží na něm, aby nás potom, uzdá-li se mu za dobré, povolal do své komory a tajné rady. Ano, Filotheo, neboť tento Král slávy neodměňuje své služebníky podle důstojnosti zastávaných úřadů, nýbrž podle lásky a pokory, s jakou je zastá-

vají. Saul, hledající osly svého otce, našel izraelské království; Rebeka, napájející velbloudy Abrahamovy, se stala chotí jeho syna; Rut, sbírající klasy za Bózovými ženci a uléhající u jeho nohou, byla postavena po jeho boku a stala se jeho manželkou. Tak vysoké a náročné úsilí o mimořádné věci je zajisté podrobeno ve značné míře ilusím, klamům a záludům; i stává se někdy, že lidé, pokládající se za anděly, nejsou ani dobrými lidmi a že je u nich ve skutečnosti více velikosti ve slovech a výrazech, jichž užívají, než v přesvědčení a ve skutcích. Přesto však nesmíme nic nerozvázně posuzovat nebo hanět, nýbrž blahořečíce Bohu za vynikající dokonalosti jiných, držíme se pokorně své vlastní cesty, nižší, ale bezpečnější, méně skvělé, ale přístupnější naší nedostatečnosti a malosti; budeme-li si na ní počínati pokorně a věrně, povznese nás Bůh k větším velikostem.

Kapitola III.

O TRPĚLIVOSTI

Vytrvalosti je vám zapotřebí, abyste konajíce vůli Boží, obdrželi věc zaslíbenou, praví Apoštol. (Žid. 10; 36.) Ano, neboť jak prohlásil Spasitel: V trpělivosti své budete vládnouti dušemi svými. (Lk 21; 19.) Je to pro člověka veliké štěstí, Filotheo, vládne-li svou duší; a my vládneme svými dušemi tím dokonaleji, čím dokonalejší je trpělivost. Připomínej si často, že náš Pán nás vykoupil utrpením a strádáním a že i my si máme dobýti spásy utrpením a strastmi, snášejíce urážky, protivenství a zármutky s největší mírností, jaké jsme schopni.

Neomezuj svou trpělivost na ten neb onen druh křivd a strastí, nýbrž rozšiř ji obecně na všechna pří-

koří, jež na tebe Bůh sešle a dopustí. Jsou lidé, kteří chtějí snášeti jen čestná utrpení, jako na příklad býti zraněni ve válce, upadnout ve válce do zajetí, trpět pro náboženství, upadnout do chudoby pro nějakou rozepři, v níž nabyli vrchu; ti nemilují utrpení, nýbrž čest, kterou přináší. Pravý trpitel a služebník Boží snáší stejně strasti, spojené s potupou, jako strasti, jež slouží ke cti. Být znevažován, haněn a obviňován od zlých lidí je pro statečného člověka jen příjemné; ale být kárán, obviňován a týrán od dobrých lidí, od přátel, od rodičů, v tom je skutečná zásluha. Vážím si mírnosti, s níž snášel svatý Karel Boromejský dlouhou dobu veřejné výtky, jež proti němu pronášel s kazatelny jistý veliký kazatel z neobyčejně reformovaného řádu, více než všech ostatních útoků, kterých se mu dostalo odjinud. Neboť jako včelí bodnutí je palčivější než muší, tak i příkoří, jež člověk trpí od dobrých lidí, a nesnáze, které mu působí, jsou nesnesitelnější než každá jiná příkoří; a přece se velmi často stává, že dva dobří lidé, kteří mají oba dobrý úmysl, si navzájem působí veliké nesnáze a pronásledování, protože se různí v názorech.

Bud' trpělivá nejen v tom, co je vlastní podstatou strastí, které tě stihnou, nýbrž i v tom, co se k tomu druží jako náhodné a vedlejší. Někteří lidé by byli ochotni snášet zlo, jen kdyby jim nepřinášelo obtíže. Nemrzelo by mě stát se chudým, říká jeden, nebýt toho, že by mi to bránilo sloužit přátelům, vychovávat děti a žít slušně, jak bych chtěl. A jiný řekne: Nedbal bych na to, nebýt toho, že svět by řekl, že se to stalo mou chybou. Jiný by si nic nedělal z toho, že ho pomlouvají, a snášel by to docela trpělivě, kdyby jen nikdo nepřikládal víru pomluvači. Jiní by sice, tak se jim zdá, rádi trpěli nějaké nesnáze v svém protivství, ale nechtějí je snášet všechny; říkají, že se ne-

znepokojují nad tím, že jsou nemocni, nýbrž že nemají peněz, aby se dali ošetřovat, nebo že je tím obtěžováno jejich okolí. Pravím tedy, Filotheo, že je nutno snášet trpělivě nejen to, že jsme nemocni, nýbrž i že jsme nemocni tak, jak to Bůh chtěl, na místě, jež on určil, mezi lidmi, jež určil, a s nesnázemi, jež určil; a podobně i v jiných těžkostech.

Upadneš-li do nějaké nemoci, použij proti ní léků, jež jsou v tvé moci a neodporují Bohu, neboť počínati si jinak by znamenalo pokoušet jeho božskou Velebnost; když je to však vykonáno, čekej s naprostou odevzdaností na účinek, jež Bůh dopustí. Zlíbí-li se mu, aby léky přemohly nemoc, pokorně mu poděkuješ; zlíbí-li se mu však, aby nemoc zvítězila nad léky, budeš mu trpělivě dobrořečit.

Jsem téhož mínění jako svatý Řehoř: Když budeš spravedlivě obviněna pro nějakou vinu, již jsi se dopustila, vyznej, že jsi zasloužila obvinění, jež bylo proti tobě vzneseno. Je-li obvinění křivé, braň se mírně, popři svou vinu, neboť jsi touto úctou povinna pravdě a vzdělání bližního; jsi-li však obviňována dále, i po pravdivé a oprávněné obraně, neznepokojuj se tím a neusiluj naprosto, aby tvá obrana byla přijata; neboť když jsi vykonala svou povinnost vůči pravdě, musíš ji vykonat i vůči pokoře. Tímto způsobem se neprohřešíš ani proti povinné péči o svou pověst, ani proti náklonnosti, kterou máš mít k pokoji, mírnosti srdce a pokoře.

Stěžuj si co možná nejméně na příkoří, jež utrpíš; neboť je jistá věc, že obyčejně ten, kdo si stěžuje, hřeší, ježto sebeláska nás vždycky nutí vidět urážky větší, než skutečně jsou; především si však nikdy nestěžuj před lidmi, kteří se snadno hněvají a špatně smýšlejí. Je-li radno si stěžovat, buď aby byla křivda napravena nebo aby byl duch tvůj uklidněn, je třeba,

aby sis stěžovala lidem klidným a velmi Boha milujícím; jinak, místo aby ulevili tvému srdci, podnítí je jen k většímu nepokoji; místo aby vytáhli trn, který tě píchá, zarazí ti jej do nohy ještě hlouběji.

Někteří lidé se varují stěžovat si nebo projevovat citlivost, když jsou nemocni, zarmoucení a uraženi, protože to by podle jejich mínění (a pravdivého) svědčilo o velikém nedostatku síly a šlechetnosti; touží však velice, aby jich každý litoval, měl s nimi soucit a pokládal je nejen za duše zkroušené, nýbrž i trpělivé a statečné, a snaží se toho dosáhnouti různými úskoky. To je sice trpělivost, ale trpělivost špatná, jež není ve skutečnosti nic jiného než velmi jemná a vytríbená ctižádost a ješitnost. *Mají slávu, praví Apoštol, ale ne u Boha.* (Řím. 4; 2.) Opravdu trpělivý člověk si nestěžuje na svou bolest a netouží, aby byl litován; mluví o ní upřímně, opravdově a prostě, aniž ji zveličuje; lituje-li ho někdo, dopouští trpělivě, aby byl litován, leč že by byl litován pro nějakou bolest, již netrpí; neboť tehdy prohlásí skromně, že tomu tak není, a tak vytrvá klidně mezi pravdou a trpělivostí, přiznává se k své bolesti a nenaříkaje si na ni.

Při protivenstvích, s nimiž se setkáš při pěstování zbožnosti (neboť bez nich se to neobejde), si vzpomeň na slovo našeho Pána: *Když žena rodí, má zármutek, neboť přišla hodina její; když však porodila dítě, již nepamatuje na bolest pro radost, že se narodil člověk na svět* (Jan 16; 21); neboť jsi počala ve své duši nejvzácnější dítě na světě, jež jest Ježíš Kristus; než bude zrozeno, není možno, abys nezažila nesnáze; měj však odvahu, neboť až pomínou tyto bolesti, zůstane ti věčná radost nad tím, že jsi zrodila na svět takového člověka. A bude zrozen zcela pro tebe, neboť jsi jej zcela utvořila ve svém srdci a ve svých skutcích následováním jeho života.

Když budeš nemocna, obětuj všechny své bolesti, utrpení a mdloby službě našeho Pána a pros ho, aby je spojil s mukami, jež snášel pro tebe. Poslouchej lékaře, užívej léků, posilujících pokrmů a jiných prostředků z lásky k Bohu, vzpomínajíc si na žluč, jíž okusil z lásky k nám. Přej si uzdravení, abys mu mohla sloužiti; nevzpírej se být nemocna, abys ho byla poslušna, a připrav se k smrti, bude-li to jeho vůle, abys ho mohla velebiti a těšit se z něho. Vzpomeň si, že když včely vyrábějí med, živí se velice hořkou potravou, a že tak i my nemůžeme konati skutky větší mírnosti a trpělivosti ani lépe vytvářeti med vynikajících ctností, než když jíme chléb hořkosti a žijeme uprostřed trýzní. A jako nejlepší med ze všech je ten, který je nasbírán z květů dymiánu, drobné a hořké bylinky, tak i nejlepší ctnost je ta, jež je pěstována uprostřed hořkostí nejvšednějších, nejnižších a nejpotupnějších strastí.

Pohlížej svým vnitřním zrakem často na Krista ukřižovaného, nahého, opuštěného, uráženého a tupeného, a konečně zahrnutého vším možným hořem, smutkem a trýzní, a uvaž, že všechna tvá utrpení se nedají srovnati ani množstvím ani povahou s jeho utrpením a že ty pro něho nebudeš trpěti nikdy ani to nejmenší ve srovnání s tím, co on trpěl pro tebe. Uvažuj o trýzních, jež kdysi vytrpěli mučedníci a jež vytrpí tolik jiných lidí, trýzních nesrovnatelně horších než tvé utrpení, a rci: Běda, mé trýzně jsou útěchami a mé trní růžemi ve srovnání s těmi, kdo žijí v neustálé smrti, bez pomoci, bez podpory, bez úlevy, skličováni strážněmi nekonečně většími.

Kapitola IV.

O POKOŘE VNĚJŠÍ

Vypůjč si, praví Eliseus chudé vdově, hodně prázdných nádob a do všech nalij oleje. (IV. Král 4; 3—4.) Abychom mohli přijmout do svých srdcí Boží milost, musíme je mítí prázdná naší vlastní slávy. Poštolka má tu tajemnou vlastnost a moc, že svým křikem a pohledem děsí dravé ptáky; proto ji holubi milují nade všechny ptáky a žijí bezpečně v její blízkosti; podobně pokora zahání satana a uchovává v nás milosti a dary Ducha svatého, a proto všichni svatí, ale zejména Král svatých a jeho Matka vždycky ctili a milovali tuto důstojnou ctnost nade všechny jiné ctnosti morální.

Marnou nazýváme slávu, kterou si přičítáme buď za něco, co není v nás, nebo za něco, co je sice v nás, ale není naše, nebo co je sice v nás a je naše, ale co nezaslouží, abychom se tím honosili. Vznešenost rodu, přízeň mocných, obecná vážnost, to vše jsou věci, jež nejsou v nás, nýbrž buď v našich předcích nebo ve vážnosti jiných lidí. Jsou lidé, kteří se nafukují jen proto, že sedí na pěkném koni, mají na klobouku chochol nebo jsou nádherně oděni; ale kdo by v tom neviděl pošetilost? Je-li v tom nějaká sláva, náleží koni, ptáku nebo krejčímu; a jak zbabělé jest vypůjčovat si svou vážnost od koně, od péra, od zlatého límce! Jiní se vypínají, protože mají natočené kníry, pěkně učesanou bradu, nakadeřené vlasy, jemné ruce, že dovedou tančit, hrát, zpívat; nejsou však zbabělí, že chtějí zvýšit svou cenu a rozmnožit svou vážnost tak malichernými a bláhovými věcmi? Jiní chtějí být ctěni a váženi od světa pro trochu učenosti, jako by každý k nim měl chodit do školy a pokládat je za mistry; proto jsou nazýváni pedanty. Jiní živí svou pýchu

pohledem na vlastní krásu a domnívají se, že se jim koří celý svět. To všechno je neobyčejně pošetilé, hloupé a nevhodné, a sláva, kterou si člověk osobí za takové nicotné věci, sluje prázdna, pošetilá a maličerná.

Pravé dobro se poznává jako pravý balzám; ten se zkouší tím, že se kape do vody, neboť padá-li ke dnu, je pokládán za jemnější a vzácnější. Podobně chceme-li poznati, je-li nějaký člověk opravdu moudrý, učený, šlechetný, velkodušný, je třeba pozorovat, směřují-li jeho činy k pokoře, skromnosti a poddajnosti, neboť pak to jsou právě dobré vlastnosti; vynořují-li se však na povrch a směřují k okázalosti, jsou to vlastnosti tím falešnější, čím jsou zjevnější. Perly, jež se rodí nebo vytvářejí za větru a rachotu hromu, mají z perly jen vnější slupku a uvnitř jsou prázdné; podobně i lidské ctnosti a krásné vlastnosti, jež jsou pěstovány s pýchou, marnivostí a chlubitivostí, jsou pouhým zdáním dobra bez mízy, bez morku a bez jádra.

Pocty, hodnosti a vyznamenání jsou jako šafrán, který prospívá a roste tím bujněji, je-li pošlapán. Není ctí být krásný, když si na tom člověk zakládá; aby byla krása půvabná, musí býti zanedbávána; vědění nás zneucťuje, jestliže v nás vyvolává pýchu a zvrhá-li se v pedanterii. Vyhledáváme-li důstojenství, hodnosti a tituly, nejen že vystavujeme své schopnosti zkouškám, posuzování a odporu, nýbrž je i znehodnocujeme a snižujeme; neboť čest, jež je krásná, když je přijata jako dar, stává se ošklivou, když je vyhledávána, požadována a dobývána. Když páv rozestírá svůj chvost, aby se ukázal, ukazuje při rozkládání svých krásných per všechno, co je na něm ohyzdného; květiny, jež jsou krásné, když jsou vsazeny v zemi, vadnou, když jsou utrženy. A jako ten, kdo cítí mandragoru zdálky a jen mimochodem, má příjemný pocit, kdežto kdo k ní

čichá zblízka a dlouho, pociťuje malátnost a nevolnost, tak pocty poskytují milé potěšení tomu, kdo k nim voní jen lehce a zpovzdáli, aniž si v nich libuje nebo se o ně uchází; kdo je však miluje a je jim oddán, má z nich jen velikou hanbu a potupu.

Láska k ctnosti a pěstování ctnosti nás začínají činiti ctnostnými; láska k poctám a hromadění poct nás však začínají činiti hodnými hany a potupy. Duchové dobrého rodu se nezabývají takovým smetím, jako jsou hodnosti, pocty a zdvořilosti; mají jiné starosti; tohle se hodí pro duchy líné. Kdo může mít perly, nestará se o lastury; a kdo usiluje o ctnost, neuchází se o pocty. Každý ovšem může zaujmouti své místo a setrvat na něm, aniž poruší pokoru, jen když se to děje lhostejně a bez rozepří. Neboť jako lidé, přicházející z Peru, přivážejí kromě zlata a stříbra, jež tam získali, i opice a papoušky, protože je to nic nestojí a není to žádné velké zatížení pro jejich koráby, tak ti, kdo usilují o ctnost, zaujímají bez váhání svá místa a přijímají pocty, jež jim příslušejí, jestliže je to nezatěžuje starostmi, nepokojem, hádkami a spory. Nemluvím však o těch, jichž důstojnost má veřejný význam, ani o jistých zvláštních příležitostech, jež mají veliký význam; neboť tu je třeba, aby každý trval na tom, co mu náleží, s rozvahou a šetrností, k nimž se druží láska a zdvořilost.

Kapitola V.

O POKOŘE SPIŠE VNITŘNÍ

Přeješ si však, Filotheo, abych tě vedl v pokoře výše; neboť počínat si, jak jsem uvedl, toť spíše moudrost než pokora; teď tedy se pustím dále. Někteří lidé nechtějí ani se neodvažují mysliti a uvažovati o milos-

tech, jež Bůh udělil právě jim, bojíce se, aby to v nich nevzbudilo marnivé uspokojení. V tom se rozhodně klamou; neboť jak praví veliký andělský Učitel, pravým prostředkem, jak dosáhnouti lásky k Bohu, jest úvaha o jeho dobrodiních: čím více je budeme poznávati, tím více ho budeme milovati, a ježto zvláštní dobrodiní dojímají více než dobrodiní obecná, má býti také o nich uvažováno pozorněji.

Rozhodně nás nemůže nic tak ponížití před milosrdenstvím Božím jako množství jeho dobrodiní a nic nás nemůže tak pokořiti před jeho spravedlností jako množství našich poklesků. Uvažujme, co on učinil pro nás a co jsme my učinili proti němu; a jako uvažujeme jednotlivě o svých hříších, tak uvažujme jednotlivě i o jeho milostech. Netřeba se bát, že poznání toho, co v nás vložil, by v nás mohlo vzbudit pýchu, pokud neztrácíme se zřetele pravdu, že co je v nás dobrého, není od nás. Běda, přestávají snad mezci být těžkopádnými a páchnoucími zvířaty proto, že jsou naložení vzácným a vonným majetkem knížecím? Co máme dobrého, abychom to nebyli přijali? A jestliže jsme to přijali, proč se tím chceme pyšnit? (I. Kor. 4; 7.) Naopak, vroucí uvažování o přijatých milostech nás činí pokornými, neboť poznání plodí uznání. Bude-li nás však při pohledu na milosti, jež nám Bůh dal, pokoušet nějaká marnivost, bude pro to neklamným lékem, začneme-li uvažovat o svém nevděku, o svých nedokonalostech, o své bídě; budeme-li uvažovat, co jsme činili, když Bůh nebyl s námi, poznáme dobře, že to, co činíme, když je s námi, nenese naši pečeť ani nevyrůstá z naší půdy; budeme toho sice užívat i radovati se, že se nám toho dostalo, ale oslavovati za to budeme jen Boha, protože on je původcem toho. Tak i svatá Panna vyznává, že jí Bůh učinil veliké věci, ale činí to jen, aby se pokořila a oslavila Boha:

Velebí, praví, duše má Pána, protože mi učinil veliké věci. (Lk 1; 46, 49.)

Říkáme často, že nejsme nic, že jsme bída sama a hnůj světa; ale byli bychom velice zarmoucení, kdyby nás někdo vzal za slovo a kdyby o nás veřejně rozhlašoval, co sami říkáme o sobě. Naopak, předstíráme, že prcháme a skrýváme se, aby za námi chodili a vyhledávali nás; tváříme se, jako bychom chtěli být poslední a být posazeni na dolním konci stolu, ale to jen proto, že chceme býti přesazeni na čestnější místo na horním konci. Pravá pokora nevzbouzí zdání a nepronášá slova pokory, protože netouží jen skrytí ostatní ctnosti, nýbrž mimo to a hlavně si přeje skrytí sebe samu; a kdyby jí bylo dovoleno lhát, předstírat nebo pohoršovat bližního, projevovala by zpupnost a nadutost, aby se pod nimi utajila a žila tam docela skryta a neznáma.

Má rada je tedy tato, Filotheo: Buď nepronášejme vůbec pokorné řeči nebo je pronášejme s pravým vnitřním cítěním, ve shodě s tím, co promlouváme navenek; klopme zrak jen tehdy, když se pokořujeme v srdci; nepředstírejte, že chceme být posledními, jestliže jimi upřímně nechceme být. Pokládám toto pravidlo za tak obecné, že pro ně neuvádím výjimku, připojuji jenom, že zdvořilost někdy vyžaduje, abychom nabídli přednost lidem, kteří ji zřejmě nepřijmou, a přece to není neupřímnost ani falešná pokora, neboť už pouhé nabídnutí přednosti je počátkem pocty, a nemůžeme-li tedy udělit celou poctu, nečiníme nic špatného, když udělíme aspoň její počátek. Totéž pravím o některých výrazech úcty nebo vážnosti, jež se, přesně vzato, nezdaří pravdivými; neboť přesto jsou dostatečně pravdivé, jestliže srdce toho, kdo je pronášá, má pravý úmysl poctit toho, komu je říká; neboť i když ta slova poněkud přehánějí to, co pravíme, nečiníme nic špatného,

užívající jich, kde toho vyžaduje obecný zvyk. Je však pravda, že bych si přál, aby slova byla přizpůsobena co možná nejpřesněji našim náklonnostem a aby tak byla ve všem všude zachovávána srdečná prostota a upřímnost. Člověk opravdu pokorný by byl raději, kdyby o něm někdo jiný řekl, že je ubožák, že není nic, že neumí nic, než aby to říkal sám o sobě; nebo aspoň, ví-li, že se to o něm říká, neodporuje tomu, nýbrž ze srdce s tím souhlasí; neboť jsa o tom sám pevně přesvědčen, je rád, že lidé se přidržují jeho mínění.

Mnozí lidé říkají, že ponechávají vnitřní modlitbu dokonalým a že oni sami nejsou hodni ji pěstovati; jiní prohlašují, že se neodvažují často přijímat, protože se necítí dosti čistými; jiní, že se bojí, že by znevažovali zbožnost, kdyby se o ni pokoušeli, protože jsou velice ubozí a křehcí; a jiní odmítají užívatí své hřivny ve službě Bohu a bližnímu, protože, jak říkají, znají svou slabost a bojí se, že by zpyšněli, kdyby se stali nástrojem nějaké dobré věci, a že vzděláváním bližních se rozptylují. To je všechno klam a nejen falešná, nýbrž i špatná pokora, již má býti mlčky a lstivě vržena hana na věci Boží nebo aspoň záminkou pokory zakryta sobecká láska k vlastnímu mínění, vlastním rozmarům a vlastní lenosti. *Žádej znamení od Boha na výsostech shůry nebo v hlubinách pekelných*, praví prorok neblahému Achazovi, a on odpovídá: *Nebudu žádati a nebudu pokoušeti Pána*. (Is. 7; 11—12.) Bíd- ník! Předstírá, že má velikou úctu před Bohem a pod záminkou pokory se vyhýbá žádati o milost, jak ho k tomu vybízí Bůh. Což nevidí, že když nám Bůh nabízí dar, jsme pyšní, když jej odmítáme? - že dary Boží nás zavazují k přijetí a je projevem pokory poslouchati jeho přání a řídití se jimi, jak jen nejlépe dovedeme? Nuže, Bůh si přeje, abychom byli dokonalí, spojujice se s ním a následující ho, jak nejlépe

dovedeme. Pyšný člověk, který se spoléhá na sebe, má dobrý důvod, aby se ničeho neodvažoval; pokorný je však tím odvažnější, čím více poznává svou nemohoucnost; a čím více se pokládá za slabého, tím je také smělejší, neboť skládá veškeru svou důvěru v Boha, jemuž se líbí zjevovat slávu své všemohoucnosti na naší slabosti a povyšovati své milosrdenství nad naši bídu. Je tedy nutno se pokorně a zbožně odvážit všeho, co ti, kdo vedou naši duši, pokládají za vhodné k našemu zdokonalení.

Domnívat se, že víme, co nevíme, je vyložená hloupost; chtít předstírat vědomosti o věci, o níž víme dobře, že ji neznáme, je nehorázná ješitnost; co se mne týče, nechtěl bych ani dávat najevo svou učenost ve věcech, jež bych znal, jako bych na druhé straně ani nechtěl předstírat nevědomost. Když toho vyžaduje láska, je třeba obeznámiti bližního otevřeně a laskavě nejen s tím, co je mu nezbytné k poučení, nýbrž i s tím, co je mu prospěšné k útěše; neboť pokora, jež zakrývá a utahuje ctnosti, aby je uchovala, odkrývá je, když to vyžaduje láska, aby je rozhojnila, zvětšila a zdokonalila. V tom se podobá onomu stromu na Tyloských ostrovech, jenž na noc zavírá své krásné tmavorůžové květy a otvírá je teprve s východem slunce, takže obyvatelé těch ostrovů říkají, že tyto květy v noci spí. Tak totiž i pokora skrývá a tají všechny naše lidské ctnosti a dokonalosti a činí je zjevnými toliko pro lásku, jež není jen lidskou, nýbrž i nebeskou, nejen mravní, nýbrž i božskou ctností, a proto je pravým sluncem ctností, nad nimiž musí vždycky panovati; takže pokora, která jest na úkor lásky, je nepochybně falešná.

Nechtěl bych ze sebe dělat ani pošetilce ani mudrce; neboť brání-li mi pokora, abych ze sebe nedělal mudrce, brání mi upřímnost a prostota, abych ze sebe

nedělal pošetilce; a jestliže ješitnost odporuje pokoře, úskok, přetvářka a předstírání odporují upřímnosti a prostotě. A jestliže někteří velcí služebníci Boží předstírali bláznovství, aby se před světem učinili opovrženějšími, je třeba se jim obdivovati a nikoli je napodobiti; neboť oni měli pro tuto výstřednost pohnutky tak neobyčejné a osobité, že nikdo z toho nesmí něco vyvozovat pro sebe. A co se týče Davida, jestliže tančil a skákal před Archou úmluvy trochu více, než toho vyžadovala obvyklá slušnost, nedělal to proto, že by se byl chtěl zdát pošetilým, nýbrž dával zcela prostě a beze lsti těmito vnějšími pohyby výraz neobyčejné a nesmírné radosti, kterou cítil v svém srdci. Je pravda, že když mu to jeho manželka Míchol předhazovala jako bláznovství, netrudil se nikterak proto, že byl ponížen, nýbrž setrváváje v upřímném a opravdovém projevování své radosti, prohlásil, že je mu potěšením snášet pro Boha potupu. Proto ti pravím, že budeš-li pro projevování upřímné a nelíčené zbožnosti pokládána za osobu hrubou, opovrženou a pošetilou, pokora v tobě vzbudí radost nad touto poženanou pohanou, jejíž příčina není v tobě, nýbrž v těch, kdo se jí dopouštějí.

Kapitola VI.

ŽE POKORA V NAS VZBOUZÍ LASKU K VLASTNÍMU PONÍŽENÍ

Postoupím dále a řeknu ti, Filotheo, abys ve všem a všude milovala své ponížení. Co to však znamená, řekneš mi, milovati své ponížení? V latině znamená ponížení tolik, co pokora a pokora tolik, co ponížení; praví-li tedy Panna Maria ve svém posvátném chvalozpěvu, že náš Pán *shlédl na ponížení své služebnice*

a proto ji *budou blahoslaviti všechna pokolení* (Lk 1; 48), chce tím říci, že náš Pán shlédł se zalíbením na její poníženost, nepatrnost a chudobu, aby ji zahrnul dary a milostmi. Přesto však je rozdíl mezi ctností pokory a ponížením; neboť ponížení, toť nepatrnost, nízkost a chudost, jež je v nás, aniž na to myslíme; co se však týče ctnosti pokory, toť opravdové poznání a svobodné uznání naší poníženosti. Nuže, jádro této pokory nezáleží jen v ochotném uznání naší poníženosti, nýbrž v tom, že ji milujeme a libujeme si v ní, a to nikoli z nedostatku odvahy a šlechtnosti, nýbrž abychom tím více vyzvedli božskou Velebnost a vážili si více svého bližního ve srovnání se sebou. K tomu tě tedy vybízím, a abys to lépe chápala, věz, že některé strasti, jež snášíme, jsou potupné a jiné jsou čestné; mnoho lidí se smíruje s čestnými, ale skoro nikdo se nechce smířit s potupnými. Vezmi si zbožného poustevníka, celého rozedraného a promrzlého: každý ctí jeho chatrné roucho a má soustrast s jeho utrpením; octne-li se však ve stejné bídě chudý řemeslník, chudý šlechtic, chudá dívka, klidí pohrdání a výsměch a jejich chudoba je jim k potupě. Nějaký řeholník přijme oddaně ostrou výtku od představeného nebo dítě od otce - a každý to nazve umrtvováním, poslušností a moudrostí; urozený muž nebo paní strpí rovněž od někoho takovou věc, a třebaže se to stane z lásky k Bohu, každý to nazve zbabělostí a bázlivostí - a to je tedy jiné utrpení potupné. Někdo má rakovinu paže, jiný rakovinu obličeje; první trpí jen nemocí, ale druhý trpí kromě nemocí i pohrdáním, odporem a potupou. Nuže, pravím nyní, že je třeba nemilovati jen strast, což se děje skrze ctnost trpělivosti, nýbrž je třeba milovati i ponížení, což se děje skrze ctnost pokory.

Nadto jsou i ctnosti ponížené a ctnosti čestné: trpělivost, mírnost, prostota a pokora sama jsou ctnosti,

jež lidé světští pokládají za sprosté a nízké; naproti tomu si dosti váží opatrnosti, statečnosti a štědrosti. Ba i z úkonů téže ctnosti jsou některé v opovržení a jiné ve vážnosti. Dávati almužnu a odpouštěti urážky jsou dva projevy lásky; prvního si každý váží, druhý je v očích světa potupou. Mladý šlechtic nebo šlechtična, kteří se neoddají nevázanosti rozmařilé společnosti v řeči, hře, tanci, pití, odívání, budou zahrnuti posměchem a výtkami a jejich skromnost bude nazývána pobožnůstkářstvím nebo pokrytectvím. Milovati to, toť milovati své ponížení. Zde je jiný případ: jďme navštíviti nemocné; pošlou-li mě k nejchudšímu z nich, bude to pro mě ponížení podle světského úsudku, a proto mi to bude milé; pošlou-li mě k urozenému pacientovi, bude to ponížení duchovní, protože v tom není tolik ctnosti a zásluhy, a bude mi tedy milé i toto ponížení. Když člověk upadne na ulici, má z toho kromě bolesti i hanbu; je třeba milovati i toto ponížení.

Jsou také jisté chyby, na nichž není nic špatného kromě ponížení; a pokora nežádá, abychom se jich dopouštěli výslovně, ale žádá rozhodně, abychom se nad nimi neznepokojovali, když jsme se jich dopustili. Takové jsou jisté hlouposti, nezdvořilosti a nedopatření, jichž je třeba se stejně vystříhati, dokud k nim nedojde, abychom vyhověli zdvořilosti a opatrnosti, jako je třeba se smířiti, když k nim došlo, s ponížením, jež nám připravily, a přijmouti je s ochotným srdcem, abychom jednali podle svaté pokory. Pravím ďále: Dal-li jsem se strhnout hněvem nebo nevázaností k neslušným slovům, urážejícím Boha a bližního, budu se z toho upřímně káti a budu velice zarmoucen nad urážkou, kterou se pokusím napravit, jak nejlépe dovedu; přijmu však s radostí ponížení a potupu, kterou mi to způsobí; a kdyby se to dvojí mohlo odlou-

čít, zavrhl bych horoucně hřích a podržel bych pokorně ponížení.

I když však milujeme ponížení, jež plyne ze zla, nesmíme zapomínat na odstranění zla, jež je způsobilo, vhodnými a náležitými prostředky, zejména tehdy, když jde o zlo velkého dosahu. Mám-li nějakou zahánějící nemoc obličeje, postarám se o její vyléčení, ale ne proto, aby bylo zapomenuto na hanbu, kterou mi to způsobilo. Učinil-li jsem něco, čím jsem nikoho neurazil, nebudu se za to omlouvat, neboť i když je to chyba, není to nic trvalého; mohl bych se tedy za tu věc omlouvat jen pro ponížení, které mi to způsobilo, ale to právě nemůže pokora dovoliti. Jestliže však jsem z nepozornosti nebo hlouposti někoho urazil nebo pohoršil, napravím urážku nějakou pravdivou omluvou, ježto zlo zanechalo účinek a láska mě zavazuje, abych jej odstranil. Stává se ostatně, že láska vyžaduje, abychom odstranili ponížení z lásky k bližnímu, pro něhož je naše dobrá pověst nezbytnou věcí; odnímáme-li však v tomto případě své ponížení zrakům bližního, abychom zabránili pohoršení, musíme je uzavřítí a skrytí v svém srdci, aby se jím vzdělalo.

Chceš však vědět, Filotheo, jaká jsou nejlepší ponížení; a já ti odpovím, že duši nejprospěšnější a Bohu milá jsou rozhodně ponížení, jichž se nám dostane náhodou nebo jež vyplynou z našeho životního postavení, protože jsme si je nevyvolili, nýbrž přijali jsme je tak, jak nám je seslal Bůh, jehož volba je vždy lepší než naše. Je-li třeba volit, nejlepší ponížení jsou největší; a za největší jsou pokládána ta, jež nejvíce odporují našim sklonům, jen když se dají srovnat s naším povoláním; neboť, budiž to řečeno jednou provždy, náš výběr a volba kazí a umenšuje téměř všechny naše ctnosti. Ach, kdo nám poskytne tu milost, abychom mohli říci s oním velikým králem: *Volil*

jsem raději býti opovrženým v domě Boha svého než přebývatí ve stáncích hříšníků! (Ž. 83; 11.) To může, drahá Filotheo, jenom ten, jenž za naše povýšení žil a zemřel tak, že byl pohaněním lidí a vyvrhelem lidu. (Ž. 21; 7.)

Řekl jsem ti mnoho věcí, jež se ti budou zdát tvrdé, když o nich budeš přemýšlet; ale věř mi, budou sladší než cukr a med, až je budeš konat.

Kapitola VII.

JAK JE TŘEBA PEČOVATI O DOBROU POVĚST PŘI PĚSTOVANÍ POKORY.

Chvála, čest a sláva se vzdávají lidem nikoli za prostou ctnost, nýbrž za ctnost vynikající. Neboť chválou chceme přiměti jiné, aby si vážili něčí výtečnosti; prokazováním cti prohlašujeme, že si jí sami vážíme; a sláva není podle mého mínění nic jiného než jistý lesk proslulosti, jenž tryská z nahromadění chval a poct; takže pocty a chvály jsou jako drahé kameny, z jichž seskupení vzniká sláva jako šperk. Nuže, pokora, jež nemůže strpět, abychom se domýšleli, že v něčem vynikáme, nebo abychom měli býti více váženi než jiní lidé, nemůže také dopustit, abychom vyhledávali chválu, čest a slávu, jež přísluší toliko výtečnosti. Souhlasí však s Mudrcem, který nás napomíná, abychom *měli péči o dobré jméno* (Sir. 41; 15), protože dobrá pověst je poctou, vzdávanou nikoli nějaké výtečnosti, nýbrž jen prosté a obecné poctivosti a bezúhonnosti života, již nám pokora nebrání si osobiti a proto nám ani nebrání, abychom po ní netoužili. Je pravda, že pokora by pohrdala dobrou pověstí, kdyby jí nepotřebovala láska; protože však jest jedním ze základních prvků lidské společnosti a bez ní nejen neprospíváme, nýbrž

škodíme pospolitosti pro pohoršení, jež v ní z toho vzniká, láska vyžaduje a pokora svoluje, abychom si jí přáli a pečlivě ji uchovávali.

Mimo to jako listí na stromech není samo o sobě tuze cenné, přesto však slouží nejen k jejich okrase, nýbrž i k ochraně plodů, dokud jsou ještě choulostivé, tak i dobrá pověst, jež není o sobě tuze žádoucí věc, je přesto velice užitečná nejen k ozdobě našeho života, nýbrž i k uchovávání našich ctností, zejména ctností dosud křehkých a slabých; povinnost uchovávat si dobrou pověst a být takovými, za jaké jsme pokládáni, podněcuje ušlechtilou odvahu, jež nám činí mocné a něžné násilí. Zachovávejme své ctnosti, má drahá Filotheo, protože jsou milé Bohu, velikému a svrchovanému cíli všech našich činů; jako však se lidé, ukládající ovoce, nespokojují tím, že je nakládají do cukru, nýbrž je i ukládají do nádob, vhodných k jejich uchování, tak i přesto, že božská láska je hlavním uchovávatelem našich ctností, můžeme k tomu užívat i dobré pověsti jako velmi vhodného a užitečného prostředku.

Nesmíme však být příliš horliví, důkladní a nedůtkliví v tomto udržování, neboť lidé, kteří jsou tak choulostiví a citliví na svou pověst, podobají se lidem, kteří užívají při sebemenší nevolnosti hned léků; ti si kazí zdraví právě tím, že si je chtějí uchovat, a oni ztrácejí svou dobrou pověst docela, protože si ji chtějí tak úzkostlivě uchovat; neboť ze samé úzkostlivosti se stávají podivínskými, popudlivými, nesnášlivými a podněcují jen zlomyslnost pomluvačů. Nevšímavost a pohrdání urážkou a pomluvou je obyčejně mnohem zdravějším lékem než rozjitřenost, popírání a pomsta; nevšímavostí jsou rozptylovány, hněváme-li se pro ně, zdá se, jako bychom je připouštěli. Krokodilové ubližují jen těm, kdo se jich bojí, a pomluvy jen těm, kdo se jimi zabývají. Přehnaný strach ze ztráty dobré po-

věsti svědčí o veliké nedůvěře k jejímu základu, jímž jest pravda dobrého života. Města, v nichž vedou přes velké řeky dřevěné mosty, se strachují, aby nebyly odneseny při nejmenším vzednutí vody; avšak města s kamennými mosty se tím znepokojují jen při zvláště velikých povodních; tak i ti, kdo mají jadrně křesťanskou duši, obyčejně pohrdají výlevy utrhačných jazyků, ale ti, kdo se cítí slabými, znepokojují se při každé příležitosti. Kdo chce míti dobrou pověst u všech lidí, Filotheo, ten jí pozbude u všech; a zaslouží si ztráty cti, kdo ji chce míti u lidí, z nichž neřesti činí lidi vskutku bezectné a hanebníky.

Dobré jméno je jenom jako znak, který upozorňuje, kde přebývá ctnost; ve všem a všude tedy sluší dávat přednost ctnosti. Řekne-li ti tedy někdo: „Jsi pokrytec, protože jsi se oddala zbožnosti“; bude-li tě někdo pokládat za člověka nestatečného, protože jsi opustila křivdu, vysměj se tomu všemu. Neboť nehledíc k tomu, že takové soudy bývají pronášeny pošetilci a hlupáky, nesmíme zanechat ctnosti a opustiti její stezku ani tehdy, když bychom měli ztratit dobrou pověst, protože ovoci je třeba dávat přednost před listím, to jest, vnitřnímu a duchovnímu dobru se musí dávat přednost přede všemi dobry vnějšími. Je třeba bedlivě chrániti svou dobrou pověst, ale nesmí nám být modlou; a jako nesmíme urážet oko dobrých, tak nesmíme ani chtít uspokojit oko zlých. Vousy jsou ozdobou mužského a vlasy ženského obličeje; kdyby byly najednou vyrvány všechny vousy na bradě a všechny vlasy na hlavě, už by tam stěží nějaké vyrostly, když však jsou jenom přistřihovány nebo holeny, brzy opět vyrostou a jsou silnější a hustší. Podobně i je-li dobrá pověst přistřihována nebo i docela oholena jazyky utrhačů, které jsou, jak praví David, *jako nabroušená břitva* (Ž. 51; 2), netřeba se vůbec

znepokojovat, protože se brzy zas obnoví a bude nejen stejně krásná jako dříve, ale ještě pevnější. Jestliže nás však zbaví dobré pověsti naše neřesti, naše zbabělost, naše špatné mravy, stěží se nám kdy navrátí, protože bude vyrván její kořen. Nuže, kořenem dobrého jména je добрota a poctivost, jež mohou, dokud jsou v nás, vždycky dáti vyrůst cti, která jim přísluší.

Je třeba se vzdáti těch prázdných zábav, toho neužitečného počínání, toho lehkovážného přátelství, těch zbytečných styků, škodí-li to pověsti, neboť pověst má větší cenu než všechny prázdné radovánky; jestliže však lidé reptají, posuzují a pomlouvají nás, protože ctíme Boha a zdokonalujeme se ve své zbožnosti na cestě k věčnému dobru, nechme psy štěkat na měsíc; neboť budou-li moci vzbudit nějaké špatné mínění o naší pověsti a tak ostříhat a oholit vlasy a vousy našeho dobrého jména, brzy narostou znovu a břitva pomluvy bude sloužiti naší cti, jako zahradnický nůž prospívá vinici, již dává bujný vzrůst a rozmnožení i hojnost plodů.

Upírejme stále zrak na Ježíše Krista ukřižovaného; krácejme v jeho službě s důvěrou a prostotou, ale moudře a rozvážně; bude ochráncem našeho jména, a dovolí-li, aby nám bylo odňato, učiní to proto, aby nám dal lepší jméno nebo aby nás zdokonalil ve svaté pokoře, jejíž jediná unce váží více než tisíc liber cti. Haní-li nás někdo nespravedlivě, postavme pokojně proti pomluvě pravdu; jestliže pomluva trvá, trvejme i my v pokořování sebe; nemohli bychom udělat nic lepšího než složit takto svou pověst se svou duší v ruce Boží. Služme Bohu ve *zlé i dobré pověsti* podle příkladu svatého Pavla (II. Kor. 6; 8), abychom mohli říci s Davidem: *Můj Bože, pro tebe jsem snášel pohanu a hanba přikryla tvář mou.* (Ž. 68; 8.) Nicméně z toho vyjímám některé zločiny tak hrozné a hanebné,

že křivé nařčení z nich nemá nikdo trpět, může-li se z nich spravedlivě očistit, a jisté osoby, na jejichž dobré pověsti závisí vzdělání mnohých lidí; neboť v takových případech je třeba podle mínění theologů usilovati pokojně o nápravu utrpěné křivdy.

Kapitola VIII.

O LASKAVOSTI K BLIŽNÍMU A LÉKU PROTI HNĚVU

Svaté křížmo, jehož se z apoštolského podání užívá v Církvi Boží k biřmování a svěcení, se skládá z olivového oleje smíšeného s balzámem, což představuje mezi jiným dvě vzácné a drahé ctnosti, jež se skvěly na svaté osobě našeho Pána a jež nám obzvláště doporučil, jako by mělo naše srdce jimi býti zvláštním způsobem zasvěceno jeho službě a obráceno k jeho následování. *Učte se ode mne, praví, že jsem mírný a pokorný srdcem.* (Mt 11; 29.) Pokora nás zdokonaluje vůči Bohu a mírnost vůči bližnímu. Balzám (jenž, jak jsem již řekl, klesá vždycky na dno každé tekutiny) představuje pokoru a olivový olej, který zůstává vždycky nahoře, představuje mírnost a laskavost, jež převyšuje všechny věci a vyniká mezi ctnostmi jako květ lásky, jež dosahuje své dokonalosti, jak praví svatý Bernard, když je nejen trpělivá, nýbrž nadto i mírná a laskavá.

Pečuj však, Filotheo, aby toto mystické křížmo, smíšené z mírnosti a pokory, bylo v tvém srdci, protože jednou z velikých lstí nepřítelů jest právě působiti, aby se lidé dali zaujmout slovy a vnějšími projevy těchto dvou ctností a aby se domnívali, nezkoumajíce řádně své vnitřní náklonnosti, že jsou pokorní a mírní, zatím co ve skutečnosti jimi nejsou ani v nejmenším;

dá se to poznat, neboť přes všechnu svou obřadnou mírnost a pokoru začnou projevovat nesrovnatelnou domýšlivost při nejmenším slovíčku, které jim nebylo řečeno vhod, při nejmenší urážce, které se jim dostalo. Říká se, že kdo užil protijedu, zvaného obecně „mílost svatého Pavla“, vůbec neopuchne, je-li uštknut zmijí, je-li protijed dobře destilován; stejně také jsou-li pokora a mírnost dobré a pravé, chrání nás od nadutosti a rozjitření, jež křivdy pravidelně podněcují v našem srdci. Jestliže uštknutí utrhačí a nepřáteli upadáme v hněv, nadutost a nevoli, je to znamení, že naše pokora a mírnost není opravdová a upřímná, nýbrž umělá a zdánlivá.

Svatý a slavný patriarcha Josef dal svým bratřím, když je posílal z Egypta zpět do otcovského domu, tuto jedinou radu: *Nehněvejte se na cestě.* (Gen. 45; 24.) Já ti pravím rovněž, Filotheo: Tento bídný život není nic jiného než putování k životu blaženému; nehněvejme se tedy na cestě mezi sebou, jděme s družinou svých bratří a soudruhů mírně, pokojně a vlídně. Pravím ti však rovnou a bez výjimky, je-li možno, nehněvej se vůbec s nikým a nepoužívej žádné příležitosti ať jakékoli, abys otevřela bránu svého srdce hněvivcům; neboť svatý Jakub praví zcela krátce a bez výhrady, že *hněv člověka nepůsobí spravedlnost Boží.* (Jak. 1; 20.)

Je třeba opravdu odporovati zlému a potíratí vady těch, kdo jsou nám svěřeni, vytrvale a statečně, ale také mírně a pokojně. Nic neutišuje rozlíceného slona tak jako pohled na beránka a nic neláme sílu dělostřelby tak snadno jako vlna. Lidé si neváží tolik pokárání, jež vychází z vášně, třebaže je rozumově odůvodněna, jako pokárání, jež nemá jiného zdroje než sám rozumný důvod; poněvadž je totiž rozumná duše přirozeně podrobena rozumu, může býti poddána vášni jen tyra-

nií; když je tedy rozum provázen vášní, budí odpor, poněvadž jeho spravedlivá svrchovanost je znehodnocena společností tyranie. Národy se cítí nesmírně poctěny a potěšeny, když je jejich vládcové navštíví s pokojnou družinou; když však velí vojskům, jejich příchod je vždycky nepříjemný a zhoubný, i když se to děje pro obecné blaho, protože i když pečují o přísné zachovávání vojenské kázně mezi vojáky, nemohou nikdy zabránit, aby nedošlo k nějakým nepořádkům, jimiž utrpí škodu pokojný občan. Tak i když rozum udílí pokojné výtky, pokárání a důtky, každý jej miluje a souhlasí s tím, i když se to děje přísně a důsledně; když však s sebou přivádí hněv, nevoli a zlost, jež jsou, jak praví svatý Augustin, jeho vojáky, vzbouzí spíše hrůzu než lásku a i jeho vlastnímu srdci to vždycky způsobí trýzeň a škodu. „Je lépe,” píše týž svatý Augustin Profuturovi, „odepřít přístup spravedlivému a oprávněnému hněvu než jej přijmouti, ať je sebe nepatrnější, neboť jakmile mu jednou povolíme, nesnadno jej opět zapudíme, neboť přichází jako malý proutek, ale v mžiku vyrosté a změně se v břevno.” A jestliže se mu podaří získat jedinou noc a způsobit, aby slunce zapadlo nad naším hněvem (což Apoštol zakazuje), promění se v nenávist a není pak už téměř prostředku, jak se ho zbavit, neboť se živí tisícerými falešnými domněnkami a rozhněvaný člověk nikdy nevěří, že by jeho hněv byl nespravedlivý.

Je tedy lépe snažit se, abychom dovedli žít bez hněvu, než chtít umírněně a moudře užívat hněvu, a shledáme-li, že jsme z nedokonalosti a slabosti upadli do hněvu, je lépe jej rychle potlačit než chtít s ním hospodařit; neboť jakmile mu trochu povolíme, zmocní se hned vlády a počíná si jako had, který snadno vtáhne celé tělo tam, kam může položit hlavu. Ale jak jej potlačím? řekneš mi. Je nutno, má Filotheo, abys při

prvním hnutí hněvu, jež pocítíš, sebrala hbitě všechny síly, nikoli náhle ani prudce, nýbrž mírně a přece úsilně; neboť jako vídáme často při zasedáních soudních dvorů, že když soudní sluhové vykřikují: Ticho tam! dosáhnou tím jen, že ti, jež chtěli umlčet, dělají ještě větší hluk, tak se často stává, že když chceme prudce potlačit svůj hněv, vzbudíme v svém srdci větší rozjitření, než předtím zbudil sám hněv, a srdce takto rozjitřené se už nemůže ovládat.

Po tomto mírném úsilí se zařid' podle rady, kterou dal svatý Augustin již jako stařec mladému biskupovi Auxiliovi: „Počínej si jako muž; přihodí-li se ti to, o čem muž Boží mluví v žalmu: *Zkormoutilo se hněvem oko mé* (Ž. 30; 10), utec se k Bohu, volaje: *Smi-luj se nade mnou, Pane*, aby vztáhl svou pravici a potlačil tvůj hněv.” Chci tím říci, že je třeba vzývati Boží pomoc, když se vidíme zmítány hněvem, po příkladu apoštolů, zmítaných větrem a bouří na vodách; neboť on poručí našim vášním, aby ustaly, a nastane veliké utišení. Vždycky však pamatuj, že modlitba, jíž se bojuje proti přítomnému a dorážejícímu hněvu, musí býti konána mírně, klidně a nikoli bouřlivě; to je třeba zachovávat při všech lécích, jimiž potíráme toto zlo. Jakmile přitom zpozoruješ, že jsi se dopustila nějakého hněvivého skutku, naprav toto pochybení okamžitě nějakým projevem laskavosti vůči osobě, na niž jsi se rozhněvala. Neboť jako je nejlepším prostředkem proti lži na místě ji odvolati, jakmile jsme zpozorovali, že jsme se jí dopustili, tak je dobrým prostředkem proti hněvu, když jej ihned napravíme opačným projevem mírnosti; neboť, jak se říká, čerstvé rány se dají nejsnáze vyléčiti.

Nadto, jsi-li klidna a bez jakéhokoli podnětu k hněvu, shromažďuj v sobě hojně mírnosti a laskavosti, pronášejíc všechna svá slova a konajíc všechny své

skutky veliké i malé tak mírně, jak jen dovedeš, pamatujíc, že Nevěsta v Písni písni má nejen *med na rtech* a na jazyku, nýbrž i *pod jazykem* (4; 11), to jest v hrudi; a nejen med, nýbrž i mléko, neboť tak třeba se chovati k bližnímu mírně nejen slovem, nýbrž i celou hrudí, to jest celým nitrem duše. A není třeba jen míti sladkost medu, který je vonný a kořený, to jest projevovati vlídnost ve zdvořilém styku s cizinci, nýbrž i lahodnost mléka, pokud jde o domácí lidi a sousedy; v tom projevují veliký nedostatek lidé, kteří se zdají na ulici anděly a doma ďábly.

Kapitola IX.

O MÍRNOSTI K SOBĚ SAMÝM

Jedním z dobrých cvičení v mírnosti, jež bychom si měli osvojit, jest cvičení, jehož předmětem jsme my sami. Neměli bychom se nikdy zlobiti na sebe a na své nedokonalosti; neboť i když rozum žádá, abychom cítili odpor a zármutek, dokud chybujeme, je přesto třeba se varovat, abychom nad tím nezakoušeli odpor prudký a zatrpklý, nevraživý a hněvivý. V tom dělají velikou chybu mnozí lidé, kteří jsou zachvázeni hněvem, zlobí se nad tím, že se zlobí, rmoutí se nad tím, že jsou zarmoucení, a jitří se nad tím, že jsou rozjitřeni; neboť takto udržují své srdce prosáklé zlobou; a třeba se zdá, že druhý hněv ničí první, poskytne přesto vstup a průchod novému hněvu při první příležitosti, jež se k tomu nahodí, nehledíc k tomu, že tyto projevy hněvu, nevole a rozhořčení proti sobě samému směřují k pýše a mají původ toliko v sebelásce, jež se trápí a znepokojuje pohledem na naši nedokonalost.

Je tedy nutno míti k vlastním chybám odpor, který by byl pokojný, klidný a pevný; neboť jako soudce

trestá provinilce lépe, když vynáší své rozsudky rozumně a v duchu pokoje, než když je vynáší bouřlivě a vášnivě, protože když soudí ovládnut vášní, netrestá chyby podle nich samých, nýbrž podle sebe; tak i my lépe trestáme sami sebe klidnou a stálou kajícíností než kajícíností rozhořčenou, prudkou a hněvivou, neboť kajícíné úkony, prováděné příliš bouřlivě, se neřídí velikostí našeho provinění, nýbrž našimi sklony. Tak na příklad člověk, který má zvláštní zálibu v čistotě, vzplane s neobyčejným rozhořčením proti sobě pro nejmenší provinění proti této ctnosti, ale jenom se zasměje, dopustí-li se třeba i hrubé pomluvy. Naproti tomu ten, kdo nenávidí pomluvu, bude se trápit, uklouzne-li mu jen nepatrný klep, ale nebude se sebou účtovat třeba i za velké provinění proti čistotě, a tak tomu bude i v jiných případech; to se děje jenom proto, že nerozsuzují ve svědomí podle rozumu, nýbrž pod vlivem vášně.

Věř mi, Filotheo, jako otcovy výtky, pronášené vlídně a srdečně, jsou účinněji schopny napravit dítě než projevy rozhořčení a nevole, tak také, dopustí-li se naše srdce nějakého provinění a pokáráme-li je mírnými a klidnými výtkami, projevující k němu spíše soucit než hněv a povzbuzující je k nápravě, pokání, jež tím bude vzbuzeno, pokročí dále a pronikne je lépe než pokání nevraživé, zlostné a popudlivé.

Kdybych na příklad já měl velkou touhu chránit se neřesti marnivosti, a kdybych se jí přesto vážně provinil, nekáral bych své srdce takto: „Nejsi hrozný a bídný, že ses po tolika předsevzetích nechalo svěst k marnivosti? Zemři hanbou, neopovaž se ani zvednout oči k nebi, ty slepý, nestoudný, zrádný a nevěrný svému Bohu” - a podobně, nýbrž pokáral bych je rozumně a se soucitem: „Ach, ty mé ubohé srdce, hle, už jsme upadli do jámy, o níž jsme si tolikráte umínili, že se jí

vyhneme; povstaňme a opusťme ji navždy, vzývejme Boží milosrdenství a doufejme, že nám napříště bude pomáhati, abychom byli pevnější, a vraťme se na cestu pokory; odvahu, budme od této chvíle na stráži, Bůh nám bude pomáhat, dílo se nám podaří." A na této výtce bych vybudoval pevné a řádné předsevzetí, že se tím už nikdy neproviním, užívaje k tomu vhodných prostředků i rady svého duchovního vůdce.

Shledá-li přesto někdo, že jeho srdce nemůže býti dostatečně dojata tímto mírným pokáním bude moci použít přísného a důrazného pokárání, aby v něm vzbudil hluboké zahanbení, ale když drsně vyplísnil své srdce, musí mu nakonec ulevit a dát jeho lítosti a hněvu vyznít v sladkou a svatou důvěru v Boha podle příkladu onoho velikého kajícího, jenž vida svou duši sklíčenou, utěšoval ji těmito slovy: *Proč jsi smutná, duše má, a proč mě rmoutíš? Doufej v Boha, že ho budu ještě velebit, spásu tváře své a Boha svého.* (Ž. 42; 5.)

Pozvedni tedy své srdce, když klesne, docela mírně, pokořujíc se hluboce před Bohem ve vědomí své bídy, ale nezasnouc nad svým pádem, neboť není nic divného, že slabost je slabá a křehkost křehká a ubohost ubohá. Zavrhni však co nejrozhodněji urážku, již se Bohu od tebe dostalo, a s velikou důvěrou v jeho milosrdenství se vrať na dráhu ctnosti, kterou jsi opustila.

Kapitola X.

ŽE JE TŘEBA POČÍNATI SI V ZÁLEŽITOSTECH SVĚDOMITĚ, ALE BEZ UNÁHLENOSTI A STAROSTLIVOSTI

Svědomitost a píle, které máme osvědčovat ve svých záležitostech, jsou věci velmi odlišné od starostlivosti, úzkostlivosti a unáhlenosti. Andělé pečují o naše bla-

ho a pilně se o ně starají, ale neprojevují v tom starostlivost, úzkostlivost ani unáhlenost; neboť svědomitost a pílě náleží k jejich lásce, avšak starostlivost, úzkostlivost a unáhlenost by se docela přičily jejich blaženosti, ježto svědomitost a pilnost mohou býti doprovázeny klidem a pokojem ducha, ne však starostlivost a úzkostlivost, tím méně unáhlenost. Buď tedy svědomitá a pilná ve všech věcech, jež ti jsou svěřeny, má Filotheo, neboť Bůh, který ti je svěřil, chce, abys o ně řádně pečovala; ale je-li možno, nepočínej si v nich starostlivě a úzkostlivě, to jest neprojevuj nepokoj, obavy a překotnou horlivost. Neukvapuj se v práci, neboť každá ukvapenost kalí rozum a soudnost a brání nám dobře konati právě to, do čeho se tak dychtivě pouštíme.

Když náš Pán káře svou Martu, praví: *Marto, Marto, staráš se a znepokojuješ o mnoho věcí.* (Lk 10, 41.) Hle, kdyby byla bývala jen pečlivá, nebyla by se znepokojovala; protože však byla plna starostlivosti a úzkostlivosti, ukvapuje se a znepokojuje, a proto ji náš Pán kárá. Řeky, které plynou volně rovinou, nosí veliké koráby a drahocenné náklady; a deště, jež se mírně snášejí na pole, vyvolávají na něm bohatou úrodu bylin a obilí; avšak bystřiny a řeky, jež se ženou prudkým tokem, ničí své břehy a jsou pro dopravu bez významu, stejně jako prudké a bouřlivé deště pustoší pole a luka. Ještě nikdy nebyla dobře vykonána věc, jež byla konána bouřlivě a překotně; je třeba spěchat pomalu, jak praví staré přísloví. *Kdo spěchá, praví Šalomoun, klopýtne.* (Přisl. 19; 2.) Spěcháme vždycky sdostatek, děláme-li jen svou práci dobře. Trubci nadělají více hluku a počínají si překotněji než včely, ale dělají jen vosk a žádný med; podobně ti, kdo se do všeho vrhají plni pronikavé úzkostlivosti a palčivé starostlivosti, nepočínají si nikdy dobře a

nevykonají mnoho. Mouchy nás neobtěžují svým počináním, nýbrž svým množstvím; podobně nás také veliké záležitosti nezaměstnávají tolik jako nepatrné záležitosti, když je jich tuze mnoho. Přijímej tedy záležitosti, jež se ti naskytnou, v pokoji a snaž se je vyřídit po pořádku jednu po druhé; neboť budeš-li chtít vyřídit všechny najednou nebo bez pořádku, vyvineš úsilí, jež tě unaví a oslabí tvého ducha; a obyčejně pak zůstaneš zmořena tíhou a nedosáhneš výsledku.

Ve všech svých záležitostech se opírej hlavně o Boží prozřetelnost, jež jediná může dát tvým záměrům zdar; pokud však je na tobě, snaž se rozvážně s ní spolupracovati a věř potom, že byla-li tvá důvěra v Boha opravdová, výsledek, který to bude mít, bude pro tebe vždycky nejprospěšnější, ať už se ti zdá podle tvého soukromého úsudku dobrý nebo špatný. Počínej si jako malé děti, které se jednou rukou drží svého otce a druhou trhají podél plotu jahody nebo maliny: i ty se drž vždycky jednou rukou svého nebeského Otce a druhou rukou shromažďuj dobra tohoto světa a hospodař s nimi, obračejíc se občas k němu, abys viděla, zdali se mu zamlouvá tvé počinání nebo zaměstnání. A nadevše se chraň pustiti se jeho ruky a ochrany, chtějíc si něčeho nasbírat nebo natrhat někde dále; neboť opustíli tě, neuděláš ani krok, aniž bys upadla na zem. Chci tím říci, Filotheo, že zabýváš-li se obyčejnými věcmi a záležitostmi, jež nevyžadují tak veliké a usilovné pozornosti, máš si všímati více Boha než záležitostí; a jsou-li tyto záležitosti tak významné, že vyžadují veškeré tvé pozornosti, aby byly dobře vyřízeny, pohlédni občas na Boha, jako ti, kdo se plaví po moři a chtějí bezpečně doplouti k zemi, kam směřují, dívají se častěji vzhůru k nebi než dolů na vlny, po kterých se plaví. Tak bude Bůh pracovat s tebou, v tobě a pro tebe a tvá práce bude provázena útěchou.

Kapitola XI.

O POSLUŠNOSTI

Dokonalými nás činí jen láska; avšak poslušnost, čistota a chudoba jsou tři velké prostředky k jejímu získání. Poslušnost zasvěcuje naše srdce, čistota naše tělo a chudoba naše statky lásce a službě Boží; jsou to tři ramena duchovního kříže, jež však jsou všechna zapuštěna do čtvrtého ramene, jímž jest pokora. Nebudu mluvit o těchto třech ctnostech, pokud jsou předmětem slavného slibu, neboť to se týká jen řeholníků; ani pokud jsou předmětem prostého slibu, neboť i když slib dodává vždycky všem ctnostem mnoho milostí a zásluh, přece není k dosažení dokonalosti nutné, aby tyto ctnosti byly zaslíbeny; stačí, když jsou zachovávány. Neboť třebaže, jsouce zaslíbeny, uvádějí člověka ve stav dokonalosti, stačí k dosažení dokonalosti samé, aby byly zachovávány, protože je rozdíl mezi stavem dokonalosti a dokonalostí: všichni biskupové a řeholníci jsou ve stavu dokonalosti, ale přesto nejsou všichni dokonalí, jak lze vidět až příliš často. Snažme se tedy, Filotheo, dobře pěstovati tyto tři ctnosti, každý podle svého povolání; neboť i když nás neuvedou ve stav dokonalosti, dají nám nicméně dokonalost samu; a jsme také všichni zavázáni pěstovat tyto tři ctnosti, třebaže ne všichni stejným způsobem.

Jsou dva druhy poslušnosti: nezbytná a dobrovolná. Nezbytnou poslušností máš pokorně poslouchati svých církevních představených, jako papeže, biskupa, faráře a těch, kdo jsou od nich pověřeni; máš poslouchat svých představených politických, to jest svého vládce a úřadů, jež ustanovil nad tvým krajem; konečně máš poslouchat svých domácích představených, to jest svého otce, matky, učitele, učitelky. Tato poslušnost

sluje nezbytná, protože nikdo se nemůže zbaviti závazku poslouchati těchto představených, kdyžť jim sám Bůh dal autoritu poroučeti a vládnouti, každému v tom, v čem má o nás pečovati. Plň tedy jejich rozkazy, a to jako věc nutnou; abys však byla dokonalá, následuj i jejich rad, ba i jejich přání a zálib, pokud ti to dovolí opatrnost a láska. Poslechni, když ti nařídí něco příjemného, jako jísti, zotavovati se, neboť i když se zdá, že není velkou ctností být poslušný v takovém případě, neposlechnouti by bylo velikou nectností; poslechni ve věcech lhostejných, jako je obléci takový či jiný šat, jít jednou neb druhou cestou, zpívat nebo mlčet, a to již bude poslušnost velmi chvályhodná; poslouvej i příkazů obtížných, přísných a tvrdých, a to bude poslušnost dokonalá. Poslouvej konečně ochotně, bez odmluvy; hbitě, bez otálení; vesele, bez zármutku; a především poslouvej láskyplně pro lásku k Tomu, jenž z lásky k nám se stal poslušným až k smrti, *smrti kříže* (Filip. 2; 8), a jenž, jak praví svatý Bernard, raději ztratil život než poslušnost.

Aby ses snadno naučila poslouchat svých představených, ustupuj ochotně vůli lidí sobě rovných, ustupujíc jejich názorům tam, kde nejde o špatné věci, a zdržuj se sporů a nevlídnosti; přizpůsobuj se ochotně přáním lidí níže postavených, pokud se to srovnává s rozumem, a neuplatňuj nad nimi autoritu, pokud se chovají dobře. Je omyl domnívat se, že by někdo poslouchal snadno, kdyby byl řeholníkem nebo řeholnicí, jestliže mu bývá nesnadné a nepříjemné poslouchat těch, jimž ho Bůh podřídil.

Dobrovolnou poslušností nazýváme poslušnost, k níž se zavazujeme z vlastního rozhodnutí a která nám není ukládána někým jiným. Obyčejně si nevybíráme svého vladaře a svého biskupa, svého otce a matku, ba často ani svého manžela, ale volíme si svobodně

zpovědníka a duchovního rádce. Nuže, ať už při jeho volbě učiníme slib, že ho budeme poslouchat (jak se praví o Matce Terezii, že kromě slavně slíbené poslušnosti představeného svého řádu se zavázala prostým slibem, že bude poslouchati Otce Graciána), nebo se podřídíme někomu beze slibu, tato poslušnost se vždycky nazývá dobrovolnou, protože zásadně závisí na naší vlastní vůli a volbě.

Je nutno poslouchat všech představených, ale každého v tom, v čem má nad námi pravomoc; tak je třeba poslouchati vládce ve věcech společenského a veřejného řádu; církevních představených v tom, co se týká církevního řádu; otce, mistra, manžela ve věcech domácích; a duchovního vůdce a zpovědníka v tom, co se týče zvláštního vedení duše.

Dej si od svého duchovního otce ustanoviti, jaké zbožné úkony máš zachovávat, neboť tím nabudou větší ceny a budou míti dvojí milost a hodnotu: jednak samy ze sebe, ježto jsou nábožné, jednak z poslušnosti, již byly ustanoveny a z níž budou konány. Blahoslavení jsou poslouchající, neboť Bůh nedopustí nikdy, aby zbloudili.

Kapitola XII.

O NUTNOSTI CUDNOSTI

Cudnost je lilie ctností, jí se lidé téměř vyrovnávají andělům; nic není krásné leč skrze čistotu a čistota lidí, toť cudnost. Cudnost bývá nazývána počestností a její osvědčování ctí; bývá nazývána zachovalostí a její opak zkažeností; zkrátka, má svou zvláštní slávu v tom, že jest ve zvláštním smyslu krásnou a bílou ctností duše a těla.

Není dovoleno žádným způsobem míti necudnou rozkoš ze svého těla jinak než v pravoplatném manželství,

jehož svatost může spravedlivým vyvážením nahraditi újmu, kterou člověk utrpěl rozkoší. A i v manželství je třeba zachovávat počestnost úmyslu, aby i tehdy, když by bylo v rozkoši samé něco nenáležitého, sama vůle k rozkoši zaměřená byla ve všem počestná. Cudné srdce je jako porlorodka, jež nemůže přijmout ani kapku vody, jež by nepocházela z oblohy, neboť ono se může těšiti rozkoší jen v manželství, jež je přikázáno s nebe; mimo ně mu není dovoleno ani na ni pomyslit žádostivou, dobrovolnou a vědomou myšlenkou.

Pro první stupeň této ctnosti se stříz, Filotheo, abys nepovolila žádné zakázané rozkoši, jako jsou všechny rozkoše, užívané mimo manželství nebo i v manželství, když se jich v něm užívá v rozporu s manželským řádem. Pokud jde o druhý stupeň, vzdaluj se pokud možná neužitečných a zbytečných, třeba přípustných a dovolených rozkoší. Na třetím stupni neulpívej náklonností na radostech a rozkoších, jež jsou přikázány a nařízeny; neboť i když je třeba se oddati nezbytným rozkoším, to jest těm, jež se týkají cíle a zřízení svatého manželství, srdce a duch se k nim nesmí poutati.

Ostatně má každý velice potřebí této ctnosti. Ti, kdo jsou ve stavu vdovském, mají míti srdnatou cudnost, jež se neodvrací jen od přítomných a budoucích předmětů, nýbrž odporuje i představám, jež mohou rozkoše, jichž bylo řádně užíváno v manželství, vzbudit v jejich duchu, z tohoto důvodu zvláště citlivém k nepočestným podnětům. Proto se sv. Augustin obdivuje čistotě svého drahého Alipia, který docela zapomněl a zavrhl všechny tělesné rozkoše, ačkoli jich několikrát okusil v svém mládí. A v skutku, dokud je ovoce celé, dá se dobře uchovat, některé v slámě, jiné v písku, jiné v svém listí, ale jakmile je jednou naříznuto, už nemůže býti uchováno, ledaže by bylo naloženo do medu nebo do cukru; tak i cudnost, která dosud ne-

byla poraněna ani porušena, může býti uchována různým způsobem, ale jakmile je jednou porušena, může ji uchovati už jen vynikající zbožnost, která je, jak jsem už často řekl, pravým duchovním medem a cukrem.

Panny potřebují cudnosti neobyčejně prosté a křehké, aby zapuzovaly ze svého srdce všemožné všetečné myšlenky a v opovržení vskutku naprostém opovrhovaly všemi druhy nečistých rozkoší, jež vsutku ani nezasluhují, aby lidé po nich toužili, ježto v nich osli a vepři vynikají nad ně. Ať se tyto čisté duše bedlivě chrání, aby nikdy ani nezapochybovaly o tom, že cudnost je nesrovnatelně lepší než cokoli z toho, co jí odporuje, neboť jak praví veliký svatý Jeroným, nepřítel podněcuje prudce panny, aby zatoužily okusit rozkoší, líče jim je nekonečně příjemnější a žádoucnější, než jsou ve skutečnosti, a to je často znepokojuje, „poněvadž“, praví tento svatý Otec, „věc neznámá se jim zdá lahodnější“. Jako motýlek, který spatřil světlo, začne kolem něho zvědavě poletovat, aby zkusil, je-li stejně příjemné jako krásné, a puzen touto choutkou nakonec zahyne při prvním pokusu, tak i mladí lidé se často dají strhnout falešným a pošetilým míněním o slastech smyslných plamenů do té míry, že po několika všetečných myšlenkách se do nich nakonec vrhnou, aby v nich zahynuli a zahubili sami sebe; jsou v tom pošetilejší než motýli, protože u těch si lze vysvětlit, že jsou lákáni ohněm, protože je tak krásný, kdežto lidé vědí, že to, čeho vyhledávají, je svrchovaně nepočetné, a přece neustávají přeceňovat bláhovou a nízkou rozkoš, kterou jim to skýtá.

Pokud však jde o lidi žijící v manželství, je to pravdivá a přece všednímu rozumu nesnadno pochopitelná věc, že cudnost je pro ně velmi nutná ctnost, protože u nich nezáleží v naprosté zdrželivosti tělesných rozkoší, nýbrž v umírněnosti, zachovávané uprostřed roz-

koší. Nuže, jako je podle mého názoru přikázání: *Hněvejte se a nehřešte* (Ž. 4; 5) nesnadnější než: *Ne-hněvejte se vůbec*, a jako je snazší vystříhati se hněvu než jej ovládati, tak je také snazší úplně se zdržovat tělesných rozkoší, než jich střídě užívat. Je pravda, že svatá výsada manželství má obzvláštní schopnost potlačovati plamen žádostivosti, avšak křehkost těch, kdož se těší z této výsady, přechází snadno od dovoleného k nezřízenému a od užívání k zneužívání. A jako vidíme často boháče krást ne z nouze, nýbrž z lakoty, tak vidíme mnohé manžely, jak přestupují meze dovoleného z pouhé nestřídmosti a chlípnosti, nedbajíce spravedlivého účelu, na němž by měli a mohli přestat; jejich žádostivost se podobá plápolajícímu ohni, jenž přeskakuje sem a tam a nikde se nezastavuje. Užívat silných léků je vždycky nebezpečné, protože vezme-li se jich větší dávka, než náleží, nebo nejsou-li dobře připraveny, člověk si tím velmi uškodí; manželství bylo požehnáno a ustanoveno zčásti jako lék proti žádostivosti, a nepochybně je to výborný lék, ale přesto je silný a proto velmi nebezpečný, není-li ho užíváno s rozvahou.

Dodejme k tomu, že proměnlivost lidských záležitostí, nehledíc k dlouhým nemocem, odlučuje často muže od jejich žen a proto potřebují manželé dvojí cudnosti: jedné k naprosté zdržlivosti po dobu odloučení v případech, jež jsem právě uvedl, a druhé k zachování umírněnosti v době, kdy spolu žijí obvyklým způsobem. Viděla zajisté svatá Kateřina Sien-ská mezi zatracenci mnoho duší velice trápených za to, že porušily svatost manželství; a jak pravila, nebylo tomu tak pro velikost hříchu, neboť vražda a rouhání jsou větší hříchy, nýbrž „proto, že ti, kdo se toho dopouštějí, si z toho nedělají svědomí” a proto v tom dlouho setrvávají.

Vidíš tedy, že cudnost je nezbytna všem druhům lidí. *Usilujte o pokoj se všemi, praví Apoštol, a o sva-
tost, bez které nikdo nespatří Boha. (Žid. 12; 14.) Sva-
tosti pak rozumí cudnost, jak poznamenali svatý Je-
roným a svatý Jan Zlatoústý. Ne, Filotheo, nikdo
neuzří Boha, kdo nechodí bez poskvrny (Ž. 14; 2),
a na svaté místo jeho vstoupí jen ten, kdo je čistého
srdce (Ž. 23; 3—4); a jak praví sám Spasitel, Psi a
smilníci budou vně města (Zjev. 22; 15) a Blahoslavení
čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou (Mt 5; 8).*

Kapitola XIII.

RADY PRO ZACHOVÁNÍ CUDNOSTI

Hleď, aby ses co nejhbitěji odvracela ode všech vnadidel chlípnosti, neboť tato neřest působí nepozorovatelně a z malých začátků postupuje k závažným proviněním; vždycky je snadnější utéci než se uzdravit.

Lidská srdce se podobají sklenicím, jež nelze nést pohromadě tak, aby se dotýkaly, bez nebezpečí, že se roztráší, a ovoci, jež se kazí vzájemným dotekem, i když je neporušené a dobře vyzrálé. Ba ani voda v nádobě, byť sebe čerstvější, nemůže si uchovat svou čerstvost, dotkne-li se jí nějaký živočich. Nikdy nedovol, Filotheo, aby se tě někdo nenáležitě dotkl, ani z žertu ani z náklonnosti; neboť i když snad může býti cudnost v takových věcech zachována, svěžest a květ cudnosti tím vždycky utrpí škodu a ztrátu; nechat se však dotýkat neslušně, toť úplná zkáza cudnosti.

Cudnost závisí na srdci jako na svém původu, ale týká se těla jako své látky; proto jí lze pozbyti všemi vnějšími vněmy smyslů i myšlenkami a touhami srdce. Je nestoudné pozorovat, slyšet, mluvit, číchat nepočetné věci a dotýkat si jich, když se z toho srdce

těší a má z toho rozkoš. Svatý Pavel praví zcela krátce: *Smilstvo nechť není ani jmenováno mezi vámi.* (Efes. 5; 3.) Včely se nejen nechtějí dotknout mršin, nýbrž prchají před každým pachem, který z nich vychází, a oškliví si jej. V Písni písní má Nevěsta ruce, *z nichž kape myrrha* (5; 5), tekutina, jež zabraňuje rozkladu; její rty jsou jako *pásek šarlatový* (4; 3, 1), znamení stydlivosti v řeči; její oči jsou *holubičí* pro svou průzračnost; její uši mají *zlaté přívěsky*, znak čistoty; její nos je jako cedr libánský, jehož dřevo netrouchníví. (1; 10 a 7; 4.) Taková má být zbožná duše: cudná, čistá a počestná rukama, rty, ušima, očima a celým tělem.

K této věci ti předkládám slovo, jež uvádí starobylý Otec Jan Kassian jako výrok velikého svatého Basila; ten prý řekl jednoho dne, mluvě o sobě: „Nevím, co to je žena, a přece nejsem panic.“ Můžeť se zajisté čistoty pozbyť tolikerým způsobem, kolik je nestoudností a oplzlostí, z nichž podle své velikosti nebo opatrnosti jedny ji oslabují, jiné zraňují a jiné ji docela zabíjejí. Jsou jisté nerozvážné, pošetilé smyslové náklonnosti a náruživosti, jež přesně vzato neporušují cudností, přece však ji oslabují a poskvřňují její krásnou bělost. Jsou jiné důvěrnosti a náruživosti, jež jsou nejen nerozvážné, nýbrž špatné, nejen pošetilé, nýbrž i nepočestné, nejen smyslové, nýbrž i smyslné; a těmi je cudnost při nejmenším silně zasahována a zraňována. Pravím při nejmenším, neboť když pošetilsti a oplzlosti vedou ke konečnému účinku tělesné rozkoše, tehdy cudnost hyne docela, ba tehdy hyne cudnost potupněji, záludněji a osudněji, než když je ztrácena smilstvím nebo i cizoložstvím a krvesmilstvím; neboť tyto poslední hanebnosti jsou jen hříchy, avšak ty druhé jsou, praví Tertullián v knize *O cudnosti*, obluďdy nepravosti a hříchu. Ani Kassian ani já ovšem nemyslíme, že by svatý Basil byl měl na mysli takovou

nepravost, když se obviňuje, že není panic, neboť mám za to, že to praví jen o špatných a chlípných myšlenkách, jež sice neposkvrnily jeho tělo, nicméně však poskvrnily srdce, na jehož cudnost jsou ušlechtilé duše neobyčejně žárlivy.

Nestýkej se vůbec s osobami necudnými, zejména jsou-li nadto nestoudné, jak tomu skoro vždycky bývá; neboť jako prý kozli proměňují sladké mandlovníky v hořké, když je olizují, tak tyto páchnoucí a nakažené duše nepromluví ke komukoli, ať stejného či různého pohlaví, aniž by ho svedly k nějaké úchylce od cudnosti; mají jed v očích i v dechu jako bazilišek. Naproti tomu se stýkej s cudnými a ctnostnými lidmi, přemýšlej a čítej často o svatých věcech, neboť *slovo Boží je čisté* (Ž. 11; 7) a činí čistými ty, kdo v něm mají zalíbení, pročez je David přirovnává k topasu, drahému kameni, jenž prý svými vlastnostmi umrtvuje zár žádosti.

Prodlévej stále v blízkosti Ježíše Ukřižovaného i duchovně skrze meditaci i skutečně skrze svaté přijímání; neboť jako ti, kdo léhají na bylině zvané agnus castus, se stávají cudnými a stydlivými, tak i ty, spočínouc srdcem na našem Pánu, jenž je pravý, čistý a neposkvrněný Beránek, uvidíš, že tvá duše a tvé srdce budou brzy očištěny ode všech poskvrn a oplzlostí.

Kapitola XIV.

O CHUDOBĚ DUCHEM, ZACHOVÁVANÉ UPROSTŘED BOHATSTVÍ

Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské (Mt 5; 3); nešťastní jsou tedy bohatí duchem, neboť jejich jest bída pekelná. Bohatý duchem je ten, kdo ukládá svá bohatství v duchu nebo

vkládá svého ducha do svých bohatství; chudý duchem je ten, kdo nechová v svém duchu žádná bohatství ani nevkládá do bohatství svého ducha. Ledňáčci si stavějí hnízda na způsob míče a nechávají v nich jen malý otvor nahoře; kladou je na břeh moře a úhrnem je budují tak pevně a neprostupně, že když je zaplaví vlny, nemůže do nich voda vůbec vniknout, nýbrž plovou na hladině, udržujíce se tak uprostřed moře a jsouce pány moře. Tvé srdce, drahá Filotheo, má být také takové, otevřené jen nebi a nepřístupné bohatství a pomíjivostem; máš-li bohatství, udržuj své srdce prosto náklonnosti k němu; nechť má vždycky vrch a nechť je uprostřed bohatství bez bohatství a pánem bohatství. Nikoli, nevkládej tohoto nebeského ducha do pozemských statků; dbej, aby jim byl vždycky nadřizen, aby byl nad nimi, nikoli v nich.

Je rozdíl míti jed a býti otráven; lékárníci mají téměř všechny jedy, aby jich mohli použít při různých příležitostech, ale nejsou ještě proto otráveni, neboť nemají jed v srdci, nýbrž v svém krámmě; tak i ty můžeš mít bohatství a nebýt jím otrávena; to bude tehdy, když je budeš mít v svém domě nebo v své peněženke, ale ne v svém srdci. Býti bohat ve skutečnosti, ale býti chud náklonností, toť veliké štěstí křesťana, neboť tímto způsobem má výhody bohatství pro tento svět a zásluhu chudoby pro onen.

Běda, Filotheo, jakživ se nikdo nepřizná, že je lakomý; každý od sebe odmítá tuto nízkost a ničemnost srdce. Vymlouvají se na starost o děti, jež na ně naléhá, na obezřelost, jež vyžaduje, aby si člověk něco zahospodařil; člověk nikdy nemá dost, vždycky se najdou nějaké potřeby, aby mohl nahromadit ještě více; a ani ti největší lakomci se nejen nezpovídají z lakomství, nýbrž ani nemyslí ve svědomí, že jimi jsou; nikoli, neboť lakota je podivná horečka, která se

stává tím nepostizitelnější, čím je prudší a palčivější. Mojžíš viděl svatý oheň, jenž dával hořeti keři a nespaloval jej (II. Mojž. 3; 2), naproti tomu však svět-ský plamen lakoty spaluje a stravuje lakomého, ale nepálí jej; aspoň on sám si uprostřed největšího žaru a horka pochvaluje, že cítí nej příjemnější vánek na světě, a má za to, že jeho neukojitelná porucha je zcela přirozenou a příjemnou žízni.

Toužíš-li vytrvale, prudce a nepokojně po statcích, které nemáš, nepřestaneš být lakomou, i když si budeš sebe více říkat, že jich nechceš dosáhnout nespravedlivým způsobem. Kdo touží prudce, vytrvale a nepokojně po doušku, dosvědčuje, že má horečku, i když se chce napít jen vody.

Ó Filotheo, nevím, je-li to spravedlivá touha, když toužíme počestně dosáhnout toho, co má jiný počestně v držní, neboť se zdá, že touto touhou chceme nabýti prospěchu na cizí újmu. Zdali ten, kdo drží právem nějaký statek, nemá lepší důvod, aby si jej spravedlivě udržel, než my, abychom ho spravedlivě nabyli? A proč tedy saháme svou touhou po jeho prospěchu, abychom ho o něj připravili? Při nejmenším, je-li taková touha spravedlivá, není ve shodě s láskou; neboť my sami bychom rozhodně nechtěli, aby někdo zatoužil být spravedlivě po tom, co my chceme spravedlivě podržet. To byl hřích Achaba, jenž chtěl spravedlivě získat vinici Naboth, který si ji chtěl spravedlivě podržet: toužil po ní prudce, vytrvale a nepokojně, a tak urazil Boha. (III. Král. 21; 2, 3.) Začni, drahá Filotheo, toužit po statku bližního až tehdy, když on začne chtít se ho zbavit; neboť pak jeho touha učiní tvou touhu nejen spravedlivou, nýbrž i láskyplnou - ano, neboť já si opravdu přeji, aby ses starala o rozhojnění svých prostředků a možností, jen když se to bude dít nejen spravedlivě, nýbrž i mírně a láskyplně.

Lneš-li silně k statkům, jež máš, jsi-li jimi silně zaujata, přikládajíc k nim své srdce, poutajíc k nim své myšlenky a obávajíc se živě a naléhavě, že je ztratíš, pak věř, že ještě máš jakousi horečku; neboť lidé zachvácení horečkou pijí vodu, kterou jim podávají, s jistou dychtivostí, s jistou zaujatostí a úlevou, jakou neprojevují obyčejně lidé zdraví; není možno mít silnou zálibu v nějaké věci a nepřilnout k ní značně svou náklonností. Přihodí-li se ti, že pozbudeš jmění, a budeš-li cítit, že se tím tvé srdce velmi trápí a rmoutí, věř, Filotheo, že k němu lneš mocnou náklonností; neboť nic nevydává o náklonnosti k ztracené věci takové svědectví jako zármutek nad ztrátou.

Nedychti tedy plnou a vyslovenou touhou po statku, jehož nemáš; nepohružuj příliš své srdce do toho, co máš; netrap se vůbec nad ztrátami, jež tě stihnou, a pak budeš mít jakýsi důvod, aby ses domnívala, že jsouc bohata věcmi, nejsi bohata náklonností, nýbrž že jsi chudá duchem a proto blahoslavená, neboť *takových jest království nebeské.*

Kapitola XV.

JAK JE TŘEBA PĚSTOVATI SKUTEČNOU CHUDOBU A PŘECE PRITOM ZŮSTAT BOHATÝM

Malíř Parrhasius vymaloval athénský lid důvtipně vymyšleným způsobem, znázorniv jej v odlišných a rozmanitých rysech: v zuřivosti, nespravedlivosti, vrtkavosti, laskavosti, mírnosti, milosrdnosti, pýše, slávě, pokoře, odvaze i zbabělosti, a to všechno pohromadě; já však bych ti chtěl, drahá Filotheo, vštípit do srdce zároveň bohatství i pokoru, velikou starostlivost i veliké pohrdání co do časných věcí.

Starej se pečlivěji než světáci o to, aby tvé jmění bylo užitečné a plodné. Řekni mi, zdali nejsou zahradníci velikých knížat starostlivější a pilnější v pěstění a okrašlování zahrad jim svěřených, než kdyby jim náležely jako vlastnictví? A proč to? Nepochybně proto, že se na ty zahrady dívají jako na zahrady knížat a králů, jimž se chtějí těmito službami zavděčit. Má Filotheo, vlastnictví, jež máme, není naše; Bůh nám je dal do opatrování a chce, abychom mu je vrátili plodné a užitečné, a proto se mu zavděčujeme, když o ně pečujeme. Ale je třeba, aby to byla větší a řádnější péče než ta, kterou mají o své jmění světští lidé, neboť oni se namáhají jen z lásky k sobě a my máme pracovat z lásky k Bohu; ježto pak láska k sobě je láska prudká, bouřlivá, dychtivá, i péče, kterou o ni máme, je plna starosti, hoře a nepokoje; a ježto láska k Bohu je sladká, pokojná a klidná, tak i péče, jež z ní vychází, třebaš je to péče o světské statky, je laskavá, mírná a jemná. Mějme tedy tuto jemnou péči o uchování, ba i o rozmnožení svých časných statků, když se naskytne spravedlivá příležitost a pokud toho vyžaduje naše postavení, neboť Bůh chce, abychom tak činili z lásky k němu. Ale měj se na pozoru, aby tě neoklamala sebeláska, neboť ta někdy napodobí lásku k Bohu tak dobře, že by člověk řekl, že je to ona; abys jí tedy zabránila tě ošálit, a aby se tato péče o časné statky nezvrátila v lakotu, kromě toho, co jsem řekl v předešlé kapitole, musíme často pěstovat skutečnou a účinnou chudobu uprostřed všech výhod a bohatství, jimiž nás Bůh obdařil.

Zbavuj se tedy stále nějaké části svého majetku, rozdávajíc ji s laskavým srdcem chudým; neboť dávat to, co člověk má, znamená se do té míry ochuzovat, a čím více dáš, tím více se ochudíš. Je pravda, že Bůh ti to vrátí nejen na onom, nýbrž i na tomto

světě, neboť nic tak nerozmnožuje časný úspěch jako almužna; dokud však budeš čekat, až ti to Bůh vrátí, budeš o to stále ochuzena. Ó jak svaté a bohaté je to ochuzení, jež se děje skrze almužnu!

Miluj chudé a chudobu, neboť touto láskou se staneš opravdu chudou, ježto, jak praví Písmo, stáváme se takovými jako věci, jež milujeme. (Os. 9; 10.) Láska zavádí rovnost mezi milujícími: *Kdo je sláb, abych já s ním nebyl sláb?* praví svatý Pavel (II. Kor. 11; 29). Mohl říci: Kdo je chudý, abych já s ním nebyl chudý? neboť láska ho činila takovým jako ti, jež miloval. Miluješ-li tedy chudé, budeš skutečně účastna jejich chudoby a chudá jako oni. Nuže, miluješ-li chudé, stýkej se často s nimi; přijímej je ráda u sebe a navštěvuj je; rozmlouvej s nimi ochotně a buď ráda, když k tobě přistupují v kostele, na ulici nebo jinde. Buď s nimi chudá jazykem, mluvíc s nimi jako jejich družka; buď však bohata rukama, udílejíc jim ze svého jmění co nejštedřeji.

Chceš vykonat ještě více, Filotheo? Nespokoj se s tím, že budeš chudá jako chudí, nýbrž staň se chudší než chudí. A jak? Sluha je menší svého pána (Jan 13; 16); staň se tedy služkou chudých, choď je obsluhovat na jejich ložích, když jsou nemocní, a to vlastníma rukama, pravím; buď jim kuchařkou, a to na vlastní útraty; buď jejich švadlenou a pradlenou. Ó má Filotheo, tato služba je slavnější než nějaké království.

Nejsem s to se sdostatek obdivovati horlivosti, s níž byla tato rada prováděna svatým Ludvíkem, jedním z nejhorlivějších králů, jež kdy uzřelo slunce, a to ve všech způsobech velikosti. Obsluhoval často u stolu chudých, jež živil, a téměř denně zval tři z nich k vlastnímu stolu a často jedl s nevýslovnou láskou zbytky jejich polévky. Když navštěvoval nemocnice (což konal velmi často), začal obyčejně posluhovat těm, kdo

byli stíženi nejstrašnějšími chorobami, jako malomocným, nemocným rakovinou a jiným takovým, a všechny své služby jim prokazoval kleče na kolenou s obnaženou hlavou, uctívaje v jejich osobě Spasitele světa a zahrnuje je tak něžnou láskou, jakou by dovedla něžná matka zahrnouti své dítě. Svatá Alžběta, dcera uherského krále, chodila často mezi chudé a pro své potěšení se někdy oblékala jako chudá žena mezi svými dámami, říkajíc jim: Kdybych byla chudá, oblékala bych se takto. Ó můj Bože, jak byli tento král a tato kněžna chudí ve svém bohatství, Filotheo, a jak byli bohatí ve své chudobě!

Blahoslavení ti, kdo jsou takto chudí, neboť jejich je království nebeské. (Mt 5; 3.) Lačněl jsem a dali jste mi jísti, bylo mi zima a přioděli jste mě; vládněte královstvím, připraveným pro vás od stvoření světa (Mt 25; 34-36), řekne Král chudých i králů na svém velikém soudě.

Není člověka, který by nezakusil při nějaké příležitosti nedostatku prostředků. Přijde k nám někdy host, jež bychom chtěli a měli dobře uctít, a není k tomu v tu chvíli prostředků; máme svůj lepší oděv na jednom místě a potřebovali bychom jej na jiném, kde bychom se měli objeviti; stane se, že všechna vína ve sklepě vyčichnou nebo zvláčkovatí a zůstanou jen špatná a kyselá; octneme se na venkově v nějaké chalupě, kde se všeho nedostává; člověk tam nesežene ani postel, ani pokoj, ani stůl, ani obsluhu. Konečně se snadno stane, že člověk potřebuje často nějaké věci, aťsi je sebebohatší; to však znamená být skutečně chudým v té věci, jež nám chybí. Těš se nad takovými příhodami, Filotheo, přijímej je ochotně, snášej je radostně.

Když tě stihnou nehody, jež tě ochudí, ať už značně nebo jen nepatrně, jako jsou bouře, požáry, povodně,

neúroda, krádeže, soudní pře - ó, toť vždycky pravá chvíle k tomu, abys pěstovala chudobu, přijímajíc klidně tyto újmy na majetku a přizpůsobujíc se trpělivě a vytrvale těmto ochuzením. Esau předstoupil před svého otce s rukama pokrytýma chlupy a Jakob učinil stejně; protože však chlupy na Jakobových rukou nevyrůstaly z jeho kůže, nýbrž z rukavic, mohly mu být snadno svlečeny, aniž se mu způsobily odřeniny nebo vůbec nějaká bolest; naproti tomu Esauovi rostly chlupy z jeho pokožky, kterou měl od přírody kosmatou, a kdo by mu je byl chtěl vytrhat, byl by mu způsobil velikou bolest; jistě by byl křičel a prudce by se byl bránil. Jestliže lneme k svému bohatství srdcem a jestliže bouře, krádež nebo sudič nám vyrve nějakou jeho část, jak nad tím naříkáme, jak se tím soužíme, jak se tím znepokojujeme! Když však lneme k majetku jen péčí, kterou nám vůči němu přikazuje Bůh, a nikoli srdcem, neztrácíme, je-li nám vyrván, ani rozvahu ani klid. Toť rozdíl mezi zvířaty a lidmi co do odění: oděv zvířat lne k jejich tělu a oděv lidí je pouze navlečen na tělo, takže jej mohou navléci a svléci, kdykoli se jim zachce.

Kapitola XVI.

O PĚSTOVÁNÍ BOHATSTVÍ DUCHEM VE SKUTEČNÉ CHUDOBĚ

Jsi-li však skutečně chudá, předrahá Filotheo, pak, ó Bože, buď ještě i chudá duchem; učiň z nouze ctnost a užívej tohoto drahokamu chudoby podle jeho pravé ceny; jeho lesk se sice nezjevuje na tomto světě, ale přesto je neobyčejně krásný a drahý. Měj trpělivost, jsi v dobré společnosti; náš Pán, naše Paní, apoštolé, tolik svatých a světic bylo chudých, a třebaže mohli

býti bohatými, pohrdli tím. Kolik bylo velikých svě-
táků, kteří za velikých protivenství šli hledat s ne-
smírným úsilím svatou chudobu do klášterů a nemoc-
nic? Dali si velikou práci, aby ji našli, jak svědčí
svatý Alexius, svatá Pavla, svatý Paulinus, svatá An-
gela a tolik jiných; a hle, Filotheo, k tobě je laskavější
a přichází tě sama navštívit; setkala jsi se s ní bez ná-
mahy a aniž jsi ji hledala; obejmí ji tedy jako drahou
přítelkyni Ježíše Krista, jenž se narodil, žil a zemřel
v chudobě, jež byla po celý život jeho pěstounkou.

Tvá chudoba, Filotheo, má dvě velké výsady, jimiž
ti může získat hodně zásluh. První je ta, že k tobě
přišla nikoli z tvé vlastní vůle, nýbrž toliko z vůle Boží,
jenž tě učinil chudou, aniž v tom bylo jakékoliv spolu-
působení tvé vůle. Nuže, Bohu je vždycky velice milé
vše, co přijímáme čistě z jeho vůle, jen když to při-
jímáme s ochotným srdcem a z lásky k jeho svaté vůli;
kde je méně našeho, tam je více Božího. Prosté a čisté
přijetí Boží vůle dodává utrpení neobyčejné čistoty.

Druhá výsada této chudoby jest, že je to chudoba
opravdu chudá. Chudoba chválená, hýčkaná, vážená,
podporovaná má cosi z bohatství, při nejmenším není
docela chudá; avšak chudoba pohrdaná, zavržovaná,
vyčítaná a zanedbávaná je opravdu chudá. Nuže, ta-
ková je obyčejně chudoba lidí žijících ve světě, neboť
nejsou chudí z vlastního rozhodnutí, nýbrž z nezbytí,
a proto nejsou tuze ve vážnosti; a tím, že nejsou vá-
ženi, je jejich chudoba chudší než chudoba řeholníků,
ačkoli ta je jinak velmi vynikající a je více hodna do-
poručení pro slib a úmysl, pro něž byla vyvolena.

Nestěžuj si tedy, drahá Filotheo, na svou chudobu;
neboť stěžujeme si jen na to, co se nám nelíbí, a ne-
líbí-li se ti chudoba, nejsi již chudá duchem, nýbrž
bohatá náklonností. Netrud' se tím, že nejsi zaopatřena
tak, jak by bylo potřebí, neboť v tom záleží výbornost

chudoby. Chtít být chudou a nemít z toho žádných nesnází, toť příliš přemrštěné; neboť to znamená chtít čest chudoby a výhody bohatství zároveň.

Nestyd' se být chudou ani prosit o almužnu; vezmi pokorně udělenou almužnu a odmítnutí přijmi pokojně. Vzpomínej často na cestu, kterou Panna Maria vykonala do Egypta se svým drahým Děťátkem, a na to, kolik ústrků, kolik chudoby, kolik bídy musila snášet. Budeš-li žít takto, budeš ve své chudobě velmi bohatá.

Kapitola XVII.

O PŘÁTELSTVÍ, A PŘEDEVŠÍM O PŘÁTELSTVÍ ŠPATNÉM A LEHKOVAŽNÉM

Láska zaujímá první místo mezi náruživostmi duše; ona je králem všech hnutí srdce, obrací všechno ostatní k sobě a činí nás takovými jako to, co miluje. Měj se tedy na pozoru, Filotheo, abys neměla špatné lásky, neboť pak bys byla ihned sama špatná. Nuže, nejnebezpečnější láska ze všech jest přátelství, neboť ostatní se mohou obejít bez společenství, ale přátelství je založeno docela na společenství a proto nelze v ně vejít s žádnou osobou, aniž bychom se stali účastnými jejích vlastností.

Každá láska není přátelství; neboť 1. můžeme milovati a nebýti milováni, a pak je tu láska, ale ne přátelství, ježto přátelství je láska vzájemná, a není-li vzájemná, není to přátelství. 2. A nestačí, aby byla vzájemná, nýbrž je třeba, aby ti, kdo se navzájem milují, věděli o své vzájemné náklonnosti, neboť nebudou-li o ní vědět, budou mít lásku, ale ne nepřátelství. 3. K tomu ještě je třeba, aby byl mezi nimi nějaký styk, který by byl základem přátelství.

Podle různosti styku je také přátelství různé, a styky se různí podle různosti sdíleného dobra; jsou-li to hodnoty falešné a marné, je i přátelství falešné a marné, jsou-li to hodnoty pravé, je i přátelství pravé; a čím výbornější to jsou hodnoty, tím výbornější je i přátelství. Neboť jako med je lepší, když je nasbírán z květů nejlepších květin, tak i nejlepší přátelství je to, jež je založeno na nejlepším společenství; a jako je v Hera-kleji Pontské med, který je jedovatý a zbavuje rozumu ty, kdož ho požijí, protože je nasbírán na oměji v tom kraji velmi hojném, tak i přátelství založené na sdílení nepravých a špatných hodnot je celé nepravé a špatné.

Sdílení tělesných rozkoší jest vzájemný sklon a hrubé vнадidlo, jež nemůže míti u lidí jméno přátelství o nic více než společenství, jež je mezi osly a koni k podobným účinkům; a kdyby nebylo v manželství jiného společenství, nebylo by v něm vůbec přátelství; protože je v něm mimo to společenství života, práce, majetku, náklonností a nerozlučitelné věrnosti, je manželské přátelství pravé a svaté přátelství.

Přátelství založené na sdílení smyslových radostí je hrubé a není hodno jména přátelství, stejně jako přátelství, jež je založeno na nicotných a prázdných ctnostech, protože ty závisí také na smyslech. Nazývám smyslovými radostmi ty, jež se váží přímo a hlavně k vnějším smyslům, jako je radost z pohledu na krásu, z poslouchání líbezného hlasu, z doteku a podobně. Nazývám nicotnými ctnostmi jisté nicotné vlastnosti a schopnosti, jež někteří slabí duchové nazývají ctnostmi a dokonalostmi. Poslechni si, jak mluví většina dívek, žen a mladých mužů, nerozpakují se říkat: Ten a ten šlechtic je dokonalý člověk, protože dobře tančí, dobře hraje všechny hry, dobře se obléká, dobře zpívá, umí se dobře dvorit, dobře vypadá; a dryáčníci pokládají za nejdokonalejšího člověka mezi sebou toho,

kdo ze sebe umí dělat největšího šaška. Nuže, ježto to všechno se týká smyslů, i přátelství, jež z toho vznikají, slují smyslová, prázdná a nicotná, a zasluhují spíše názvu pošetilosti než přátelství. Taková jsou obyčejně přátelství mladých lidí, kteří si mnoho zakládají na knírech, na vlasech, na tváři, na šatech, na hrdém vystupování, na prázdném tlachání - přátelství hodná věku milenců, u nichž je ještě veškerá ctnost i pravá soudnost teprve v zárodku; a také jsou taková přátelství jen přechodná a tají jako sníh na slunci.

Kapitola XVIII.

O MILKOVÁNÍ

Jsou-li tato pošetilá přátelství pěstována mezi osobami různého pohlaví bez úmyslu uzavřít sňatek, nazývají se milkování; poněvadž totiž to jsou jen jacísi zmetkové nebo spíše přeludy přátelství, nemohou mít ani jméno přátelství ani jméno lásky pro svou nesmírnou prázdnotu a nedokonalost. Srdce mužů a žen v nich zůstávají zajata a spoutána a navzájem spletena marnými a prázdnými náklonnostmi, založenými na těch malicherných stycích a klamných zábavách, o nichž jsem právě mluvil. A třebaže tyto pošetilé lásky obyčejně zabřednou a utonou v hanebné smyslnosti a oplzlosti, přece to není prvotním úmyslem těch, kdo se jim oddávají; jinak by to nebylo milkování, nýbrž zjevná necudnost. Uplyne někdy dokonce několik let, aniž dojde mezi lidmi, ovládanými touto pošetilostí, k něčemu, co by přímo odporovalo čistotě srdce; spokojují se s tím, že utápějí své srdce v přáních, touhách, vzdycháních, galantnostech a jiných takových zpozdilostech a daremnostech, a to z rozličných důvodů.

Jedni nemají jiného úmyslu než ukojiti svá srdce dáváním a přijímáním lásky, sledující v tom svůj vrozený sklon k zamilovanosti, a takoví nedbají při výběru svých lásek ničeho než své záliby a svého pudu, takže když se setkají s nějakou příjemnou osobou, začnou se jí hned dvořit tímto způsobem, aniž zkoumají její nitro a její chování, a zapletou se do hanebných osidel, z nichž se pak budou těžko vyprošťovat. Jiní se k tomu dají svést ješitností, domnívajíce se, že je to nemalá sláva, když člověk zaujímá a poutá cizí srdce láskou; takoví, kteří se řídí ve volbě zřetelem k proslulosti, kladou své pasti a rozkládají své léčky na místech vybraných, vyvýšených a vzácných a vznešených. Jiní jsou řízeni i svou zamilovaností i ješitností zároveň, neboť je-li jejich srdce obráceno k lásce, chtějí se jí přece oddávat jen s podmínkou, že jim to poskytne též slávu.

Všechna tato přátelství jsou špatná, pošetilá a prázdná; špatná, protože směřují a nakonec docházejí k tělesnému hříchu a protože uchvacují lásku a tudíž i srdce Bohu, ženě a manželovi, jimž právem náleží; pošetilá, protože nemají základu ani rozumného důvodu; prázdná, protože nepřinášejí žádný užitek ani čest ani uspokojení. Naopak, přinášejí ztrátu času, jsou překážkou cti, aniž poskytují jiného potěšení kromě toho, že člověk je v nich zaujat úsilím a nadějí, aniž ví, co chce a oč usiluje. Neboť tyto oblouzení a slabí duchové se stále domnívají, že v projevech vzájemné lásky jim prokazovaných stále cosi chybí, aniž dovedou říci, co by to bylo; a tak jejich touha nemůže spočinouti, nýbrž nepřestává štváti jejich srdce ustavičnou nedůvěrou, žárlivostí a nepokojem.

Svatý Řehoř Nazianský říká znamenité věci o tomto předmětu, když píše proti marnivým ženám; zde je jedna malá ukázka, v níž se obrací výslovně k že-

nám, ale jež je užitečná i mužům: „Tvá přirozená krása stačí tvému manželovi; je-li pro více mužů, jako síť políčená na hejno ptáků, co z toho vzejde? Zalíbí se ti ten, kdo si oblíbí tvou krásu; na mrknutí odpovíš mrknutím, na pohled pohledem; hned potom přijdou úsměvy a milostná slůvka, pronášená nejprve pokradmo, ale brzy zdůvěrníte a přejdete k zjevnému laskání. Střez se, můj mnohomluvný jazyku, říci, co přijde potom; nicméně řeknu ještě aspoň tuto pravdu: nic ze všeho toho, co mladí mužové a ženy spolu říkají nebo dělají v těchto bláhových důvěrnostech, není prostě ostnů. Všechny daremnosti mlkávání spolu navzájem souvisí a následují za sebou zrovna tak, jako železo přitahované magnetem přitahuje samo zase jiné kousky železa.” (Carm. I, 2.)

Ó jak správně mluví tento veliký biskup: co zamyslíš učinit? Dáti lásku, že ano? Ale nikdo nedává dobrovolně lásku, aby ji nemusil přijímat z nutnosti; v této hře ten, kdo jímá, je sám jat. Bylina aproxis prý se vzejme a vzplane, jakmile se jí oheň jen přiblíží; naše srdce jsou také taková; jakmile uzří duši vzňatou láskou k nim, ihned také vzplanou navzájem. Chci jí okusiti, řekne někdo, ale nepustím se v tom daleko. Běda, klameš se, tento oheň lásky je působivější a pronikavější, než se ti zdá; domníváš se, že z něho přijímáš pouhou jiskru, a k svému úžasu shledáš, že v okamžiku zachvátí celé tvé srdce, promění všechna tvá předsevzetí v popel a tvou dobrou pověst v dým. Mudrc volá: *Kdo polituje zaklínače od hada uštknu-tého?* (Sir. 12; 13.) A já volám po něm: Ó bláhovci a nerozumové, zamýšlíte očarovat lásku, abyste s ní mohli nakládati podle své vůle? Chcete si s ní zahrávat, ale ona vás nebezpečně uštkne; a víte, co se o tom řekne? Každý se vám vysměje a budou se smát nad tím, že jste chtěli zaklít lásku a že jste si ve falešné

jistotě chtěli vložit za nádra nebezpečnou zmiji, která vám zničila a zhubila duši a čest.

Ó Bože, jaké to zaslepení, dát takto v sázku na tak ničemnou záruku nejdůležitější část naší duše! Ano, Filotheo, neboť Bůh si žádá člověka jen pro duši, a duši jen pro vůli, a vůli jen pro lásku. Běda, nemáme ani zdaleka tolik lásky, kolik bychom potřebovali; chci říci, že jí potřebujeme nekonečně mnoho, abychom jí měli dosti k opravdovému milování Boha, a přece jí při své nouzi ještě plýtváme a utrácíme ji v hloupých, prázdných a nicotných věcech, jako bychom jí měli nadbytek. Ach, ten veliký Bůh, který si vyhradil z našich duší jen lásku jako uznání za jejich stvoření, uchování a vykoupení, bude jednou požadovat velice přísný počet z těch pošetilých kratochvílí, v nichž ji promarnujeme; bude-li tak zevrubně soudit slova *prázdná* (Mt 12; 36), co učiní s prázdnými, nenáležitými, pošetilými a nebezpečnými přátelstvími?

Ořech škodí velice vinicím a polím, v nichž roste, neboť jsa tak rozložitý, vyssává do sebe všechnu šťávu země, jež pak nestačí vyživit ostatní rostlinstvo; jeho listí je tak husté, že dává veliký a hustý stín, a konečně k sobě vábí chodce, kteří zničí všechno kolem, aby mohli očesat jeho ovoce. Tato milkování přinášejí stejné škody duši, neboť ji tak zaměstnávají a zabírají její hnutí tak mocně, že pak nemůže stačit na žádné dobré dílo; listy, to jest rozmluvy, zábavy a galantnosti, jsou tak četné, že se na ně vyplývá všechen volný čas; a konečně přitahují tolikerá pokušení, rozptýlení, podezření a jiné následky, že celé srdce je tím zdeptáno a zničeno. Zkrátka, tato milkování nevyhánějí jen nebeskou lásku, nýbrž i bázeň Boží, vysilují ducha, oslabují pověst; slovem, je to hříčka srdcí, ale také mor srdcí.

Kapitola XIX.

O PRAVÝCH PŘÁTELSTVÍCH

Ó Filotheo, miluj každého velikou duchovní láskou, ale uzavírej přátelství jen s těmi, kdo se mohou s tebou podílet v ctnostech; a čím výtečnější budou ctnosti, jež uplatníte v svém styku, tím dokonalejší bude vaše přátelství. Stýkáte-li se ve vědách, je jistě vaše přátelství zcela chvályhodné; je jím ještě více, stýkáte-li se ve ctnostech, v opatrnosti, zdržlivosti, síle a spravedlnosti. Jestliže však vaše vzájemné obcování se týká lásky, zbožnosti, křesťanské dokonalosti - ó Bože, jak vzácné bude to vaše přátelství! Bude výborné, protože směřuje k Bohu, výborné, protože jeho poutem je Bůh, výborné, protože bude trvati věčně v Bohu. Ó jak dobré je milovati na zemi tak, jak se miluje v nebi, a učit se na tomto světě lásce, kterou si budeme prokazovat na onom!

Nemluvím zde o prosté lásce duchovní, neboť tu je třeba míti ke všem lidem, nýbrž o duchovním přátelství, jímž si dvě nebo tři nebo více duší sdílí navzájem svou zbožnost, své duchovní náklonnosti, a sjednocují se v jednoho ducha. Jak dobrým právem mohou takové šťastné duše zpívat: *Ó jak je dobré a utěšené, když bratří přebývají v jednotě!* (Ž. 132; 1.) Ano, neboť lahodný balzám zbožnosti prýští neustálým sdílením ze srdce do srdce, takže lze říci, že Bůh vylil na toto přátelství požehnání a život na věky věků. (T. v. 4.) Podle mého názoru všechna ostatní přátelství jsou proti tomuto pouhé stíny a jejich svazky jsou jen skleněné nebo hliněné řetězy proti tomuto velikému poutu svaté zbožnosti, které je celé ze zlata. Neuzavírej jiných přátelství - to jest, pokud je sama svobodně uzavíráš; neboť nesmíme ještě proto rušiti

nebo zavrhovati přátelské svazky, jež nás nutí udržovat příroda, a předchozí závazky s rodiči, příbuznými, dobrodinci, sousedy a jinými; mluvím o těch, jež si sama volíš.

Leckdo ti snad řekne, že člověk nesmí mít žádnou zvláštní náklonnost a přátelství, protože to zaměstnává srdce, rozptyluje ducha, plodí žárlení. Klamou se však ve svých radách, neboť četli ve spisech mnoha svatých a zbožných autorů, že soukromá přátelství a mimořádné náklonnosti nesmírně škodí řeholníkům; domnívají se, že je tomu stejně i s ostatními lidmi, ale to není tak jednoduché. Neboť vzhledem k tomu, že v dobře spořádaném klášteře směřuje společný zájem všech k pravé zbožnosti, není tam vhodno uzavírat zvláštní přátelství, protože jest se báti, aby se při vyhledávání společného ve zvláštním nepřešlo od zvláštnosti k stranictví; pokud však jde o lidi žijící mezi světáky a věrné pravé ctnosti, těm je nezbytno se navzájem sdružovati ve zbožném a svatém přátelství, neboť pomocí něho se navzájem podněcují, pomáhají si a podporují se v dobrém. A jako ti, kdo jdou po rovině, se nemusejí držet za ruce, avšak ti, kdo jdou po kluzkých cestách, se opírají o sebe, aby šli bezpečněji, tak ti, kdo jsou v řeholích, nepotřebují zvláštních přátelství, ale ti, kdo jsou ve světě, jich potřebují, aby se zabezpečili a navzájem si pomáhali v tom množství špatných cest, jimiž musejí projíti. Ve světě se ne-sdružují všichni lidé k témuž cíli, nemají všichni stejného ducha; proto je rozhodně třeba se uchýliti stranou a uzavřítí přátelství se zřetelem k našim snahám; a tato výlučnost ovšem vytváří stranictví, ale to je stranictví svaté, jež odlišuje toliko dobré a zlé, ovečky a kozly, včely a sršně, což je odlišení nezbytné.

Nelze zajisté popřítí, že náš Pán miloval něžnějším a výlučnějším přátelstvím svatého Jana, Lazara, Martu,

Magdalenu, neboť to dosvědčuje Písmo. Víme, že svatý Petr miloval něžně svatého Marka a svatou Petronilu, jako Pavel miloval svého Timothea a svatou Teklu. Svatý Řehoř Nazianský se stokrát honosí nevyrovnatelným přátelstvím, jež bylo mezi ním a velkým svatým Basilem, a líčí je těmito slovy: „Zdalo se, jako by v nás obou byla jediná duše, oživující dvě těla. A nesmíme-li věřití těm, kdo říkají, že všechny věci jsou ve všech věcech, je třeba přesto přikládat víru tomu, že my jsme byli oba v jednom z nás i jeden v druhém, oba jsme měli jedinou snahu, pěstovati ctnost a přizpůsobovati záměry svého života budoucím nadějím, opouštějíce takto smrtelnou zemi dříve než jsme umřeli.“ Svatý Augustin dosvědčuje, že svatý Ambrož jedinečně miloval svatou Moniku pro vzácné ctnosti, jež na ní viděl, a že ona ho navzájem milovala jako anděla Božího.

Ale chybuji, že tě zbytečně zdržuji výklady o tak zřejmé věci. Svatý Jeroným, svatý Augustin, svatý Řehoř, svatý Bernard a všichni největší služebníci Boží pěstovali zvláštní přátelství bez újmy své dokonalosti. Svatý Pavel obviňuje pohany, vytýkáje jim jejich zkaženost, že jsou lidé *bez náklonnosti* (Řím. 1; 31), to jest, že nemají přátelských svazků. A svatý Tomáš vyznává jako všichni dobří filosofové, že přátelství je ctnost; to však mluví o přátelství zvláštním, ježto, jak praví, dokonalé přátelství se nemůže vztahovat na mnoho lidí. Dokonalost tedy nezáleží v tom, že nemáme vůbec přátelských svazků, nýbrž že pěstujeme jen přátelství dobré, svaté a zbožné.

Kapitola XX.

O ROZDÍLU MEZI PRAVÝM A ŠPATNÝM PŘÁTELSTVÍM

Přijmi tedy tuto důležitou připomínku, má Filotheo. Heraklejský med, který je tak jedovatý, se podobá obyčejnému medu, který je tak zdravý, a je velice nebezpečné je zaměňovat nebo je požívat smíšený, neboť prospěšnost jednoho nezneškodní škodlivost druhého. Je třeba se mít na pozoru, aby člověk nebyl těmito přátelstvími ošálen, zejména jsou-li uzavírána mezi osobami různého pohlaví, ať je to pod jakoukoli záminkou, neboť Satan často způsobí proměnu v milujících. Začne se ctnostnou láskou, ale není-li člověk velmi obezřelý, přimísí se k tomu láska frivolní, potom láska smyslová, potom láska tělesná; ba je jisté nebezpečí i v duchovní lásce, nemá-li se člověk dobře na pozoru, ačkoli v té dochází nesnadněji ke změně, protože její čistota a bělost dává snadněji rozeznati poskvrny, jež jí chce satan způsobiti; když má proto něco takového v úmyslu, provádí to velmi důmyslně a pokouší se do ní vpašovat nečistotu téměř nepozorovatelně.

Světské přátelství rozeznáš od svatého a ctnostného, jako se rozezná heraklejský med od obyčejného: heraklejský med je totiž na chuť sladší než obyčejný, protože oměj mu dodává větší sladkosti, a světské přátelství obyčejně vyvolává množství medových slov a lichocení, plného něžných slůvek a vychvalování, podníceného krásou, půvabem a smyslovými vlastnostmi; avšak zbožné přátelství má prostou a upřímnou mluvu, zná chválit jen ctnost a milost Boží, jediný základ, na němž je založeno. Jsa polknut, působí heraklejský med tělesnou závrť, a špatné přátelství působí duchovní závrť, jež má za následek, že člověk začne kolísat

v cudnosti a zbožnosti, svádějíc ho k zamilovaným, něžným a nezřízeným pohledům, k smyslovému laskání, k přepjatému vzdychání, k drobným nářkům, že člověk není milován, k drobným, ale vyhledávaným a svůdným gestům, galantností, loudění o polibky a jiným nenáležitým důvěrností a projevům přízně, jistým to a nepochybným předzvěstem blízké zkázy počestnosti; avšak svaté přátelství nezná jiných pohledů než prostých a cudných, jiných lichotek než čistých a upřímných, jiných vzdechů než vzdechů po nebi, jiných důvěrností než duchovních ani jiných nářků kromě tehdy, když Bůh není milován, což jsou neklamné známky počestnosti. Heraklejský med kalí zrak, a toto světské přátelství kalí soudnost, takže ti, kdo jím jsou ovlivněni, domnívají se, že konají dobro, zatím co jednají špatně, a domnívají se, že jejich výmluvy, záminky a slova jsou skutečnými důvody; bojí se světla a milují temnoty, ale svaté přátelství má jasnovidné oči a vůbec se neskrývá, nýbrž se rádo objevuje před dobrými lidmi. Heraklejský med vzbouzí nakonec v ústech velikou hořkost; tak i falešné přátelství se proměňuje a vrcholí v tělesných a čpících slovech a žádostech, nebo při odmítnutí v urážkách, pomluvách, lžích, smutku, zmatcích a žárlivosti, jež často končí ve zpustlosti a běsnění; ale cudné přátelství je stále stejně počestné, zdvořilé a laskavé a nikdy se neproměňuje leč v stále dokonalejší a čistší spojení duchů, živý to obraz blaženého přátelství, jež panuje v nebi.

Svatý Řehoř Nazianský praví, že páv, vydávající svůj skřek, zatím co rozkládá svůj pernatý vějíř, rozněcuje mocně chlípnost v samičkách, které ho slyší; když vidíme muže, jak se vypíná, jak se fintí a jde se dvořit a lichotit a šeptat důvěrnosti do ucha nějaké ženě nebo dívce, ach, to nemá jistě jiný účel než ji svést k nějaké nestoudnosti; a počestná žena si zacpe

uši, aby neslyšela křik tohoto páva a *hlas zaklínače*, který ji chce *zaklínati uměle* (Ž. 57; 6); bude-li ho poslouchat, ó Bože, jak zlověstná to věštba budoucí zkázy jejího srdce!

Mladí lidé, kteří si dovolují pohledy, posušky a něžnosti nebo mluví slova, při nichž by nechtěli být přistiženi svými otci, matkami, manžely, ženami nebo zpovědníky, dosvědčují tím, že se zabývají jinými věcmi než ctí a svědomím. Panna Maria se znepokojila vidouc anděla v podobě muže, protože byla sama a protože jí vzdával svrchovanou, byť nebeskou chválu; ó Spasiteli světa, čistota se bojí anděla v lidské podobě, proč se tedy nebojí nečistota člověka, i kdyby měl podobu anděla, když jí vzdává smyslnou a lidskou chválu?

Kapitola XXI.

RADY A PROSTŘEDKY PROTI ŠPATNÝM PŘÁTELSTVIM

Ale jaký je prostředek proti této havěti zcestných přátelství, pošetilostí, nečistot? Jakmile je pocítíš po prvé, obrať se rázně jiným směrem a v naprostém odporu k této marnosti běž ke Kříži Spasitelově a vezmi jeho trnovou korunu, abys jí ovinula své srdce a aby se tak tyto *malé lištičky* k němu nepřibližovaly. (Píseň 2; 15.) Chraň se dobře, abys nevcházela v žádnou úmluvu s tímto nepřítelem; neříkej: vyslechnu ho, ale neudělám nic z toho, co mi bude říkat, poskytnu mu sluchu, ale nedám mu své srdce. Ó má Filotheo, buď pro Boha neúprosná v takovém případě; srdce a sluch spolu souvisejí, a jako je nemožné zarazit bystrinu, která se řítí po svahu hory, tak je nesnadné zabránit, aby láska, jež vnikla v sluch, nevpadla náhle do srdce. Podle Alkmenona dýchají kozy ušima a nikoli nozdra-

mi; Aristoteles to ovšem popírá a já nevím, jak tomu je, ale to vím, že naše srdce dýchá uchem, a jako vydechuje a vydává ze sebe myšlenky pomocí jazyka, tak zase do sebe vdechuje sluchem myšlenky jiných lidí. Chraňme tedy pečlivě své uši před dechem pošetilých slov, neboť jinak jimi bude naše srdce znenadání zamořeno. Neposlouchej žádné návrhy, ať ti jsou činěny pod jakoukoli záminkou; v tomto jediném případě není nebezpečí, že bys byla nezdvořilá a hrubá.

Vzpomeň si, že jsi zaslíbila své srdce Bohu, a když tedy jsi mu obětovala svou lásku, že by to byla svatokrádež, kdybys mu z ní odňala jediné stéblo; raději mu ji znovu obětuj tisícerymi předsevzetími, a skrývajíc se za nimi jako jelen za svou záštitou, vzývej Boha; on ti pomůže a jeho láska přijme tvoji lásku do ochrany, aby žila jediné pro něho.

Jsi-li však již chycena do léček těchto pošetilých lásek, ó Bože, jak nesnadno z nich bude vyvázat! Předstup před jeho božskou Velebnost, vyznej před ním svou velikou bídu, slabost a pošetilost; pak odvrhni od sebe s největším úsilím srdce, jehož jsi schopna, tyto započaté lásky, zřekni se jejich lehkovážného vyznání, jež jsi učinila, odřekni se všech přijatých slibů a s velikou a naprostou vůlí se ustanov v srdci a rozhodni, že se už nikdy neoddáš těmto hrám a zábovám lásky.

Můžeš-li se vzdáliti předmětu lásky, je to věc, kterou velice schvaluji, neboť jako hadem uštknutí se nemohou tak snadno uzdravit v přítomnosti lidí, kteří někdy předtím také utrpěli stejné zranění, tak i člověk, který je uštknut láskou, těžko se léčí z této vášně, dokud je v blízkosti jiného, jenž byl stejně zraněn. Změna místa přispívá neobyčejně k utišení žáru a rozehvění ať v bolesti nebo v lásce. Hoch, o němž mluví svatý Ambrož v druhé knize pojednání *O pokání*,

se vrátil po dlouhé cestě zcela zbaven lehkovážných lásek, jimž byl dříve oddán, a byl tak změněn, že když ho potkala jeho milenka a řekla mu: „Neznáš mě? To jsem já,” odpověděl: „Ano, ale to už nejsem já.” Ne přítomnost v něm způsobila tuto šťastnou změnu. A svatý Augustin dosvědčuje, že aby zmírnil bolest, kterou cítil nad smrtí svého přítele, odešel z Tagasty, kde on mu umřel, a odebral se do Karthaga.

Ale co má dělat ten, kdo se nemůže vzdálit? Je třeba úplně přerušiti každý soukromý styk, všechny důvěrné schůzky, všechny něžné pohledy a úsměvy a vůbec jakékoli styky a svody, jež by mohly živiti tento dusivý a kouřící oheň; nebo aspoň, nelze-li se vyhnout rozmluvě se spoluvinníkem, nechť je to jen proto, abychom krátce, rozhodně a přísně ohlásili věčnou rozluku, k níž jsme se zavázali. Volám důrazně ke každému, kdo upadl do těchto léček milkování: Přervi, přeruš, přetrhej; nesmí se ztrácet čas rozplétáním těchto lehkovážných přátelství, nýbrž je nutno je roztrhnout, svazky nesmějí býti rozvazovány, nýbrž přetřaty nebo zlomeny; tak bezcenné to jsou svazky a pouta. Není třeba být úzkostlivý v lásce, která tolik odporuje lásce Boží.

Ale i když rozbiji řetězy tohoto potupného otroctví, zbudou mi po něm vzpomínky a dojmy; známky a stopy po okovech zůstanou vtištěny do mých údů, to jest do mých náklonností. Nebude tomu tak, Filotheo, jestliže jsi pojala k tomuto zlu takový odpor, jakého si zasloužilo, neboť je-li tomu tak, nebudeš už zmítána žádným hnutím kromě svrchovanou hrůzou před touto hanebnou láskou a vším, co se jí týká, a zůstaneš prostá každé jiné náklonnosti k opuštěnému předmětu lásky kromě naprosto čisté lásky k Bohu. Jestliže však v tobě ještě zůstaly pro nedokonalost tvého pokání nějaké špatné náklonnosti, postarej se o duchovní sa-

motu pro svou duši, jak jsem tě už o tom poučil, uchyluj se tam co nejčastěji a nesčetnými opětovnými vzněty ducha se zříkej všech svých náklonností, odvrhuj je ze všech sil; častěji než jindy čti svaté knihy, zpovídej se častěji, než máš ve zvyku, a přijímej Tělo Páně, svěřuj se pokorně a upřímně, je-li to možno, se všemi podněty a pokušeními, jichž se ti dostane, svému duchovními vůdci neb aspoň nějaké věrné a moudré duši; a nepochybuj nikterak, že Bůh tě zbaví všech vášní, jen když budeš věrně pokračovat v těchto cvičeních.

Ach, řekneš mi, není to však nevděčné tak nemilosrdně přerušit přátelství? Ó jak blahoslavená je nevděčnost, jež nás činí milými Bohu! Nikoli, Filotheo, to nebude nevděčnost, nýbrž veliké dobrodiní, jež prokážeš milovanému, protože rušíc svá pouta rušíš i jeho, neboť to jsou pouta společná, a i když v tu chvíli nepozná, co dobrého se mu stalo, pozná to brzy poté a zapěje s tebou jako díkůvzdání: *Ó Pane, roztrhl jsi svazky mé, tobě budu obětovati oběť chvály a vzývati tvé svaté jméno.* (Ž. 115; 7.)

Kapitola XXII.

NĚKOLIK DALŠÍCH RAD O PŘÁTELSTVÍ

Přátelství vyžaduje hojného styku mezi milujícími, jinak nemůže ani vzniknout ani potrvat. Proto se často stává, že s přátelským stykem se vplíží nepozorovatelně ze srdce do srdce i jiné styky vzájemným vléváním a pronikáním náklonností, zálib a dojmů. Zejména však k tomu dochází tehdy, když si velmi vážíme toho, ježž milujeme; neboť pak otvíráme své srdce jeho přátelství do té míry, že s ním vcházejí snadno všechny jeho náklonnosti a dojmy bez rozdílu, ať dobré či špatné. Jistě přece včely, jež sbírají med heraklejský, hle-

dají toliko med, ale s medem ssají zároveň nepozorovaně i jedovaté vlastnosti oměje, na němž jej sbírají. Je tedy třeba, Filotheo, v této věci pilně uplatňovati slovo, jež podle Otců často pronášel Spasitel našich duší: „Bud'te dobří penězoměnci,” to jest, nepřijímejte falešné mince s pravými ani špatné zlato s dobrým; oddělte vzácné od všedního (Jer. 15; 19), neboť není téměř člověka, který by neměl nějakou nedokonalost. A jaký to má smysl přijímat páté přes deváté s přátelstvím i přítelovy poskvrny a nedokonalosti? Je zajisté třeba ho milovat přes jeho nedokonalost, ale nesmíme milovat ani přijímat jeho nedokonalost, neboť přátelství vyžaduje obcování v dobrém a nikoli ve zlém. Jako tedy ti, když vybírají z Taja zlatonosný písek, odlučují z něho zlato, jež odnášejí, a nechávají jalový písek na břehu, tak i ti, kdož se spolu stýkají v dobrém přátelství, mají z něho odlučovat písek nedokonalostí a nedopouštět, aby vnikal do jejich duše. Svätý Řehoř Nazianský dosvědčuje, že někteří přátelé a obdivovatelé svatého Basila se dali svést k tomu, aby ho napodobili i v jeho zevnějších nedokonalostech, v jeho způsobu pronášet slova zvolna a s duchem nepřítomným, ve tvaru jeho vousů a v jeho chůzi. A my vidíme, jak manželé, ženy, děti, chovající ve veliké úctě své přátele, své otce, své manžely a své manželky, osvojují si z povolnosti nebo napodobivosti tisícere drobné návyky ze svého vzájemného přátelského obcování. Nuže, k tomu nemá vůbec docházet, poněvadž každý má dosti svých vlastních špatných sklonů, i když se nezatěžuje sklony jiných; a přátelství nejen že toho nevyžaduje, nýbrž naopak nás zavazuje, abychom si navzájem pomáhali zbavovat se všelikých nedokonalostí. Je jistě třeba laskavě snášet přitele v jeho nedokonalostech, ale nikoli ho v nich podporovat, tím méně pak je přenášet na sebe.

To však říkám jenom o nedokonalostech; neboť co se týče hříchů, ty nelze u přítele ani snášet ani podporovat. Je to špatné nebo chabé přátelství vidět přítele hynout a ničím mu nepomoci, vidět ho umírat na vřed a neodvážit se mu jej rozříznout pokáráním, aby byl zachráněn. Mezi hřichy nemůže býti pravého a živého přátelství. Praví se, že mlok uhasí oheň, do něhož si ulehne, a hřích ničí přátelství, v němž se uhnízdí; je-li to hřích přechodný, přátelství jej pokáráním obrátí náhle na útěk; usadí-li se však natrvalo, přátelství hned hyne, neboť může trvati jen, je-li založeno na pravé ctnosti; čím méně tedy smíme hřešit z přátelství! Přítel je nepřitelem, když nás chce svést k hříchu, a zaslouží si ztratit přátelství, chce-li zatratit přítele; i jest jednou z nejbezpečnějších známek nepravého přátelství, jestliže je vidíme pěstováno s hříšníkem, ať už jde o jakýkoli hřích. Je-li ten, koho milujeme, špatný, nepochybně je špatné i naše přátelství, neboť se nemůže vztahovati k pravé ctnosti a proto je nuceno se obracet k nějaké pochybné ctnosti a k nějaké smyslové vlastnosti.

Společenství uzavírané mezi obchodníky k časnému zisku je pouhým zdáním pravého přátelství, neboť se uzavírá nikoli z lásky k osobám, nýbrž z lásky k zisku.

Ostatně pak dva veliké pilíře k zabezpečení křesťanského života jsou tyto dva výroky Boží. Jeden pochází od Mudrce: *Kdo se bojí Boha, bude míti i dobré přátelství* (Sir. 6; 17), druhý od svatého Jakuba: *Přátelství s tímto světem jest nepřátelství s Bohem* (4; 4).

Kapitola XXIII.

O CVIČENÍ VE VNĚJŠÍM UMRTVOVÁNÍ

Spisovatelé, kteří pojednávají o rolnictví, ujišťují, že napíšeme-li na neporušenou mandli nějaké slovo, vložíme ji opatrně opět do její skořápky, dobře ji tam uzavřeme a zasadíme ji takto, všechny plody stromu, který z ní vyrostе, budou mít vryto totéž slovo. Co se mě týče, Filotheo, nemohl jsem nikdy schvalovat způsob jednání lidí, kteří, chtějíce člověka napravit, začínají zevnějškem, vzezřením, oděvem, úpravou vlasů. Zdá se mi naopak, že je nutno začít nitrem: *Obraťte se ke mně celým svým srdcem*, praví Bůh (Joel 2; 12); *Synu, dej mi své srdce* (Přísl. 23; 26), neboť ježto je srdce zdrojem skutků, jsou takto skutky takové, jaké je srdce. Když božský Ženich zve duši, praví jí: *Polož mě jako pečeť na srdce své, jako pečeť na rámě své* (Píseň 8; 6). Vskutku je tomu tak, neboť každý, kdo má v srdci Ježíše Krista, má jej brzy potom i ve všech svých vnějších skutcích.

Proto jsem ti chtěl, drahá Filotheo, přede vším jiným vyrýt a vepsat do srdce toto svaté a zbožné slovo: *A Ť Ž I J E J E Ž Í Š*, jsa přesvědčen, že potom tvůj život, jenž vyrůstá z tvého srdce jako mandlovník z mandle, bude míti na všech svých skutcích, jež jsou jeho ovocem, vepsáno a vryto totéž slovo spásy a že jako bude ten sladký Ježíš žíti ve tvém srdci, tak bude žíti i ve všem tvém chování, bude se jevit z tvých očí, z tvých rtů, z tvých rukou, ba i z tvých vlasů; a ty budeš moci říci zbožně po způsobu svatého Pavla: *Žiji už ne já, nýbrž žije ve mně Kristus*. (Gal. 2; 20.) Zkrátka, kdo získal srdce člověka, získal celého člověka. Ale srdce samo, s nímž chceme začít, vyžaduje,

aby bylo poučeno, jak má upravit své vnější chování a jednání, aby na něm bylo vidět nejen svatou zbožnost, nýbrž i velikou moudrost a rozvážnost. K tomu ti dám krátce několik pokynů.

Snášíš-li dobře půst, uděláš dobře, když se budeš postit několik dní nad to, co nám ukládá Církev; neboť kromě obvyklého účinku postu, že povznáší ducha, ukázněje tělo, podporuje ctnost a získává větší odměnu v nebi, je veliké dobro už v tom, že se potlačuje mlsnost a že smyslové choutky a tělo se podrobují zákonu ducha; a i když se nepostíme mnoho, přece se nás nepřítel více bojí, ví-li, že se dovedeme postit. Středa, pátek a sobota jsou dny, kdy se staří křesťané nejvíce cvičili ve zdržlivosti; posti se tedy v tyto dny, pokud ti to dovolí tvá zbožnost a úsudek tvého duchovního vůdce.

Zde bych rád uvedl slova, jež řekl svatý Jeroným dobré paní Letě: „Dlouhé a nesmírné posty se mi nelíbí, zejména u osob útlého věku. Poznal jsem ze zkušenosti, že když se oslík na cestě unaví, snaží se ji opustit”; to znamená, že mladí lidé, příliš oslabení přemrštěným postem, snadno upadají v labužnictví. Jelenům se špatně běží ve dvou případech: když jsou příliš ztučnělí a když jsou příliš hubení. Jsme vystaveni velikým pokušením, je-li naše tělo příliš vykrmeno i je-li příliš zmořeno; neboť jedno je činí v jeho přebytku bujným, druhé je činí v jeho nedostatku skleslým; a jako je nemůžeme unést, když je příliš tučné, tak zase ono nemůže unést nás, je-li příliš hubené. Nedostatek této umírněnosti v postu, bičování, žíněné košile a jiná trýznění činí mnohé lidi v nejlepších letech neschopnými k službám lásky, jak se to stalo i svatému Bernardovi, který se kál z toho, že se příliš krutě trýznil; a čím více své tělo trýznili na počátku, tím více jsou nuceni je hýčkati na konci.

Zdali by nebyli udělali lépe, kdyby s ním byli nakládali stále stejně, tak, jak to odpovídá povinností a pracím, k nimž je zavazoval jejich stav?

Půst a práce unavují a moří tělo. Je-li práce, kterou konáš, pro tebe nezbytná nebo přispívá-li hodně k slávě Boží, je mi milejší, budeš-li snášet útrapy práce než útrapy postu; takové je smýšlení Církve, jež zprošťuje i přikázaných postů ty, kdo konají práce užitečné pro službu Bohu a bližnímu. Někdo se umrtvuje postem, jiný tím, že posluhuje nemocným, navštěvuje vězně, zpovídá, káže, pomáhá postiženým, modlí se a koná podobné služby; takové útrapy mají větší cenu než předešlé, neboť vedle toho, že vysilují stejným způsobem, mají mnohem žádoucnější účinky. A je tudíž obvykle lépe uchovávat si více tělesných sil, než je zrovna potřeby, než zeslabovat se nad potřebu; neboť ubrati sil můžeme kdykoli, ale nahraditi je nemůžeme vždycky, kdy bychom chtěli.

Zdá se mi, že bychom měli míti ve veliké úctě slovo, jež řekl náš Spasitel a Vykupitel Ježíš Kristus svým učedníkům: *Jezte, cokoli vám předloží.* (Lk 10; 8.) Podle mého rozumu je větší ctností jísti bez výběru, co je nám předloženo, a v tom pořádku, jak je nám to předloženo, ať už je nám to po chuti či nikoli, než vybírat si vždycky horší pokrm. I když se totiž tento poslední způsob života zdá přísnější, v druhém se zase projevuje větší odevzdanost, protože se v něm nevzdáváme jen své záliby, nýbrž i možnosti volby není to také nepatrné umrtvování podřizovati svou chuť jinému a přizpůsobovati ji nahodilým okolnostem, nadto však je tento způsob umrtvování zcela nenápadný, neobtěžuje nikoho a hodí se jedinečně pro občanský život. Odmítat jeden chod a brát si jiný, prohrabovat se v míse a nenalézat nic, co by bylo dost čistě připraveno, tvářit se záhadně nad každým kous-

kem - to vše svědčí o duchu změkčilém a příliš zaujatém taliři a mísami. Že svatý Bernard pil omylem olej místo vody nebo vína, to se mi zamlouvá mnohem více, než kdyby byl vědomě pil pelyněk, neboť to byla známka, že nemyslel na to, co pil. A v tomto nedbání o to, co jíme nebo pijeme, záleží dokonalé naplnění toho svatého slova: *Jezte, co vám předloží*. Vyjímám však pokrmy, jež škodí zdraví nebo dokonce působí rušivě i na ducha, jako mnohým lidem škodí horké a kořeněné masité pokrmy, jež nadýmají a dráždí; a také jisté případy, kdy přirozenost musí býti občerstvena a posílena, aby mohla vydržet námahu nějaké práce pro slávu Boží. Ustavičná a umírněná zdrželivost je lepší než tuhé posty, konané jen občas a střídající se s dlouhými obdobími uvolnění.

Užívání důtek podněcuje podivuhodně touhu po zbožnosti, děje-li se umírněně. Žíněná košile ukrocuje mocně tělesnost, ale její užívání se obyčejně nehodí ani pro manžely ani pro lidi choulostivé konstituce ani pro ty, kdo musejí snášeti jiné veliké útrapy. Ve významnější kající dny je jí možno ovšem použít po poradě s rozumným zpovědníkem.

Noc má každý věnovat spánku natolik, nakolik toho vyžaduje jeho tělesná soustava, aby mohl ve dne bdíti s užitkem. A protože Písmo svaté, příklady svatých i přirozené důvody nám sterým způsobem doporučují časně ranní hodiny jako nejlepší část dne, a ježto i sám náš Pán je nazýván *Vycházejícím sluncem* (Zach. 3; 8) a Panna Maria *Denicí* (Píseň 6; 9), myslím, že je záslužné ukládat se k spánku brzy zvečera, abychom se mohli probudit a vstát brzy zrána. Je to zajisté nejpříjemnější, nejkrásnější a nejpoklidnější doba; sami ptáci nás tehdy vyzývají, abychom vstali a chválili Boha, takže ranní vstávání slouží zdraví i svatosti života.

Balám, vsednuv na oslici, jel hledat Baláka, ale protože neměl pravý úmysl, čekal naň na cestě anděl s mečem, aby ho zahubil. Oslice, jež viděla anděla, se třikrát zastavila jakoby z jankovitosti, ale Balám ji nemilosrdně tloukl svou holí, aby ji přiměl k pohybu, až konečně po třetí pod ním padla a zázračně k němu promluvila, řkouc: *Co jsem ti učinila? Proč mě biješ, hle, již po třetí?* A hned potom se Balámovy oči otevřely a on uzřel anděla; který mu pravil: *Proč jsi bil svou oslici? Kdyby se nebyla vyhnula s cesty, byl bych tě zabil a ona by zůstala živa.* I řekl Balám andělovi: *Pane, zhřešil jsem, nevěda, že ty stojíš proti mně na cestě.* (IV. Mojž. 22; 21—34.) Vidiš, Filotheo, Balám je příčinou zla, a bije ubohou oslici, která za nic nemůže.

Tak se to právě často přihází v našem jednání: nějaká žena třeba vidí, že její manžel nebo dítě onemocnělo, a hned se uchýlí k postu, žízni, důtkám, jak to udělal v podobném postavení David. (II. Král. 12; 16.) Běda, drahá přítelkyně, biješ svou ubohou oslici, trýzníš své tělo, a ono přece nemůže za tvé neštěstí ani za to, že Bůh vytasil proti tobě meč; naprav své srdce, které uctívá modlářsky manžela a které povoluje dítěti v tisícerych neplechách, pěstujíc tak v něm pýchu, ješitnost a ctižádost. Tenhle muž vidí, že často těžce hřeší smilstvím; vnitřní výčitka se staví proti jeho svědomí s mečem v ruce, aby jej pronikla svatou bázní. Tu se jeho srdce vzpamatuje a hned praví: Ach, ty zrádné tělo, ach, tělo nevěrné, tys mě zradilo! a již bije toto tělo velikými ranami, ukládá si tuhý půst, bičuje se bez míry, obléká si nesnesitelné žíněné roucho. Ó ubohá duše, kdyby tvé tělo mohlo mluvit jako Baláмова oslice, řeklo by ti: „Proč mě biješ, bídniku? To proti tobě obračí Bůh svou pomstu, má duše, to ty jsi ten zločinec; proč mě uvádíš do špatné společ-

nosti? Proč užíváš mých očí, mých rukou, mých rtů k oplzlostem? Proč mě dráždíš nečistými představami? Měj dobré myšlenky a já nebudu mít špatných popudů; vyhýbej se necudným lidem, a má žádostivost nebude drážděna. Běda, to ty mě vrháš do ohně a chceš přitom, abych neplanulo; ženeš mi kouř do očí a chceš, aby se nezanítily." A Bůh ti jistě řekne v takovém případě: *Bij, potlačuj, roztrhni srdce své především* (Joel 2; 13), neboť právě proti němu se rozpálil můj hněv. K odstranění svědivosti není zajisté tolik potřebí mytí a koupání jako pročištění krve a jater; stejně je sice dobré k uzdravení z neřestí umrtvovati tělo, ale na prvním místě je třeba dobře očistit naše náklonnosti a posílit naše srdce.

Ve všem a všude tedy se smí používat trýznění těla jen se svolením našeho duchovního vůdce.

Kapitola XXIV.

O DRUŽNOSTI A SAMOTĚ

Vyhledávati společenský styk a vyhýbati se mu - to jsou dvě krajnosti, jež nelze schvalovat v občanské zbožnosti, o níž s tebou mluvím. Vyhýbání pochází z podceňování a pohrdání bližním, vyhledávání styku svádí k lenosti a neužitečnosti. Máme milovati bližního jako sebe sama (Mt 22; 39); abychom ukázali, že ho milujeme, nemáme se vzdalovati styku s ním, a abychom dosvědčili, že milujeme sebe sama, máme zůstávati v sobě, když jsme v sobě. Jsme však v sobě, když jsme sami: Mysli na sebe, praví svatý Bernard, a potom mysli na jiné. (O rozjímání I, 3.) Jestliže tě tedy nic nenutí jít někam do společnosti nebo ji přijmout u sebe, zůstavej v sobě a obcuj se svým srdcem; navštíví-li tě však někdo nebo máš-li oprávněný dů-

vod jít někam do společnosti, jdi tam s Pánem Bohem, Filotheo, a chovej se k svému bližnímu vlídně a přívětivě.

Špatnými styky nazýváme takové, jichž účel je špatný nebo jež spolu udržují lidé zkažení, nevázaní a prostopášní; takovým stykům je třeba se vyhýbat, jako se včely vyhýbají hejnům střechů a sršňů. Jako totiž pot, dech a sliny lidí pokousaných vzteklými psy jsou nakažlivé, zejména pro děti a osoby choulostivé konstituce, tak i s těmito neřestnými a bezuzdnými lidmi se nelze stýkat bez nebezpečí a ohrožení, a to platí zejména pro lidi, jichž zbožnost je ještě křehká a slabá.

Jsou společenské styky, jež nejsou užitečné k ničemu jinému než k osvěžení a v nichž se jen rozptylujeme z vážného zaměstnání; a co se těchto týče, můžeme jim věnovat dobu určenou k zotavení, nemáme se jim však nezřízeně oddávat.

Jiné styky mají za účel poctu, jako vzájemné návštěvy a jistá shromáždění, konaná na počest bližního; o těch platí, že je nemáme ani přeceňovati ani jimi nezdvořile pohrdati, nýbrž máme skromně plniti, čím jsme v této věci povinni, abychom se vyhnuli stejnou měrou neotesanosti i přemrštěnosti.

Zbývají užitečné styky, jako styk mezi lidmi zbožnými a ctnostnými. Ó Filotheo, časté setkání s takovými lidmi ti bude vždycky velikým dobrem. Réva zasazená mezi olivovníky plodí hrozny tučné a chutnající po olivách; duše, která se často stýká se ctnostnými lidmi, nemůže nebyti účastna jejich dobrých vlastností. Trubci nemohou sami dělat med, ale pomáhají při tom včelám; styk se zbožnými dušemi je nám k velikému užitku při pěstování zbožnosti.

V každém styku se dává přednost upřímnosti, prostotě, vlídnosti a skromnosti. Jsou lidé, kteří si při každém pohybu a při každém zatváření počínají tak stro-

jeně, že se to každému protiví; a jako by ten, kdo by chtěl při procházce počítat každý krok nebo mluvit jen zpívaje, byl ostatním lidem těžko snesitelný, tak i lidé, kteří se chovají strojeně a odměřují každý pohyb, ztěžují velice společenský styk a prozrazují vždycky jakousi domýšlivost. Obyčejně je třeba, aby v našem společenském chování převládala mírná radost. Svatý Romuald a svatý Antonín jsou neobyčejně chváleni za to, že přes všechno umrtvování byly jejich tváře i slova zdobeny radostí, veselím a zdvořilostí. *Radujte se s radujícími se* (Řím. 12; 15); pravím vám *ještě jednou s apoštolem: Radujte se vždycky, ale v Pánu; a vlídnost vaše budiž známá všem lidem.* (Filip. 4; 4, 5.) Aby ses radovala v Pánu, k tomu je třeba, aby předmět tvé radosti byl nejen dovolený, nýbrž i počestný; to pravím proto, že jsou věci dovolené, jež nicméně nejsou počestné; a aby tvá vlídnost byla známa, varuj se škodolibosti, která je nepochybně vždycky hodna pokárání; nechat někoho upadnout, jiného očerňnit, třetího popíchnout - to všechno jsou hloupé a škodlivé žerty.

Vždycky však máš kromě duševní samoty, do níž se můžeš uchýlit uprostřed nejrušnějšího společenského styku a o níž jsem mluvil už dříve, milovati skutečnou samotu místa, ne ovšem abys proto odešla na poušť jako svatá Marie Egypťská, svatý Pavel, svatý Antonín, Arsenius a jiní Otcové poustevníci, nýbrž aby ses zdržovala trochu v svém pokoji, v své zahradě a jinde, abys mohla více podle své chuti dát svému duchu spočinout v srdci a občerstviti duši dobrými myšlenkami a zbožnými úvahami nebo trochou dobré četby, po příkladu velikého biskupa Nazianského, jenž praví o sobě: „Procházel jsem se sám se sebou při západu slunce po břehu mořském, neboť jsem si zvykl užívatí tohoto občerstvení, abych se trochu rozptýlil a

zbavil všedních starostí." Dále pak pojednává o pěkném rozjímání, jež tam konal a o němž jsem ti vyprávěl už jinde.⁹ A také po příkladu svatého Ambrože, o němž vypráví svatý Augustin, že často vstoupil do jeho komnaty (neboť neodpíral nikomu vstupu) a viděl, že čte; a když chvíli čekal, vyšel zase beze slova, aby ho nevyrušil, maje za to, že ten veliký pastýř duší nesmí být připravován o tu trošku času, která mu zbývala po námahách tolikeré činnosti k osvěžení a posílení ducha. Také když apoštolé jednoho dne vyprávěli našemu Pánu, jak mnoho kázali a pracovali, řekl jim: *Pojďte na místo osamělé a odpočiňte si trochu.* (Mk 6; 31.)

Kapitola XXV.

O SLUŠNOSTI V ODĚVU

Svatý Pavel chce, aby zbožné ženy (a totéž je třeba říci o mužích) byly oděny *slušným oděvem, zdobíce se cudně a skromně* (I Tim. 2; 9.) Nuže, slušnost šatu a jiných ozdob záleží v látce, střihu a čistotě. Co se týče čistoty, ta má být takřka vždycky stejná u našeho oděvu, na němž nemáme podle možnosti trpět žádnou poskvrnu nebo nečistotu. Vnější čistota představuje jistým způsobem vnitřní počestnost. I Bůh požaduje tělesnou čistotu na těch, kdo přistupují k jeho oltáři a jimž je svěřena hlavní péče o zbožnost. (Is. 52; 2.)

Co se týče látky a střihu oděvu, posuzuje se slušnost podle různých okolností doby, věku, postavení, společenského prostředí a příležitostí. Obyčejně se o svátcích strojíme lépe, podle velikosti svátku, který se slaví; v kající době, jako v postě, se strojíme prostě; o svatbách se obléká svatební šat a o pohřbech smuteční; u dvora se vystupuje okázaleji, doma skrom-

něji. Vdaná žena se může a má strojit pro manžela, když si to přeje; činí-li to i když je manžel vzdálen, budou se lidé ptát, čím zrakům se chce tím pečlivým strojením zalíbit. Dívkám se dovoluje více ozdob, protože je jim dovoleno chtít se líbit mnohým mužům, i když se tím chce získat jen jeden z nich počestným manželstvím. Stejně tak se nevykládá ve zlé, když se strojí vdovy, jež se chtějí provdat, jen když se tím nečiní směšnými; protože totiž už byly matkami a prožily smutek vdovství, předpokládá se, že jsou ducha zralého a usedlého. Co se však týče pravých vdov, které jimi jsou nejen tělem, nýbrž i srdcem, pro ty není vhodná žádná jiná ozdoba kromě pokory, skromnosti a zbožnosti; neboť chtějí-li věnovat svou lásku mužům, nejsou pravé vdovy, a nechtějí-li, proč užívají prostředků k tomu sloužících? Nechce-li někdo být hostinským, musí sundat vývěsní štít. Staří lidé, kteří chtějí dělat šviháky, jsou vždycky směšní; tato pošetilost je snesitelná jen u mladých lidí.

Buď úpravná, Filotheo; ať je tvůj oděv vždycky pořádně upraven; je to bezohledné k těm, s nimiž se člověk stýká, jde-li k nim nepořádně oblečen; střež se však afektovanosti, marnivosti, výstřednosti a pošetilosti. Drž se vždycky co možná v mezích prostoty a skromnosti, jež je nepochybně největší ozdobou krásy a nejlepší omluvou ošklivosti. Svatý Petr napomíná zejména mladé ženy, aby nenosily vlasy tak všelijak nakadeřené, natočené, učesané a spletené (I Petr. 3; 3). Muži, kteří jsou tak změkčilí, že se obírají takovým fintěním, jsou všude rozhlášeni jako zženštilci, a marnivým ženám se přičítá chatrná cudnost; aspoň ji není u nich vidět pod tolikerými zbytečnostmi a nicotnostmi, i když ji mají. Říká se, že se tím nemyslí nic špatného, ale já na to odpovím, jak jsem to už jednou učinil, že ďábel tím vždycky zamýšlí něco

špatného. Co se mě týče, chtěl bych, aby můj zbožný muž i zbožná žena byli vždycky z celé společnosti nejlépe, ale zároveň nejneokázaleji oblečení a aby byli, jak se praví v přísloví, oblečení vkusně, slušně a důstojně. Svatý Ludvík řekl jednou, že „člověk se má oblékat podle svého stavu tak, aby ani moudří a dobří nemohli říkat: Přeháníte to, ani mladí lidé: Nestaráte se o to, jak se patří.“ (Joinville, Život sv. Ludvíka I.) Kdyby se však mladí lidé nechtěli spokojit se slušností, pak je třeba se přidržet úsudku moudrých.

Kapitola XXVI.

O MLUVENÍ, A NEJPRVE O TOM, JAK SE MA MLUVITI O BOHU

Lékaři poznají velmi dobře zdraví nebo chorobu člověka tím, že se mu podívají na jazyk; a naše slova vypovídají spolehlivě o hodnotě našich duší. *Ze svých slov budeš ospravedlněn*, praví Spasitel, *a ze svých slov budeš odsouzen.* (Mt 12; 37.) Saháme si hned rukou k místu, kde cítíme bolest, a obracíme se svým slovem k lásce, kterou máme. Jsi-li tedy opravdu zamilována do Boha, Filotheo, budeš mluvit často o Bohu v důvěrných rozmluvách s domácími lidmi, přáteli a sousedy, neboť *ústa spravedlivého budou rozjímati moudrost a jeho jazyk bude mluvit spravedlivě.* (Ž. 36; 30.) A jako včely svými malými ústy vydávají toliko med, tak i tvůj jazyk bude vždycky pln medu Božího a nebude znáti větší sladkosti než když bude cítit, jak z tvých rtů plynou chvály a blahořečení jeho jména, jak se to praví o svatém Františkovi, že si při pronášení svatého jména Páně olizoval rty, jako by z něho ssál největší sladkost na světě. (Sv. Bonaventura, Život sv. Františka 10.)

Mluv však o Bohu vždycky jako o Bohu, to jest uctivě a zbožně, nikoli sebevědomě ani kazatelským tónem, nýbrž v duchu mírnosti, lásky a pokory, roníc jak jen můžeš (jak se to praví o Nevěště v Písni písni) lahodný med zbožnosti a božských věcí, kapku za kapkou, do ucha hned tomu, hned onomu bližnímu, modlíc se v skrytu srdce k Bohu, aby ráčil dát proniknout této rose až do srdce těch, kdo tě poslouchají. Nade všechno je třeba konati tento andělský úřad mírně a přívětivě, ne jako by člověk chtěl napomínat, nýbrž na způsob povzbuzení, neboť je podivuhodné, jak mocným prostředkem k přivábení srdcí je vlídnost a přívětivé předložení nějaké věci.

Nemluv tedy nikdy o Bohu ani o zbožnosti leda- byle a jen pro zábavu, nýbrž vždycky pozorně a ná- božně; to ti říkám, abych tě uchránil jisté pozoruhod- né samolibosti, s níž se shledáváme u mnoha lidí, od- dávajících se zbožnému životu: promlouvají totiž při každé příležitosti svatá a zbožná slova z pouhé for- mality, aniž myslí na to, co mluví; a když je prosloví, zdá se jim, že sami jsou takoví jako to, o čem svědčí ta slova; což není pravda.

Kapitola XXVII.

O POČESTNOSTI VE SLOVECH A O POVINNÉ ÚCTĚ K LIDEM

Nehřeší-li nikdo v slovech, praví svatý Jakub, je to muž dokonalý. (Jak. 3; 2.) Střez se bedlivě, abys nevypustila žádné nepočetné slovo; neboť i když je neproneseš ze zlého úmyslu, přece je mohou ti, kdo je slyší, přijmouti jinak. Padne-li nepočetné slovo do slabého srdce, roztáhne a rozšíří se jako kapka oleje na sukně; a někdy se zmocní srdce tak silně, že je

naplní tisícem kluzkých myšlenek a pokušení. Jako totiž hmotný jed vchází ústy, tak jed určený pro srdce vchází uchem, a jazyk, který jej vydává, je vražedník, protože i když snad jed, jež vypustil, neúčinkoval, ježto našel srdce posluchačů chráněna nějakým proti-jedem, nebylo to zásluhou jeho zloby, že je neusmrtil. A ať mi nikdo neříká, že to tak nemyslí, neboť náš Pán, jenž zná myšlenky, řekl, že z *hojnosti srdce mluví ústa* (Mt 12; 34), a i když my to nemyslíme zle, zlý duch tak činí a využívá vždycky těchto špatných slov, aby jimi pronikl některé srdce. Praví se, že kdo pojedl rostliny zvané andělíka, má stále příjemný a lahodný dech; a kdo má v srdci počestnost a cudnost, jež je andělskou ctností, promlouvá vždycky uhlazená, zdvořilá a počestná slova. Co se týče věcí neslušných a kluzkých, apoštol nechce ani, aby byly jmenovány, ujišťuje nás, že nic tak neporušuje dobré mravy jako špatné řeči. (I Kor. 15; 33.)

Jsou-li tato nepočestná slova pronášena zakrytě, s vychytralou rafinovaností, jsou nesmírně nebezpečnější, protože jako střela vniká do těla tím snáze, čím tenší má hrot, tak i špatné slovo vniká do našeho srdce tím více, čím je vybroušenější. A ti, kdo se domnívají, že jsou duchaplní, říkají-li v rozmluvě takové věci, nevědí, k vůli čemu se lidé scházejí; společnost má být jako roj včel, shromážděných, aby vytvářely med z příjemného a ctnostného hovoru a ne jako hejno vos, jež se slétly, aby ssály z nějaké zdechliny. Řekne-li ti nějaký hlupák něco neslušného, dej mu najevo, že to uráží tvůj sluch, buď tím, že se od něho odvrátíš, neb nějakým jiným způsobem, jak ti to vnukne tvá opatrnost.

Být posměvačem je jedním z nejhorších stavů ducha; Bůh nenávidí velice tuto neřest a trestal ji někdy zvláštním způsobem. Nic tak neodporuje lásce a ještě více zbožnosti jako pohrdání a znevažování bližního. Ale

bez takového pohrdání se výsměch nikdy neobejde; proto je to veliký hřích, takže Učitelé Církve právem říkají, že výsměch je nejhorší urážka, jíž je možno se proti bližnímu dopustit slovem, protože ostatní urážky do jisté míry šetří úcty k uraženému, kdežto tato se děje s pohrdáním a snižováním. (Srv. Sv. Tomáš II, II, XXIII, 3 ad 1.)

Co se však týče vtipné slovní hry, kterou se lidé vespolek baví se zdržlivým veselím a dobrou náladou, to náleží k ctnosti, kterou Řekové nazvali *eutrapelia* a kterou my vyjadřujeme, když říkáme o někom, že je „dobrým společníkem“. Žertováním se člověk počestně a příjemně baví příležitostmi, jež mu poskytují lidské nedokonalosti. Jenom je třeba dbát, aby se toto počestné veselí neproměnilo ve výsměch. V posměchu je člověk drážděn ke smíchu opovržením k bližnímu; žert a veselí podněcuje k smíchu prostou svobodou, důvěrou a upřímností, spojenou s duchaplným slovem. Když chtěli řeholníci po skončeném stolování mluvit se svatým Ludvíkem o vznešených věcech, říkal jim: „Teď není vhodná doba k disputování, nýbrž k tomu, abychom se osvěžili nějakou veselou a vtipnou zábavou; ať každý řekne co chce ve vsí počestnosti!“ To říkal, aby vyhověl šlechticům, kteří ho obklopovali, aby získali od panovníka nějaký projev přízně. Věnujme však čas zábavě, Filotheo, takovým způsobem, abychom si zbožností zachovali svatou věčnost.

Kapitola XXVIII.

O OPOVAŽLIVÉM POSUZOVÁNÍ

Nesud'te a nebudete souzeni, praví Spasitel o našich duších (Lk 6; 37); *neodsuzujte a nebudete odsouzeni*. Nikoli, praví svatý apoštol, *nesud'te před časem, do-*

kud nepřijde Pán, který osvítlí věci skryté v temnosti a zjeví rady srdcí. (I Kor. 4; 5.) Ó jak nemilé jsou Bohu opovážlivé úsudky! Soudy synů lidských jsou opovážlivé, protože oni si nejsou navzájem soudci, a když posuzují, přivlastňují si úřad našeho Pána; jsou opovážlivé, protože hlavní špatnost hříchu záleží v úmyslu a v *radě srdce*, jež je pro nás *tajemstvím temnot*. Jsou opovážlivé, protože každý má dost co dělat se souzením sebe sama i bez posuzování svého bližního. Nesoudit jiné a soudit sebe sama je také stejně nezbytné k tomu, aby člověk sám nebyl souzen; neboť jako nám náš Pán zakazuje jedno, tak nám apoštol přikazuje druhé, řka: *Soudíme-li se sami, nebude-me souzeni.* (I Kor. 11; 31.) My však, ó Bože, děláme všechno naopak; nepřestáváme konati, co je zakázáno, posuzující při každé příležitosti bližního, a co je nám přikázáno, totiž soudit sebe samy, to vůbec nekonáme.

Opovážlivé posuzování je třeba léčiti různými prostředky podle příčin, jež je způsobily. Jsou srdce drsná, trpká a zakyslá již svou povahou, jež činí trpkým a kyselým všechno, co přijímají, a jak praví prorok, proměňují *soud v pelyněk* (Amos 6; 13), posuzující bližního vždycky se vši přísností a drsností; ti by potřebovali velice, aby se jich ujal dobrý duchovní lékař, protože tato hořkost srdce je jim přirozená a proto je nesnadno ji přemoci; a i když není hříchem, nýbrž jen nedokonalostí, je přece nebezpečná, protože uvádí do srdce opovážlivé posuzování a utrhání a dává jim tam vládu. Někteří opovážlivě posuzují nikoli z trpkosti, nýbrž z pýchy, myslíce si, že čím více sníží čest jiného, tím více povznesou vlastní; to jsou duchové domýšliví a osobiví, kteří se obdivují sami sobě a oceňují se tak vysoko, že se dívají na všechny ostatní jako na cosi malého a nízkého. *Nejsem jako ostatní lidé*, pravil zpozdilý farizej.

U některých lidí není této zjevné pýchy, nýbrž jen jakási lehká záliba všímati si nedostatků jiných lidí, aby mohli lépe vychutnat opačné přednosti, jimiž se domnívají být obdařeni; tato záliba je tak skrytá a nepozorovatelná, že jen bystrý zrak ji může objevit, a ani ti, kdo jí jsou postiženi, o ní nevědí, jestliže na ni nejsou upozorněni. Jiní si chtějí lichotit a omluvit se před sebou a zmírnit výčitky svého svědomí, a proto ochotně soudí, že druzí jsou stíženi touž neřestí jako oni sami nebo nějakou jinou stejně velikou, majíce za to, že množství hříšníků činí jejich hřích méně hodným zavržení. Mnoho lidí se oddává opovážlivému posuzování pro pouhé potěšení, jež mají z filosofického uvažování a rozebírání mravů a nálad lidí na způsob jakési cvičby ducha; stane-li se na neštěstí někdy, že se jejich úsudek osvědčí, vzroste v nich odvaha a chuť k pokračování takovou měrou, že se dají jen s obtížemi od toho odvrátit. Jiní soudí pod vlivem vášně a smýšlejí vždycky dobře o těch, jež milují, a vždycky špatně o těch, jež nenávidí, nejde-li zrovna o podivuhodný a přece pravdivý případ, kdy přemíra lásky podněcuje k špatnému úsudku o milovaném - což je věc obludná, jež však je také výsledkem nečisté, nedokonalé, zmatené a chorobné lásky, totiž žárlivosti, jež, jak každý ví, odsuzuje ze zrady a cizoložství za jediný pohled, za nejnepatrnější úsměv. Konečně přispívají značně ke vzniku podezírání a opovážlivého posuzování i strach, ctižádost a jiné takové slabosti ducha.

Jaké jsou však proti tomu prostředky? Kdo se napije šťávy etiopské rostliny zvané *ophiusa*, domnívá se prý všude vidět samé hady a děsné zjevy; kdo se napil pýchy, závisti, ctižádosti, záští, vidí jen špatné a hanebné věci. Aby se ten první uzdravil, musí se napít palmového vína; a tomu druhému radím rovněž:

pij co možná nejvíce svatého vína lásky, to tě zbaví špatných šťáv, jež vyvolávají v tobě tyto křivé úsudky. Láska se bojí setkání se zlem, tím méně je tedy vyhledává; a když se s ním setká, odvrátí od něho svou tvář a nevšímá si ho, ba zavře i oči, dříve než by je mohla spatřit při prvním zvuku, jímž ohlásí svou přítomnost, a potom věří v svaté prostotě, že to nebylo zlo, nýbrž jen stín nebo nějaký prelud zla; a pozná-li přece, že je to ono, ihned se od něho odvrátí a snaží se zapomenout na jeho podobu. Láska je hlavním lékem proti všem chorobám, ale zejména proti této. Všechny věci se jeví žlutě očím nemocných žloutenkou; a říká se, že k vyléčení této nemoci je třeba, aby nosili pod chodidlem laštovičník. Tento hřích opovážlivého posuzování je zajisté jakási duchovní žloutenka, jež působí, že se všechny věci zdají špatnými v očích těch, kdo jí jsou stíženi; kdo se z ní chce uzdravit, musí léčiti ne zrak ani sluch, nýbrž city, jež jsou tak říkajíc chodidly duše; jsou-li tvé city vlídné, bude tvůj úsudek vlídný; jsou-li láskyplné, bude takový i tvůj úsudek.

Uvedu ti tři podivuhodné příklady. Izák řekl, že Rebeka je jeho sestra; Abimelech viděl, že s ní pohrává, to jest laská se s ní, a ihned usoudil, že je to jeho žena (I Mojž. 26; 8); zlomyslné oko by bylo soudilo spíše, že je to jeho souložnice; nebo že, je-li to jeho sestra, je krvesmilník; Abimelech však se přidržel nejlaskavějšího mínění, jež si mohl v té věci utvořit. Je třeba si vždycky počínat takto, Filotheo, a soudit o bližním co možná nejpříznivěji; může-li mít nějaký čin sto tváří, je třeba se dívat na tu, která je nejkrásnější. Panna Maria byla těhotná a Josef to dobře viděl; protože však ji naproti tomu znal jako dívku naprosto zbožnou, čistou, andělskou, nemohl uvěřit, že by byla přišla do tohoto stavu porušením své povin-

nosti, a tak se rozhodl, že ji propustí a ponechá soud Bohu; třebaže měl silný důvod smýšlet o Panně nepříznivě, nechtěl ji posuzovati. A proč? *Protože*, praví Duch Boží, *byl muž spravedlivý* (Mt 1; 19); a když muž spravedlivý už nemůže omluvit ani skutek ani úmysl někoho, koho zná jinak jako dobrého člověka, přece ani pak ho ještě nechce soudit, nýbrž pustí to s myslí a přenechá to soudu Božímu. Avšak ukřižovaný Spasitel, když už nemohl vůbec omluvit hřích těch, kdo ho ukřižovali, zmenšoval aspoň jejich špatnost, připomínaje jejich nevědomost. Když nemůžeme omluvit hřích, učinme jej aspoň hodným soustrasti, přičítajíce jej nejpřípustnějšímu důvodu, jaký by mohl mít, jako nevědomosti nebo slabosti.

Což však nesmíme nikdy soudit svého bližního? Zajisté že nikoli, Filotheo; i na soudě soudí zločince vlastně Bůh. Pravda, používá hlasu úředníků, aby ho naše uši mohly slyšet; jsou jeho hlasateli a tlumočnický a nemají pronášet nic jiného než to, co zvéděli od něho; počínají-li si jinak, řídíce se svými vášněmi, pak to jsou vskutku oni sami, kdo soudí, a proto také budou sami souzeni, protože lidem jakožto lidem je zakázáno souditi druhé.

Vidět nebo znát nějakou věc neznamená ji posuzovat, neboť posuzování předpokládá, aspoň podle výroku Písma, nějakou malou nebo velkou, skutečnou nebo zdánlivou nejistotu, kterou je třeba překonat; proto praví, že *ti, kdo nevěří, jsou již odsouzeni* (Jan 3; 18), protože už není pochyby o jejich zavržení. Pochybovati o bližním tedy není nic špatného, neboť není zapovězeno pochybovati, nýbrž souditi; ale i tak je dovoleno pochybovat a podezírat jen odůvodněně, v té míře, v jaké nás k tomu nutí skutečné důvody a okolnosti; jinak jsou pochyby a podezření opovržlivé. Kdyby byl nějaký zlovolný člověk viděl Jakuba,

jak líbá Rachel u studny, nebo kdyby byl viděl Rebeku, jak bere náramky a náušnice od Eliezera, člověka v tom kraji neznámého, byl by nepochybně špatně smýšlel o těchto dvou vzorech cudnosti, ale neprávem a bezdůvodně, neboť je-li nějaký čin sám o sobě nelišný, ani dobrý ani špatný, je opovážlivým podezíráním vyvozovat z něho špatné důsledky, leda že by tomu nasvědčovaly četné jiné okolnosti. Také je opovážlivým, když se z jediného skutku vrhá hana na osobu; ale o tom budu brzy mluvit zřetelněji.

Konečně lidé, kteří dobře pečují o své svědomí, neoddávají se opovážlivému posuzování, neboť jako včely se uchylují do svých úlů a dělají med, když vidí, že venku je mlhavo nebo zamračeno, tak i myšlenky dobrých duší se nezabývají mlhavými předměty ani nejasnými skutky bližních, nýbrž snaží se vyhnout se setkání s nimi a proto se uzavírají v srdci a tam se zabývají dobrými předsevzetími, jež slouží k vlastnímu zdokonalení. Zkoumáním života druhých lidí se zabývají jen duše jalové.

Vyjímám z toho ty, jimž je svěřena péče o jiné, ať v rodině nebo ve státě; neboť velká část jejich povinností záleží v tom, že bdí nad povinnostmi jiných. Nechť tedy plní svůj úkol s láskou; jinak však nechť se v té věci zabývají jen sami sebou.

Kapitola XXIX.

O POMLUVĚ

Opovážlivé posuzování plodí nepokoj, pohrdání bližním, pýchu a samolibost a sto jiných velmi zhoubných účinků, mezi nimiž zaujímá první místo pomluva jakožto pravý mor všech společenských styků. Ó kéž bych měl jeden z uhlíků s posvátného oltáře a mohl

se jím dotknout rtů lidí, aby jejich *nepravost byla odňata a jejich hřích očištěn*, jako kdysi seraf očistil rty Izaiášovy! (Is. 6; 7.) Ten, kdo by odstranil pomluvu, odstranil by tím velikou část hříchů a nepravosti.

Každý, kdo zbavuje svého bližního nespravedlivě dobré pověsti, je kromě spáchaného hříchu zavázán také dáti zadostučinění, byť různě podle různých způsobů pomluvy, neboť nikdo nemůže vejíti do nebe s něčím, co odňal jinému, a dobrá pověst je nejlepší ze všech vnějších hodnot. Pomluva je jakýsi druh vraždy, neboť máme trojí život: duchovní, který záleží v milosti Boží, tělesný, který záleží v duši, a občanský, který záleží v dobré pověsti: prvního nás zbavuje hřích, druhého smrt, třetího pomluva. Pomluvač však obvykle způsobuje jediným obratem svého jazyka trojí vraždu: zabíjí svou vlastní duši a duši toho, kdo ho poslouchá, vraždou duchovní, a odnímá občanský život tomu, koho pomlouvá; jak praví svatý Bernard, ten, kdo pomlouvá, i ten, kdo poslouchá, mají oba v sobě ďábla, první však jej má v jazyku a druhý v uchu. (Serm. in Cant. 24, 3.) David praví o utrhačích: *Naostřili své jazyky jako had*. (Ž. 139; 3.) Nuže, had má jazyk rozeklaný ve dva hroty; a takový je i jazyk pomluvače, který jednou ranou otravuje sluch poslouchajícího i pověst toho, o kom mluví.

Zapřísahám tě tedy, Filotheo, abys nikdy nikoho nepomlouvala ani přímo ani nepřímo: střež se přičítati bližnímu klamná provinění a hříchy, stejně jako odhalovati jeho skrytá, zveličovati jeho zjevná provinění, vykládati ve zlé dobré skutky, popíratí dobro, o němž víš u někoho, skrývati je zlovolně nebo je slovy umenšovati, protože všemi těmito způsoby velice urážíš Boha, zejména však tehdy, když klamně obviňuješ bližního a popíráš pravdu v jeho neprospěch; to je v jednom dvojí hřích, ježto zároveň lžeš i škodíš bližnímu.

Ti, kdo používají k pomlouvání záminek cti nebo svěřují mezi čtyřma očima drobné klepy a zlomyslnosti, jsou nejrafinovanější a nejjedovatější pomluvači ze všech. „Ujišťuji vás,” říkají, „že ho mám rád a že je to jinak znamenitý člověk, ale třeba po pravdě říci, že se dopustil téhle podlosti; je to docela počestná dívka, ale přistihli ji jednou -” a podobné potměšilosti. Chápeš tu zlomyslnost? Kdo chce střílet z luku, přitahuje ze vši síly šíp na tetivě k sobě, ale jen proto, aby jej mohl mocněji vymrštit; tak se zdá, že tito lidé odtahují pomluvu k sobě, ale dělají to jen proto, aby jí mohli tím jistěji zasáhnout, aby pronikla hlouběji do srdcí posluchačů. Pomluva, pronášená jako žert, je nejkrutější ze všech; jako bolehlav není sám o sobě příliš prudký jed a působí zvolna, takže je možno jej snadno zneškodnit, ale je-li vypit s vínem, nelze jeho účinky odstranit, tak i pomluva, která sama o sobě vešla jedním uchem dovnitř a druhým vyšla ven, jak se říká, utkví pevně v mysli posluchačů, je-li podána v nějakém vtipném slově. *Jed lýtých hadů*, praví David, *na rtech jejich*. (Ž. 13; 3.) Hadí uštknutí je téměř nepozorovatelné a působí nejprve příjemné svědění, jímž se srdce a vnitřnosti roztahují a přijímají jed, proti němuž pak není už pomoci.

Neříkej: Ten a ten člověk je opilec, i když jsi ho viděla opilého; ani: je cizoložník, i když jsi ho přistihla při tomto hříchu, ani: je krvesmilník, i když jsi ho přistihla při té neblahé věci, neboť jediný úkon nedává ještě celé jméno celé věci. Slunce se zastavilo jedenkrát, aby Josue mohl zvítězit, a jindy se zase zatmělo pro vítězství Spasitele; přece však nikdo neřekne, že je nehybné nebo temné. Noe se opil a jindy se zase opil Lot, a Lot se mimo to dopustil velikého krvesmilství, ale ani jeden ani druhý nebyli proto opilci, ani nebyl Lot krvesmilníkem, zrovna jako svatý Petr ne-

byl krvežíznivcem proto, že jednou prolil krev, ani rouhačem proto, že se jednou rouhal. Aby se něco mohlo zvát neřestí nebo ctností, musí v tom býti postup a trvalost; je tedy pokrytectví říci o někom, že je zuřivec nebo zloděj, jen proto, že jsme ho viděli jednou v hněvu nebo při krádeži.

A i když se nějaký člověk oddával neřesti dlouhou dobu, vydáváme se v nebezpečí lži, nazýváme-li ho neřestníkem. Šimon malomocný nazval Magdalenu hříšnicí, protože jí kdysi byla, ale lhal, protože tehdy už nebyla hříšnicí, nýbrž velmi zbožnou kajicnicí; proto se jí náš Pán ujal. Pošetilý farizej pokládal publikána za velikého hříšníka nebo snad i za *vyděrače, nespravedlivého, cizoložníka* (Lk 18; 11), ale velice se klamal, protože publikán byl již ospravedlněn. Je-li Boží dobrota tak veliká, že stačí jediný okamžik k vzývání a dosažení jeho milosti, jakou jistotu můžeme mít o tom, že člověk, který byl včera hříšníkem, je jím ještě i dnes? Předchozí den nemůže soudit den následující, ani den následující nemůže soudit den předchozí; jen poslední den bude soudit všechny ostatní. Nemůžeme tedy nikdy říci, že někdo je špatný, bez nebezpečí lži; můžeme toliko říci, je-li třeba promluvit, že se dopustil takového zlého činu, že žil špatně po takovou dobu, že nyní jedná špatně; nemůžeme však nic vyvozovat ze včerejška pro dnešek ani z dneška pro včerejšek, tím méně pro zítřek.

Ačkoli však je třeba dbát velmi pečlivě, abychom nepomlouvali bližního, je třeba se varovat krajnosti, do níž upadají někteří lidé, kteří se chtějí vyhnout pomluvě tak, že chválí i neřest. Je-li někdo opravdu pomluvač, neříkej na jeho omluvu, že je upřímný a otevřený; je-li zjevně marnivý, neříkej, že je elegantní a že má vkus; nenazývej dotěrné důvěrnosti projevem prostoty nebo naivnosti, nezastírej neposlušnost jmé-

nem horlivosti ani drzost jménem otevřenosti, ani smyslnost jménem přátelství. Nikoli, Filotheo, tím, že chceme uniknouti jedné neřesti, nesmíme podporovat, hýčkat nebo živit nějakou jinou neřest, nýbrž je třeba nazvat bez obalu zlo zlem a pokárat věci hodné pokárání; takovým počínáním oslavujeme Boha, zachováme-li při tom následující podmínky.

Abychom mohli chvalitebně kárat cizí neřesti, je třeba, aby si toho žádal prospěch buď toho, o kom mluvíme, nebo těch, s nimiž o tom mluvíme. Někdo třeba vypráví před dívkami o nenáležitých a zřejmě nebezpečných důvěrnostech jistých osob; o nevázaných řečích nebo chování, zjevně oplzlých: neodsoudím-li otevřeně tuto špatnost a budu-li chtít ji omluvit, zavdá to něžným duším, jež to poslouchají, podnět k tomu, aby se dopustily něčeho podobného; vyžaduje tedy jejich prospěch, abych na místě odsoudil zcela otevřeně tyto věci, leč že bych si mohl tuto dobrou službu ponechat na vhodnější dobu, abych o tom promluvil při jiné příležitosti s větší šetrností k těm, o nichž se mluvilo. Mimo to je třeba, abych byl oprávněn o tom mluvit, jako když zaujímám ve společnosti přední místo, a kdybych nepromluvil, zdálo by se, že schvaluji špatnost; zaujímám-li podřadnější místo, nejsem povinen brát na sebe úkol karatele. Nadevše však je třeba, abych byl v řeči úzkostlivě spravedlivý a abych neřekl ani o slovo více. Kárám-li na příklad důvěrnosti tohoto mladého muže a této mladé dívky, protože jsou neslušné a nebezpečné, můj Bože, tu je třeba, Filotheo, abych tu věc vážil velice spravedlivě a abych k tomu nepřidal ani stéblo. Jde-li o pouhé slabé zdání, neřeknu více než to; jde-li jen o prostou nerozvážnost, nepůjdu dále; nejde-li ani o nerozvážnost ani o zdání zlého, nýbrž jen o to, že nějaký zlomyslník by si z toho mohl vzít záminku k pomluvě, buď se

o tom vůbec nezmíním, nebo řeknu jen to a nic více. Když mluvím o bližním, je můj jazyk jako operační nůž v ruce chirurga, který chce oddělit nervy a šlachy; rána, kterou způsobím, musí být přesná, abych neřekl ani více ani méně než odpovídá pravdě. Konečně pak je třeba nadevše dbát při kárání neřestí, abychom ušetřili co nejvíce osoby, která jí je stížena.

Je pravda, že o hříšnících bezectných, veřejných a zjevných smíme mluvit otevřeně, jen když se to děje v duchu lásky a soucitu a nikoli pohrdavě a domýšlivě nebo proto, abychom se těšili ze špatnosti druhého; to poslední je projev nízkého a podlého srdce. Mezi všemi vyjímám vyslovené nepřátele Boha a jeho Církve, jako jsou heretické a schismatické sekty a jejich vůdcové; ty je třeba co možná nejvíce rozkřičet. Je skutkem lásky volat na poplach, vpadne-li vlk mezi ovce, ať je to kdekoli.

Každý si dovoluje soudit a kárat panovníky a pomlouvat celé národy podle toho, jak jim je nakloněn. Nedopouštěj se této chyby, Filotheo; kromě urážky Boha by ti to mohlo způsobit tisíceré spory.

Slyšíš-li o někom mluvit špatně, hled' uvést obvinění v pochybnost, můžeš-li to učinit spravedlivě; nemůžeš-li, omlouvej úmysl obviněného; nejde-li to, dej najevo soucit s ním a zaveď řeč jinam, připomínajíc sobě i společnosti, že ti, kdo se ničeho nedopouštějí, jsou za to povinni díkem toliko Bohu. Přiveď pomlouvajícího nějakým jemným způsobem k rozumu a řekni o pomlouvané osobě něco dobrého, víš-li něco takového.

Kapitola XXX.

NĚKOLIK JINÝCH RAD, TÝKAJÍCICH SE ŘEČI

Tvá řeč budiž laskavá, prostá, upřímná, otevřená, nehledaná a opravdová. Střez se dvojsmyslů, úskoků a přetvářky; i když není dobré říkat vždycky všechny pravdy bez rozdílu, není nikdy dovoleno odporovati pravdě. Zvykni si nikdy nelhat vědomě ani pro výmluvu ani nijak jinak, pamatujíc, že Bůh je *Bohem pravdy*. (Ž. 30; 6.) Selžeš-li nedopatřením a můžeš-li to hned napravit nějakým vysvětlením nebo opravou, naprav to; pravdivá omluva omlouvá účinněji a příjemněji než lež.

Ačkoli je někdy oprávněno skrývat a maskovat pravdu opatrně a prozřetelně nějakým slovním obratem, smí se to dělat jen v důležité věci, když toho zřejmě vyžaduje sláva a služba Boží; jinak jsou všechny lsti nebezpečné; neboť jak praví svaté Slovo, Duch svatý nepřebývá v duchu obojakém a neupřímném. (Srv. Moudr. 1; 5.) Není lepšího a žádoucnějšího prostředku nad prostotu. Světská opatrnost a světský důmysl náleží dětem tohoto věku; děti Boží krácejí bez oklik a jejich srdce nemá skrytých zákoutí. *Kdo chodí upřímně*, praví mudrc, *chodí v důvěře* (Přisl. 10; 9). Lež, obojakost, přetvářka svědčí vždycky o duchu slabém a nízkém.

Svatý Augustin praví ve čtvrté knize svých *Vyznání*, že jeho duše a duše jeho přítele byly jedno a že po smrti přítele mu byl tento život něčím hrozným, protože nechtěl žít jen napolovic, a že se zase pro tutéž věc bál zemřít, aby jeho přítel neumřel docela. (K. 6.) Tato slova se mu později zdála příliš strojená a přehnaná, takže je v knize *Odvolání* odvolává a nazývá

je nejapnými. (II, 6.) Vidiš, drahá Filotheo, jak citlivá je tato svatá, krásná duše k přemrštěným slovům? Věrnost, přímost a upřímnost řeči je zajisté velikou ozdobou křesťanského života. *Řekl jsem: Ostříhati budu cest svých, abych nezhřešil jazykem. Dej stráž, Pane, ústům mým, a bránu kolem rtů mých.* (Ž. 38; 2. 140; 3.)

Svatý Ludvík král radí, abychom nikomu neodporovali, leč že by v tom byl hřích nebo by to způsobilo velikou škodu; a to je proto, abychom se vyhnuli všem sporům a hádkám. Je-li však potřebí, abychom někomu odporovali a postavili svůj názor proti jinému, musíme si počínat velmi jemně a obratně, aniž bychom chtěli urazit mysl druhého, neboť příkrostí se stejně nic nezíská. Málomluvnost, kterou tak doporučují staří filosofové, neznamena, že se má užívat mála slov, nýbrž že se nemají říkat slova neužitečná, protože při řeči se nehledí na množství, nýbrž na jakost. A podle mého názoru je třeba se vyhýbat oběma krajnostem; když se člověk tváří příliš povznešeně a přísně, nechť se účastní běžného hovoru, vypadá to jako projev nedůvěry nebo jakéhosi pohrdání; když však zase stále tlachá a pochlebuje, nepopřává jiným příležitosti ani času, aby mohli také promluvit, svědčí to o povrchnosti a lehkovážnosti.

Svatý Ludvík nepokládal za vhodné, aby někdo, jsa ve společnosti, zejména u stolu, vedl soukromé postranní hovory, protože by se tím mohlo vzbudit domněnání, že se o někom mluví nepříznivě. „Kdo sedí u stolu v dobré společnosti“, praví, „a chce říci něco zábavného nebo žertovného, má to říci tak, aby to všichni slyšeli; je-li to něco důležitého, má mlčet a nemluvit o tom.“

Kapitola XXXI.

O KRATOCHVILÍCH A ZABAVÁCH, A TO PŘEDEVŠÍM O DOVOLENÝCH A CHVALYHODNÝCH

Někdy musíme popřáti oddechu svému duchu i tělu nějakým vyražením. Jak vypráví Kassián (Collat. XXIV, 21), našel jednou jakýsi lovec svatého Jana Evangelistu, jak drží na ruce křepelku a pohrává si s ní, aby se pobavil. Lovec se ho zeptal, proč utrácí čas takovou všední a hloupou věcí, když je přece tak vynikajícím mužem; a svatý Jan mu odpověděl: „Proč nenosíš svůj luk stále napjatý?“ „Protože se bojím, aby jsa stále ohnut, neztratil pružnost, až by ho bylo potřeby použít“, odpověděl lovec. „Nediv se tedy“, odpověděl apoštol, „že i já někdy trochu uvolním napětí a pozornost ducha, abych se osvěžil a mohl se pak věnovati usilovněji kontemplaci.“ Je rozhodně chybou, je-li někdo tak strohý, hrubý a nevlídný, že nechce dopřát ani sobě ani jiným žádné zábavy.

Užívat vzduchu, procházet se, bavit se o něčem zajímavém a veselém, hrát na loutnu nebo nějaký jiný nástroj, zpívat, jít na lov - to jsou tak počestné zábavy, že k jejich dobrému užívání není třeba více než obyčejné opatrnosti, jež dává všem věcem pořadí, čas, místo a míru.

Hry, při nichž je výhra cenou a odměnou za obratnost a pílí tělesnou nebo duchovní - jako jsou hry s míčem, kuželky, hra s kroužky, šachy, kulečník - jsou samy o sobě dobré a dovolené. Jenom je třeba se chránit krajnosti buď co do času, jež tomu věnujeme, buď co do ceny, kterou určujeme. Věnujeme-li tomu příliš mnoho času, není to už zábava, nýbrž zaměstnání: duch ani tělo se neosvěžují, nýbrž naopak unavují

a otupují. Hraje-li někdo pět či šest hodin v šachy, vstane od hry celý zemdlený a ochablý na duchu; hrát dlouho v míč neznamená posílit tělo, nýbrž je zeslabiti. A je-li cena, o kterou se hraje, příliš veliká, podněcují se vášně hráčů; mimo to je nespravedlivé stanovit velikou cenu za tak málo významné a prospěšné schopnosti, jako jsou schopnosti, projevované při hře.

Především však dej pozor, Filotheo, abys k těm věcem nepřilnula svou náklonností; i když je nějaká zábava sebepočestnější, je pochybené vkládati v ni své srdce a svou náklonnost. Neříkám, že se nesmíme těšit a radovat ze hry, protože jinak bychom se neosvěžili; pravím však, že k ní nesmíme přilnouti náklonností, takže bychom po ní toužili, byli jí zaujati a příliš se jí věnovali.

Kapitola XXXII.

O HRÁCH ZAKAZANÝCH

Hry v kostky, v karty a podobné, v nichž výhra závisí hlavně na náhodě, nejsou jen nebezpečnou zábavou jako tanec, nýbrž jsou prostě a samou povahou špatné a nechvalné; proto jsou zakazovány občanskými i církevními zákony. Ale co je v tom tak tuze špatného? zeptáš se. V těchto hrách se vyhrává nikoli po rozumu, nýbrž po náhodě, která často přeje tomu, kdo si svou obratností a pílí ničeho nezaslouží; je to tedy urážka rozumu. My jsme se však na tom tak dohodli, řekneš. To sice dosvědčuje, že ten, kdo vyhrál, nezpůsobil druhým křivdu, ale neplyne z toho, že by ta dohoda nebyla nerozumná, stejně jako hra sama: neboť výhra, která by měla odměniti pílí, je odměnou náhody, která nezasluhuje ceny, protože nijak na nás nezávisí.

Mimo to se takové hry nazývají zábavou a byly vymyšleny pro zábavu, a přece to není zábava, nýbrž

usilovné zaměstnání. Či to snad není námaha, je-li duch upoután a napjat ustavičnou pozorností a zmítán stálým nepokojem, obavami a vzrušením? Je něco smutnějšího, zasmušilejšího a pochmurnějšího než hráčské napětí? Proto se nesmí při hře mluvit, nikdo se nesmí zasmát nebo zakašlat, nebo se hned rozčilují.

Konečně se z takové hry raduje jen ten, kdo vyhrál, a není taková radost špatná, protože je možno ji mít jen za cenu ztráty a nespokojenosti spoluhráče? Taková radost je jistě mrzká. Z těch tří důvodů jsou takové hry zakázány. Když veliký král svatý Ludvík zvěděl, že jeho bratr hrabě z Anjou a pan Autier z Nemoursu hrají, zvedl se, ačkoli byl nemocen, a šel vrávoraje do jejich pokoje, vzal tabulky, kostky a část peněz a hodil je oknem do moře, velice se na ně hněvaje. (Joinv.) Zbožná a cudná Sára řekla, mluvíc k Bohu o své nevině: *Ty víš, Pane, že jsem nikdy netovarýšila s hráči.* (Tob. 3; 17.)

Kapitola XXXIII.

O PLESECH A KRATOCHVÍLÍCH DOVOLENÝCH, ALE NEBEZPEČNÝCH

Tance a plesy jsou pro svou povahu nelišné; ale tak, jak se obyčejně konají, kloní a přibližují se velice k zlému a proto jsou plny nebezpečí. Konají se v noci, a v temnotě se snadno přimísí něco temného a špatného k věci, jež sama o sobě je už přístupna zlému; bdí se dlouho do noci, a tím se ztrácí jitro následujícího dne a tudíž i příležitost k ranní službě Boží; slovem, je vždycky bláhové zaměňovati den za noc, světlo za temnoty, dobré skutky za pošetilosti. Všichni uplatňují na plese o závod svou marnivost; a marnivost je velmi přístupná špatným náklonnostem a nebezpečným

i nedovoleným láskám, takže při tanci velmi snadno dochází k takovým věcem.

Řeknu ti o tanci, Filotheo, totéž, co lékaři říkají o tykvích a houbách: nejlepší z nich nestojí podle nich za nic, a já ti říkám, že nejlepší plesy nejsou k ničemu. Musíš-li přesto jíst tykve, dbej, aby byly dobře připraveny; musíš-li jít na ples a nemůžeš se z toho nijak vymluvit, dej pozor, aby tvůj tanec byl řádně upraven. Ale v čem záleží tato úprava? Musí v něm být skromnost, důstojnost a dobrý úmysl. Jez jich málo a ne často, říkají lékaři o houbách, neboť i když jsou sebelépe upraveny, působí ve velkém množství škodlivě; tanči málo a ne často, Filotheo, neboť kdyby sis počínala jinak, bylo by nebezpečí, že v tanci najdeš příliš silnou zálibu.

Svou pórovitostí přitahují houby podle Plinia všechnu nákazu, která je blízko nich, takže je-li v jejich blízkosti had, bývají nakaženy jeho jedem. Plesy, tance a podobná noční shromáždění obyčejně přitahují neřesti a hříchy, které vládnou na tom místě: hašteřivost, závist, posměvačnost, lehkomyšlné lásky. A jako tanec otvírá tělesné póry tančících, tak otvírá i póry jejich srdcí, takže když se při tom nějaký had připlíží a našeptá do ucha nějaké kluzké slovo či lichotku, nebo nějaký bazilišek začne vrhati vyzývavé a nestoudné pohledy, dají se srdce snadno polapit a otrávit. Ó Filotheo, tyto nerozvážné zábavy jsou obyčejně nebezpečné; rozptylují ducha zbožnosti, oslabují síly, ochlazují lásku a vzbouzejí v duši tisíceré špatné náklonnosti; proto je třeba jich užívat velmi opatrně.

Hlavně však se říká, že po houbách se musí pít vzácné víno; a já zase říkám, že po tanci je třeba užítí dobrých a zbožných myšlenek, jež by zneškodnily nebezpečné dojmy, jimiž by mohla na našeho ducha působit jalová kratochvíle, již jsme okusili. Ale jakých myšlenek?

1. Zatím co jsi byla na plese, mnoho duší hořelo v pekle za hříchy, spáchané při tanci nebo pro tanec. 2. Mnoho řeholníků a zbožných lidí pělo v té chvíli chválu Boží a oddávalo se kontemplaci jeho krásy. Oč šťastněji byl ztráven jejich čas než tvůj! 3. Zatím co jsi tančila, mnoho lidí zemřelo ve velkých úzkostech; mnoho tisíc mužů a žen trpělo velikými útrapami na svých ložích, v nemocnicích a na ulicích pro dnu, kamínky nebo prudkou horečku. Běda, pro ně nebylo odpočinku! Nepolituješ jich? A nepomyslíš si, že jednoho dne budeš úpět jako oni, zatím co jiní budou tančit, jako jsi to dělala ty? 4. Náš Pán, Panna Maria, andělé a svatí tě viděli na plese; ach, jakou lítost jsi jim způsobila, když viděli tvé srdce zaujato takovou pošetilostí a radující se z takové prázdné zábavy! 5. Běda, zatím, co jsi tam byla, uplynul čas, přiblížila se smrt; viz, jak se ti vysmívá a jak tě zve k svému tanci, při němž se místo houslí ozývá pláč tvých drahých a při němž jediným tanečním obratem bude přechod od života k smrti. Tento tanec je pravou kratochvílí smrtelníků, protože se v něm v jediném okamžiku přechází z časnosti do věčnosti plné buď blaha nebo utrpení.

Zaznamenávám zde pro tebe tyto drobné úvahy, ale Bůh ti vnukne mnoho jiných takových, žiješ-li v bázni Boží.

Kapitola XXXIV.

KDY SMÍME HRATI NEBO TANČITI

Hra a tanec jsou přípustné tehdy, když se to děje pro osvěžení a ne z pouhé záliby, po krátkou dobu a ne tak dlouho, až se člověk unaví nebo docela omámí; a také, když se to děje jen zřídka, protože kdo to

činí pravidelně, mění zábavu v zaměstnání. Při jakých příležitostech však se může hrát a tančit? Oprávněné příležitosti k nelišné hře a tanci bývají častější, k zakázaným hrám řidší, jakož jsou také takové hry nebezpečnější a zavržitelnější. Avšak, krátce řečeno, tanči a hrej podle podmínek, jež jsem ti už vyložil, když se ti to bude zdát rozumné a vhodné, aby ses přizpůsobila a vyhověla počestné společnosti, v níž jsi; neboť přizpůsobivost, jakási to odnož lásky, činí nelišné věci dobrými a nebezpečné dovolenými. Ba zbavuje špatnosti i věci, jež jsou v něčem špatné; proto hazardní hry, jež jsou jinak hodny odsouzení, nejsou takové, jestliže nás k nim někdy přiměje spravedlivá shovívavost.

Potěšilo mě, když jsem četl v životě svatého Karla Boromejského, že povoloval Švýcarům v některých věcech, v nichž byl jinak velmi přísný, a že svatý Ignác z Loyoly, byv pozván ke hře, přijal. Co se týče svaté Alžběty Durinské, tančila a hrála někdy při společenských zábavách bez újmy své zbožnosti, která byla tak silně zakořeněna v její duši, že jako skály okolo jezera Rietského stálým příbojem vln se zvětšují, tak rostla i její zbožnost uprostřed nádhery a světské marnosti, jimž ji vystavovalo její postavení; veliké ohně se ve větru ještě více rozhoří, kdežto malé uhasnou, jestliže nejsou chráněny.

Kapitola XXXV.

ŽE JE TŘEBA BÝT VĚRNÝ VE VELKÝCH I MALÝCH VĚCECH

Svatý Ženich praví v Písni písní, že Nevěsta uchvátila *jeho srdce jedním okem svým, jedním vlasem šíje své.* (4; 9.) Nuže, mezi všemi vnějšími částmi lid-

ského těla žádná není ušlechtlejší, ať svým ustrojením nebo svou činností, než oko, a žádná bezvýznamnější než vlasy; proto chce božský Ženich tím naznačit, že mu nejsou milé jen veliké skutky zbožných osob, nýbrž i skutky nejmenší a nejvšednější, a kdo se mu chce zalíbit, že mu musí dobře sloužit ve věcech velikých a vznešených stejně jako v malých a nepatrných, protože můžeme uchvátit jeho srdce obojím.

Bud' tedy připravena, Filotheo, snášeti pro našeho Pána mnohá utrpení, ba i mučednictví; rozhodni se dáti mu, co máš nejvzácnějšího, bude-li si to chtít vzít: otce, matku, bratra, manžela, ženu, děti, ba i své oči a svůj život, protože na to všechno musíš míti srdce připraveno. Dokud však na tebe božská Prozřetelnost nesesílá tak citelná a tak veliká utrpení, a dokud po tobě nežádá tvé oči, dávej mu aspoň své vlasy, to jest, snášej zcela pokojně drobná příkoří, ty drobné potíže, ty málo významné ztráty, jež se ti přiházejí denně; neboť využiješ-li s láskou a oddaností těchto malých příležitostí, získáš zcela jeho srdce a nakloníš si je. Ty drobné každodenní útrapy, to bolení hlavy, bolesti zubů, rýma, rozmary manžela nebo manželky, rozbitá sklenice, projev nevážnosti nebo nedůtklivosti, ztráta rukavic, prstenu, kapesníku, drobné nepohodlí, jež si člověk působí tím, že jde brzy spat a brzy ráno vstává k modlitbě a k přijímání, přemáhání nechuti, kterou člověk cítí k veřejnému projevování zbožnosti - slovem, všechny takové drobné útrapy, přijímané s láskou, působí veliké uspokojení Božské drobotě, jež slíbila svým věrným za jedinou číši vody moře veškerého štěstí (Mt 10; 42), a protože takové příležitosti se naskytají neustále, jejich využití je znamenitým prostředkem k nashromáždění velikého duchovního bohatství.

Když jsem viděl v životě svaté Kateřiny Sienské tolik úchvatů a vytržení, tolik moudrých výroků a pro-

slovů, nepochyboval jsem, že tímto okem kontemplace uchvátila srdce svého nebeského Ženicha; byl jsem však stejně povzbuzen, když jsem ji viděl v kuchyni jejího otce, jak otáčí rožněm, rozdělává oheň, připravuje maso, mísí chléb a koná všechny nejnižší domácí práce s odvahou plnou lásky a oddanosti svému Bohu. A nevážím si prosté a drobné meditace, kterou konala uprostřed všedních a nízkých prací, méně než extasí a úchvatů, jež tak často zakoušela a jež jí byly možná dány jen jako odměna za tuto pokoru a poníženost. Rozjímala takto: Představovala si, že chystajíc pokrm pro svého otce, chystá jej našemu Pánu jako nějaká svatá Marta, že její matka zaujímá místo Panny Marie a její bratři místo apoštolů; takto se podněcovala, aby v duchu sloužila celému nebeskému dvorstvu, a věnovala se těmto povinnostem s velikou ochotou, protože věděla, že taková je vůle Boží. Uvedl jsem tento příklad, drahá Filotheo, abys věděla, jak je důležité zahrnovati všechny naše práce, ať sebe všednější, ve službu jeho božské Velebnosti.

V této věci ti radím co nejdůtklivěji, abys napodobila tu statečnou ženu, kterou tak chválil veliký Šalomoun a která, jak praví, přikládala ruku k silným ušlechtilým a vznešeným věcem a přece nepřestala přisti a otáčeti vřetenem: *Vztáhla ruku k silným věcem a její prsty se chopily vřeten.* (Přísl. 31; 19.) Přilož ruku k silné věci pěstováním modlitby a rozjímáním, užíváním svátostí, vzbouzením lásky k Bohu v duších, podněcováním dobrých hnutí v srdcích a konečně konáním velikých i důležitých věcí podle svého povolání; nezapomínej však také na své vřetenem a přeslici, to jest, cvič se v těch malých a pokorných ctnostech, jež rostou jako kvítky na úpatí Kříže: podporuj chudé, navštěvuj nemocné, starej se o rodinu a o to, co k ní náleží, zaměstnávej se stále užitečně, abys nikdy neza-

hálela; a mezi všechny takové úkony vkládej podobné úvahy jako ty, jež jsem uvedl ze života svaté Kateřiny.

Veliké příležitosti sloužit Bohu se naskytují zřídka, malé však jsou časté; kdo však bude věrný *nad málem*, praví sám Spasitel, *nad mnohým bude ustanoven*. (Mt 25; 21.) *Konej* tedy všechny věci ve jménu Božím (Kol. 3; 17), a všechno bude dobře vykonáno. *Ať jíš, ať piješ* (I Kor. 10; 31), ať spíš nebo se baviš či otáčíš rožněm, jen když budeš umět tu věc dobře konat, budeš z toho mít veliký zisk před Bohem, protože Bůh chce, abys to dělala.

Kapitola XXXVI.

ŽE JE TŘEBA, ABYCHOM SMÝŠLELI SPRAVEDLIVĚ A ROZUMNĚ

Jsme lidmi toliko rozumem, a přece je tak zřídka kdy možno najít lidi opravdu rozumné, ježto sebeláska nás obyčejně odvrací od rozumu, svádějíc nás nepozorovaně k tisícovým nepatrným, ale nebezpečným nespravedlivostem a křivdám, jež jako *malé lištičky*, o nichž mluví Píseň písni, *dělají škodu na vinicích* (2; 15); protože jsou nepatrné, nevšímáme si jich, a protože je jich mnoho, nadělají přece škody. Či snad není nesprávné to, co ti teď uvedu?

Obviňujeme bližního za maličkost a sebe omlouváme za veliké věci; chceme prodávat draho a kupovat výhodně; chceme, aby se prováděla spravedlnost v domě jiného, u nás však aby platila shovívavost a milosrdenství; chceme, aby lidé přijímali naše slova v dobrém, a sami jsme citliví a nedůtkliví k slovům druhých. Chtěli bychom, aby nám bližní přenechal za peníze svůj majetek; nebylo by spravedlivější, aby si jej podr-

žel a nám nechal naše peníze? Mrzíme se na něho, že nám nechtěl vyhovět; zdali spíše nemá on důvod mrzet se na nás, že mu chceme způsobit nepohodlí? Oblíbíme-li si nějaké zaměstnání, pohrdáme každým jiným a odmítáme všechno, co nám není po chuti. Jestliže máme nějakého podřízeného, který nám není sympatický nebo na něhož jsme pro něco zanevřeli, nakládáme s ním špatně, ať dělá cokoli, neustále ho trápíme a plísníme ho při každé příležitosti; jestliže se nám naopak některý svými vnějšími vlastnostmi zamlouvá, všechno mu promíjíme. Jsou ctnostné děti, na něž se jejich otcové a matky nemohou ani podívat pro nějaký tělesný nedostatek; jsou děti zkažené, které jsou miláčky rodičů, protože vynikají nějakým tělesným půvabem.

Úhrnem dáváme přednost boháčům před chudáky, i když nad ně nevynikají původem ani nejsou tak ctnostní; rovněž dávame přednost lidem lépe oblečeným. Svá práva vymáháme neústupně, ale od jiných chceme, aby byli ve vymáhání svých práv mírní; střežíme si puntičkářsky svou důstojnost, ale chceme, aby druzí byli pokorní a ústupní; jsme vždycky hotovi si stěžovat na bližního, ale nechceme, aby si někdo stěžoval na nás; co děláme pro jiného, to se nám zdá vždycky dobré, co on dělá pro nás, nestojí podle nás za nic. Zkrátka, jsme jako ty paflagonské křepelky, které prý mají dvojí srdce, neboť máme jedno srdce, jež je vlídné, laskavé a shovívavé k nám samým, a jiné, jež je tvrdé, přísné a neústupné k bližnímu. Máme dvojí závaží; jedno, abychom jím vážili svůj prospěch co možná nejvýhodněji pro nás, druhé, abychom jím vážili prospěch bližního tak, aby to bylo pro něho co nejnevýhodnější; nebo, jak praví Písmo, *rtý lstivé mluvily ze srdce a ze srdce* (Ž. 11; 2), to jest, mají dvojí srdce; a *míti dvojí závaží*, jedno těžké pro to, co při-

jímáme, a druhé lehčí pro to, co dáváme, je *ohavností před Pánem*. (V Mojž. 25; 16.)

Filothéo, buď spravedlivá a věrná v svých činech; vmysli se vždycky v postavení bližního a představuj si, že on je na tvém místě, a tak budeš soudit dobře; udělej ze sebe prodavačku, když kupuješ, a kupující, když prodáváš, a budeš prodávat i kupovat spravedlivě. Všechny tyto nespravedlnosti jsou malé, protože nezavazují k náhradě, pokud jsme jen neústupní v tom, co je pro nás výhodné; přesto nás však zavazují k zlepšení, protože to jsou veliké nedostatky rozumu a lásky, a konec konců to jsou podvody; neboť člověk nic neztratí, bude-li žít ušlechtilé, velkodušně, ohleduplně a se srdcem královským, spravedlivým a rozumným. Nezapomínej tedy, Filothéo, často zkoumat své srdce, je-li vůči bližnímu takové, jako bys chtěla mít jeho srdce, kdybys byla na jeho místě, protože to je právě východisko k rozumnému posuzování. Když byl Trajanus svými důvěrnými přáteli kárán, že nezachovává dosti odstup, jaký sluší císařské důstojnosti, odpověděl: „Cožpak nemám být k jiným takovým císařem, jakého bych si sám přál mít, kdybych byl obyčejným člověkem?“

Kapitola XXXVII.

O TOUHACH

Každý ví, že se musíme chránit touhy po špatnostech, protože touha po zlém nás činí zlými. Já však půjdu dále, Filothéo, a řeknu ti: Nepřej si ani věci, které jsou nebezpečné pro duši, jako jsou plesy, hry a podobné kratochvíle, ani poct a hodností, ani vidění a extasí, protože v takových věcech je mnoho nebezpečí, marnosti a klamu. Neměj touhu po věcech příliš

vzdálených, to jest takových, jež bys mohla dostat až za dlouhou dobu, jak to činí někteří lidé, kteří tak neužitečně unavují a rozptylují svá srdce a vydávají se v nebezpečí velikého nepokoje. Touží-li nějaký mladík, aby dostal nějaký úřad dříve, než mu náleží, k čemu je mu, prosím tě, takové přání? Touží-li vdaná žena, aby se mohla stát jeptiškou, k čemu to? Přeji-li si koupit statek svého souseda dříve, než by pomyslel na prodej, zdali takovým přáním neztrácím jenom čas? Toužím-li, jsa nemocen, kázat nebo sloužit mši svatou, navštěvovat jiné nemocné a zaměstnávat se tím, čím se zaměstnávají zdraví, nejsou-li to pošetilé touhy, když v tu chvíli není v mé moci je uskutečnit? A přece zaujímají tyto zbytečné touhy místo jiných tužeb, jež bych měl mít: měl bych si přát, abych byl hodně trpělivý, hodně odevzdaný, hodně umrtvený, hodně poslušný a tichý v svých bolestech; právě to mám podle vůle Boží v takové době zachovávat. Ale naše touhy se obyčejně podobají touhám těhotných žen, které si žádají na podzim čerstvých třešní a na jaře čerstvých hroznů.

Neschvaluji vůbec, aby člověk vázaný nějakým úkolem nebo zaměstnáním si liboval v touze po jiném způsobu života, než jaký je přiměřený jeho úkolu, nebo po činnosti, jež se nedá srovnat s jeho přítomným stavem, protože tím se srdce rozptyluje a činí se méně schopným pro nutné práce. Toužím-li po kartuziánské samotě, ztrácím čas, a tato touha zaujímá místo, jež by měla zaujímat touha dobře vykonávat mé přítomné zaměstnání. Ne, nechtěl bych ani, abychom si přáli mítí lepšího ducha a lepší úsudek, protože to jsou marnivá přání a zabírají místo touze po tom, abychom dobře pečovali o toho ducha, jež máme; ani abychom si přáli mít prostředky k službě Bohu, jichž se nám nedostává, nýbrž abychom věrně užívali tako-

vých prostředků, jaké máme. To platí o touhách, jež zcela ovládají srdce; co se týče prostých přání, ta jsou neškodná, pokud nejsou častá.

Žádej si kříže jen v té míře, v níž jsi schopna unést kříž, který by se naskytl; je opovážlivé toužit po mučednictví a nemít odvahy k snášení urážek. Nepřítel nám často vnuká velikou touhu po vzdálených věcech, jichž nikdy nedosáhneme, aby odvrátil našeho ducha od přítomných věcí, jež nám mohou přinést veliký prospěch, i když jsou sebe nepatrnější. Ve své fantasii bojujeme proti africkým obludám, a ve skutečnosti podléháme z nedostatku pozornosti uštknutí malých hádků, kteří se plazí po naší cestě. Neměj touhy po pokušeních, protože to by bylo opovážlivé; zaměstnávej však své srdce tím, že je budeš očekávat s odvahou a že se jim budeš bránit, až se dostaví.

Rozmanitost pokrmů - zejména jsou-li požívány ve velkém množství - působí vždycky žaludku obtíže, a je-li slabý, ničí jej; nenaplňuj svou duši mnohými tužbami, ani světskými, neboť ty by tě docela zkazily, ani duchovními, neboť ty by ti způsobily nesnáze. Když je naše duše očištěna, cítíc se zbavena škodlivých šťáv, má velikou touhu po duchovních věcech, a jako-by zcela vyhladovělá začne toužit po všech možných náboženských cvičeních, umrtvování, pokání, pokorování, službách lásky a modlení. Mít takovou dobrou chuť je dobré znamení, Filotheo, ale dbej o to, zdali můžeš také dobře strávit všechno, co chceš jíst. Porad' se tedy s duchovním otcem a vyber si z tolika tužeb ty, jež mohou býti splněny a provedeny ihned; ty pak hled' dobře uplatnit, a až se to stane, vnukne ti Bůh jiné touhy, jež také uskutečníš ve vhodný čas, a tak nebudeš mařit čas neužitečnými tužbami. Neříkám, že je třeba nechat minout každou dobrou touhu, nýbrž že je třeba je uplatňovat po pořádku; ty, jež

nemohou být hned uskutečněny, je třeba uzavřít v některém koutku srdce, dokud nenastane jejich čas, a mezitím je třeba uskutečnit ty, jež jsou již zralé a vhodné. To neříkám jen pro lidi duchovní, nýbrž i pro ty, kdo žijí ve světě; bez toho bychom musili žít v stálém rozrušení a nepokoji.

Kapitola XXXVIII.

RADY MANŽELŮM

Manželství je *veliké tajemství*, avšak to pravím v Kristu a v Církvi (Efes. 5; 32); je ctihodné pro všechny, u všech a ve všem, to jest ve všech svých částech. Pro všechny, protože i panný je mají ctíti v pokoře; u všech, protože je stejně svaté mezi chudými lidmi jako mezi boháči; ve všem, protože jeho původ, jeho cíl, jeho užitečnost, jeho tvar i látka jsou posvátné. Je to semeniště křesťanství, jež naplňuje zemi věřícími, aby doplnilo v nebi počet vyvolených, takže uchování dobra manželského je pro stát velmi důležité, protože je to kořen a zřídlo všech jeho potoků.

Dej Bůh, aby jeho milovaný Syn byl zván na všechny svatby, jako byl pozván na svatbu v Káni - nechybělo by tam nikdy vína útěchy a požehnání, ale obyčejně ho tam bývá málo, protože místo našeho Pána bývá zván Adonis a Venuše místo Panny Marie. Kdo chce mít beránky pěkné a strakaté, jako Jakob, musí jako on položit před stádo, když jde pít, pěkné pruty rozličných barev (I Mojž. 30; 37); a kdo chce být v manželství šťasten, musí si při svatbě připomínat svatost a důstojnost této svátosti; místo toho však při ní dochází k nesčetným výstřelkům při zábavě, při stole i v řeči; není tedy divu, jsou-li i účinky toho neblahé.

Především napomínám manžely k vzájemné lásce, kterou jim Duch sv. tolik doporučí v Písmě. Ó manželé, nestačí říci: Milujte se přirozenou láskou, neboť to dělají i hrdličky; ani říci: Milujte se láskou lidskou, neboť tuto lásku znali i pohané; nýbrž řeknu vám s velikým apoštolem: *Manželé, milujte své manželky, jako Kristus miluje svou Církev* (Efes. 5; 25); ženy, milujte své muže, jako Církev miluje svého Spasitele. Sám Bůh přivedl Evu našemu praotci Adamovi a dal mu ji za ženu; a sám Bůh také, milí přátelé, zauzlil svou neviditelnou rukou posvátné pouto vašeho manželství a oddal vás sobě navzájem; proč se tedy nemilujete láskou zbožnou, svatou, božskou?

První účinek takové lásky je nerozlučné spojení vašich srdcí. Slepíte-li dvě prkna kličem - musí však být dobrý - budou spojena tak pevně, že se dají rozlomit na všech jiných místech spíše než na tom místě, kde jsou spojena; Bůh však spojuje muže a ženu svou krví, a proto je toto spojení tak pevné, že by se spíše měla oddělit duše od těla než manželka od muže. Tato jednota se ovšem nerozumí především o těle, nýbrž o srdci, náklonnosti a lásce.

Druhý účinek této lásky má být neporušitelná vzájemná věrnost. Dříve bývaly pečetní znaky vyryty v prstenech, jež se nosily na ruce, jak dosvědčuje i Písmo svaté; a smysl obřadu, který se provádí při sňatku, je tento: Církev požehná rukou kněze prsten, a podavši jej nejprve muži, dosvědčuje tak, že touto svátostí pečetí jeho srdce, aby do něho již nemohlo vejít jméno jiné ženy ani láska k ní, dokud bude žít ta, jež mu byla dána; potom ženich navléká prsten nevěstě, aby i ona navzájem věděla, že její srdce nemá již pojmout náklonnost k jinému muži, dokud bude žít na zemi ten, jež jí náš Pán právě oddává.

Třetím ovocem manželství je plození a řádná výživa

děti. Je to pro vás veliká čest, ó manželé, že Bůh, chtěje rozmnožiti duše, jež by ho mohly velebiti a slaviti po celou věčnost, činí vás spolupracovníky v tak vznešeném díle, dávaje vám utvářeti těla, do nichž vlévá jako nebeské krůpěje duše, jež tvoří, jako je tvoří, vlévaje je do těl.

Chovejte tedy, ó manželé, něžnou, stálou a srdečnou lásku k svým ženám; proto byla žena utvořena z žebra, jež bylo nejbližší srdci prvního člověka, aby byla od něho milována srdečně a něžně. Nedostatky a slabosti vašich žen, ať tělesné či duševní, vás nesmějí ponoukati k pohrdání, nýbrž spíše k jemnému a láskyplnému soucitu, ježto Bůh je stvořil takové, aby se vám pro jejich závislost na vás dostávalo více cti a vážnosti a abyste je měli za družky takovým způsobem, že jste zároveň jejich vůdci a představenými. A vy, ó manželky, milujte něžně, srdečně, ale láskou plnou úcty a vážnosti manžely, jež vám Bůh dal; neboť Bůh je stvořil vskutku právě proto jakožto pohlaví silnější a vládnoucí, a chtěl, aby žena byla závislá na muži, *kost z jeho kostí, tělo z jeho těla* (Gen. 2; 23), a aby byla stvořena z jeho žebra pod jeho ramenem, aby ukázal, že má býti pod rukou a vedením manžellovým; celé Písmo vám otevřeně přikazuje tuto podřízenost, totéž Písmo však vám ji zároveň činí sladkou nejen proto, že chce, abyste ji přijímali s láskou, nýbrž i tím, že přikazuje vašim mužům, aby vám vládli s velikou láskou, sladkostí a něhou: *Manželé, praví svatý Petr, zacházejte se svými ženami podle rozumu jako s křehkými nádobami, prokazující jim čest.* (I Petr 3; 7.) Napomínám-li vás však ke stálému prohlubování této vzájemné lásky, kterou si navzájem dlužíte, mějte se také na pozoru, aby se ta láska nezměnila v jakoukoli žárlivost; neboť jako se červ vyskytne i v nejlepším a nejzralejším jablku, tak vzniká žárlivost

i z nejvroucnější a nejoddanější lásky manželské a porušuje jeho podstatu, protože pozvolna plodí nesoulad, rozmišky a rozluky. Žárlivost ovšem nevznikne nikdy tam, kde je přátelství založeno vzájemně na pravé ctnosti; proto je žárlivost neklamnou známkou lásky smyslové a hrubé, jež zakotvila tam, kde se setkala s ctností chatrnou, nepevnou a přístupnou nedůvěře. Je to tedy pošetilé přehánění přátelství, když je někdo chce povznášet žárlivostí, protože žárlivost je sice zřejmou známkou velikosti a síly přátelství, ale nikoli jeho dobroty, čistoty a dokonalosti, ježto dokonalost přátelství předpokládá jistotu o milovaném, žárlivost však předpokládá nejistotu.

Chcete-li, ó manželé, aby vám byly ženy věrný, ukažte jim k tomu cestu svým příkladem. „Jak můžete,” praví svatý Řehoř Nazianský, „beze studu vymáhat na svých ženách čistotu, když sami žijete v nečistotě? Jak můžete na nich chtít, co sami nedodržíte?” (Řeč 37; 7.) Chcete, aby byly cudné? Chovejte se k nim cudně, a jak praví svatý Pavel, *nechť umí každý držeti svou nádobu v svatosti*. (I Thes. 4; 4.) Učíte-li je však sami hanebností, není divu, že jste pak zahanbeni jejich ztrátou.

Vy však, ó ženy, jejichž čest je nerozlučně spojena s cudností a počestností, střežte žárlivě svou slávu a nedopusťte, aby nějaká prostopášnost poskvnila běl vaší pověsti. Bojte se všech útoků, i nejmenších, a odmítejte každé dvoření. Každý, kdo vychvaluje vaši krásu a váš půvab, má vám být podezřelý, neboť kdo chválí zboží, jež nemůže koupiti, bývá obyčejně velice pokoušen, aby je ukradl. Připojuje-li však někdo k vaší chvále pohrdání vašim manželem, nesmírně vás uráží, protože je jasno, že vás nejen chce svést, nýbrž má za to, že jste už napolovic svedeny, protože, je-li druhý prodávající nespokojen s tím, od koho sám nakoupil,

je obchod s ním už předem napolovic hotov. Starověké i novověké dámy, jak praví Plinius, si zvykly zavěšovat si na uši četné perly, protože jim bylo příjemné slyšet jejich cinkání, jak se navzájem dotýkaly. Co se mě týče, ježto vím, že veliký přítel Boží Izák poslal cudné Rebece náušnice jako první zástavu své lásky, jsem přesvědčen, že tato tajemná ozdoba znamená, že první věc, kterou má muž mít od ženy a kterou mu má věrně uchovávat, je sluch, aby do něho nevcházel žádný zvuk ani žádná řeč kromě vlídného a něžného cinkotu cudných a stydlivých slov, jež jsou orientálními perlami Evangelia; neboť je třeba stále pamatovat, že duše bývá otravována skrze sluch, jako tělo skrze ústa.

Láska a věrnost pospolu plodí vždycky důvěru a vroucnost; proto si svatí a světice v manželství prokazovali navzájem mnohé projevy něžnosti, vskutku láskyplné, ale cudné, jemné, ale upřímné. Tak byli Izák a Rebeka, nejcudnější manželská dvojice starověku, viděni oknem, jak se laskají takovým způsobem, že i když v tom nebylo nic nepočetného, Abimelech dobře poznal, že to jsou manželé. Veliký svatý Ludvík, který byl stejně přísný na své tělo jako něžný v lásce k své choti, byl téměř haněn za to, že jí prokazoval pozornosti až přes míru, ačkoliv ve skutečnosti zasloužil spíše chválu za to, že dovedl skloniti svého válečnického a statečného ducha k těmto drobným projevům, potřebným k uchování manželské lásky; neboť i když tyto drobné důkazy čisté a upřímné lásky nespojují srdce, přece je navzájem sblížují a jsou příjemným doplňkem vzájemného styku.

Když nosila svatá Monika pod srdcem svatého Augustina, obětovala ho několikrát křesťanskému náboženství a službě slávy Boží, jak to sám dosvědčuje, že okusil „soli Boží již v lůně své matky”. (Vyzn. I, 11.) Je velmi důležité pro křesťanské ženy, aby oběto-

valy plod svého života božské Velebnosti ještě než slehnou, protože Bůh, který přijímá obětní dary, pokorného a ochotného srdce, vyhovuje obyčejně v té době dobrým náklonnostem matek; to dosvědčuje Samuel, svatý Tomáš Akvinský, svatý Ondřej z Fiesole a mnozí jiní. Matka svatého Bernarda, důstojná matka takového syna, brala své děti na ruce, jakmile se narodily, obětovala je Ježíši Kristu a od té chvíle je milovala úctyplně jako něco posvátného a od Boha svěřeného; v tom se jí dařilo tak šťastně, že všech sedm se stalo velmi zbožnými muži.

Když však děti přijdou na svět a počnou užívat rozumu, mají otcové a matky velice pečovat o to, aby jim vtiskli do srdce bázeň Boží. Dobrá královna Blanka plnila velmi horlivě tuto povinnost vůči svému synovi, svatému Ludvíku Králi, neboť mu často říkala: Raději bych tě viděla, milý synu, umírat před svými očima, než tě vidět spáchat jediný těžký hřích"; to se mu vtisklo do srdce tak pevně, že, jak sám vyprávěl, nebylo v jeho životě jediného dne, aby si na to nevzpomněl, snaže se co nejpečlivěji, aby se řídil tímto zbožným naučením. (Srv. Joinville, Život sv. Ludvíka.) Rody a pokolení jsou nazývány „domy" a i Židé nazývali plození dětí „vzděláváním domu", neboť v tomto smyslu je řečeno, že Bůh *vzdělal domy* porodním bábám egyptským. (II Mojž. 1; 21.) To má ten smysl, aby se ukázalo, že mítí dobrý dům neznamená nahromadit v něm množství časných statků, nýbrž dobře vychovat děti v bázni Boží a v ctnosti; v tom se nemá šetřit péčí a námahou, ježto děti jsou korunou otce a matky. (Přísl. 17; 6.) Takto svatá Monika bojovala proti špatným náklonnostem svatého Augustina s takovou horlivostí a vytrvalostí, že se stal obrácením své duše zdárněji synem jejích slz, než se stal synem její krve skrze tělesné zrození.

Svatý Pavel dává ženám v úděl péči o dům (Tit. 2; 5), z čehož mnozí pravdivě usuzují, že jejich zbožnost je rodině mnohem prospěšnější než zbožnost manželů, kteří nepobývají tolik mezi domácími lidmi a proto je nemohou tak snadno vésti k ctnosti. Se zřetelem k tomu činí Šalomoun ve svých Příslovích štěstí celého domu závislým na péči a pili té ženy *statečné*, kterou tam líčí. (Kap. 30.)

V Genesi se praví, že Izák, *vida neplodnost své ženy Rebeky, modlil se za ni k Bohu (25; 21)*, nebo podle hebrejského textu, *modlil se k Bohu naproti ní*, protože každý se modlil na jedné straně modlitebny; a takto konaná modlitba manželova byla vyslyšena. Největší a nejprospěšnější jednota muže a ženy je jejich sjednocení v modlitbě, v níž si mají navzájem o závod pomáhat. Jsou plody, jako kdoule, jež jsou pro trpkost své šťávy chutné, jen když jsou zavařeny; jiné zase, jako třešně a meruňky, je třeba také zavařovat, protože by se jinak pro svou jemnost neuchovaly. Tak si mají i ženy přát, aby jejich manželé byli prosyceni cukrem zbožnosti, protože člověk bez zbožnosti je hrubý, krutý a divoké zvíře; a manželé si zase mají přát, aby jejich ženy byly zbožné, protože bez zbožnosti je žena velice křehká a snadno ochabuje ve ctnosti nebo ji porušuje. Svatoý Pavel pravil, že *nevěřící muž je posvěcován věřící ženou a nevěřící žena posvěcována věřícím mužem (I Kor. 7; 14)*, protože v tom těsném manželském svazku může druh druhu snadno přivádět ke ctnosti. A jaké je to také dobrodiní, když se zbožný muž a žena navzájem posvěcují v pravé bázi Páně!

Jinak má býti vzájemná podpora obou taková, aby se nikdy oba na sebe nehněvali najednou a tak mezi nimi nebylo rozporu a sváru. Včely nemohou pobývat na místě, kde se tvoří ozvěna, a Duch svatý se ne-

může zdržovati v domě, kde vládne svár, kde se ozývají vzájemné hádky a křiky.

Svatý Řehoř Nazianský dosvědčuje, že za jeho dob slavili manželé výroční den svého sňatku. Byl bych pro zavedení tohoto zvyku, ale jen tehdy, když by se to dalo bez doprovodu světských a smyslných zábav a když by se manželé místo toho v ten den vyzpovídali a přijímali, doporučejíce vroucněji než jindy Bohu zdar svého manželství, obnovující dobré předsevzetí, že je budou stále více posvěcovati vzájemným přátelstvím a věrností, a čerpající v našem Pánu nové síly pro snášení břemen svého povolání.

Kapitola XXXIX.

O POČESTNOSTI MANŽELSKÉHO LOŽE

Manželské lože má být neposkvrněné, jak praví Apoštol (Žid. 13; 4), to jest, má býti prosto necudností a jiných světských poskvrn. Vždyť také bylo manželství po prvé ustanoveno v pozemském Ráji, kde nebylo nikdy žádného nezřízeného hnutí žádosti ani nějaké nepočestné věci.

Mezi požitky smyslnými a požitkem z pokrmu je jistá podobnost, protože obojí se týkají těla, třebaže se první nazývají prostě tělesnými rozkošemi pro svou brutální prudkost. Vyložím tedy to, co nemohu říci o jedněch, pomocí toho, co povím o druhých.

1. Požívání pokrmu je přikázáno k zachování života; nuže, jako požívání pokrmu k prostému vyživení a záchově jednotlivce je dobrou, svatou a závaznou věcí, tak je dobré a svaté i to, čeho je třeba v manželství k plození dětí a rozmnožování lidí, protože to je hlavní cíl manželství.

2. Jísti nikoli pro holé zachování života, nýbrž pro

udržení vzájemného styku a ze shovívavosti, kterou jsme si navzájem povinni, je velmi spravedlivé a počestné; stejně tak je podle svatého Pavla povinností i vzájemný pravoplatný manželský styk (I Kor, 7; 3); a je to povinnost tak závažná, že žádná z obou stran se jí nemůže vyhnouti bez svobodného a dobrovolného souhlasu druhé strany, ani když by to bylo k vůli zbožným cvičením - což mě přimělo k slovům, jež jsem uvedl v kapitole o svatém přijímání; tím méně tedy se tomu lze vymykat pro nějaké vrtošivé předstírání ctnosti nebo pro pouhý hněv či nechť.

3. Jako ti, kdo se účastní stolu z povinnosti společenského styku, mají jísti nenuceně a ne jako z donucení, a mají dokonce i dávat najevo, že jim chutná, tak má být i manželská povinnost plněna vždycky věrně, upřímně a zároveň i jakoby s nadějí na potomstvo i tehdy, když by z nějakého důvodu nebylo takové naděje.

4. Jísti ne pro některý z prvních dvou důvodů, nýbrž prostě pro ukojení chuti, je věc přípustná, ale ne chvalitebná, protože prosté uspokojení smyslové žádosti nemůže stačit k tomu, aby se nějaký úkon stal chvalitebným; stačí, že je přípustný.

5. Jísti nikoli z chuti, nýbrž jen z výstřednosti a nezřízenosti, je věc více nebo méně hodná odsouzení, podle toho, jde-li o velkou nebo malou výstřednost.

6. Výstřednost v jídle nezáleží jen v příliš velikém množství, nýbrž i ve způsobu požívání. Je známo, Filotheo, že med, tak vhodný a prospěšný včelám, může se jím státi tak škodlivým, že z něho onemocnějí, jako když ho požívají příliš mnoho na jaře, protože jim působí průjem, a někdy je med i příčinou jejich smrti, jako když si jím znečistí hlavu a křídla.

Vskutku manželský styk, který je tak svatý, tak spravedlivý, tak doporučeníhodný, tak prospěšný stá-

tu, je v jistých případech nebezpečný těm, kdo se mu oddávají; způsobuje totiž, že jejich duše velice ochotí všedním hříchem, jak se to přihází při prosté výstřednosti, a někdy vede i k smrti skrze hřích těžký, jak se to stává, když řád, ustanovený k plození dítek, je porušován a převrácen; tehdy je sice hřích více nebo méně hanebný podle toho, jak velice je řád porušován, ale vždycky je to hřích smrtelný. Protože je totiž plození potomstva prvním a hlavním cílem manželství, není nikdy možno bez viny porušiti řád, jehož si tento cíl žádá, i když někdy nemůže být pro nějakou nahodilou okolnost naplněn, jako když neplodnost nebo již nastalé těhotenství znemožňuje početí a porod; v takových případech nepřestává být tělesný styk spravedlivý a počestný, protože jsou-li zákony plození dodržovány, nemůže žádná nahodilá okolnost býti na újmu zákonu, jež stanovil hlavní cíl manželství. Hnusný a hanebný čin, jehož se dopouštěl Onan v manželství, byl před Bohem ohavností, jak o tom svědčí posvátný text osmatřicáté kapitoly Genese; a třebaže někteří bludaři naší doby - stokrát hanebnější než cynikové, o nichž mluví svatý Jeroným v komentáři k Listu k Efeským - chtěli tvrdit, že Bohu se nelíbil toliko špatný úmysl toho hanebníka, Písmo mluví jinak a ujišťuje výslovně, že věc sama byla *ohavná* a hrozná před Bohem.

7. Je neklamnou známkou ducha nízkého, hrubého a daremného myslit na jídlo před časem k němu určeným, a tím více to platí o tom, když se někdo po jídle kochá požitkem, jež z něho měl, když se tím zabývá v myšlenkách i slovech a pohružuje se celým duchem do vzpomínek na rozkoš, kterou měl při polykání soust, jak to činí mnozí lidé, kteří před obědem myslí jen na rožen a po obědě jen na mísy - lidé to, *jichž bohem je břicho* podle svatého Pavla (Filip 3; 19) a kteří by

si zasloužili být kuchyňskými poklizeči. Lidé ušlechtilí začnou myslet na jídlo, když sedají ke stolu, a po jídle si umyjí ruce a ústa, aby jim ani chuť ani vůně nepřipomínaly, co jedli. Slon je jen hrubé zvíře, ale je nejdůstojnější ze všech zvířat a má nejvíce zdravého smyslu; povím ti o jednom rysu jeho ušlechtilého chování. Neopouští nikdy svou samici pro jinou a miluje něžně tu, kterou si vyvolil, stýká se s ní však jen jednou za tři roky, a to jen po pět dní a tak skrytě, že není nikdy spatřen při tomto úkonu; je však možno spatřit šestého dne, jak jde přede vším jiným přímo k nějaké řece a tam si umyje celé tělo, nechť se vrátit ke stádu, dokud nebude očištěn. Není to u takového zvířete krásné a počestné chování, jež vybízí manžely, aby se nedali zcela ovládnout smyslnými rozkošemi, jimž se oddávají podle svého povolání, nýbrž aby po nich umyli své srdce a svou náklonnost a co nejdříve se z nich očistili, aby pak se vši svobodou ducha mohli se věnovati jiným úkonům, čistším a vznešenějším?

V tom záleží dokonalé naplnění výtečného naučení, jež dává svatý Pavel Korintánům. *Čas je krátký, praví; zbývá, aby také ti, kdo mají manželky, byli tak, jako by jich neměli.* (I Kor. 7; 29.) Neboť podle svatého Řehoře ženu má, *jako by ji neměl*, kdo s ní užívá tělesných rozkoší takovým způsobem, že ho to nijak neodvrací od snah duchovních (Hom. Ev. II, 16), a co se praví o muži, rozumí se i o ženě. *Kdo užívá tohoto světa, praví též apoštol, nechť je tak, jako by ho neužíval.* Ať tedy každý užívá světa podle svého povolání, ale takovým způsobem, aby na něm neulpěl náklonností a aby zůstal volný a ochotný sloužit Bohu, tak jako kdyby ho vůbec neužíval. „Je pro člověka velikým zlem,” praví svatý Augustin, „že se chce těšit z věcí, kterých má jen užívat, a že chce užívat těch,

z nichž se má jenom těšit" (De LXXXVIII qu., 30); máme se těšit z věcí duchovních a tělesných máme jenom užívat; když se užívání tělesného promění v potěšení, mění se také naše rozumná duše v duši hrubou a zvířecí.

Myslím, že jsem řekl všechno, co jsem chtěl říci, a dal na srozuměnou beze slov vše, co jsem nechtěl vysloviti.

Kapitola XL.

NAUČENÍ VDOVAM

Svatý Pavel poučuje všechny církevní představené v osobě svého Timothea, když praví: *Měj v úctě vdovy, ty totiž, které jsou skutečně vdovami.* (I Tim. 5; 3.) K pravému vdovství je však třeba těchto věcí:

1. Vdova musí býti vdovou nejen tělem, nýbrž i srdcem, to jest, musí být odhodlána pevně, že si uchová cudné vdovství, protože vdovy, které jen čekají na příležitost, aby se znovu vdaly, jsou odloučeny od mužů jen co do rozkoše těla, ale jsou s nimi již spojeny co do vůle srdce. Bude-li vdova chtít zaslíbit Bohu své tělo a svou čistotu, aby se utvrdila ve stavu vdovském, dá tím svému vdovství překrásnou ozdobu a zajistí velice své předsevzetí, protože vidouc po složení slibu, že už není v její moci vzdáti se čistoty bez ztráty Ráje, bude ostříhati svůj úmysl tak žárlivě, že nedovolí ani, aby pouhé pomyšlení na sňatek upoutalo na jediný okamžik její srdce, takže tento svatý slib postaví pevnou hrabu mezi její duši a veškeré záměry, jež odporují jejímu předsevzetí.

Svatý Augustin důtklivě doporučuje takový slib křesťanským vdovám (De bono vid. 19) a starý a učený Origenes jde ještě dále, neboť radí i vdaným ženám, aby se zaslíbily vdovské čistotě již předem pro

případ, že by jejich manžel zemřel dříve, takže by uprostřed tělesných rozkoší svého manželství mohly již požívatí zásluh cudného vdovství pomocí tohoto předjatého slibu. Slib činí skutky z něho vyplývající milejšími Bohu, posiluje odvahu k nim potřebnou a dává Bohu nikoli jen samy skutky, jež jsou jakoby plody naší vůle, nýbrž zasvěcuje mu i vůli samu, jež je jakoby stromem našich činů. Pouhou cudností dáváme své srdce Bohu, ale ponecháváme si možnost rozhodnouti se později svobodně pro tělesné rozkoše; slibem čistoty mu je však dáváme naprosto a neodvolatelně, aniž si ponecháváme moc darování odvolati, stávající se takto šťastně otroky Toho, u něhož je otrocká služba lepší než jakákoli královská hodnost. Nuže, jakož schvaluji naprosto rady těch dvou velikých osobností, tak bych si také přál, aby ti, kdo budou tak šťastni, že jich uposlechnou, počínali si při tom opatrně, svatě a pečlivě: aby vyzkoušeli dobře svou odvahu, aby si vyprošovali vnuknutí od Boha a poradili se s nějakým moudrým a zbožným duchovním rádcem, protože tak se všechno bude dítí užitečněji.

2. Mimo to je třeba, aby toto zřeknutí druhého sňatku mělo za cíl výlučně hlubší soustředění všech náklonností k Bohu a všestranné spojení srdce s Boží Velebností; neboť udržuje-li vdovu v jejím stavu jenom touha zanechat dětem bohatství nebo nějaký jiný světský úmysl, bude snad za to mít chválu, ale jistě *nikoli před Bohem* (Řím. 4; 2), ježto před Bohem nemůže býti hodno skutečné chvály nic jiného než to, co se koná pro Boha.

3. Nadto se musí vdova, aby byla skutečnou vdovou, z vlastní vůle vzdalovati a odlučovati od světských radostí. *Vdova, která žije v rozkoších, praví svatý Pavel, je za živa mrtva.* (I Tim. 5; 6.) Chtít být vdovou a přece mít zálibu v dvoření, lichocení a ko-

ketování, chtít chodit na plesy a slavnosti, libovat si ve voňavkách, parádě a pohodlí, znamená být živou vdovou podle těla, ale mrtvou co do duše. Co záleží, prosím tě, na tom, zdali znak stánku Adonidova a pozemské lásky bude proveden z bílého volavčího perí na způsob perutí, nebo z krepu, ovinutého na způsob sítě kolem celého obličeje? Černé látky bývá často používáno z marnivosti ve spojení s bílou, aby kontrastem více vynikla bílá barva. Protože vdova už poznala ze zkušenosti, čím se ženy mohou zalíbit mužům, klade jejich myslím nebezpečnější nástrahy. *Vdova tedy, která žije v těchto marných rozkoších, je za živá mrtva a je vlastně pouhou maskou vdovství.*

Čas řezání vinic přišel, hlas hrdličky byl slyšen v naší zemi, praví Píseň (2; 12). Odstranění světských povrchností je nezbytné pro každého, kdo chce žít zbožně; především však je potřebné právě vdově, která jako cudná hrdlička ještě nařiká, lká a pláče nad ztrátou svého manžela. Když se Noemi vrátila z Moabska do Betlema, ženy, které ji znaly, když se vdávala, si říkaly mezi sebou: *To je ta Noemi! Ale ona jim řekla: Nenazývejte mě Noemi, což znamená půvabná a krásná, nýbrž nazývejte mě Mara (to jest hořká), poněvadž hořkostí mě naplnil Všemohoucí.* (Rut 1; 19-20.) To pravila proto, že jí zemřel manžel. Tak nechce býti zbožná vdova nikdy nazývána a shledávána krásnou a půvabnou, spokojujíc se tím, čím ji chce mít Bůh: totiž, aby byla pokorná a ponížená před jeho očima.

Lampy, naplněné vonným olejem, vysílají příjemnější vůni, když uhasíme jejich plamen; vdovy, jichž láska v manželství byla čistá, šíří větší vůni cudnosti, když jejich světlo, to jest život jejich manžela, je zhasen smrtí. Milovati manžela, dokud je naživu, je u žen dosti běžné; milovati ho však tolik, že se už po jeho

smrti netouží po jiném muži, toť stupeň lásky, který přísluší jen pravým vdovám. Míti naději v Boha, dokud je manžel oporou, není nic tak vzácného; mítí však naději v Boha, když je člověk zbaven této opory, toť věc zasluhující veliké chvály; proto poznáváme ve vdovství snáze dokonalost ctností, jež byly projevovány v manželství.

Vdova, která má děti, závislé na její zkušenosti a vedení, zejména co do péče o jejich duši a o uspořádání jejich života, nemá a nesmí je za žádných okolností opustit, neboť apoštol svatý Pavel praví jasně, že jsou tím povinny, aby je učily *rodičům odpláceti*, ježto *nepečuje-li někdo o své, a zejména o domácí, je horší než nevěřící*. (I Tim. 5; 4, 8.) Jsou-li však děti v takovém stavu, že nepotřebují péče, má vdova soustřediti všechny své náklonnosti a myšlenky k tomu, aby pomocí nich prohlubovala svou lásku k Bohu.

Nepoutá-li nějaká nutnost svědomí vdovy k zevnějšímu starostem, jako jsou soudní pře, radím jí, aby se jich zcela vzdalovala a aby se v řízení svých záležitostí přidržovala způsobu, který je nejpokojnější a nejklidnější, i když se nezdá, že by byl nejužitečnější. Užitek hlučného pachtění musí už být pořádně veliký, aby se mohl přirovnávat k svatému pokoji, nehledíc k tomu, že pře a podobné rozbroje rozptylují srdce a často otvírají cestu nepřátelům cudnosti, protože člověk si osvojuje, aby se zalíbil lidem, jichž potřebuje, způsoby, jež se přiči zbožnosti a nelíbí se Bohu.

Vdova nechť se stále zabývá modlitbou; protože už je povinna láskou toliko Bohu, má mítí slova téměř už jen pro Boha. A jako železo, jemuž bráníme diamantem, aby sledovalo přitažlivou sílu magnetu, se přiblíží k magnetu, jakmile odstraníme diamant, tak i srdce vdovy, jež se za života svého manžela nemohla plně oddati Bohu ani sledovati přitažlivou sílu jeho lásky,

má se po smrti manželově ihned rozběhnout horlivě *za vůni drahých mastí nebeských* (Pís. 1; 3), jakoby říkajíc po vzoru svaté Nevěsty: *Táhni mě za sebou, po vůni drahých mastí tvých poběhneme.*

Ctnosti, jichž pěstování přísluší zbožné vdově, jsou dokonalá skromnost, vzdalování poct, hodností, společností, titulů a jiných takových marností; posluhování chudým a nemocným, útěcha zarmoucených, uvádění mladých dívek do zbožného života a poskytování dokonalého vzoru všech ctností mladým ženám. Úpravnost a prostota jsou dvě ozdoby jejího roucha, pokora a láska dvě ozdoby jejích skutků, počestnost a vlídnost dvě ozdoby jejího jazyka, skromnost a stydlivost ozdoba jejích očí a Kristus Ukřižovaný jediná láska jejího srdce.

Zkrátka, pravá vdova je v Církvi březnovou fialkou, jež rozšiřuje přelíbeznou vůni svou zbožností a téměř stále se drží vskrytu pod listy své pokory, zatím co její málo hýřivá barva svědčí o umrtvování. Uchyluje se na místa stinná a nepěstěná, nechtějíc býti tísněna stykem se světáky, aby lépe uchovala svěžest svého srdce proti úpalu, jež by jí mohla přinést touha po majetku, poctách nebo dokonce po nových láskách. *Blaženější bude*, praví svatý apoštol, *zůstane-li tak* (I Kor 7; 40).

Měl bych o tom ještě mnoho co říci, ale všechno je řečeno, řeknu-li, že vdova, dbalá cti svého stavu, má čísti pozorně krásné listy, jež psal veliký svatý Jeroným Furií a Salvii a všem těm ostatním paním, jež měly to štěstí, že byly duchovními dcerami tak velkého Otce, neboť k tomu, co on jim praví, nelze už přidat nic kromě toho jediného upozornění, že pravá vdova nemá nikdy kárati ani posuzovati ženy, jež se provdají po druhé, nebo i po třetí a po čtvrté; neboť v jistých případech to tak Bůh řídí k rozmnožení své

slávy. A stále je třeba míti před očima naučení starých Otců, že ani vdovství ani panenství nemají v nebi jiné důstojnosti, než jakou jim dává pokora.

Kapitola XLI.

SLOVO PANNAM

Ó panny, pomýšlíte-li na časný sňatek, uchovávejte pečlivě svou první lásku pro svého prvního manžela. Mám za to, že je velikým pochybením podávati místo srdce celého a upřímného srdce celé vyčerpané, zemdlené a utrápené láskou. Jestliže tě však tvé štěstí volá k cudnému a panenskému sňatku duchovnímu a chceš-li navždy zachovati panenství, ó Bože, uchovávej svou lásku co nejúzkostlivěji pro onoho božského ženicha, jenž jsa čistota sama, nic tak nemiluje jako čistotu a jemuž náleží prvotiny všech věcí, zejména však lásky. Listy svatého Jeronýma ti poskytnou všechny potřebné pokyny, a protože tvůj stav tě zavazuje k poslušnosti, vyvol si vůdce, pod jehož vedením bys mohla zbožněji zasvětit své srdce a své tělo jeho božské Velebnosti.

ČTVRTÁ ČÁST
OBSAHUJÍCÍ
POTŘEBNÉ RADY PROTI OBVYKLEJŠÍM
POKUŠENÍM

Kapitola I.

ŽE NEMÁME DBATI ŘEČÍ SVĚTSKÝCH LIDI

Jakmile světští lidé zpozorují, že chceš žít zbožně, začnou na tebe vypouštět tisíceré střely vtipů a pomluv; nejzlomyslnější budou tvou proměnu vysvětlovat pokrytectvím, pobožnůstkářstvím a lstivými záměry; řeknou, že se ti svět nezachoval a že se utíkáš k Bohu, protože jsi tím byla zklamána; tví přátelé tě zahrnou množstvím výčitek, podle jejich mínění velmi rozvážných a láskyplných. Propadneš melancholii, budou říkat, ztratíš vážnost mezi lidmi, staneš se jiným nesnesitelnou, předčasně zestárneš, tvá domácnost tím bude trpět; je třeba žít ve světě podle světa, však se člověk může spasit i bez takových tajností, a tisíc podobných hloupostí.

Má Filotheo, to všechno je hloupé a prázdné tlačání; tihle lidé nemají skutečnou starost o tvé zdraví ani o tvé záležitosti. *Kdybyste byli ze světa, praví Spasitel, svět by miloval, co mu náleží; poněvadž však nejste ze světa, svět vás nenávidí.* (Jan 15; 19.) Viděli jsme vznešené pány a dámy trávit celou noc, ba několik nocí po sobě při hře v šachy nebo v karty. Může být na světě nějaké žalostnější, truchlivější zaujetí než

takové zaujetí hrou? A přece neříkají světáci ani slovo, přátelé se vůbec neznepokojují; když však rozjímáme celou hodinu nebo když nás vidí ráno vstávat trochu dříve, abychom se připravili k přijímání, hned každý běží k lékaři, aby nás dal léčit z hypochondrického záchvatu a žloutenky. Protančí se třicet nocí, a nikdo si na to ani nepostěžuje; po jediné probdělé noci na Boží narození však bude každý na druhý den kašlat a naříkat. Kdo by neviděl, že svět je nespravedlivý soudce, dobrotivý a ochotný k svým dětem, ale tvrdý a přísný k dětem Božím?

Nemůžeme být zadobře se světem, leč že bychom se s ním chtěli zahubit. Nemůžeme jej uspokojit, protože je příliš vrtošivý: *Přišel Jan*, praví Spasitel, *nejeda a nepije*, a vy říkáte: *Má zlého ducha. Přišel Syn člověka, jeda a pije*, a vy říkáte, že je Samaritán. (Srv. Mt 11; 18-19.) Vskutku, Filotheo, jestliže se pokusíme světu vyhovět a budeme se s ním smát, hrát a tančit, pohorší se tím, neučiníme-li to, obviní nás z pokrytectví nebo nevlídnosti. Budeme-li se dobře oblékat, vyloží si to nějakým záměrem, nebudeme-li dbát o oděv, bude v tom viděti skrblictví; naše zábavy bude nazývat prostopášnostmi, naše umrtvování projevy chorobného smutku, a ježto se na nás bude dívat nepříznivě, nikdy se mu nezavděčíme. Zvětšuje naše nedokonalosti a nazývá je hříchy, z našich lehkých hříchů dělá smrtelné a naše hříchy z křehkosti vykládá jako hříchy ze zloby.

Jestliže *láska je dobrotivá*, jak praví svatý Pavel (I Kor. 13; 4-5), svět je naopak pln zloby; jestliže *láska nemyslí o zlém*, svět naopak vždycky smýšlí zle, a když nemůže vinit naše skutky, viní naše úmysly. Ať mají ovce rohy nebo nemají, ať jsou černé nebo bílé, vlk je vždycky sežere, může-li. Ať děláme cokoli, svět bojuje stále proti nám; jsme-li dlouho u zpovědníka, ptá se, z čeho všeho se mu to můžeme zpovídat;

jsme-li tam krátkou dobu, řekne, že jsme se nevyznali ze všeho. Bude slídit po všech našich hnutích a pro jediné hněvivé slovo bude tvrdit, že jsme nesnesitelní; starost o naše záležitosti se mu bude zdát lakomstvím, mírnost pošetilostí; co se však týče dětí světa, jejich hněv je ušlechtilý, jejich lakomství je dobrým hospodařením, jejich intimity počestným stykem; pavouci vždycky kazí dílo včel.

Nechme toho slepce, Filotheo; ať povykuje podle libosti jako kočka, plašící denní ptáky. Buďme pevní v svých úmyslech, neochvějní v svých předsevzetích; vytrvalost ukáže, zdali jsme se opravdu trvale zasvětili Bohu a oddali zbožnému životu. Komety i planety jsou napohled stejně jasné, ale komety v krátkém čase zmizí jako pouhý přechodný plamen, kdežto planety mají stálý jas; tak se sobě navenek podobají pokrytectví i pravá ctnost, dají se však snadno rozeznat, protože pokrytectví není vytrvalé a rozptýlí se jako vystupující kouř, kdežto pravá ctnost je vždycky pevná a stálá. Je nemalým užitkem k dobrému zabezpečení začátku našeho zbožného života, je-li zahrnut výtkami a pomluvou, protože tím se vyhneme nebezpečí marnivosti a pýchy, které jsou jako porodní báby egyptské, jimž ďábelský farao rozkázal zabíjet všechna mužská novorozeňata židovská. (II Mojž. 1; 15-16.) Jsme *ukřižováni světu* a svět má býti *ukřižován nám* (Gal. 6; 14); on nás má za blázny, my jej mějme za šílence.

Kapitola II.

ŽE JE TŘEBA MÍT ODVAHU

Ačkoli je světlo krásné a našim očím žádoucí, přece je oslepuje, když byly dlouho v temnotě; a dokud se člověk neobeznámí s obyvateli nějakého kraje, i když

jsou sebe zdvořilejší a vlídnější, působí na něho ne-
zvykle. Je dobře možno, drahá Filotheo, že při té pro-
měně života nastanou v tvém nitru různé převraty a že
to veliké a všeobecné rozloučení s bláznivými a ni-
cotnostmi světa v tobě vzbudí jistý pocit smutku a
skleslosti. Stane-li se to, měj jen trochu strpení, pro-
sím tě, neboť to nic není; to je jen jakýsi údiv, jež
ti působí novota; když to pomine, pocítíš tisícere útě-
chy. Snad tě bude zprvu mrzet, že se máš vzdát slávy,
kterou jsi měla od pošetilců a posměváčků, lichotících
tvé marnivosti; ale chtěla bys snad proto ztratit věč-
nou slávu, kterou ti dá Bůh doopravdy? Nicotné zá-
bavy a radovánky, jimiž jsi trávila minulé léta, se bu-
dou znovu vtírat tvému srdci, aby je zlákaly a přiměly
k návratu; budeš však mít odvahu zřici se této šťastné
věčnosti pro tak klamné pomíjivosti? Věř, vytrváš-li,
dostane se ti brzy vnitřních sladkostí tak rozkošných
a lahodných, že vyznáš, že svět má jen žluč ve srov-
nání s tímto medem a že *jediný den pobožnosti má
větší cenu než tisíc let světského života.* (Srv. Ž. 83; 11.)

Pozoruješ však, že hora křesťanské dokonalosti je
nesmírně vysoká: „Ó můj Bože,” řekneš, „jak bych
mohla na ni vystoupit?” Odvahu, Filotheo; když včelí
zárodky začínají nabývat tvaru, nazývají se larvy, a
tehdy ještě nejsou s to létat na květiny ani na hory
ani na sousední pahorky, aby dělaly med; avšak po-
zvolna, živíce se medem, jež jim včely připravují, do-
stávají tyto larvy křídla, až nakonec mohou létat za
medem po celém kraji. My jsme opravdu ještě ve zbož-
nosti pouhými larvami, nemůžeme létat podle libosti,
což není nic menšího než dosáhnouti vrcholku křes-
ťanské dokonalosti; začneme-li však nabývat tvaru
skrze své touhy a předsevzetí, začnou nám vyrůstat
křídla a musíme tedy doufat, že se jednoho dne sta-
neme duchovními včelami; zatím žijme z medu tolike-

rých naučení, jež nám zanechali zbožní mužové starověku, a prosme Boha, aby nám dal křídla holubičí, abychom nejen mohli létat v čase přítomného života, nýbrž i odpočinouti ve věčnosti života budoucího.

Kapitola III.

O POVAZE RŮZNÝCH POKUŠENÍ, A JAKÝ JE ROZDÍL CÍTITI POKUŠENÍ A SVOLITI K NĚMU

Představ si, Filotheo, mladou kněžnu, kterou její choť nesmírně miluje, a představ si, že nějaký padouch ji chce svést a poskvrnit její manželské lože, i pošle k ní ničemného posla lásky, aby jí učinil hanebný návrh. Nejprve přednese tento posel kněžně úmysl svého pána; za druhé se kněžně návrh zalíbí nebo nezalíbí; za třetí konečně jej přijme nebo zamítne. Tak i ďábel, svět a tělo, uzřevše duši zasnoubenou Synu Božímu, posílají na ni pokušení a ponoukání, jimiž: 1. se jí navrhuje hřích, 2. z čehož má ona buď potěšení nebo nelibost, 3. a nakonec svoluje nebo odmítá; to jsou úhrnem tři stupně sestupu k nepravosti: pokušení, záliba a souhlas. A i když se všechny tyto tři úkony nedají tak zjevně rozeznat ve všech ostatních hříších, lze je makavě rozlišit ve velikých a závažných hříších.

I kdyby pokušení k jakémukoli hříchu trvalo celý náš život, nemohlo by nás přivést v nemilost u božské Velebnosti, dokud bychom v něm nenašli zalíbení a nesvolili k němu; a to proto, že v pokušení nejsme činní, nýbrž trpni, a protože si v tom nelibujeme, nemůžeme tím být ani vinni. Svatý Pavel trpěl dlouho pokušeními těla, a nejen že se tím neznelíbil Bohu, nýbrž Bůh tím byl oslaven; blahoslavená Angela z Folligna zakoušela tak krutá pokušení těla, že vzbouzí

útrpnost, když o tom vypráví; veliká byla i pokušení, jež vytrpěl sv. František a sv. Benedikt, takže jeden se válel v trní a druhý ve sněhu, aby je zmírnili, a přece tím neztratili nic z milosti Boží, nýbrž ji hojně rozmnožili.

Je tedy třeba být v pokušení statečnou, Filotheo, a nemít se nikdy za přemožena, dokud nám nepůsobí potěšení; musíme si dobře uvědomovat rozdíl mezi zakoušením a souhlasem, kterýžto rozdíl záleží v tom, že zakoušeti můžeme pokušení i tehdy, když k nim cítíme odpor, kdežto souhlasiti je možno jen tehdy, když si v nich libujeme. Nechťsi tedy nám předkládají nepřátelé naší spásy sebe více nástrah a vnařidel, nechť vyčkávají stále u brány našeho srdce, aby mohli vklouznout dovnitř, ať nám dělají návrhy jaké chtějí: dokud budeme odhodláni, že si v tom všem nebudeme libovat, není možno, abychom urazili Boha, zrovna tak jako manžel kněžny, o níž jsem mluvil, jí nemůže zamluvat vzkaz, který jí byl poslán, jestliže v něm nenašla zalíbení. Mezi duší a touto kněžnou je však ten rozdíl, že když kněžna uslyší to nepočetné poselství, může podle libosti vyhnat posla a už ho neposlouchat, není však vždycky v moci duše, aby necítila pokušení, i když je vždycky v její moci, aby k němu nesvolila; proto nám nemůže pokušení, i když trvá dlouho, nijak uškodit, dokud se nám protiví.

Co se však týče záliby, jež může přijíti za pokušením, máme v své duši dvě části, nižší a vyšší, a nižší nenásleduje vždycky vyšší, nýbrž počíná si samostatně, a proto se často stává, že nižší část si libuje v pokušení bez souhlasu, ba proti vůli vyšší části; toť spor a boj, jež líčí svatý Pavel, když praví, že jeho *tělo žádá proti duchu* (Gal. 5; 17), že je *zákon údů a zákon ducha* (Řím. 7; 23) a podobné věci.

Viděla jsi někdy, Filotheo, veliké ohřívadlo plné popela? Když se v něm hledá po deseti nebo dva-

nácti hodinách oheň, najde se ho jen troška uprostřed roštu, a ještě to dá práci jej najít; přece však tam byl, protože jej tam našli, a mohou s ním znovu zapálit všechny uhlíky již uhaslé. Stejně je tomu s láskou, která je naším duchovním životem, uprostřed velikých a prudkých pokušení; když pokušení vzbouzí zálibu v nižší části, naplňuje, zdá se, celou duši popelem a omezuje lásku k Bohu, která se už objevuje jen uprostřed srdce, na samém dně ducha; ba zdá se, že už jí tam ani není, a je těžko ji najít. Ve skutečnosti však tam přesto je, protože i když všude v naší duši a v našem těle vládne zmatek, jsme odhodláni nesvolit k hříchu ani k pokušení, a rozkoš, která je příjemná našemu člověku vnějšímu, je odporná člověku vnitřnímu, a ačkoli je všude kolem naší vůle, není ve vůli samé; z čehož vyplývá, že taková záliba je bezděčná a jako taková nemůže být hříchem.

Kapitola IV.

DVA KRASNÉ PŘÍKLADY K TÉTO VĚCI

Je pro tebe tak důležité tuto věc dobře pochopit, že si dám práci, abych ti to obšírněji vyložil. Jinoch, o němž vypráví svatý Jeroným (Život sv. Pavla), že byl položen a přivázán hedvábnými šerpami na měkém loži a pokoušen doteky a svody nestoudné ženy, jež k němu úmyslně ulehla, aby otřásla jeho stálostí, musil zajisté zakoušet neobyčejná hnutí. Zdali nemusely být jeho smysly uchváceny rozkoší a jeho představivost neobyčejně zaujata touto přítomností smyslných podnětů? Zajisté tomu tak bylo; a přece i v takovém vzrušení, uprostřed tak hrozného bouře pokušení a tolika rozkoší dosvědčuje, že jeho srdce není přemoženo a že jeho vůle k tomu nikterak nesvoluje, ne-

boť když viděl, že se vše proti němu bouří a že už jeho duch nevládne nad žádnou jinou částí těla kromě jazyka, ukousl si jej a vyplivl jej do tváře té ničemné duše, jež mučila jeho duši rozkoší krutěji, než by to dovedli svými mukami katané; neboť když tyran nedoufal, že ho přemůže bolestmi, chtěl jej přemoci těmito rozkošemi. Příběh boje svaté Kateřiny Sienské v podobné věci je velice podivuhodný; zde jej stručně shrnu. Zlý duch měl od Boha dovoleno zaútočiti na cudnost této svaté panny s největší možnou prudkostí, jen se jí nesměl vůbec dotknout. Vnu-
kal tedy jejímu srdci všemožné nestydatosti, a aby ji více podráždil, přicházel se svými soudruhy v podobě mužů a žen a prováděl s nimi před ní tisícové necudnosti, připojuje k tomu velmi nepočetná slova a řeči; a třebaže všechny ty věci byly vnější, vnikaly přece pomocí smyslů hluboko do srdce panny, jež jimi bylo naplněno, jak sama vyznala, takže už jí zbývala jen čistá vyšší vůle, jež nebyla dotčena touto bouří nestoudnosti a tělesné rozkoše. To trvalo velmi dlouho, až se jí jednou zjevil náš Pán a ona mu řekla: „Kde jsi byl, můj sladký Pane, když bylo mé srdce tak plné temnoty a ohavnosti?“ A on jí na to odpověděl: „Byl jsem v tvém srdci, má dcero.“ „A jak,“ odpověděla, „jsi mohl přebývat v mém srdci, v němž bylo tolik hanebností? Nepřebýváš přece na místech tak nepočetných?“ A náš Pán jí řekl: „Řekni mi, působily ti ty špatné myšlenky radost nebo smutek, hořkost nebo rozkoš?“ A ona řekla: „Svrchovanou hořkost a zármutek.“ A on odpověděl: „Kdo jiný vkládal do tvého srdce tuto velikou hořkost a zármutek než já, jenž jsem byl skryt uprostřed tvého srdce? Věř, dcero, že kdybych nebyl býval přítomen, ty myšlenky, jež obklopovaly tvou vůli a nemohly ji přemoci, byly by ji nepochybně překonaly a vnikly do ní, byly by se za-

líbením přijaty tvým svobodným úsudkem a tak by byly přinesly smrt tvé duši; protože však já jsem byl uvnitř, vkládal jsem do tvého srdce tu nechť a odpor, jímž se bránilo jak mohlo proti pokušení; a ježto nemohlo odporovat tak, jak by chtělo, cítilo tím větší oškli-
vost a tím větší nenávist proti pokušení i samo proti sobě, a tak byly pro tebe tyto útrapy velikým ziskem a velikou zásluhou i velikým rozmnožením tvé ctnosti a tvých sil.” (Raymund z Kapuy, Život sv. Kateřiny.)

Vidíš tedy, Filotheo, jak byl tento oheň přikryt popelem a jak pokušení a záliba vnikly dokonce i do srdce a obklíčily vůli, jež jediná odporovala za pomoci Spasitelovy hořkosti, nechutí a ošklivostí zlu, jež jí bylo vnukáno, odmítajíc vytrvale souhlas k hříchu, který ji obklopoval. Ó Bože, jaké je to soužení pro duši, jež miluje Boha, neví-li, zdali je v ní či nikoli a zda-li láska, pro kterou bojuje, ještě v ní hoří nebo už uhasla! Ale právě v tom je nejlepší květ dokonalosti nebeské lásky: dát milujícímu trpět a bojovat pro milovaného, aniž ví, má-li lásku, pro kterou a skrze kterou bojuje.

Kapitola V.

POVZBUZENÍ PRO DUŠI V POKUŠENÍ

Má Filotheo, tyto prudké útoky a tato pokušení tak silná dopouští Bůh jen na duše, jež chce povznést k své čisté a vznešené lásce; z toho však ještě neplyne, že k ní potom jistě dospějí, protože se přčasto stalo, že lidé, kteří osvědčili stálost v takových prudkých útocích, nezacházeli potom věrně s božskou milostí a proto byli překonáni pokušeními zcela nepatrnými. Říkám to, abys věděla, budeš-li někdy sklíčena tak velikým pokušením, že Bůh ti tím prokazuje neobyčejnou poctu, již dává najevo, že tě chce povznést před

svou tváří, a abys zůstala přesto stále pokornou a opatrnou, nespolehajíc na to, že po přemožení velikých pokušení budeš moci překonat malá pokušení jinak než ustavičnou věrností vůči jeho Velebnosti. Ať tě tedy napadne jakékoli pokušení a ať z něho vznikne jakákoli záliba, dokud tvá vůle bude odpírati souhlas nejen k pokušení, nýbrž i k zálibě, nijak se neznepokojuj, protože Bůh tím není nijak urážen.

Když člověk omdlí a nedává známek života, klade mu ruku na srdce, a cítíme-li sebe slabší tlukot, soudíme, že je ještě živ a že pomocí nějaké vzácné esence a obkladu mu bude možno pomoci k znovunabytí smyslů a síly. Tak se také někdy stává, že pro prudkost pokušení se zdá, že už naše duše úplně propadla ochablosti sil a že, jako by byla v mdlobách, nemá už v sobě duchovního života ani pohybu; chceme-li se však dovědět, jak tomu vskutku je, položme ruku na srdce a pozorujme, zdali srdce a vůle ještě mají duchovní pohyb, to jest, zdali podle své povinnosti odpírají svoliti k pokušení a zálibě a následovati je; neboť dokud trvá v našem srdci pohyb nesouhlasu, zaručuje nám to, že je v nás láska, život naší duše, a že v naší duši dlí Ježíš Kristus, náš Spasitel, byť skrytě a nezjevně, takže pomocí vytrvalého cvičení v modlitbě, svátostí a důvěry v Boha se nám vrátí síly a my budeme žítí plným a radostným životem.

Kapitola VI.

JAKÝM ZPŮSOBEM SE POKUŠENÍ A ZALIBA MOHOU STATI HŘÍCHEM

Kněžna, o níž jsme mluvili, nemůže za nepočestné návrhy, jež jí jsou činěny, ježto, jak jsme předpokládali, jí jsou činěny proti její vůli; kdyby však naopak

zavdala nějakým lákáním podnět k ucházení, chtějíc věnovati lásku tomu, kdo se jí dvoří, byla by rozhodně vinna tím ucházením; a i když potom s tím nechce nic mít, zasluhuje přece pokárání a trestu. Tak se někdy stává, že už samo pokušení se stává hříchem, protože jsme sami jeho příčinou. Víím třeba, že když hraji, dávám se snadno strhnout k hněvu a proklínání a že hra mne k tomu pokouší; pak hřeším po každé, když hraji, a jsem vinen všemi pokušeními, jež na mě přijdou při hře. Rovněž víím-li, že nějaký styk mi přináší pokušení a pád, a udržuji-li jej dobrovolně, jsem nepochybně vinen všemi pokušeními, jež v něm zakusím.

Je-li možno se vystříhati rozkoše, pocházející z pokušení, je vždycky hříchem souhlasiti s takovou zálibou, podle velikosti nebo nepatrnosti záliby, kterou v ní máme, a souhlasu, s nímž ji přijímáme, jakož i podle délky nebo krátkosti jejího trvání. Pro mladou kněžnu, o níž jsme mluvili, je vždycky něčím nenáležitým, jestliže nejen naslouchá nečistému a nepočestnému návrhu, který jí jest činěn, nýbrž po jeho vyslechnutí v něm nalézá zálibu, prodlévajíc na něm v srdci s potěšením; neboť i když nechce dát souhlas k skutečnému provedení toho, co jí bylo navrženo, přece dává potěšením, jež z toho má, souhlas, aby se tím zabývalo duchovně její srdce, a je vždycky nepočestné zabývati se ať srdcem nebo tělem věcí nepočestnou, ba nepočestnost závisí na účasti srdce tak podstatně, že účast těla bez účasti srdce¹⁰ nemůže býti hříchem. Až tedy budeš pokoušena k nějakému hříchu, uvaž, zdali jsi dobrovolně dala podnět k pokušení, a pak tě uvádí do hříchu samo pokušení pro nebezpečí, do něhož jsi se uvrhla. To ovšem platí tehdy, kdy jsi se mohla dobře vyhnouti příležitosti a když jsi předvídala nebo měla předvídat příchod pokušení; jestliže jsi však nezavdala podnět k pokušení, nemůže ti být přičítáno jako hřích.

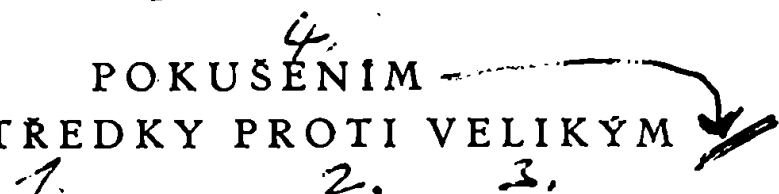
Jestliže bylo možno se vyhnout rozkoši, jež následuje po pokušení, a nebylo-li to učiněno, je v tom vždycky nějaký hřích podle toho, jak krátce nebo dlouho se v tom prodlelo a jaká byla příčina potěšení, jež jsme z toho měli. Žena, jež nezavdala podnět k dvoření, ale přece si v tom libuje, když se jí někdo dvoří, zaslouží hany, jestliže potěšení, jež v tom nalézá, nemá jiného důvodu kromě samého dvoření. Kdyby na příklad švihák, který se chce ucházet o její lásku, uměl znamenitě hrát na loutnu a ona by v tom měla zalíbení nikoli proto, že se uchází o její lásku, nýbrž pro harmonii a líbeznost hry na loutnu, nebylo by v tom hříchu, i když by se neměla dlouho oddávat tomuto potěšení z obavy, aby se neproměnilo v potěšení z námluv samých. Rovněž navrhone-li mi někdo nějaký velmi důmyslný a lstivý plán, jak bych se mohl pomstít na svém nepříteli, a já nemám zalíbení ani nesvoluji k pomstě, jež je mi navrhována, nýbrž se mi jenom líbí důmyslnost té lsti, rozhodně nehřeším, i když snad by nebylo vhodné, abych se dlouho zabýval tímto potěšením, protože by mě krok za krokem mohlo zvolna dovést k tomu, abych cítil potěšení ze samé pomsty.

Někdy bývá člověk překvapen jakýmsi záchvěvem rozkoše, následujícím bezprostředně po pokušení, dříve než si to mohl řádně uvědomit; to může být nejčastěji jen velmi nepatrný všední hřích, který se zvětšuje, jestliže jsme se po uvědomení tohoto zla z nedbalosti zdrželi rozvažováním, zdali máme svoliti k rozkoši nebo ji odmítnouti; a ještě více, jestliže si ji uvědomíme a setrváme nějakou dobu v ní z pouhé nedbalosti, aniž hned pojmemé úmysl se jí vzepříti. Jestliže však jsme se rozhodli z vlastní vůle a dobré úvahy oddávati se takovým rozkoším, je už sám tento úmysl velikým hříchem, je-li předmět naší záliby znač-

nou měrou špatný. Chce-li žena udržovati nedovolený poměr, je to už samo sebou veliký hřích, i když by se nechtěla nikdy svému milenci zcela oddati.

Kapitola VII.

POKUŠENÍM PROSTŘEDKY PROTI VELIKÝM

Jakmile pocítíš nějaké pokušení, počínej si jako malé děti, když uvidí v poli vlka nebo medvěda: rozběhnou se ihned do náručí svého otce nebo matky nebo aspoň je volají na pomoc. Ty se utec k Bohu, vzývajíc jeho milosrdenství a jeho pomoc; toť prostředek, jež radí náš Pán: *Modlete se, abyste neupadli do pokušení.* (Mt 26; 41.)

Pozoruješ-li, že pokušení přesto trvá nebo i vzrůstá, běž a obejmi v duchu svatý kříž, jako bys viděla před sebou ukřižovaného Ježíše Krista; prohlaš, že se nepoddáš pokušení, pros o pomoc proti němu a prohlašuj stále, že se nechceš poddati, tak dlouho, dokud pokušení potrvá. Při tomto prohlašování a odmítání souhlasu však se nedívej pokušení do tváře, nýbrž pohlížej jen na našeho Pána; kdyby ses dívala na pokušení, zejména je-li prudké, mohlo by podlomiti tvou odvahu.

Rozptyl svou pozornost nějakým dobrým a chvályhodným zaměstnáním; zaujme-li takové zaměstnání tvé srdce, zažene z něho pokušení i špatná vnuknutí.

Velikým prostředkem proti všem pokušením, velikým i malým, jest otevřítí své srdce a svěřiti se s vnuknutím, city a náklonnostmi svému duchovnímu vůdci; všimni si, že první, oč se stará zlý duch, když chce svádět duši, jest, aby se to dalo potají, jako to činí svůdcové žen a dívek, kteří jim nejprve zakazují, aby

se nesvěřovali s jejich návrhy otcům ani manželům; naproti tomu Bůh žádá při svých vnuknutích na prvním místě, abychom je podrobili schválení svých představených a rádců.

Jestliže i po tom všem nás ještě pokušení stále znepokojuje a pronásleduje, netřeba nám dělat nic jiného než trvat také pevně na svém prohlášení, že nechceme svoliti; neboť jako dívky nemohou být provdány, dokud říkají ne, tak ani duše, byť byla sebe více svírána, nemůže býti poskvrněna, dokud odporuje.

Nepři se se svým nepřítelem a neodpovídej mu nikdy ani slovem, leč bys mu odpověděla to, co mu odpověděl náš Pán a čím ho zahanbil: *Odstup, Satane! Pánu Bohu svému se budeš klaněti a jeho jediného budeš ctíti.* (Mt 4; 10.) A jako cudná žena nemá odpovědět jediným slovem ani se podívat do tváře hanebníkovi, který jí navrhuje něco nepočetného, nýbrž má se od něho rychle odvrátit a v témž okamžiku se má v srdci obrátit k svému manželu a znovu mu přísahat věrnost, kterou slíbila, neztrácejíc čas žádným dohadováním, tak také, když je zbožná duše napadena nějakým pokušením, nemá se zdržovat přením a odpovídáním, nýbrž má se prostě obrátit k Ježíši Kristu, svému Ženichovi, a má rovnou prohlásit, že mu chce zachovat věrnost a že chce být na věky jen jeho.

Kapitola VIII.

ŽE JE NUTNO ODPOROVATI MALÝM POKUŠENÍM

Ačkoli je třeba bojovati proti velikým pokušením s nepřemoženou odvahou a ačkoli vítězství, jež si z toho odnášíme, nám je velice užitečné, přece si někdy odnášíme větší užitek z boje proti malým poku-

šením, protože vynikají-li veliká pokušení svou povahou, malá pokušení zase předčí tak velice svým počtem, že vítězství nad nimi se může srovnávat s vítězstvím nad velikými pokušeními. Vlci a medvědi jsou nepochybně nebezpečnější než mouchy, ale nepůsobí nám tolik mrzutostí ani tak nezkoušejí naši trpělivost. Zdržeti se vraždy je věc snadná, ale je obtížnou věcí vyhnouti se drobným mrzutostem, k nimž se nám naskýtají příležitosti každou chvíli. Je dosti snadnou věcí pro muže nebo ženu zdržeti se cizoložství, ale není tak snadné zdržet se zamilovaných pohledů, nedávat nebo nepřijímat drobné projevy milostné náklonnosti, neříkat nebo nepřijímat lichotivá slova. Je dosti snadné neporušovat práva manžela nebo manželky tělesně, ale není tak snadné nečinít to v srdci; je snadné neposkvrnit manželské lože, ale nesnadné nepůsobit újmu manželské lásce; je snadné nebrat druhému jeho majetek, ale nesnadné po něm netoužit a nežádat si ho; je snadné nevypovídat před soudem falešně, ale nesnadné neselhat v rozhovoru; je snadné se neopíjet, ale nesnadné být střízlivý; je snadné nepřát si smrti bližního, ale nesnadné nepřáti si jeho škody; je snadné ho nepomlouvat, ale nesnadné jím vůbec nepohrdat.

Slovem, tato drobná pokušení k hněvu, podezření, žárlivosti, závisti, flirtování, povrchnímu zahrávání s láskou, ješitnosti, neupřímnosti, afektovanosti, úskočnosti, nepočetným myšlenkám - to vše jsou neustálé zkoušky i nejzbožnějších a nejpevnějších duší; proto, má drahá Filotheo, se musíme připravit k tomuto zápasu s velikou péčí a bedlivostí; a buď ujištěna, že kolik vítězství si odneseme z boje s těmito drobnými nepřáteli, tolik drahých kamenů bude vsazeno do koruny slávy, kterou nám chystá Bůh ve svém Ráji. Proto říkám, že zatím co se chystáme k dobrému a sta-

tečnému boji s velikými pokušeními, jestliže nás přepadnou, musíme se dobře a bedlivě brániti proti těmto nepatrným a slabým útokům.

Kapitola IX.

JAK JE TŘEBA ZNEŠKODŇOVAT MALÁ POKUŠENÍ

Co se týče těchto drobných pokušení k ješitnosti, podezírání, hořkosti, žárlivosti, závisti, mlkování a podobných úkladů, jež se nám míhají před očima jako mouchy a komáři a hned nás bodnou do tváře, hned do nosu, protože se nelze nikdy docela zbavit jejich dotěrnosti, nejlepší způsob, jak jim odporovat, jest vůbec se jimi netrápit, protože to všechno nám nemůže škodit, i když nás to obtěžuje, dokud jsme odhodláni chtít sloužit Bohu.

Pohrdej tedy těmito malými útoky a nesnižuj se k tomu, abys třeba jen pomyslila na to, co ti chtějí říci, nýbrž nech je bzučet kolem uší a poletovat před sebou sem a tam, jak to děláme s mouchami; a když tě budou bodat a když zpozoruješ, že se usadily v tvém srdci, jen je prostě zažeh a nedělej nic jiného, nebojuj proti nim ani jim neodpovídej, nýbrž dělej něco opačného, ať je to cokoli, zejména však vzbouzej lásku k Bohu. Věříš-li mi, nebudeš se tvrdošíjně snažit postavit proti pociťovanému pokušení opačnou ctnost, protože to by znamenalo, že se s ním jaksi přeš, nýbrž spokojíš se s jediným úkonem této protichůdné ctnosti, budeš-li mít pokdy poznati povahu pokušení, a potom se prostě obrátíš srdcem k Ježíši Kristu ukřižovanému a úkonem lásky k němu mu políbíš jeho svaté nohy.

To je nejlepší způsob, jak přemoci nepřítele v ma-

lých i velikých pokušení; protože totiž láska k Bohu zahrnuje všechny dokonalosti všech ctností, a to výborněji než ctnosti samy, je také silnějším prostředkem proti všem neřestem, a zvykne-li si tvůj duch uchylovati se v každém pokušení do tohoto obecného útulku, nebude vůbec musit pozorovat a zkoumat, jaké pokušení naň doléhá; když ho něco znepokojí, uklidní se tímto účinným prostředkem, který je nadto pro zlého ducha něčím tak strašným, že nás přestane pokoušet, když uvidí, že jeho pokoušení nás jen přivádí k této božské lásce.

A tak je tomu tedy s malými a častými pokušeními, s nimiž by se člověk jen zbytečně hmoždil, kdyby se chtěl zabývat s každým z nich zvlášť.

Kapitola X.

JAK JE TŘEBA OBRNITI SVÉ SRDCE PROTI POKUŠENÍ

Zkoumej občas, které vášně nejvíce ovládají tvé srdce; když je objevíš, uspořádej si život způsobem, který se jim docela příčí, a to v myšlení, slovech i skutcích. Cítíš-li na příklad sklon k marnivosti, mysli často na bídu tohoto lidského života, na to, jak budou tyto marnosti znepokojovat svědomí v den smrti, jak jsou nedůstojné šlechetného srdce, že to jsou jen šprýmy a zábavičky malých dětí, a podobné věci. Mluv často proti marnivosti, a i když se ti bude zdát, že ti to je proti mysli, nepřestaň jí opovrhovati, protože tak se už zavážeš svou ctí protivné straně, a tím že mluvíme proti nějaké věci, přimějeme sami sebe, abychom si ji opravdu ošklivili, i když jsme ji z počátku měli rádi. Konej skutky ponížení a pokory co nejčastěji, i když to budeš činit jen s přemáháním; tímto způso-

bem si zvykneš na pokoru a zeslabíš svou marnivost, takže když přijde pokušení, nebude je moci tvá náklonnost tak podporovat a ty budeš mít více síly k boji proti němu.

Máš-li sklon k lakotě, myslí často na pošetilost tohoto hříchu, který nás činí otroky toho, co bylo stvořeno k naší službě, na to, že v hodinu smrti budeme stejně musit všechno opustit a přenechat to někomu, kdo to třeba promarní nebo komu to poslouží jen ke zkáze a zavržení, a podobně. Mluv důrazně proti lakotě, vychvaluj pohrdání světem, donucuj se často udílet almužnu a podporu chudým a dej si ujíti leč kterou příležitost k obohacení.

Ovládá-li tě touha po nezávazném milkování, myslí často na to, jak nebezpečná je tato zábava, jak pro tebe tak pro jiné; jak nedůstojné jest zneuctívati a v pouhou kratochvíli obracet nejvznešenější náklonnost naší duše; jak velice to zasluhuje hany svrchované lehkovážnosti. Mluv často ve prospěch čistoty a prostoty srdce a konej také, jak často jen ti bude možno, úkony tomu přiměřené, vystříhající se jakékoli rafinovanosti a strojenosti.

Slovem, v době míru, to jest tehdy, když tě neznepokojují pokušení k hříchům, k nimž máš sklony, cvič se pilně ve ctnostech opačných, a nenaskýtá-li se k tomu příležitost, jdi jim sama vstříc; neboť takto posílíš své srdce proti budoucímu pokušení.

Kapitola XI.

O NEPOKOJI

Nepokoj není prosté pokušení, nýbrž pramen, jímž a z něhož přicházejí rozličná pokušení; povím tedy o něm několik slov. Smutek není nic jiného než bolest,

kterou cítí duch ze zla, jež je v nás proti naší vůli, ať už je to vnější zlo, jako chudoba, nemoc, ponížení, nebo zlo vnitřní, jako nevědomost, vyprahlost, odpor, pokušení. Když tedy duše cítí, že ji stihlo něco zlého, nelíbí se jí to, a odtud její smutek; ihned také zatouží být zbavena toho zla a mít prostředky k tomu, aby se ho zbavila; až potud je také v právu, protože každý od přirozenosti touží po dobrém a vyhýbá se tomu, co pokládá za zlo.

Hledá-li duše prostředky k tomu, aby se zprostila zlého, z lásky k Bohu, bude je hledati s trpělivostí, mírností, pokorou a klidem, očekávajíc své vysvobození spíše od dobroty a prozřetelnosti Boží než od své námahy, píce nebo důmyslnosti; usiluje-li o vysvobození ze sebelásky, bude se usilovně pachtit po prostředcích, jako by toto dobro záviselo více na ní než na Bohu; nepravím, že si to bude myslet, nýbrž že se bude za tím štvát, jako kdyby si to opravdu myslila. A nenajde-li brzy to, po čem touží, zmocní se jí veliký neklid a nespokojenost; a protože ty ji nezbaví předchozího zla, nýbrž je ještě zhorší, upadne duše do nesmírné úzkosti a sklíčenosti, doprovázené takovým poklesem odvahy a síly, že se jí začne zdát, jako by proti jejímu zlu už nebylo pomoci. Vidíš tedy, že smutek, který je na počátku spravedlivý, plodí nepokoj; a nepokoj plodí potom zase ještě větší smutek, který je velmi nebezpečný.

Nepokoj je kromě hříchu největší zlo, jež může stihnout duši; jako totiž vnitřní nepokoje a vzpoury ničí celý stát a znemožňují mu, aby se bránil navenek, tak také, když je naše srdce sklíčeno a znepokojeno samo v sobě, ztrácí sílu k uchování získaných ctností a zároveň i prostředek, jímž by mohlo odporovati pokušením nepřítelů, který právě tehdy vynakládá všechno úsilí na to, aby, jak se říká, lovil v kalných vodách.

Nepokoj pochází z nezřízené touhy býti zbavenu zla, jež zakoušíme, nebo nabýti dobra, v něž doufáme; a přece nic tak nezhoršuje zlo a neoddaluje dobro jako nepokoj a chvatné úsilí. Ptáci zůstávají chyceni v sítích a léčkách, protože když se do nich zapletou, začnou se všemožně zmítat, aby se z nich vyprostili, čímž se do nich ještě více zaplétají. Když tedy budeš soužena touhou zbaviti se nějakého zla nebo dosáhnouti nějakého dobra, uveď nejprve svého ducha do stavu klidného spočinutí, hleď uvést v rovnováhu svou soudnost a svou vůli a potom sleduj zcela klidně a zvolna cíl své touhy, užívajíc po pořádku vhodných prostředků; říkám-li však „klidně“, neznamená to „nedbale“, nýbrž toliko bez chvatu, starostí a nepokoje; jinak bys místo uskutečnění své touhy jen všechno zkazila a způsobila si ještě větší nesnáze.

Duše má v rukou mých vždycky, ó Pane, a na zákon tvůj jsem nezapomněl, říkal David (Ž. 118; 109). Zkoumej vícekrát za den, ale aspoň ráno a večer, zdali máš svou duši v svých rukou nebo zdali ti ji uloupila nějaká vášeň a nepokoj; uvažuj, zdali máš své srdce v moci nebo zdali se ti vymklo z rukou, aby se pohroužilo do nějaké nezřízené náklonnosti v lásce, nenávisti, závisti, chtivosti, strachu, omrzelosti, radosti. Jestliže zbloudilo, nejprve je vyhledej a přiveď je zcela klidně před Boha, podržujíc znovu své náklonnosti a touhy poslušnosti a vedení jeho božské vůle. Neboť jako člověk, který se bojí ztráty nějaké věci, pro něho zvláště cenné, ji pevně svírá v ruce, tak i my máme stále říkat po vzoru toho velikého Krále: Ó můj Bože, duše má je v nebezpečí, proto ji držím v rukou svých vždycky a tímto způsobem jsem na zákon tvůj nezapomněl.

Nedovoluj svým touhám, ať sebe menším a bezvýznamnějším, aby tě znepokojovaly; neboť po malých

najdou větší a důležitější touhy tvé srdce přístupnější zmatku a nezřízenosti. Když pocítíš přicházet nepokoj, poruč se Bohu a umiň si, že neučiníš nic z toho, co žádá tvá touha, dokud nepokoj zcela nepomine, leč by to byla věc, která nestrpí odkladu; tehdy je třeba mírným a klidným úsilím zvolniti rozmach touhy, umírniti a usměrniti jej co možná nejvíce a pak udělat potřebnou věc nikoli podle touhy, nýbrž podle rozumu.

Můžeš-li se svěřiti se svým nepokojem svému duchovnímu vůdci nebo aspoň nějakému důvěrnému a zbožnému příteli, nepochybuj, že budeš ihned upokojena, protože sdílení bolestí srdce působí na duši týmž účinkem jako pouštění žilou na tělo člověka trpícího dlouhou horečkou; je to lék nad léky. Tak dal také král Ludvík svému synu tuto radu: „Máš-li na srdci nějakou nesnáz, řekni o ní ihned svému zpovědníkovi nebo nějaké jiné dobré duši, a tak budeš moci lehce nésti své zlo pro útěchu, kterou ti takový člověk poskytne.” (Joinville, Život.)

Kapitola XII.

O ZÁRMUTKU

*Zármutek, který je podle Boha, praví svatý Pavel, působí pokání ke spáse; zármutek světa působí smrt. (II Kor. 7; 10.) Zármutek tedy může býti dobrý nebo špatný podle rozličného účinku, jež v nás působí. Je pravda, že je více špatného než dobrého zármutku, protože je jen dvojí dobrý zármutek, totiž milosrdenství a pokání, a je šesterý špatný zármutek, totiž tesklivost, skleslost, hněv, žárlivost, závist a netrpělivost, což přimělo Mudrce k slovům: *Mnohé zármutek zahubil a není v něm užítku* (Sir. 30; 25), protože na*

dva dobré ručeje, jež vytékají z pramene zármutku, jich je šest velice špatných.

Nepřítel užívá smutku, aby uváděl dobré lidi v pokušení; neboť jako se snaží dosáhnout, aby se zlí radovali ze svého hříchu, tak se snaží i zarmoutiti dobré v jejich dobrých skutcích; a jako nemůže způsobiti zlo jinak než když je učiní příjemným, tak nemůže ani odvrátit od dobrého jinak než že je učiní nepříjemným. Zlý duch si libuje ve smutku a melancholii, protože je sám smutný a melancholický a zůstane jím na věky, a tudíž chce, aby každý byl také takový.

Špatný smutek znepokojuje duši, vzbouzí v ní neklid, podněcuje nezřízené obavy, znechucuje modlitbu, zatěžuje a ochromuje mozek, zbavuje duši rozvahy, odhodlanosti, soudnosti a statečnosti a podlamuje síly; slovem, je jako tuhá zima, která zbavuje zemi vši její krásy a ochromuje všechny tvory, neboť odnímá duši všechnu líbeznost a takřka ji mrzačí a činí bezmocnou ve všech jejích schopnostech.

Stane-li se ti někdy, Filotheo, že budeš postižena tímto špatným smutkem, užívej následujících prostředků. *Je-li někdo z vás smuten, ať se modlí*, praví svatý - Jakub (5; 13); modlitba je svrchovaný lék, protože pozdvihuje ducha k Bohu, který je naší jedinou radostí a útěchou; při modlení však užívej vznětů a slov - vnějších či vnitřních - jež mají vztah k důvěře a lásce k Bohu, jako: Bože milosrdenství, můj předobrá Bože, můj dobrotivý Spasiteli, Bože mého srdce, má radosti, má naděje, můj drahý Choti, Miláčku mé duše, a podobně.

Odporuj horlivě sklonům k smutku; a i když se ti bude zdát, že všechno, co v ten čas děláš, je konáno chladně, smutně a sklesle, přece to dělej dále, protože když uvidí nepřítel, který se snaží nás smutkem přimět k ochabnutí v dobrém díle, že v něm nepřestáváme

a že naopak má větší cenu, protože je konáno s přemáháním, přestane nás znepokojovat. Zpívej duchovní písně, neboť ďábel byl tímto prostředkem často donucen upustit od svého úsilí; to dosvědčuje zlý duch, který svíral nebo posedal Saula a jehož zuřivost byla utišována zpěvem žalmů.

Je dobré zabývat se vnějšími pracemi a střídati je co nejvíce, aby byla duše odvrácena od zarmucujícího předmětu a aby duch byl očištěn a zahřát, protože smutek je afekt přirozenosti studené a suché.

Prováděj vnější úkony horlivosti, byť bez vroucnosti, objímej krucifix, tisknouc jej k hrudi, líbajíc Ukřižovanému nohy a ruce, pozdvihujíc oči a ruce k nebi, vysílajíc k Bohu svůj hlas slovy plnými lásky a důvěry, jako: *Můj Miláček náleží mně a já jemu.* (Píseň 2; 16.) *Milý můj jest jako kytička myrrhy, mezi prsy mými bude odpočívati.* (Tt. 1; 12.) *Umdlely mé oči po tobě, ó Bože můj, řkouce: Kdy mě potěšíš?* (Ž. 118; 82.) Ó Ježíši, buď mým Ježíšem; nechť žije Ježíš, a bude žiti má duše. *Kdo mne odloučí od lásky mého Boha?* (Řím 8; 35) a podobně.

Umírněné trestání těla je dobré proti smutku, protože toto dobrovolné vnější utrpení přináší vnitřní útěchu a duše, cítíc bolesti zvnějšku, je odvrácena od bolestí v nitru. Časté svaté přijímání je velmi prospěšné, ježto *chléb* nebeský *posiluje* srdce a *potěšuje* ducha. (Ž. 103; 16.)

Svěř se pokorně a věrně svému vůdci a zpovědníkovi se všemi city, náklonnostmi a podněty, jichž zdrojem je tvůj smutek; vyhledávej styk s duchovními osobami a pěstuj jej v ten čas co nejvíce. A na konec všeho se odevzdej do rukou Božích, jsouc připravena trpělivě snášet tento skličující smutek jako spravedlivý trest za své marné radosti; a nepochybuj, že až tě Bůh vyzkouší, zbaví tě tohoto zla.

Kapitola XIII.

O DUCHOVNÍCH A SMYSLOVÝCH ÚTĚCHÁCH A JAK JE TŘEBA SE K NIM ZACHOVATI

Bůh udržuje bytí tohoto velikého světa v neustálé proměně, již se mění den v noc, jaro v léto, léto v podzim, podzim v zimu a zima v jaro, a jeden den se nikdy nepodobá úplně druhému; jsou dny mlhavé, deštivé, suché, větrné - rozmanitost, jež dodává tomuto vesmíru veliké krásy. Stejně je tomu s člověkem, který je podle starých filosofů „zkratkou světa”; nikdy není v témž stavu a jeho život plyne na zemi jako voda, proudí a vlní se v ustavičné rozmanitosti pohybů, jež ho hned povznášejí k naději, hned zase srážejí strachem, tu jej unášejí napravo útěchou, tu zase nalevo zármutkem, a nikdy se jeden den, ba ani jedna z jeho hodin nepodobá ve všem druhé.

To je pro nás významným napomenutím; musíme se snažit, abychom v tak veliké nerovnosti dění uchovávali stálou a neporušenou rovnováhu srdce, a třebaže se věci kolem nás rozmanitě obbracejí a mění, my musíme nehybně setrvávat v ustavičném pohlížení, směřování a usilování k Bohu. Aťsi loď pluje kterým-koli směrem, ať míří na západ nebo na východ, k jihu nebo k severu, ať ji pohání kterýkoli vítr, její kompas ukazuje stále k Severce a k pólu. Aťsi se všechno obrací líc nelíc neřku jen kolem nás, nýbrž i v nás, to jest, ať je naše duše smutná, veselá, klidná, znepokojená, plná pohody nebo trpkosti, světla nebo temnoty, chuti nebo nechuti, v pokušení, v klidu, ve vyprahlosti, ve vroucnosti, ať ji slunce spaluje nebo ji rosa občerstvuje - vždycky a všude je třeba, aby hrot našeho srdce, našeho ducha, naší vyšší vůle, která je naším kompa-

sem, nepřetržitě se obracel a ustavičně směřoval k lásce k Bohu, jeho Tvůrci, jeho Spasiteli, jeho jedinému a svrchovanému dobru. *Ať žijeme nebo umíráme, praví apoštol, náležíme Bohu.* Kdo nás odloučí od lásky Boží? Ne, nic nás nikdy neodloučí od této lásky; ani soužení, ani úzkost, ani život ani smrt, ani přítomná bolest ani obava z budoucích událostí, ani lsti zlých duchů ani výsost útech ani hloubka strastí, ani vroucnost ani vyprahlost nás nesmí odloučiti od svaté lásky, jež jest založena v Kristu Ježíši. (Řím. 8; 35, 38, 39.)

Toto tak naprosté rozhodnutí nikdy neopustit Boha ani jeho sladkou lásku slouží naší duši jako protiváha k udržení svaté rovnováhy uprostřed vyšínutí rozličných pohybů, jež s sebou přináší tento život. Neboť jako včely, překvapené v poli větrem, si berou jako přítěž kamínky, aby udržely rovnováhu ve vzduchu a nebyly tak snadno unášeny vichřicí, tak i naše duše, když se svým předsevzetím pevně přimkla k drahocenné lásce Boží, zůstává stálá uprostřed nestálosti a proměnlivosti radostí a strastí duchovních i časných, vnějších i vnitřních. Kromě těchto obecných naučení však potřebujeme ještě několika podrobnějších pravidel.

1. Pravím tedy, že zbožnost nezáleží v sladkosti, líbeznosti, něžnosti a potěšení, jež cítí srdce a jež nás při některých duchovních cvičeních podněcuje k slzám a vzdechům a poskytuje nám jisté příjemné a žádoucí uspokojení. Nikoli, Filotheo, zbožnost není totéž co tyto věci; je mnoho duší, které zakoušejí tuto sladkost a útěchu a přece zůstávají plny chyb a proto nemají pravou lásku k Bohu, tím méně pravou zbožnost. Když Saul pronásledoval na smrt ubohého Davida, který před ním prchal na poušť Engaddi, vešel sám jediný do jeskyně, v níž byl ukryt David se svými lidmi; a David ho mohl při této příležitosti snadno

zabít, ale daroval mu život a nechtěl ho ani postrašit, nýbrž nechal ho nerušeně vyjít ven a teprve potom naň zavolal, aby mu dosvědčil svou nevinu a aby mu ukázal, že ho měl v moci. A jak na to odpověděl Saul, aby ukázal, že se jeho srdce obměkčilo? Nazval ho svým dítětem, začal hlasitě plakat, chválit ho, vyznávat jeho šlechtynost, modlit se k Bohu za něho, předpovídat jeho budoucí velikost a doporučet v jeho ochranu potomstvo, jež měl po sobě zůstavit. (I Král. 24.) Mohl projevit větší dobrosrdečnost a měkkost? A přece se v duši nezměnil, nepřestal pronásledovat Davida stejně krutě jako předtím.

Tak jsou i lidé, kteří se při rozjímání o dobrotě Boží a o Utrpení Spasitelově cítí velice dojati a jsou tím podněcováni k vzdechům, slzám, k velice pohnutým modlitbám a díkůčinění, takže by se řeklo, že jejich srdce je uchváčeno velikou zbožností. Když však dojde na skutky, shledáme, že jako ty lehké dešťiky velmi parného léta, jež padajíce ve velikých kapkách, nepronikají do půdy a prospívají jenom houbám, i tyto slzy a citové projevy, padající na špatné srdce a nepronikající do něho, v ničem mu neprospívají; neboť přes to všechno ti ubožáci nevydají jediný groš svého špatně nabytého jmění, nezřeknou se jediné ze svých převrácených náklonností a nepodstoupili by ani tu nejmenší obtíž na světě pro Spasitele, kterého tolik oplakávali, takže ta jejich dobrá hnutí jsou jen jakési duchovní houby, jež nejen že nejsou pravou zbožností, nýbrž často jsou jen prohnanou lstí nepřitele, který zaměstnává duše těmito drobnými potěchami, aby se jimi spokojily a nevyhledávaly už dále pravou a řádnou zbožnost, jež záleží v stálé, odhodlané, ochotné a účinné vůli konati to, o čem víme, že je to Bohu milé.

Dítě bude dojatě plakat, když uvidí, že matku bodají lancetou při pouštění žilou; kdyby však v téže

chvíli matka, pro kterou pláče, na něm chtěla jablko nebo kornout cukroví, jež drží v ruce, nechtělo by jí je dát. Taková je většina našich zbožných dojetí: vidouce úder kopí, jenž probodává srdce ukřižovaného Ježíše Krista, pláčeme plni dojetí. Hle, Filotheo, to je sice pěkné plakat nad bolestnou Smrtí a Utrpením našeho Otce a Vykupitele; ale proč mu tedy hned nedáme jablko, které držíme v ruce a o něž nás tak naléhavě žádá, totiž naše srdce, jediné jablko lásky, jež od nás žádá drahý Spasitel? Proč se kvůli němu nevzdáme tolika drobných náklonností, potěšení, zálib, jež nám chce vytrhnout z ruky a nemůže, protože to je naše cukroví, kterého jsme chtivi více, než si žádáme jeho nebeské milosti? Ach, tohle jsou přátelství malých dětí, něžná, ale slabá, svévolná, neúčinná. Zbožnost tedy nezáleží v těchto citovostech a smyslových náklonnostech, jež někdy pocházejí jen z měkké a dojetí přístupné povahy a někdy jsou dílem nepřítelů, který nás jimi chce zaměstnat a proto podněcuje naši představitelství k představám, jež jsou k tomu vhodné.

2. Přesto jsou tyto příjemné city a dojetí někdy velmi dobré a užitečné, protože povzbuzují duši, posilují ducha a přidávají k pohotovosti zbožnosti svatou radost a veselí, jež činí naše skutky krásnými a příjemnými i navenek. O této zálibě v božských věcech mluvil David, když volal: *Ó Pane, jak sladké jsou řeči tvé mému hrdlu! Nad med jsou ústům můj.* (Ž. 118; 103.) A jistě také nejmenší zbožná útěcha, již se nám dostane, má větší cenu než nejvybranější zábavy světa. *Prsy a mléko, to jest přízeň nebeského Ženicha, jsou lepší pro duši než nejdražší víno pozemských rozkoší* (Píseň 1; 1); kdo jich okusil, pokládá všechny ostatní útěchy za žluč a pelyněk. A jako ten, kdo má v ústech „skytskou bylinu“, okouší z ní takové sladkosti, že necítí hlad ani žízeň, tak i ten, komu dal Bůh tuto ne-

beskou mannu vnitřní sladkosti a útěchy, nemůže ani si přát ani pociťovati světskou útěchu, aspoň ne tak, aby v ní našel zálibu a přilnul k ní svou náklonností. Jsou to drobné předchuti nesmrtelných sladkostí, jež dává Bůh duším, které ho hledají; jsou to pamlsky, jež dává svým malým dětem, aby je k sobě přivábil; jsou to vzpružující tinktury, jež jim dává k posílení, a také jsou to někdy závdavky věčné odměny. Právě se, že když Alexander Veliký vyplul na širé moře, objevil po prvé šťastnou Arabii tím, že ucítil líbeznou vůni, kterou odtud přinášel vítr, a to dodalo odvahy jemu i jeho společníkům; tak se dostává často i nám na tomto moři smrtelného života sladkosti a líbeznosti, jež nám nepochybně dávají předchuť rozkoši té nebeské Vlasti, po níž toužíme a k níž spějeme.

3. Ale - řekneš mi - když existují smyslové útěchy, které jsou dobré a pocházejí od Boha, a vedle nich zase jiné neužitečné, nebezpečné, ba zhoubné, jež pocházejí z přirozenosti nebo od Nepřítele, jak je mám od sebe navzájem rozeznat a odlišit špatné nebo neužitečné od těch druhých? Je obecnou zásadou, předrahá Filotheo, že náklonnosti a vášně své duše posuzujeme *podle jejich ovoce*. (Mt 7; 16.) Naše srdce jsou stromy, náklonnosti a vášně jsou jejich větve a jejich úkony nebo skutky jsou plody. Dobré je to srdce, které má dobré náklonnosti, a dobré náklonnosti a vášně jsou ty, které v nás vzbouzejí dobré účinky a podněcují nás k nábožným skutkům. Jestliže nás činí útěchy, něžné city a sladká dojetí pokornějšími, trpělivějšími, přístupnějšími, láskyplnějšími a soucitnějšími k bližnímu, horlivějšími v umrtvování našich žádostí a špatných sklonů, stálejšími v našich cvičeních, poddajnějšími a ochotnějšími k těm, jichž máme poslouchati, prostšími ve způsobu života, pak jsou, Filotheo, nepochybně od Boha; jestliže však jsou ty slasti slastmi jen

pro nás, jestliže nás činí všetečnými, kousavými, netrpělivými, umíněnými, zpupnými, malichernými, domýšlivými, tvrdými k bližnímu, a jestliže se hned pokládáme za malé světce a nechceme se už podrobovat žádnému vedení a žádné kázni, jsou to nepochybně nepravé a zhoubné útěchy: *Dobrý strom nese jenom dobré ovoce.* (Mt 7; 17.)

4. Zakoušíme-li takové slasti a útěchy, tedy za prvé se musíme velice pokořit před Bohem; nedejme se těmi slastmi svést, abychom říkali: Ó jak jsem dobrý! Nikoli, Filotheo, toť dobro, které nás nečiní lepšími, protože, jak jsem řekl, zbožnost nezáleží v těchto věcech, nýbrž řekněme: *Ó jak dobrý je Bůh k těm, kdo doufají v něho, k duši, jeho hledající!* (Pláč 3; 25.) Kdo má v ústech cukr, nemůže říci, že jeho ústa jsou sladká, ale může říci, že cukr je sladký; tak i když je tato duchovní slast velmi dobrá a předobrá jest Bůh, který nám ji dává, neplyne z toho, že je dobrý ten, komu se jí dostává. Za druhé: Uvědomujme si, že jsme ještě malé děti, které potřebují mléka, a že tyto pamlsky jsou nám dávány proto, že máme ještě ducha slabého a choulostivého, který musí být přiváben k milování Boha nějakým lákadlem. Za třetí: po tom všem, řečeno obecně a pro běžné případy, přijímejme pokorně tyto přízně a milosti a velmi si jich vážme ne tak pro jejich velikost jako proto, že nám je vkládá do srdce ruka Boží, jak by činila matka, jež chtějíc polaskati dítě, vkládala by mu sama bonbony do úst jeden po druhém, protože, má-li dítě jemného ducha, je mu laskání matčino příjemnější než sladkost pamlsku. Tak také je velikou věcí okoušeti slasti, Filotheo, ale slasť všech slastí jest uvažovati, že sám Bůh nám je vkládá svou laskavou a mateřskou rukou do úst, do srdce, do duše, do ducha. Za čtvrté: když jsme je takto pokorně přijali, užívejme jich svědomitě ve shodě s úmyslem

Toho, který nám je dává. Proč myslíme, že nám Bůh dává tyto slasti? Aby nás učinil laskavými ke všem lidem a vzbudil v nás vroucí náklonnost k sobě. Matka dává dítěti bonbon, aby ji za to políbilo; líbejme tedy svého Spasitele, který nám poskytuje tolik slastí. Ale líbatí Spasitele znamená poslouchati ho, zachovávatí jeho přikázání, konati jeho vůli, plniti jeho přání, zkrátka něžně ho objímati s poslušností a věrností. Když se nám tedy dostane nějaké útěchy, musíme toho dne dbáti více než jindy, abychom konali dobro a byli pokorní. Za páté: Kromě toho všeho je nutno se občas odříci takových slastí, něžností a útěch, odloučit od nich své srdce a prohlásiti, že i když je pokorně přijímáme a milujeme je, protože nám je seslal Bůh a protože nás podněcují k lásce k němu, nevyhledáváme je, nýbrž Boha a jeho svatou lásku: že nehledáme útěchu, nýbrž Utěšitele, nikoli slast, nýbrž sladkého Spasitele, nikoli potěšení samo, nýbrž Toho, který je potěšením nebe i země; a v tomto smýšlení se musíme připravovati na to, že zůstaneme pevní v lásce k Bohu, i kdybychom za celý svůj život neměli nikdy zakusiti jedinou útěchu, a abychom byli ochotni říci na Kalvarii stejně jako na hoře Tabor: *Pane, dobré jest mi býti s tebou, ať jsi na kříži nebo ať jsi v slávě.* (Mt 17; 4.) Za šesté ti konečně připomínám, že kdyby se ti dostalo někdy neobyčejného množství takových útěch, slastí a slz, nebo kdyby se ti v tom přihodilo něco zvláštního, máš to vše věrně oznámiti svému duchovnímu vůdci, aby ses poučila, jak si při tom máš počínat, neboť je psáno: *Našel jsi med: jez z něho s mírou.* (Přísl. 25; 16.)

Kapitola XIV.

O DUCHOVNÍ VYPRAHLOSTI A NEPLODNOSTI

Když tedy budeš zakoušet útěchy, předrahá Filotheo, budeš si počínat tak, jak jsem ti právě řekl; ale tento krásný čas, tak příjemný, nepotrvá stále, nýbrž někdy se stane, že budeš do té míry zbavena pocitu zbožnosti, že se ti bude zdát, jako by tvá duše byla *zemí pustou*, neplodnou, prázdnou, v níž není *cesty* ani *stezky* k nalezení Boha, ani *vody milosti* (Ž. 62; 3), která by ji mohla zavlažit, protože budeš zakoušet vyprahlost, která ji zdánlivě obrátí v úplný úhor. Ach, jak velice je duše v takovém stavu hodna soucitu, zejména trpí-li tím silně, protože tehdy se podobně jako David sytí slzami ve dne v noci, zatím co nepřítel se jí tisícovým ponoukáním vysmívá, aby ji uvedl v zoufalství, a říká jí: Ach, ubožáčku, *kde je tvůj Bůh?* (Ž. 41; 3.) Kterou cestou by ses k němu mohla dostat? Kdo ti kdy navrátí radost svaté milosti?

Co tedy učiníš v takovém stavu, Filotheo? Dej pozor, odkud zlo přichází; často si způsobujeme své vyprahlosti a svou prázdnotu my sami.

1. Jako matka odpírá sladkosti dítěti, které trpí červíky, tak nám Bůh odnímá útěchy, když z nich máme nějakou marnou radost nebo trpíme-li červíky své domýšlivosti: *Dobré jest mi*, můj Bože, *že jsi mě ponížil*; ano, neboť *než jsem byl ponížen, prohřešil jsem se proti tobě*. (Ž. 118; 71, 67.)

2. Když opomíjíme shromažďovati rozkoše a slasti Boží lásky, dokud je jejich čas, odnímá nám je Bůh za trest za naši lenost; Žid, který nesbíral mannu ráno, nemohl si jí nasbírat po východu slunce, protože se všechna rozpustila.

3. Někdy si hovíme v loži smyslových potěšení a pomíjivých útěch jako posvátná Snoubenka v Písni písní: Ženich naší duše tluče na dveře našeho srdce a podněcuje nás, abychom se vrátili k svým duchovním cvičením, ale my s ním smlouváme, protože se nám nechce opustit ty prázdné zábavy a odloučit se od těch falešných potěšení; proto odejde a nechá nás lenošit; když ho potom chceme vyhledat, dá nám to mnoho nesnází, a také jsme si to pořádně zasloužili, protože jsme byli tak nevěrní a proradní vůči jeho lásce, že jsme ji odmítli vyhovět, abychom se mohli oddati lásce k světským věcem. Ach, máš egyptskou mouku, nebudeš tedy mít nebeskou mannu. Včely nenávidějí všechny umělé vůně; a líbeznost Ducha svatého je nesrovnatelná s umělými rozkošemi světa.

4. Neupřímnost a vychytralost při zpovědi a duchovním styku se zpovědníkem způsobuje vyprahlost a prázdnotu, protože selžeš-li Duchu svatému, není divu, že Duch ti odepře svou útěchu: nechceš být prostá a otevřená jako malé dítě, nedostaneš tedy bonbon jako dítě.

5. Nasytila ses důkladně světskými zábavami, není tedy divu, že ti duchovní lahůdky nechutnají. Sytým holubům, praví staré přísloví, třesně nechutnají. *Lačné naplnil dobrými věcmi*, praví Panna Maria, *a bohaté propustil s prázdnou*. (Lk 1; 53.) Kdo je bohat světskými radostmi, není schopen duchovních.

6. Uchovala jsi dobře ovoce přijatých útěch? Dostane se ti tedy nových, protože *kdo má, tomu bude dáno ještě více; a kdo nemá, co mu bylo dáno, nýbrž pozbyl toho svou vinou, tomu bude odňato i to, co nemá*, (Mt 25; 29), to jest, bude zbaven milostí, jež mu byly přichystány. Vskutku déšť oživuje rostliny, které ještě mají zeleň; těm, které ji nemají, odnímá i ten život, jež ještě mají, protože po něm hned hnijí.

Z různých takových důvodů ztrácíme zbožné útěchy a upadáme do duchovní vyprahlosti a neplodnosti; když tedy v sobě zpozorujeme nějaké takové účinky, zpytujeme své svědomí. Pamatuj však, Filotheo, že toto zpytování se nesmí dít v rozechvění a napětí, nýbrž musíme věrně uvážit své chování v té věci, a když v sobě najdeme příčinu choroby, musíme za to poděkovat Bohu, protože když je objevena příčina nemoci, je už nemoc z polovice vyléčena. Jestliže naopak nepostřehneš nic zvláštního, co by se ti zdálo způsobovat tuto vyprahlost, nezaměstnávej se už ještě napjatějším zkoumáním, nýbrž ve vši prostotě učiň, co ti povím, nezkoumajíc už žádnou jednotlivost.

1. Pokoř se velice před Bohem, vyznávajíc svou nicotu a bídu: Běda, co jsem, zůstanu-li ponechána sama sobě? Nic, ó Pane, než pustá země, jež svými puklinami ukazuje, jak žízní po nebeském dešti, a přece ji vítr roznáší a mění ji v prach.

2. Vzývej Boha a pros ho o jeho veselí: *Navrať mi radost spasení svého, Pane.* (Ž. 50; 14.) *Otče, je-li možno, odejmi ode mne tento kalich.* (Mt 26; 39.) Odejdi, neplodný větře, který vysušuješ mou duši, a *přijď*, lahodný vánku útěchy, *prověj mou zahradu* (Píseň 4; 16) a její dobré náklonnosti budou šířit líbeznu vůni.

3. Jdi k svému zpovědníkovi, otevři mu dobře své srdce, dej mu dobře nahlédnouti do všech záhybů své duše, přijmi s velikou prostotou a pokorou rady, které ti dá; neboť Bůh, který miluje poslušnost, činí často prospěšnými rady, jež přijímáme od druhého, a zejména rady duchovních rádců, i když se to napohled nezdá, jako způsobil, že Naamanovi syrskému prospěla voda jordánská, jejíž užívání mu nařídil Elizeus zdánlivě bez jakéhokoli rozumného důvodu.

4. Po tom všem však nic není tak užitečného, nic

tak prospěšného v takové vyprahlosti a prázdnotě, než když se neoddáváme usilovné touze, abychom jí byli zbaveni. Nepravím, že si nemáme prostě přát, abychom jí byli zbaveni, nýbrž říkám, že po tom nemáme usilovně toužit, nýbrž máme se v tom zcela podříditi zvláštní prozřetelnosti Boží, aby s námi nakládala podle své vůle uprostřed tohoto trní a v této poušti. Mluvme tedy v takové chvíli k Bohu takto: *Otče, je-li možno, odejmi ode mne tento kalich, ale připojme s velikou odhodlaností: avšak nikoli má, nýbrž tvá vůle se staň, a setrvejme v tom co možná nejdéle, neboť když Bůh uzří tuto naši svatou lhostejnost, utěší nás četnými milostmi a dary, jako tehdy, když vida, že Abraham je odhodlán se připravit o svého syna Izáka, spokojil se s jeho věrným podrobením a utěšil ho velice krásným viděním a velice dobrotivým požehnáním. Máme tedy ve všech strastech, tělesných i duševních, v rozptýlenosti nebo v ztrátě smyslové zbožnosti, jež nás postihne, po každé říci z celého srdce a v hluboké poddanosti: *Pán mi dal útěchy, Pán mi je odňal, budiž jeho jméno požehnáno* (Job 1; 21); setrváme-li totiž v této pokoře, navrátí nám své rozkošné dary, jako to učinil Jobovi, který vytrvale užíval podobných slov ve všech svých trápeních.*

5. Konečně neztrácejme, Filotheo, ve všech svých vyprahlostech a prázdnotě odvahy, nýbrž očekávajíc trpělivě navrácení útěch, pokračujme v svém obvyklém způsobu života; nevynechejme kvůli tomu žádné zbožné cvičení, nýbrž je-li to možno, rozmnožme své dobré skutky, a nemůžeme-li nabídnouti svému drahému Ženichovi zavařené ovoce, nabídněme mu aspoň sušené, protože to je mu jedno, jen když srdce, které mu je nabízí, je naprosto odhodláno ho milovat. Když je jaro krásné, včely nadělají mnoho medu, ale mají málo plodu, protože jsou za příznivého počasí tolik

zaměstnány snášením medové šťávy, že zapomínají na rozmnožování svých larv. Když však je jaro drsné a mlhavé, mají více plodu a méně medu, protože nemohou vyletovat k snášení medu a proto se věnují rozmnožování svého rodu. Přechasto se stává, Filotheo, že když se duši dostane krásného jara duchovních útěch, dá se tak zaujmout jejich shromažďováním a vychutnáváním, že v záplavě těchto sladkých rozkoší polevuje v konání dobrých skutků, a naopak zase, když se uprostřed duchovních strastí a vyprahlosti vidí zbavena příjemných citů zbožnosti, rozhojňuje tím více řádné skutky a oplývá vnitřním plozením pravých ctností, trpělivosti, pokory, pohrdání sebou, odevzdanosti a odříkání sebelásky.

Je to tedy veliký omyl, když se mnozí lidé, zejména ženy, domnívají, že sloužíme-li Bohu bez chuti, bez dojetí, bez něžného citu, je to jeho božské Velebnosti méně milé, kdyžtě naopak naše dobré skutky jsou jako růže, jež jsou krásnější, dokud jsou svěží, ale když uschnou, mají více vůně a síly. Ovšem, dobré skutky, doprovázené citovým dojetím, jsou nám příjemnější - nám, pravím, kteří dbáme jen vlastního potěšení; ale když jsou konány ve vyprahlosti, mají více vůně a ceny před Bohem. Ano, drahá Filotheo, v čas vyprahlosti nás naše vůle pudí k službě Bohu jakoby živou silou a proto musí býti mocnější a stálejší než v čas dojetí. Sloužit nějakému knížeti v poklidné době a uprostřed dvorských zábav není nic zvláště záslužného, ale sloužit mu v drsné době války uprostřed zmatků a protivenství, toť pravá známka stálosti a věrnosti.

Blahoslavená Angela z Foligna praví, že „Bohu je nejmilejší ta modlitba, do které se člověk nutí,” to jest, do níž se dáváme nikoli proto, že si v ní libujeme, ani že k ní máme sklon, nýbrž jen proto, abychom se zalíbili Bohu, jsouce k tomu puzeni proti své chuti

vůli, jež přemáhá násilně vyprahlost a nechuf, které tomu odporují. Totéž pravím o všech dobrých skutcích, neboť čím více zakoušíme protivenství ať vnějších či vnitřních při jejich konání, tím větší mají cenu před Bohem. Čím méně je ve sledování ctností účasten náš zvláštní zájem, tím více se v něm skvěje čistota Boží lásky; dítě líbe ochotně matku, jež mu dává pamlsek, ale jestliže ji líbe, když mu dala pelyňku nebo hořce, je to znamení, že ji velice miluje.

Kapitola XV.

ŘEČENÉ SE DOKLADÁ A VYSVĚTLUJE POZORUHODNÝM PŘÍKLADEM

Aby se celé toto poučení stalo zřejmějším, chci zde uvést vynikající příhodu z historie svatého Bernarda, jak jsem ji našel u jednoho učeného a soudného spisovatele.¹¹ Praví toto:

Je obvyklou věcí téměř u všech, kdo začnou sloužit Bohu a nemají ještě zkušeností se ztrátou zvláštních milostí a s duchovními protivenstvími, že když se jim začne nedostávat citové zbožnosti a toho lahodného světla, které je vybízí, aby pospíšili po cestě Boží, ztratí hned dech a upadnou do malomyslnosti a smutku. Lidé obeznalí to vysvětlují tak, že rozumná přirozenost nemůže dlouho hladovět bez nějakého potěšení, ať pozemského nebo nebeského. Jako se tedy duše okoušením vyšších radostí nad sebe povznesené snadno odříkají viditelných věcí, tak zase, když je jim Božím řízením odňata duchovní radost a ony jsou již stejně zbaveny i útěch tělesných a nejsou ještě uvyklé trpělivě očekávat návrat pravého slunce, zdá se jim, že nejsou ani v nebi ani na zemi a že zůstanou pohřbeny ve věčné noci; a tak ochabují a naříkají jako malé

děti, které byly odstaveny, a stávají se mrzutými a obtížnými hlavně samy sobě.

To se právě přihodilo na duchovní cestě, o níž je řeč, jednomu členu družiny, jménem Bohumír de Peronne, který se nedávno oddal službě Boží. Jsa náhle stížen vyprahlostí, zbaven útěch a obklopen vnitřními temnotami, začal si vzpomínat na své světské přátele, na své rodiče, na statky, jež opustil, a to v něm podnítilo tak prudké pokušení, že to nemohl v svém chování utajit, i všiml si toho jeden z jeho nejdůvěrnějších přátel a osloviv ho opatrně laskavou řečí, řekl mu v soukromí: „Co to znamená, Bohumíre? Proč jsi proti svému zvyku najednou tak zamyšlený a skleslý?“ Tu mu Bohumír odpověděl s hlubokým povzdechem: „Ach můj bratře, už nikdy nebudu veselý.“ Jeho přítel, jat lítostí při těchto slovech, šel to hned říci jejich společnému otci svatému Bernardovi; ten, postřehnuv nebezpečí, vešel do blízkého kostela, aby se za něho modlil k Bohu; zatím Bohumír, vyčerpaný svým zármutkem, položil hlavu na kámen a usnul. Za chvíli se oba zvedli, jeden od své modlitby, již dosáhl žádané milosti, druhý ze spánku, a obličej toho druhého byl tak veselý a zářící, že jeho drahý přítel užasl nad tak náhlou a velikou změnou a nemoha se udržet, aby mu přátelsky nevyčetl jeho předchozí slova. Ale Bohumír mu odpověděl: „Jestliže jsem ti tehdy řekl, že nebudu nikdy veselý, teď tě ujišťuji, že už nikdy nebudu smutný.“

Takový byl výsledek pokušení této zbožné osoby; všimni si však, Filotheo, v tomto vypravování, že 1. Bůh dává obyčejně jakousi předchuť nebeských rozkoší těm, kdo vstupují do jeho služby, aby je odvrátil od pozemských rozkoší a povzbudil je k následování božské lásky, jako když matka chtějíc přilákat nemluvně k svému prsu potře jeho hrot medem. 2. Že však týž

dobrý Bůh nám někdy podle svého moudrého řízení odnímá mléko a med útěch, abychom se v této nouzi naučili jísti suchý a hutnější chléb silné zbožnosti, osvědčované ve zkoušce nechuti a pokušení. 3. Že uprostřed vyprahlosti a prázdnoty často povstávají prudké bouře, a tehdy je třeba vytrvale bojovati proti pokušení, protože ta nepocházejí od Boha; vyprahlost je však třeba trpělivě snášet, protože Bůh ji sesílá pro naše zdokonalení. 4. Že nemáme nikdy ztrácet odvahu při vnitřních trýzních ani říkat jako Bohumír: „Už nikdy nebudu vesel,” protože v noci máme očekávat světlo, a podobně za nejkrásnějšího duchovního počasí nemáme říkat, že nebudeme mít už nikdy trápení - nikoli, neboť jak praví Mudřec, *ve dnech dobrých nezapomínej na zlé.* (Sir. 11; 27.) Je třeba doufat v trampotách a strachovat se v úspěchu, a v obou případech je třeba se vždycky pokořovat. 5. Že je nejlepším lékem odhaliti svou nemoc nějakému duchovnímu příteli, který by nám mohl uleviti.

Konečně podotýkám k závěru tohoto upozornění, jež je tak nezbytné, že jako ve všech věcech i zde se náš dobrý Bůh a náš nepřítel zcela rozcházejí ve svých záměrech: Bůh nás chce tímto způsobem vésti k větší čistotě srdce, k úplnému zřeknutí našeho vlastního zájmu v tom, co se týká jeho služby, a k úplnému oproštění našeho já; zloduch však se pokouší užívat těchto stavů k tomu, aby nám odňal odvahu, aby nás přiměl navrátit se k tělesným rozkoším a konečně aby nás zošklivil nám samým i našim bližním, tak aby svatá zbožnost byla takovým způsobem zhanobena a zlehčena. Zachováš-li však pokyny, jež jsem ti dal, velmi se zdokonalíš pěstováním duchovních úkonů uprostřed těchto vnitřních trýzní, o nichž ti chci ještě říci jednu věc, než skončím.

Někdy pochází nechuť, prázdnota a vyprahlost z tě-

lesné churavosti, jako když člověk začne po přílišném bdění, pracích a postění cítit ochablost, ospalost, tíhu a jiné takové slabosti, jež sice mají původ v těle, ale působí i na ducha, protože obojí je těsně spolu spojeno. V takových případech je třeba pamatovat vždycky na to, abychom v svém nejhlubším nitru provedli svou vyšší vůlí několik úkonů ctnosti, neboť i když se zdá celá naše duše pohroužena ve spánek a obtížena mdlobou a malátností, úkony našeho ducha jsou stále Bohu velice milé a my můžeme říci v takové chvíli jako svatá Nevěsta: *Spím, ale mé srdce bdí* (Pís. 5; 2); a jak jsem už řekl, je-li v takovém počínání méně chuti, je v něm více zásluhy a ctnosti. Vyléčiti však takový stav lze tím, že se tělo osvěží nějakou náležitou úlevou a rozptýlením; tak nařizoval svatý František svým řeholníkům, že si mají v svých pracích počínat umírněně, tak aby nevyčerpávali sílu ducha.

Co se týče tohoto slavného Otce, byl sám jednou napaden a zmítán tak hlubokou melancholií ducha, že to nemohl utajiti v svém chování, neboť jestliže chtěl obcovati se svými řeholníky, nebyl toho schopen, jestliže se od nich odloučil, bylo to ještě horší; půst a trýznění těla ho zeslabovaly a modlitba mu nijak neulevovala. Ztrávil v tomto stavu dva roky, takže se zdálo, že ho Bůh docela opustil; nakonec však, když pokorně snášel tuto prudkou bouři, vrátil mu Spasitel v jediném okamžiku šťastný klid. Z toho je vidět, že i největší služebníci Boží jsou podrobeni těmto otřesům a že ani ti nejmenší se nesmějí divit, jestliže se to stane někdy i jim.

PÁTÁ ČÁST

OBSAHUJÍCÍ

POKYNY A CVIČENÍ K OBNOVENÍ DUŠE

A K JEJÍMU UTVRZENÍ VE ZBOŽNOSTI

Kapitola I.

ŽE JE TŘEBA KAŽDOROČNĚ OBNOVOVAT DOBRA PŘEDSEVZETÍ NASLEDUJÍCÍMI CVIČENÍMI

První bod těchto cvičení záleží v řádném poznání jejich důležitosti. Naše lidská přirozenost se snadno uchyluje od svých dobrých náklonností pro křehkost a špatné sklony našeho těla, jež tíží duši a stále ji stahují dolů, jestliže se často nepozvedá vzhůru živou silou předsevzetí, tak jako ptáci rázem padnou k zemi, jestliže stále znovu nemávají křídly, aby se udrželi v letu. Proto je zapotřebí, Filotheo, abys často opakovala své rozhodnutí, že budeš sloužiti Bohu, z obavy, že kdybys to nečinila, mohla bys klesnout do starého stavu nebo ještě spíše do stavu horšího, protože duchovní pády se vyznačují tím, že nás vrhají vždycky hlouběji, než je stav, z něhož jsme vystoupili vzhůru k zbožnosti.

I nejlepší hodiny musejí být natahovány dvakrát denně, ráno a večer, a mimo to je nutno je aspoň jednou za rok rozebrat, aby se odstranila rez, která se jich zatím přichytila, aby se upevnila uvolněná kolečka a opravila opotřebovaná. Tak i ten, kdo se opravdu stará o své drahé srdce, musí je natahovat pro Boha

ráno i večer cvičeními, jež jsou uvedena v dalším; mimo to musí častěji zkoumat jeho stav, upevňovat je a přizpůsobovat; a konečně je musí aspoň jednou za rok rozložit a podrobně prohlédnout všechny části, to jest všechny jeho náklonnosti a vášně, aby napravil všechny nedostatky, které by se vyskytly. A jako hodinář maže jakýmsi jemným olejem všechna kolečka, péra a jiné součástky hodinového stroje, aby se pohybovaly hladčeji a netrpěly tolik rzí, tak i zbožná osoba, když takto rozebrala své srdce, aby je obnovila, má je pomazati svátostmi pokání a Eucharistie. Toto cvičení obnoví tvé síly, jež čas vyčerpál, zahřeje tvé srdce, dá se znovu zazelenat tvým dobrým předsevzetím a rozkvést ctnostem tvého ducha. Staří křesťané to pečlivě prováděli ve výroční den křtu našeho Pána, kdy, jak praví svatý Řehoř, biskup nazianský (Or. 39), obnovovali vyznání a sliby, jež se skládají v této svátosti. Čiňme podobně, drahá Filotheo, ochotně se k tomu připravujme a provádějme to se vší opravdovostí.

Když si tedy vybereš vhodnou dobu podle rady svého duchovního otce, a když se uchýlíš do větší duchovní i skutečné samoty než obyčejně, vykonáš jedno, dvě nebo tři rozjímání na následující náměty podle způsobu, jež jsem ti vyložil ve druhé části.

Kapitola II.

ÚVAHA O DOBRODINÍ, JEŽ NAM PROKAZAL BŮH, POVOLAV NAS K SVÉ SLUŽBĚ, PODLE PROHLÁŠENÍ, UČINĚNÉHO NA POČÁTKU

1. Prober jednotlivé body svého prohlášení (č. I k. 20). Prvním bodem jest, že jsi zavrhlá, opustila, odmítla provždy veškeren smrtelný hřích; druhý, že jsi

věnovala a zasvětila svou duši, své srdce, své tělo se vším, co k tomu náleží, lásce a službě Boží; třetí, že upadneš-li do nějakého hříchu, ihned se s pomocí milosti Boží z něho pozvedneš. Zdali to nejsou krásná, spravedlivá a vznešená předsevzetí? Přemýšlej v duši hodně o tom, jak zbožné, rozumné a žádoucí je toto prohlášení.

2. Uvaž, komu jsi dala toto prohlášení. Jestliže rozumná slova, daná lidem, nás přísně zavazují, čím více nás zavazuje slovo dané Bohu! Ach, Pane, říkal David, *k tobě mluvilo srdce mé; vyneslo srdce mé slovo dobré*; nikdy na ně nezapomenu. (Ž. 26; 8. 44; 1.)

3. Uvaž, před kým jsi to učinila, neboť se to stalo před očima celého nebeského dvora: hle, svatá Panna, svatý Josef, tvůj Anděl strážný, svatý Ludvík, celý ten blahoslavený zástup na tebe pohlížel a vydával při tvých slovech vzdechy radosti a souhlasu a očima nevýslovné lásky pohlížel na tvé srdce, ležící u nohou Spasitele a zasvěcující se jeho službě. Byla z toho zvláštní slavnost v nebeském Jerusalemě, a obnovíš-li upřímně svá předsevzetí, budou tam slavit výročí té slavnosti.

4. Uvažuj, jakými prostředky jsi uskutečnila své prohlášení. Hle, jak laskavý a dobrotivý byl k tobě Bůh v této době. Ale řekni podle pravdy, nebyla jsi vedena sladkým vábením Ducha svatého? Zdali nebyly ty provazy, jimiž Bůh přitáhl tvou loďku do spásného přístavu, *vazby lásky*? (Os. 11; 4.) Jak tě vábil svým božským medem, svátostmi, četbou, modlitbou! Hle, drahá Filotheo, ty jsi spala, a Bůh bděl nad tebou a myslel o tvém srdci *myšlenky pokoje* (Jer. 29; 11), rozjímal o tobě rozjímání lásky.

5. Uvažuj, v kterou dobu tě Bůh přivedl k těmto velikým předsevzetím: bylo to v květu tvého života. Ó jak je dobré naučiti se brzy tomu, co si můžeme

osvojit příliš pozdě! Svatý Augustin, který se obrátil ve třiceti letech, volá: „Ó dávná krásno, proč jsem tě tak pozdě poznal?“ (Vyzn. X, 27.) Běda, viděl jsem tě a nechápal jsem tě; a ty bys mohla rovněž říci: Ó dávná líbeznosti, proč jsem tě neokusila dříve? Ach, tehdy jsi toho nezasloužila; teď však řekni s Davidem, uznávajíc, jakou milost ti Bůh prokázal, že tě přitáhl v tvém mládí: *Ó Bože, učil jsi a vedl jsi mě od mladosti mé a povždy budu hlásati tvé milosrdenství.* (Ž. 70; 17.) Stalo-li se to až v tvém stáří, ó jak veliká je to milost, Filotheo, že když jsi promarnila tolik let, Bůh tě povolal před smrtí a zastavil běh tvé bídy v okamžiku, v němž by ses stala na věky nešťastnou, kdyby k němu byl dospěl.

6. Uvažuj o účincích tohoto povolání: shledáš, myslím, že jsi se změnila k lepšímu, když srovnáš to, čím jsi, s tím, čím jsi byla předtím. Nepřičteš snad k dobrému, že dovedeš mluvit s Bohem v modlitbě, že jsi nakloněna ho milovati, že jsi utišila mnohé vášně, jež tě znepokojovaly, že jsi se vyhnula mnohým hříchům a mnohým těžkostem svědomí, a konečně že jsi o tolik častěji přijímala než dříve, spojujíc se s tímto svrchovaným zdrojem věčných milostí? Ó jak velké jsou to milosti! Je třeba, má. Filotheo, je vážit na váhách svatyně. To pravice Boží vykonala to všechno. *Pravice Páně způsobila sílu, praví David, pravice Páně mě vyvýšila. Nezemru, ale živ budu a vypravovati budu srdcem, ústy i skutky divy jeho dobroty.* (Ž. 117; 16, 17.)

Po všech těchto úvahách, jež, jak vidíš, poskytují množství dobrých vznětů, je třeba skončit prostým díkůvzdáním a vroucí modlitbou za to, abys z toho měla pravý prospěch; tak zakončí v pokoře a důvěře v Boha, ponechávajíc si stanovení předsevzetí až po druhém bodu tohoto cvičení.

Kapitola III.

O ZPYTOVÁNÍ DUŠE SE ZŘETELEM K JEJÍMU POKROKU VE ZBOŽNÉM ŽIVOTĚ

Tato druhá část cvičení je trochu dlouhá a k jejímu provádění podotýkám, že není třeba, abys ji provedla celou najednou, nýbrž na několikrát; tak třeba jednou vezmi své chování k Bohu, po druhé to, co se týká tebe samé, po třetí to, co se týká bližního, a po čtvrté uvažuj o vášních. Není potřebné ani žádoucí, abys to konala na kolenou vyjma začátek a konec, který obsahuje náklonnosti. Ostatní body zpytování můžeš užitečně provádět při procházce a ještě užitečněji na loži, jestliže náhodou budeš ležet nějakou dobu beze spánku a v bdělém stavu; k tomu však je třeba, aby sis je dříve dobře přečetla. Je však třeba, aby celá tato druhá část byla provedena nejdéle ve třech dnech a dvou nocích, při čemž se tomu věnuje každého dne a každé noci nějaká hodina, chci říci nějaká chvíle, podle toho, jak ti to bude možné; neboť bude-li se toto cvičení provádět s dlouhými přestávkami, ztratí svůj účinek a zanechá jen slabý dojem. Po každém jednotlivém bodě zpytování si poznamenej, v čem jsi selhala a čím jsi chybila, a jaké hlavní nedostatky jsi zpozorovala, aby ses z nich vyznala a mohla se proti nim posílit radou, předsevzetím a duchovní posilou.

I když není třeba, aby ses ve dnech, kdy budeš konati toto i jiná cvičení, vzdalovala úplně styku s lidmi v naprosté samotě, přece se musíš aspoň na chvíli do ní uchýlit, zejména večer, aby ses mohla dříve uchýlit na lože a dát duchu i tělu odpočinek, nezbytný k řádnému přemýšlení. Během dne je třeba vysílat často vzněty k Bohu, Panně Marii, andělům, celému nebeskému Je-

rusalemu; také je třeba, aby se všechno dalo se srdcem plným lásky k Bohu a k dokonalosti tvé duše.

Abys tedy dobře začala toto zpytování, 1. vžij se v přítomnost Boží, 2. vzývej Ducha svatého, prosíc ho o světlo a jas, abys mohla dobře poznat sama sebe, jako svatý Augustin, který volal k Bohu v duchu pokory: „Ó Pane, kéž poznám tebe a kéž poznám sebe!” Dej najevo, že nechceš zjišťovat své zdokonalení, aby ses z něho radovala sama v sobě, nýbrž aby ses z něho radovala v Bohu, ne proto, abys oslavila sebe, nýbrž abys oslavila Boha a vzdala mu díky. 3. Prohlaš také, že shledáš-li, jak se domníváš, že jsi málo pokročila nebo že jsi dokonce zůstala pozadu, nedáš se odradit ~~radovala v Bohu, ne proto, abys oslavila sebe, nýbrž~~ že se naopak chceš ještě více povzbuzovat a podněcovat, pokorovat se a odstraňovat nedostatky pomocí milosti Boží.

Když to učiníš, uvažuj mírně a klidně, jak jsi se až dosud chovala k Bohu, k bližnímu a k sobě samé.

Kapitola IV.

ZPYTOVÁNÍ STAVU NAŠÍ DUŠE VZHLEDEM K BOHU

1. Jak smýšlíš v srdci o smrtelném hříchu? Jsi pevně odhodlána se ho nikdy nedopustit, ať se stane cokoli? Trvalo toto předsevzetí od tvého prohlášení až po tuto chvíli? V tomto předsevzetí záleží základ duchovního života.

2. Jak smýšlíš v srdci o přikázáních Božích? Pokládáš je za dobrá, sladká, příjemná? Ach, má dcero, kdo má dobrou chuť a zdravý žaludek, miluje dobrý pokrm a odmítá špatný.

3. Jak smýšlíš v srdci o všedních hříších? Není mož-

no zabránit, aby se člověk tu a tam nějakého nedopustil, ale je nějaký, k němuž máš zvláště silný sklon? A co by bylo ještě horší, je nějaký takový hřích, ke kterému bys měla náklonnost a lásku?

4. Jak smýšlíš v srdci o duchovních cvičeních? Miluješ je? Vážíš si jich? Nudí tě? Máš k nim nechut? Ke kterým z nich cítíš větší nebo menší náklonnost? Poslouchání nebo čtení slova Božího, rozmlouvání o něm, rozjímání, povzdechy k Bohu, zpověď, přijímání duchovních rad, příprava k přijímání, ukázněvání náklonností - co v těchto věcech odpuzuje tvé srdce? A najdeš-li něco, k čemu má srdce menší náklonnost, pátrej, odkud pochází tato nechut, co je její příčinou.

5. Jak smýšlíš v srdci o Bohu samém? Připomíná si tvé srdce rádo Boha? Pociťuje při tom příjemnou sladkost? *Vzpomněl jsem na Boha a potěšil jsem se*, praví David. (Ž. 76; 3.) Cítíš, že tvé srdce miluje Boha s jakousi snadností a že si obzvláště libuje v této lásce? Je to pro tvé srdce osvěžením, jestliže uvažuje o nesmírnosti Boží, o jeho dobrotě, o jeho laskavosti? Jestliže tě uprostřed světských zaměstnání a marností napadne vzpomínka na Boha, je jí dopřáno vůbec místa, zaujme tvé srdce? Zdá se ti, jako by se tvé srdce samo k ní obracelo a šlo jí jaksi vstříc? Jsou jistě takové duše. Vrací-li se manžel z daleka, pak i kdyby byla manželka velice zaměstnána prací a kdyby její mysl byla zaujata nějakou neodbytnou myšlenkou, přece jakmile zpozoruje jeho příchod a uslyší jeho hlas, její srdce se nedá udržet a zanechá jiných myšlenek, aby myslo jen na manželův příchod. Stejně se děje s dušemi, jež vroucně milují Boha; i když jsou zaměstnány, jakmile se k nim přiblíží vzpomínka na Boha, přestanou se téměř vůbec starat o ostatní pro radost, kterou mají z této drahé vzpomínky, a to je neobyčejně dobré znamení.

6. Jak smýšlíš v srdci o Ježíši Kristu, Bohu a člověku? Zdržuješ se ráda u něho? Včely rády poleťují kolem svého medu a vosy kolem mršin; tak si také dobré duše libují v blízkosti Ježíše Krista a cítí k němu něžnou lásku; špatné duše však si libují v marnostech.

7. Jak smýšlíš v srdci o Panně Marii, o světcích, o svém Andělu strážném? Máš je hodně ráda? Máš obzvláštní důvěru v jejich dobrotivost? Líbí se ti jejich obrazy, jejich životopisy, jejich chvalořeči?

8. Co se týče tvého jazyka: jak mluvíš o Bohu? Mluvíš o něm ráda dobré věci podle své schopnosti a svého postavení? Zpíváš ráda duchovní písně?

9. Co se týká skutků: přemýšlej, zdali ti záleží na vnější slávě Boží a na tom, abys něco vykonala k jeho cti; neboť kdo miluje Boha, miluje s Bohem i *ozdobu jeho domu*. (Ž. 25; 3.)

10. Můžeš si připamatovat, že bys byla pro Boha zanechala nějaké náklonnosti a zřekla se nějaké věci? Je dobrým znamením lásky zbavit se nějaké věci ve prospěch toho, jejž milujeme. Čeho jsi se tedy dosud vzdala pro lásku k Bohu?

Kapitola V.

ZPYTOVÁNÍ DUŠE V ZHLEDÉM K NAM SAMÝM

1. Jak miluješ sebe samu? Nemiluješ příliš sebe pro tento svět? Je-li tomu tak, chtěla bys tu zůstat na věky a starala by ses velice, aby ses tu dobře zařídila; miluješ-li se však kvůli nebi, přála by sis nebo bys aspoň snadno svolila k tomu, abys odešla z tohoto světa v hodinu, kterou se zlíbí určit našemu Pánu.

2. Zachováváš svou lásku k sobě v dobrém pořád-

ku? Co nás hubí, není nic jiného než nezřízená láska k sobě samým. Spořádaná láska žádá, abychom milovali více duši než tělo, abychom se starali o získání ctností více než o cokoli jiného, abychom si cenili více cti nebeské než cti pozemské a pomíjivé. Spořádané srdce si říká: Co řeknou andělé, budu-li myslet na něco takového? častěji než: Co tomu řeknou lidé?

3. Jak miluješ své srdce? Mrzí tě, když mu musíš sloužit v jeho nemocech? Věz, že jsi povinna mu pomáhati a přiváděti mu pomoc, když je trýzněno svými vášněmi, a musíš k vůli tomu zanechat všeho ostatního.

4. Zač se máš před Bohem? bezpochyby za nic. Nuže, není to žádná velká pokora, když se moucha nepokládá za nic ve srovnání s horou, ani když se kapka vody nepokládá za nic ve srovnání s mořem nebo jiskra ohně ve srovnání se sluncem; pokora záleží v tom, že se nevynášíme nad jiné a nechceme se dát vynášet od jiných. Jak jsi na tom v této věci?

5. Co se týče jazyka, nevychloubáš se tím nebo oním? Nelichotíš si, když mluvíš o sobě?

6. Co se týče skutků, nepěstuješ zábavy, které neslouží tvému zdraví? Myslím tím zábavy marné, neužitečné, přílišné bdění bez důvodu a podobné.

Kapitola VI.

ZPYTOVÁNÍ STAVU DUŠE VZHLEDEM K BLIŽNÍMU

Je třeba milovati manžela a manželku láskou něžnou a klidnou, pevnou a stálou, a má tomu být na prvním místě proto, že to nařizuje a chce Bůh. Totéž pravím o dětech a blízkých příbuzných, jakož i o přátelích podle vzájemného poměru.

Abychom však mluvili obecně: jaké máš v srdci

smýšlení o bližním? Miluješ ho opravdu srdečně a pro lásku k Bohu? Abys to dobře rozeznala, musíš si živě představit nějaké nepříjemné a nepřívětivé lidi, protože právě na takových osvědčujeme lásku Boží vůči bližnímu, a ještě více na takových, kteří nám působí zlé buď skutkem nebo slovem. Zkoumej dobře, zdali s nimi v srdci smýšlíš dobře a musíš-li se hodně přemáhat, abys je milovala.

Jsi náchylna mluvit špatně o bližním, zejména o bližním, který tě nemiluje? Škodíš bližnímu, ať přímo nebo nepřímo? Nepotřebuješ veliké bystrosti, abys to poznala.

Kapitola VII.

ZPYTOVÁNÍ NAKLONNOSTÍ NAŠÍ DUŠE

Vyložil jsem takto obšírně tyto body, v jejichž prozkoumání záleží poznání duchovního pokroku, jež jsme učinili; neboť co se týče zpytování pouhých hříchů, to je pro zpovědi těch, kdo nepomýšlejí na zdokonalení. Při každém z nich však stačí, když budeme postupovati zcela zvolna a nenásilně, uvažující, v jakém stavu bylo v této věci naše srdce od našeho předsevzetí a jakých větších chyb jsme se v tom dopustili.

Má-li to však být zkráceno, je třeba omezit zpytování na zkoumání našich vášní; a je-li nám obtížno provádět zkoumání tak podrobně, jak je zde uvedeno, můžeme také zkoumati, jací jsme byli a jak jsme se chovali:

V své lásce k Bohu, k bližnímu, k sobě.

V své nenávisti k hříchu, který je v nás, k hříchu, který je v druhých; neboť si máme přát, aby byl vyhlazen obojí.

V svých tužbách po majetku, rozkoších, poctách.

V bázni před nebezpečím hříchu a před ztrátou čas-

ných statků; prvního se obyčejně bojíme příliš málo, druhého příliš mnoho.

V naději, kterou jsme snad příliš vkládali do světa a do stvoření a málo v Boha a věčné statky.

Ve smutku, je-li nadměrný a týká-li se marných věcí.

V radosti, je-li přílišná a týká-li se věcí nedůstojných.

Jaké náklonnosti konečně poutají naše srdce? Jaké vášně je ovládají? V čem se nejvíce uchýlilo s pravé cesty? Stav duše totiž poznáváme po vášních, tím že se jich postupně dotýkáme; jako hráč na loutnu dává zaznít jednotlivým strunám a ty, které mají špatný tón, přeladuje buď tím, že je napíná, nebo tím, že je uvolňuje, tak i my se dotýkáme lásky, nenávisti, touhy, bázně, naděje, smutku a radosti své duše, a shledáme-li, že jsou v nesouzvuku s melodií, kterou chceme hrát - a to je sláva Boží - můžeme je zladit pomocí jeho milosti a rady našeho duchovního otce.

Kapitola VIII.

JAKÉ NAKLONNOSTI TŘEBA VZBUDIT PO ZPYTOVÁNÍ

Když jsi klidně probrala každý bod zpytování a zvéděla jsi, jaký je tvůj stav, přejdeš k náklonnostem takto:

Poděkuj za to nepatrné zdokonalení, které jsi zjistila ve svém životě od doby svého předsevzetí, a vyznej, že to v tobě a pro tebe způsobilo jen jeho milosrdenství.

Pokoř se hluboce před Bohem, vyznávajíc, že nepokročila-liś tuze, bylo to tvou vinou, protože jsi neodpovídala věrně, statečně a vytrvale na vnuknutí, osvětlení a podněty, které ti dával v modlitbě i jinak.

Slib mu, že ho budeš vždycky velebit za milosti, které ti dal, aby ses mohla povznést od svých náklonností k tomuto nepatrnému zdokonalení.

Pros ho, aby ti odpustil nevěrnost, s níž jsi odpovídala na jeho vnuknutí.

Obětuj mu své srdce, aby se stal zcela jeho pánem.

Vzývej světce, svatou Pannu, svého anděla, svého patrona, svatého Josefa, a tak i jiné světce.

Kapitola IX.

O ÚVAHÁCH, VHODNÝCH K OBNOVENÍ NAŠICH DOBRÝCH PŘEDSEVZETÍ

Když jsi provedla zpytování a zevrubně promluvila s nějakým dobrým duchovním rádcem o chybách a o prostředcích proti nim, začneš s následujícími úvahami, probírajíc každý den jednu z nich na způsob rozjímání v době určené k modlitbě, a to vždycky stejným způsobem, pokud jde o přípravu a náklonnosti, jakého jsi užívala při rozjímáních první části; přede vším jiným se vžiješ v přítomnost Boží a budeš vzývat jeho milost, aby tě utvrdil v své svaté lásce a službě.

Kapitola X.

PRVNÍ ÚVAHA: O VZNEŠENOSTI NAŠÍ DUŠE

Uvažuj o ušlechtilosti a vznešenosti své duše, jež svým rozumem poznává nejen celý tento viditelný svět, nýbrž i existenci andělů a Ráje; ví, že je Bůh, který je svrchovaně mocný, dobrý a nevýslovný; ví, že je věčnost, a nadto poznává, čeho je třeba, aby člověk mohl dobře žít v tomto viditelném světě, aby se mohl

přidružení k andělům a těšiti se z Boha ve věčnosti. Tvá duše má nadto ušlechtilou vůli, jež může milovat Boha a nemůže ho sama od sebe nenávidět.

Viz, jak je tvé srdce šlechetné, a že, jako nic zkaženého nemůže upoutat včely, jež se snášejí jen na květy, tak ani tvé srdce nemůže spočinouti než v jediném Bohu a žádné stvoření je nemůže uspokojiti. Rozpomeň se na nejdražší a nejmocnější zájmy, jež kdy zaujaly tvé srdce, a posuď opravdově, zdali nebyly plny trapného nepokoje, palčivých myšlenek a neodbytných starostí, jež činily tvé srdce nešťastným.

Běda, když naše srdce se obrací k tvorům, dychtivě k nim pospíchá, myslíc, že u nich ukojí své touhy; jakmile se však s nimi setká, vidí, že je tam, kde bylo předtím, a že nic je nemůže uspokojit, protože Bůh nechce, aby naše srdce našlo nějaké místo, kde by mohlo spočinouti, jako holubice, jež vyletěla z archy Noemovy, nýbrž aby se musilo navrátit k svému Bohu, od něhož vyšlo. Ó jak je krásná přirozenost našeho srdce! Proč je tedy nutíme proti jeho vůli, aby sloužilo tvorům?

Ó má krásná duše, měla bys říci, dovedeš chápat Boha a chtít Boha, proč se tedy zaměstnáváš nepatrnějšími věcmi? Můžeš usilovat o věčnost, proč se zabýváš okamžikem? Jednou z věcí, jichž litoval marnotratný syn, bylo, že musí jíst se zvířaty, ačkoli mohl bohatě stolovat se svým otcem. Ó má duše, jsi způsobila pro Boha, běda ti, jestliže se spokojíš něčím menším než Bůh!

Povznes svou duši vysoko při této úvaze, ukaž jí, že je věčná a hodna věčnosti; vlej jí v té věci odvahu.

Kapitola XI.

DRUHÁ ÚVAHA: O VÝBORNOSTI CTNOSTI

Uvažuj, že jenom ctnosti a zbožnost mohou dát tvé duši zde na světě spokojenost; pohleď, jak jsou krásné. Srovnej navzájem ctnosti a neřesti, jež jsou jejich protějškem: jak krásná je trpělivost proti pomstychtivosti, vlídnost proti prchlosti a zármutku; pokora proti ctižádosti a náročnosti; štědrost proti lakotě; láska proti závisti; střídmost proti nezdrželivosti! Na ctnostech je zvláštní to, že po svém úkonu zanechávají v duši nevyrovnatelnou sladkost a líbeznost, kdežto neřesti ji zanechávají nesmírně vyčerpánu a rozervánu. Proč tedy, jářku, se nesnažíme, abychom si získali tu líbeznost?

Kdo má neřesti v malé míře, není spokojen, a kdo je má ve velké míře, je zklamán; u ctností však, kdo jich má málo, je už i tak spokojen, a je tím spokojenější, čím více v ní prospívá. Ó zbožný živote, jak jsi krásný, sladký, příjemný a líbezný; zmírňuješ útrapy a dáváš lahodnost útěchám; bez tebe je dobro zlem a radosti jsou plny nepokoje, nejistoty a vratkosti. Ach, kdo tě zná, mohl by říci se Samaritánkou: *Domine, da mihi hanc aquam, Pane, dej mi tu vodu* (Jan 4; 15) - zbožný to povzdech, jež často vysílala Matka Terezie a svatá Kateřina Janovská, ačkoli to činily při různých příležitostech.

Kapitola XII.

TŘETÍ ÚVAHA: O PŘÍKLADU SVATÝCH

Přemýšlej o příkladu nejrůznějších světců: co všechno neučinili, aby milovali Boha a byli mu oddáni! Pohleď na ty mučedníky, nepřemožitelné v svém od-

hodlání - jaká muka nevytrpěli, aby v něm setrvali! Ale přede vším jiným viz ty krásné a kvetoucí ženy, čistotou bělejší než lilie, láskou růžovější než růže: jedny ve dvanácti, jiné v třinácti, patnácti, dvaceti a pětadvaceti letech vytrpěly tisícera muka, aby neporušily své předsevzetí nejen v tom, co se týkalo vyznání víry, nýbrž i v tom, co bylo projevem zbožnosti: jedny umíraly, spíše než by porušily panenství, jiné zase než by přestaly sloužit nuzným, utěšovat pronásledované, pohřbívat zemřelé. Ó Bože, jakou stálost osvědčilo toto křehké pohlaví v podobných okolnostech!

Pohled' na tolik svatých vyznavačů: s jakou silou pohrdali světem, jak nepřemožitelnými se stali v svých předsevzetích! Nic je nepřimělo, aby je odvolali; přijali je bez výhrady a dodrželi je bez výjimky. Můj Bože, co to praví svatý Augustin o své matce Monice? S jakou pevností plnila své rozhodnutí, že bude sloužit Bohu v svém manželství i vdovství! A co praví svatý Jeroným o své dceři Pavle? Kolik to bylo překážek, jaké to bylo množství nejrozumnějších protiventství! Ale čeho bychom nemohli dosáhnout s tak vynikajícími patrony? Byli tím, čím jsme my, konali to pro téhož Boha, pro tytéž ctnosti: proč si nepočínáme ve svém drahém předsevzetí a zbožném prohlášení stejně, pokud to dovoluje náš stav a naše povolání?

Kapitola XIII.

ČTVRTÁ ÚVAHA:

O LÁSCĚ,

KTEROU K NÁM MÁ JEŽÍŠ KRISTUS

Uvažuj o lásce, pro níž Ježíš Kristus, Pán náš, tolik trpěl na tomto světě, zejména na hoře Olivetské a na Kalvarii: tato láska platila i tobě a skrze všechny tyto

bolesti a útrapy dosáhla od Boha pro tvé srdce dobrá předsevzetí a prohlášení, a týmž způsobem dosáhla také pro tebe všeho, čeho je ti potřebí pro udržení, podporování, posílení a dovršení těchto předsevzetí. Ó předsevzetí, jak jsi drahocenné, kdyžtě jsi dcerou takové matky, jako je Utrpení mého Spasitele! Ó jak by si tě měla vážit má duše, ježto jsi bylo tak drahé mému Ježíši. Hle, ó Spasiteli mé duše, tys zemřel, abys mi získal tato předsevzetí, nuže, dej mi tu milost, abych raději zemřela, než bych je ztratila.

Vidíš, Filotheo, je jisto, že srdce našeho drahého Ježíše vidělo tvé srdce se stromu Kříže a milovalo je, a touto láskou pro ně získalo všechna dobra, jichž se ti kdy dostalo, mezi jiným i tvá předsevzetí; ano, drahá Filotheo, můžeme všichni říci jako Jeremiáš: Pane, dříve, než jsem byl, již jsi na mě pohleděl a nazval jsi mě jménem (srv. Jer. 1; 5), ježto jeho božská Dobrota vskutku připravila v své lásce a milosrdenství všechny obecné i zvláštní prostředky k našemu spasení a tudíž i naše předsevzetí. Tak jest zajisté: jako těhotná žena chystá kolébku, plenky a povijany, ba i pokrm pro dítě, jež čeká, i když ještě není na světě, tak náš Spasitel, když tě jeho dobrota měla zroditi v spásu a učinit tě opět jeho dcerou, připravil na stromě Kříže všechno, čeho ti bylo potřebí: tvou duchovní kolébku, tvé plenky a povijany, tvou výživu a všechno, co může sloužit tvému dobru. To jsou všechny prostředky, všechny pobídky, všechny milosti, jimiž vede tvou duši a snaží se ji přivésti k své dokonalosti.

Ach, Bože můj, jak hluboce bychom si měli vrýti v paměť tuto myšlenku: Je možno, abych byl býval tolik milován svým Spasitelem, že myslel zvláště na mě a na všechny tyto drobné jednotlivosti, jimiž mě k sobě přitáhl? Jak velice tedy musíme milovat, ctít a dobře užívat toho všeho k svému prospěchu! Jak

sladké pomyslení: toto milující srdce mého Boha mysli-
lilo na Filotheu, milovalo ji a připravilo jí tisícere pro-
středky spásy, jako kdyby na světě nebylo jiné duše,
na niž by pomysli-
lo, tak jako slunce, ozařující jeden
kout země, neozařuje jej o nic méně než jako kdyby
nesvítilo na žádný jiný, nýbrž jen na něj; neboť stejně
také náš Pán myslil na všechny své drahé děti a pe-
čoval o ně tak, jako kdyby myslil jen na nás a na
nikoho jiného. *Miloval mě*, praví svatý Pavel, *a sebe
sama vydal za mě* (Gal. 2; 20), jako kdyby říkal: za
mě samého, tak jako kdyby nebyl nic udělal pro jiné.
To by mělo být, Filotheo, vryto do tvé duše, abys
dobře střežila a opatrovala své předsevzetí, jež bylo
tak drahé srdci Spasitelově.

Kapitola XIV.

PATA ÚVAHA:

O VĚČNÉ LÁSCĚ BOŽÍ K NÁM

Uvažuj o věčné lásce, kterou k tobě má Bůh, neboť
ještě dříve než náš Pán Ježíš Kristus trpěl jako člověk
za tebe na Kříži, zabývala se tebou už jeho božská Ve-
lebnost v své svrchované dobrotě a nesmírně tě mi-
lovala. Ale kdy tě počal milovati? Tehdy, když počal
býti Bohem. A kdy počal býti Bohem? Nikdy,
protože jím byl vždycky bez začátku a bez konce, a
tak tě miloval vždycky od věčnosti; proto ti uchystal
milosti a dary, jež ti udělil. Říká to skrze proroka:
Miloval jsem tě (mluví k tobě stejně jako ke komukoli
jinému) *láskou věčnou, proto jsem tě přitáhl, smilovav
se nad tebou.* (Jer. 31; 3.) Mysli-
l tedy mimo jiné i na to, aby tě přiměl k předsevzetí, že mu budeš sloužiti.

Ó Bože, jaká to jsou předsevzetí, jež Bůh myslil,
rozjímal, připravoval od věčnosti! Jak drahá a vzácná

nám musejí být, co všechno musíme být ochotni vytrpět, spíše než bychom se z nich vzdali jediného vlásku! Ne, ani kdyby měl celý svět zhynout, neboť celý svět dohromady nemá takovou cenu jako jediná duše, a duše bez předsevzetí neznamená nic.

Kapitola XV.

POVŠECHNÉ VZBUZENÍ NAKLONNOSTI Z PŘEDCHOZÍCH ÚVAH A ZAVĚR CVIČENÍ

Ó drahá předsevzetí, vy jste ten krásný strom života, jež můj Bůh zasadil vlastní rukou doprostřed mého srdce, jež můj Spasitel chce zavraždit svou krví, aby jej učinil plodným; raději tisíckrát umřít než dopustit, aby tě nějaký vichr vyrval! Ne, ani marnivost, ani rozkoše, ani bohatství, ani protivenství mi nikdy nevyrvou mé odhodlání. Hle, Pane, ty jsi jej zasadil a ty jsi choval v mém lůně od věčnosti tento krásný strom pro mou zahradu; kolik je duší, kterým se nedostalo takového daru, a jak se budu moci kdy dosti pokořit před tvým milosrdenstvím? Ó krásná a svatá předsevzetí, zachová-m-li já vás, zachováte vy mě; budete-li žít v mé duši, má duše bude žít ve vás. Žijte tedy navždy, ó předsevzetí, jež jste věčná v milosrdenství mého Boha; buďte a žijte věčně ve mně, abych vás nikdy neopustila.

Po těchto projevech náklonnosti si musíš podrobněji stanovit prostředky, potřebné k uchování těchto drahých předsevzetí, a prohlásit, že jich chceš věrně užívat. Je to častá modlitba, časté přistupování ke svátostem, konání dobrých skutků, polepšení v chybách, jež jsi zjistila v druhém bodě, odstranění příležitostí k zlému, následování rad, jež ti v této věci budou uděleny. Když to bude vykonáno, jako kdybys

nabírala znovu dechu a síly, umiň si pevně, že setrváš v těchto předsevzetích, a jako kdybys držela v ruku své srdce, svou duši a svou vůli, věnuj, zasvěť, obětuj je Bohu, ujišťujíc, že už je nepřijmeš zpět, nýbrž že je ponecháš v ruku jeho božské Velebnosti, aby ve všem a všude následovalo jeho příkazů. Pros Boha, aby tě celou obnovil, aby požehnal tvému obnovenému prohlášení a aby je posílil; vzývej Pannu, svého anděla, svatého Ludvíka a jiné světce.

V tomto stavu srdce klekni k nohám svého duchovního otce, vyznej se mu z hlavních chyb, kterých jsi se podle svého zpytování dopustila od své generální zpovědi, a přijmi rozhřešení stejným způsobem jako po prvé, přečti před ním prohlášení a podepiš je, a nakonec jdi a spoj své obnovené srdce s jeho Počátkem a Spasitelem v přesvaté svátosti Eucharistie.

Kapitola XVI.

JAKÉ CITY JE TŘEBA SI UCHOVATI PO TOMTO CVIČENÍ

V den, kdy vykonáš tuto obnovu, i v následující dny máš opakovat často srdcem a ústy vroucí slova svatého Pavla, svatého Augustina, svaté Kateřiny Janovské a jiných: Ne, již nejsem svá, ať žiji nebo umírám, náležím svému Spasiteli; nemám již sebe ani nic svého; mé já jest Ježíš, mé „moje“ jest býti jeho; ó světe, ty jsi vždycky sám sebou, a já jsem také byla vždycky sama sebou, ale od nynějška už nebudu sama sebou. Ne, nebudeme už sami sebou, protože naše srdce bude změněno a svět, který nás tolik oklamal, se teď zklame v nás, protože bude tuto změnu pozorovat jen znenáhla a bude nás stále pokládat za Esauy, zatím co my budeme v sobě už vidět Jákovy.

Je třeba, aby všechna tato cvičení se upevnila v srdci a abychom přecházeli od svých úvah a rozjímání k svému zaměstnání a styku s lidmi co možná nenásilně, majíce se na pozoru, aby se mok našich předsevzetí náhle nerozlil, protože je třeba, aby dobře pronikl a prosákl všechny části duše, ale musí se to státi bez namáhání ducha i těla.

Kapitola XVII.

ODPOVĚĎ NA DVĚ NAMITKY, JEŽ MOHOU BÝTI UČINĚNY PROTI TOMUTO ÚVODU

Svět ti řekne, má Filotheo, že těchto rad a cvičení je tolik, že každý, kdo je bude chtít dodržet, nebude se moci věnovat ničemu jinému. Ach, drahá Filotheo, kdybychom vskutku nedělali nic jiného, dělali bychom dosti, protože bychom dělali to, co máme dělat na tomto světě. Ale nevidíš tu lest? Kdyby bylo nutno konat tato cvičení denně, vskutku by nás to úplně zaměstnalo; jejich konání se však vyžaduje jen občas, při vhodné příležitosti. Kolik je zákonů v Zákoníku, jež je třeba zachovávat! Tomu se však rozumí tak, že se zachovávají každý v přiměřených okolnostech, a nikoli tak, že by bylo nutno zachovávat všechny každodenně. Ostatně David, král zaměstnaný množstvím nesnadných záležitostí, zachovával více cvičení, než jsem ti jich zde uvedl. Svatý Ludvík, král obdivuhodný v míru i ve válce, který s nevyrovnatelnou starostlivostí vykonával spravedlnost i řídil správu státních věcí, býval denně účasten dvou mší, odříkával se svým kaplanem nešpory a kompletář, konal rozjímání, navštěvoval nemocnice, každého pátku se zpovídal a mrskal se, poslouchal často kázání, konal často duchovní

rozpravy, a při tom všem nepropásl jedinou příležitost k vykonání veřejně prospěšného činu, aby jí co nejpečlivěji nevyužil, a jeho dvůr byl krásnější a skvělejší než kdykoli za dob jeho předchůdce. Konej tedy horlivě tato cvičení, jak jsem ti naznačil, a Bůh ti dá dosti času i síly, abys mohla obstarat všechny své ostatní práce - ano, i kdyby měl zastavit slunce, jako to učinil za dob Josuových. Vykonáme vždycky dosti, pracuje-li Bůh s námi.

Svět řekne, že téměř všude předpokládám, že moje Filothea má dar vnitřní modlitby, ale že každý jej nemá, takže tento Úvod není pro každého. Je jistě pravda, že jsem to předpokládal, a také je pravda, že každý nemá daru vnitřní modlitby; ale také je pravda, že téměř každý, i nejprostší člověk, jej může mít, jen když má dobrého vůdce a když je ochoten vyvinouti k jeho nabytí takové úsilí, jakého si ta věc zaslouží. A najdou-li se lidé, kteří nemají tento dar v žádném stupni (což se může podle mého názoru přihodit velmi zřídka), moudrý duchovní otec jim umožní napravit snadno tento nedostatek tím, že je poučí, aby četli nebo si dali předčítat úvahy, jež jsou uvedeny v rozjímáních.

Kapitola XVIII.

TŘI POSLEDNÍ A NEJDŮLEŽITĚJŠÍ RADY TOHOTO ÚVODU

Každého prvního dne v měsíci obnov po rozjímání prohlášení, které je uvedeno v první části, a v každé chvíli osvědčuj, že je chceš zachovávat, řkouc s Davidem: *Na věky nezapomenu ospravedlnění tvých, ó můj Bože, neboť jimi jsi mě obživil.* (Ž. 118; 93.) A zpozoruješ-li v své duši nějakou úchylku, vezmi své pro-

hlášení a pokleknouc v duchu pokory, odříkej je z celého srdce, a to ti poskytne velikou úlevu.

Vyznávej otevřeně, že chceš býti zbožná; nepravím, že jsi zbožná, nýbrž že jí chceš býti, a nestyď se společných a předepsaných úkonů, jež nás vedou k milování Boha. Vyznávej srdnatě, že se pokoušíš o rozjímání, že bys raději zemřela, než by ses dopustila smrtelného hříchu, že chceš často přistupovat ke svátostem a řídit se radami svého vůdce (třebaže často nebude z různých důvodů potřebl ho jmenovat). Neboť takové upřímné vyznání, že chceme sloužit Bohu a že jsme se zasvětili jeho lásce zvláštní náklonností, je velmi příjemné jeho božské Velebnosti, jež nechce, aby se člověk styděl za Boha nebo za jeho Kříž; a mimo to zneškodňuje mnohé předhůzky, jež by nám chtěl svět za to činiti, a zavazuje nás ve cti, abychom neustupovali. Filosofové se veřejně prohlašují za filology, aby je lidé nechali žít filosofickým způsobem, a my máme dát najevo, že toužíme po zbožnosti, aby nás lidé nechali žít zbožně. A řekne-li ti někdo, že je možno žít zbožně bez zachovávání těchto rad a cvičení, neodporuj tomu, nýbrž odpověz vlídně, že tvá křehkost je tak veliká, že potřebuje větší pomoci a podpory než jiní lidé.

Nakonec tě zapřísahám, předrahá Filotheo, všim, co je svatého na nebi i na zemi, křtem, jež jsi přijala, prsy, jež ssál Ježíš Kristus, láskyplným srdcem, jímž tě miloval, a hlubinami milosrdenství, v něž doufáš, abys pokračovala a vytrvala v tomto požehnaném úsilí o zbožný život. Naše dny plynou, smrt je za dveřmi: „Polnice,” praví svatý Řehoř Nazianský, „volá k ústupu, nechť se každý přichystá, neboť soud se blíží”. Když matka svatého Symforiána viděla, že ho vedou na popravu, volala za ním: „Můj synu, můj synu, pamatuj na věčný život, pohleď na nebe a pomysli na

Toho, kdo mu vládne; blízký konec naplní brzy krátký běh tohoto života." Má Filotheo, řeknu ti já, hled' k nebi a neopouštěj je pro zemi; patř na peklo, nevrhej se do něho pro několik okamžiků; patř na Ježíše Krista, nezapírej ho k vůli světu; a když se ti námaha zbožného života bude zdát tvrdou, zpívej se svatým Františkem:

Pro dobro, v něž doufám,
jsou mi útrapy pouhou kratochvílí.

ŽIV BUĎ JEŽIS, jemuž budiž s Otcem i Duchem svatým čest a sláva nyní i vždycky i na věky věků. Amen.

POZNÁMKY

POZNAMKA K PŘEKLADU

Tato knížka je první věrný a úplný, v ničem nezkrácený, moderní překlad proslulého díla svatého Františka Saleského *Introduction à la vie dévote*, jež je jednou z nejkrásnějších příruček duchovního života pro křesťany, žijící ve světské společnosti. „Duše, vskutku plná cti a ctnosti,” o níž mluví autor v předmluvě a pro niž původně sepsal svou knížku, byla paní de Chamoisy, jejímž byl duchovním rádcem. „Učený a zbožný řeholník” byl jesuita P. Jean Fourier.

První vydání originálu vyšlo roku 1609; druhé přepracované vydání vyšlo téhož roku, ale, jak se zmiňuje autor v Upozornění čtenáři, byly v tomto vydání „nedopatřením vynechány tři z kapitol prvního vydání”. Následujícího roku vyšlo třetí vydání, „přehlédnuté, opravené a rozmnožené”, ale ani s ním nebyl autor spokojen; našel v něm „nekonečně chyb, z části zaviněných tiskařem, z části autorem”. Proto uspořádal definitivní vydání, jež vyšlo roku 1616. Podle textu tohoto vydání je pořízen tento překlad.

POZNAMKY K TEXTU

¹ „Pyrausty”: *pyrausta* nebo *pyralis* byl podle starověkého domnění hmyz, žijící v ohni.

Zde, jako na jiných místech, čerpá svatý František většinou z Pliniova díla *Historia naturalis*, jež obsahuje mnoho údajů nepřesných nebo vybájených. Používá těchto příkladů jen jako literární pomůcky k názornějšímu vysvětlení mravních pravd, a nezabývá se tedy otázkou jejich vědecké hodnověrnosti. To musíme mít na mysli.

² „pojídají jiné lidi jako kobyly“: Text, na nějž se tu nepřesně naráží, je IV Mojž. 13; 33—34: „I zhaněli zemi, kterou shlédli, synům izraelským, řkouce: země, kterou jsme shlédli, šířá obyvatele své; lid, který jsme viděli, vysoké postavy jest. Tam jsme viděli jakési nestvůry synů Enakových z pokolení obrů; my jsme se zdáli proti nim jako kobyly.“ Mluví se zde tedy jen o zemi, „jež šířá své obyvatele,” to jest, je tak nezdravá, že tam lidé brzy umírají.

³ „zbožný Avila”: t. j. ctihodný Jan z Avily, španělský kněz, autor Výkladu verše: *Audi filia, et vide*.

⁴ „svatá matka Terezie”: t. j. svatá Terezie Ježíšova (z Avily).

⁵ Svatý František zde uvádí významné duchovní spisovatele z 16. století, kteří byli v jeho době ovšem známější než dnes. Nejvýznamnější z nich je ctihodný Ludvík Granadský, španělský dominikán, autor četných asketických spisů (nejznámější je *Vůdkyně hříšníků*, přeložená i do češtiny), jehož si svatý František velice vážil.

⁶ „míti k těm věcem náklonnost”: náklonností se rozumí trvalé dobrovolné zalíbení, vycházející z vůle, nikoli přechodná záliba ani pouhý sklon, který je dán přirozenosti člověka, nezávisle na vůli, jež teprve z něho může vyvinout skutečnou volní náklonnost.

⁷ „jehož zrozením se dostalo našim horám veliké cti”: svatý Anselm se narodil v Aostě, v pohraničí Savojska a Piemontu.

⁸ „mithridat” byl protijed, jež podle podání vynalezl Mithridates Eupator, král pontský.

⁹ Viz část II., kap. XIII.

¹⁰ „účast těla bez účasti srdce”: t. j. bez účasti vůle; „srdce” znamená především vůli, nikoli jen citovou náklonnost.

¹¹ „u jednoho učebného a soudného spisovatele”: míní se tu tak zvaná *Vita I. S. Bernardi* (viz PL sv. 185).

OBSAH

<i>Upozornění čtenáři</i>	7
<i>Předmluva</i>	8

PRVNÍ ČÁST

*obsahující rady a cvičení, jichž je potřebí, aby duše byla vedena
od první touhy po zbožném životě až k pevnému rozhodnutí,
že se mu oddá*

Kapitola I.	Vylíčení pravé zbožnosti	17
Kapitola II.	Povaha a výtečnost zbožnosti	19
Kapitola III.	Že zbožnost se hodí pro každé povolání a zaměstnání	22
Kapitola IV.	O nezbytnosti vůdce k započetí i pokračování ve zbožném životě	23
Kapitola V.	Že je třeba začít očištěním duše	26
Kapitola VI.	O prvním očišťování, jež jest očišťování z hříchů smrtelných	28
Kapitola VII.	O druhém očišťování, jež jest očišťování od náklonností ke hříchu	29
Kapitola VIII.	O prostředku, jímž lze provést toto druhé očišťování	31
Kapitola IX.	První meditace: O stvoření	32
Kapitola X.	Druhá meditace: O cíli, k němuž jsme stvořeni	34
Kapitola XI.	Třetí meditace: O Božích dobrodiních	36
Kapitola XII.	Čtvrtá meditace: O hříších	38

Kapitola XIII.	Pátá meditace: O smrti	40
Kapitola XIV.	Šestá meditace: O Soudu	43
Kapitola XV.	Sedmá meditace: O pekle	45
Kapitola XVI.	Osmá meditace: O Ráji	46
Kapitola XVII.	Devátá meditace: Rozhodnutí pro nebe	48
Kapitola XVIII.	Desátá meditace: Jak se duše rozhoduje pro zbožný život	50
Kapitola XIX.	Jak je třeba konati generální zpověď .	53
Kapitola XX.	Upřímné prohlášení, jež má vrýti v duši rozhodnutí sloužiti Bohu a jež uzavírá úkony pokání	54
Kapitola XXI.	Závěr k tomuto prvnímu očišťování . .	56
Kapitola XXII.	Že je třeba se očistiti z náklonnosti k hříchům všedním	57
Kapitola XXIII.	Že je třeba se očistiti od náklonnosti k neužitečným a nebezpečným věcem .	59
Kapitola XXIV.	Že je třeba se očistiti od špatných sklonů	61

DRUHÁ ČÁST

*obsahující různé pokyny, jak povznášeti duši k Bohu modlitbou
a svátostmi*

Kapitola I.	O nutnosti modlitby	65
Kapitola II.	Krátký návod k meditaci: Přítomnost Boží jako první bod přípravy	68
Kapitola III.	O vzývání, druhém bodu přípravy . .	70
Kapitola IV.	O znázornění tajemství, třetím bodu pří- pravy	71
Kapitola V.	O úvahách, druhé části meditace . .	72
Kapitola VI.	O náklonnostech a předsevzetích, třetí části meditace	73
Kapitola VII.	O závěru a duchovní kytici	74
Kapitola VIII.	Několik velmi užitečných pokynů o ná- mětu meditace	75
Kapitola IX.	O vyprahlosti, jež se objevuje při me- ditaci	78
Kapitola X.	Ranní cvičení	79
Kapitola XI.	O večerním cvičení a zpytování svědomí	81

Kapitola XII.	O duchovním zátiší	82
Kapitola XIII.	O zbožných vznětech, střelných modlitbách a dobrých myšlenkách	84
Kapitola XIV.	O mši svaté a jak se jí účastniti	89
Kapitola XV.	O jiných veřejných a společných pobožnostech	91
Kapitola XVI.	Že je třeba ctíti a vzývati svaté	93
Kapitola XVII.	Jak je třeba poslouchati a čísti slovo Boží	94
Kapitola XVIII.	Jak je třeba přijímati vnuknutí	96
Kapitola XIX.	O svaté zpovědi	98
Kapitola XX.	O častém přijímání	102
Kapitola XXI.	Jak je třeba přijímati	105

TŘETÍ ČÁST

obsahující některé rady pro pěstování ctností

Kapitola I.	O volbě, která je nutná pro pěstování ctností	111
Kapitola II.	Pokračování téhož výkladu o volbě ctností	116
Kapitola III.	O trpělivosti	119
Kapitola IV.	O pokoře vnější	124
Kapitola V.	O pokoře spíše vnitřní	126
Kapitola VI.	Že pokora v nás vzbouzí lásku k vlastnímu ponížení	131
Kapitola VII.	Jak je třeba pečovati o dobrou pověst při pěstování pokory	135
Kapitola VIII.	O laskavosti k bližnímu a léku proti hněvu	139
Kapitola IX.	O mírnosti k sobě samým	143
Kapitola X.	Že je třeba si počínati v záležitostech svědomitě, ale bez unáhlenosti a starostlivosti	145
Kapitola XI.	O poslušnosti	148
Kapitola XII.	O nutnosti cudnosti	150
Kapitola XIII.	Rady pro zachování cudnosti	154
Kapitola XIV.	O chudobě duchem, zachovávané uprostřed bohatství	156

Kapitola XV.	Jak je třeba pěstovati skutečnou chudobu a přece při tom zůstatí bohatým	159
Kapitola XVI.	O pěstování bohatství duchem ve skutečné chudobě	163
Kapitola XVII.	O přátelstvích, a především o přátelství špatném a lehkovážném	165
Kapitola XVIII.	O milkování	167
Kapitola XIX.	O pravých přátelstvích	171
Kapitola XX.	O rozdílu mezi pravým a špatným přátelstvím	174
Kapitola XXI.	Rady a prostředky proti špatným přátelstvím	176
Kapitola XXII.	Několik dalších rad o přátelství	179
Kapitola XXIII.	O cvičení ve vnějším umrtvování	182
Kapitola XXIV.	O družnosti a samotě	187
Kapitola XXV.	O slušnosti v oděvu	190
Kapitola XXVI.	O mluvení, a nejprve o tom, jak se má mluvit o Bohu	192
Kapitola XXVII.	O počestnosti ve slovech a o povinné úctě k lidem	193
Kapitola XXVIII.	O opovážlivém posuzování	195
Kapitola XXIX.	O pomluvě	200
Kapitola XXX.	Několik jiných rad, týkajících se řeči	206
Kapitola XXXI.	O kratochvích a zábavách, a to především o dovolených a chvályhodných	208
Kapitola XXXII.	O hrách zakázaných	209
Kapitola XXXIII.	O plesech a kratochvích dovolených, ale nebezpečných	210
Kapitola XXXIV.	Kdy smíme hráti a tančiti	212
Kapitola XXXV.	Že je třeba být věrný ve velkých i malých věcech	213
Kapitola XXXVI.	Že je třeba, abychom smýšleli spravedlivě a rozumně	216
Kapitola XXXVII.	O touhách	218
Kapitola XXXVIII.	Rady manželům	221
Kapitola XXXIX.	O počestnosti manželského lože	228
Kapitola XL.	Naučení vdovám	232
Kapitola XLI.	Slovo pannám	237

ČTVRTÁ ČÁST

obsahující potřebné rady proti obvyklejším pokušením

Kapitola I.	Že nemáme dbát řečí světských lidí . .	241
Kapitola II.	Že je třeba mít odvahu	243
Kapitola III.	O povaze různých pokušení, a jaký je rozdíl cítit pokušení a svolit k němu .	245
Kapitola IV.	Dva krásné příklady k této věci . . .	247
Kapitola V.	Povzbuzení pro duši v pokušení . . .	249
Kapitola VI.	Jakým způsobem se pokušení a záliba mohou stát hříchem	250
Kapitola VII.	Prostředky proti velikým pokušením .	253
Kapitola VIII.	Že je nutno odporovati malým pokušením	254
Kapitola IX.	Jak je třeba zneškodňovat malá pokušení	256
Kapitola X.	Jak je třeba obrnit své srdce proti pokušení	257
Kapitola XI.	O nepokoji	258
Kapitola XII.	O zármutku	261
Kapitola XIII.	O duchovních a smyslových útěchách a jak je třeba se k nim zachovati . . .	264
Kapitola XIV.	O duchovní vyprahlosti a neplodnosti .	271
Kapitola XV.	Řečené se dokládá a vysvětluje pozoruhodným příkladem	276

PÁTÁ ČÁST

obsahující pokyny a cvičení k obnovení duše a k jejímu utvrzení ve zbožnosti

Kapitola I.	Že je třeba každoročně obnovovat dobrá předsevzetí následujícími cvičeními . .	283
Kapitola II.	Úvaha o dobrodiní, jež nám prokázal Bůh, povolav nás k své službě, podle prohlášení učiněného na počátku . .	284
Kapitola III.	O zpytování duše se zřetelem k jejímu pokroku ve zbožném životě	287
Kapitola IV.	Zpytování stavu naší duše vzhledem k Bohu	288

Kapitola V.	Zpytování duše vzhledem k nám samým	290
Kapitola VI.	Zpytování stavu duše vzhledem k bliž- ním	291
Kapitola VII.	Zpytování náklonností naší duše . . .	292
Kapitola VIII.	Jaké náklonnosti je třeba vzbudit po zpytování	293
Kapitola IX.	O úvahách, vhodných k obnovení na- šich dobrých předsevzetí	294
Kapitola X.	První úvaha: O vznešenosti naší duše .	294
Kapitola XI.	Druhá úvaha: O výbornosti ctností . .	296
Kapitola XII.	Třetí úvaha: O příkladu svatých . . .	296
Kapitola XIII.	Čtvrtá úvaha: O lásce, kterou k nám má Ježíš Kristus	297
Kapitola XIV.	Pátá úvaha: O věčné lásce Boží k nám	299
Kapitola XV.	Povšechné vzbuzení náklonností z před- chozích úvah a závěr cvičení	300
Kapitola XVI.	Jaké city je třeba si uchovati po tomto cvičení	301
Kapitola XVII.	Odpověď na dvě námitky, jež mohou býti učiněny proti tomuto Úvodu . .	302
Kapitola XVIII.	Tři poslední a nejdůležitější rady toho- to Úvodu	303
<i>Poznámky</i>		307

SVATÝ FRANTIŠEK SALESKÝ
UČITEL CÍRKVE
ÚVOD DO ZBOŽNÉHO ŽIVOTA
PŘELOŽIL
TIMOTHEUS VODIČKA
VYŠLO V LÉTĚ ROKU 1947 V OLOMOUCI
JAKO 87. SVAZEK
DOMINIKÁNSKÉ EDICE KRYSTAL
KTEROU ŘÍDÍ
P. DR. SILVESTR M. BRAITO O. P.
VYTISKLA
VALAŠSKÁ TISKÁRNA VE VALAŠ. MEZIŘÍČÍ
V NÁKLADU 4.000 VÝTISKŮ
CENA BROŽ 70.— KČS.